

ଅହକାସୀ ଭାଷା ଅଧ୍ୟୟନ ମାଳା

Tribal Language Study Series

Volume-XV

ଦେଶିଆ
DESIA

ଆଦିବାସୀ ଭାଷା ଓ ସଂସ୍କୃତି ଏକାଡେମୀ

ଅହକାସୀ କଲ୍ୟାଣ ବିଭାଗ

ଓଡ଼ିଶା ସରକାର

ACADEMY OF TRIBAL DIALECTS & CULTURE

TRIBAL WELFARE DEPARTMENT

GOVERNMENT OF ORISSA

ଦେଶିଆ

(ବ୍ୟାକରଣ, ରଚନା, ଶବ୍ଦକୋଷ)

ସଂକଳକ

ଶରଣେଶ୍ୱର ମହାପାତ୍ର

ସୂଚକ

ଧର୍ମ ସମ୍ମାନ (ରଣା), ବଳରାମ ମୁକୁନ୍ଦ (ପାଟଣା)

ତୋବେକ ପୂଜାରୀ (ଡ଼ିଆପୁରୀ), ମୁରଲୀ ଝିଲ (ଗାଦବା)

ଓମ ମାଣି (ଭରଷ) କଲେ ଗେନୁ (ଝରଣା)

ଆଦିକାସୀ ଭାଷା ଓ ସଂସ୍କୃତି ଏକାଡେମୀ

ଆଦିକାସୀ କଲ୍ୟାଣ ବିଭାଗ

ଭୁବନେଶ୍ୱର

୧୯୯୯

ଦେଶିଆ

(ବ୍ୟାକରଣ, ରଚନା, ଶବ୍ଦକୋଷ)

ସଂକଳକ

ଖଗେଶ୍ଵର ମହାପାତ୍ର

ସୂଚକ

ଧୂଳି ନନ୍ଦାଳ (ରଣା), ବଳରାମ ମୁଦୁଲ (ପାରେକୀ)

ଡୋବେକ ମୂଳାସୀ (ହିତାସୀ), ମୁରଲୀ ଝିଲ (ଗାଦବା)

ଡମ ମାଝି (ଭରବ) କଲେ ଗେନୁ (ଝେଣା)

ଆଦିବାସୀ ଭାଷା ଓ ସଂସ୍କୃତି ଏକାଡେମୀ

ଆଦିବାସୀ କଲ୍ୟାଣ ବିଭାଗ

ଭୁବନେଶ୍ଵର

୧୯୯୬

DESI A

(Grammar, Text, Dictionary)

Compilation : Khageswar Mahapatra

Academy of Tribal Dialects and Culture

Tribal Welfare Department, Govt. of Orissa

Adivasi Ground, Bhubaneswar-751009

1992

Price - Rupees Seventy only

Printed at - Creation Printing Industries

Bhubaneswar-751002

ସୂଚୀ

ଭୂମିକା

ପ୍ରଥମ ଭାଗ—ବ୍ୟାକରଣ

୧-୭୮

ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ—ଗଣନା

୧-୨୦

ତୃତୀୟ ଭାଗ—ଶବ୍ଦକୋଷ

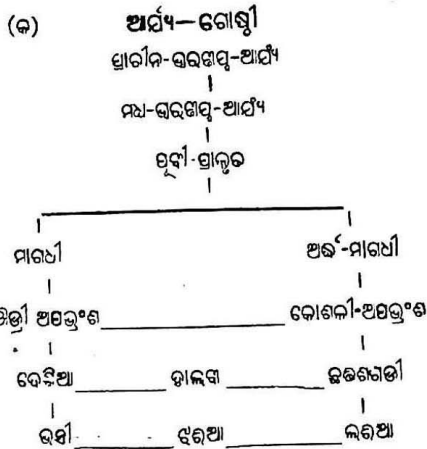
୧-୧୦୫

ଭୂମିକା

“ଦେଖିଆ” ସଂସ୍କୃତ “ଦେଖ୍ୟ” ଶବ୍ଦ ଏବଂ ଏହାର ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ ‘ଆଞ୍ଚଳିକ’ ‘ଲୌକିକ’ ‘ପ୍ରାକୃଷ୍ଟିକ’ ଏବଂ ‘ମୌଳିକ’ ଇତ୍ୟାଦି ଭାବରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯାଇପାରେ । କୋରାପୁଟର ଆଦିବାସୀ ଲୋକେ ଜାତି-ଗୋଷ୍ଠି ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ନିଜକୁ ‘ଦେଖିଆ’ ବା ‘ପରଜା’ ନାମରେ ଅଭିହିତ କରନ୍ତି । ତେଣୁ ସେହି ଅର୍ଥରେ ତାଙ୍କର ଗଣର ନାମ କରଣ କରାଯାଇଛି ‘ଦେଖିଆ’ । ଏହା ମୂଳତଃ ଆର୍ଯ୍ୟ ଓ ଆର୍ଯ୍ୟାନୁର ଜନଜାତିର ଲୋକମାନଙ୍କ ଗୁଣ ଦେଲେହେଁ, ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ଅଣ-ଆର୍ଯ୍ୟଗୋଷ୍ଠୀର ବିଂଦ୍ଧ ପ୍ରାକୃଷ୍ଟି ଗୁଣ ଭାବରେ ପ୍ରଚଳିତ ।

କୋରାପୁଟ ଓଡ଼ିଶା ଓ ଓଡ଼ିଆ ଗୁଣର ଗୋଟିଏ ସୀମାନ୍ତ । ଏହାଠାରେ ଓଡ଼ିଶାର ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରେ ବହୁତ ଆନ୍ଧ୍ର ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଲୌଗୋଳିକ ସୀମା ସ୍ପର୍ଶ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ଓଡ଼ିଆ ଗୁଣ ଆର୍ଯ୍ୟ, ଦ୍ରାବିଡ଼ ଓ ମୁଣ୍ଡା ଗୁଣର ମହାସଙ୍ଗମରେ ମିଳିତ ହୋଇଛି । ଫଳରେ କୋରାପୁଟର ଗୁଣ ଦକ୍ଷିଣ ଓ ସଂସ୍କୃତ ଆର୍ଯ୍ୟ, ଦ୍ରାବିଡ଼ ଓ ଅଣ୍ଡିକ—ଏହି ବିବିଧ ଗୋଷ୍ଠୀର ଏକ ମିଶ୍ରିତ ଗଣତତ୍ତ୍ଵ । ଗୋଟିଏ ଜନଗଣର ସୀମିତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏତେ ଜାତି, ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଗୁଣର ଏତେ ସମାବେଶ କିନ୍ତୁ ପଛଦୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । ପାଞ୍ଚାଳର ‘ନିଶିକେ ବାଳ’, ଦେବେକ ଫାଳ’ ଦେଖାଯାଇଥାଏ । ମାତ୍ର ଏଠି ଦରକୁ ଦର ଗୁଣରେ ପାଳ ବାସନ୍ତ କୋରାପୁଟକୁ ଏକ ବିଶେଷ ଗୁଣ-ସେତରେ ପରିଣତ କରନ୍ତୁ ।

କୋରାପୁଟ ଏକ ଆଦିବାସୀ ବହୁଳ ଅଞ୍ଚଳ । ୧୯୮୯ ଜନଗଣନା ଅନୁସାରେ ଏଠାରେ ୫୧୫ ଜନଜାତିର ଏବଂ ୨୮୫ ଉପଜାତିରୁ ଜାତିର ଲୋକ ବାସ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଜନ ସମୁଦାୟ ମଧ୍ୟରେ ଏମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ମାତ୍ର ମୋଟ ଲୋକତା ୫୫.୨୧ ଓ ୧୩.୭୬ ଶତ ଶତକିଣ୍ଠୁ ଜନସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟରେ ଲୋକତା ୧୭ ଲକ୍ଷରୁ ଅଧିକର ନାହିଁ ନିକ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜନଜାତିର ଲୋକ ଗୁଣ ଅଛି । ତେଣୁ ଏଠାରେ ଅଣ୍ଡି ପ୍ରକୃତ ଭାବରେ ନିଜର ମହତ୍ତ୍ଵ ଓ ଗୋଷ୍ଠି ମଧ୍ୟରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଗୁଣ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତୁ । ଏହି ଗୁଣ ସମୂହ ଗୋଟିଏ ଗୁଣ ପ୍ରକାରର ଅନୁସୂଚି—ଆର୍ଯ୍ୟ, ଦ୍ରାବିଡ଼, ଓ ମୁଣ୍ଡା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକର ଅନୁସୂଚି ଗୁଣମାନଙ୍କର ପରିଚୟ ଓ ବ୍ୟାପ୍ତିମିତ୍ତ ସମ୍ପର୍କ ନିମ୍ନଲିଖିତ ନିମ୍ନ ପାଞ୍ଚାଳରେ ସ୍ପଷ୍ଟ କରାଯାଇପାରେ ।

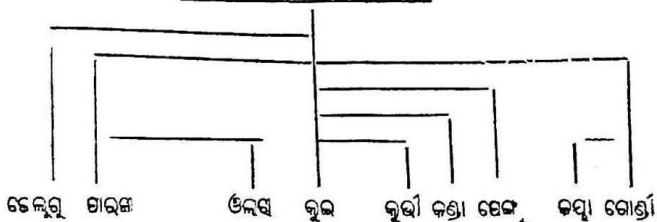

ବ୍ୟାଖ୍ୟା :

କୋରପୁଟରେ ପ୍ରଚଳିତ ପାଞ୍ଚୋଟି ଅର୍ଥ-ଗୋଷ୍ଠୀ ଦୁଇଟି ଦୃଢ଼ ପ୍ରାକୃତ ଓ ଅପଭ୍ରଂଶକୁ ବିଭକ୍ତି ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ମଠୋ, ଓଡ଼ିଆ ଓ ପୁଣ୍ୟ-ସ୍ଥଳୀର ସଙ୍ଗମ ସ୍ଥଳରେ ପରସ୍ପର ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି । ଏହି ଅସ୍ଥିର ଓ କଟିକ ଗ୍ରନ୍ଥାକାଳିନ ପରିସ୍ଥିତିରେ କେହି କୋଲି କେହି ମୂଳ ମୂଖ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥା ସମ୍ମିଳିତ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା କଠିନ । ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସ୍ମରଣ, ଡାଲଗ ବିଷୟରେ ଏ ଯାଦବ ସତେଜରେ ନିରାପତନ ହୋଇନାହିଁ ଏବଂ କେତେକ ଅତ୍ୟାପି ଏହାକୁ ମଠୋର ଏକ ଉଦ୍‌ଭେଦ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଦେଶିଆ ଭସୀ, ଦେଶିଆ-ଡାଲଗ-ଝଣିଆ, ଦେଶିଆ-ଜଡ଼ଗଡ଼ୀ-ଲଗିଆ—ତନୋଟି ପରସ୍ପର ସମ୍ମିଳିତ ଉପଗାମୀ ଗ୍ରନ୍ଥାକାଳରେ ଗ୍ରହଣୀୟ ଏବଂ ଏ ସବୁକୁ କୋରପୁଟର ଅଦିମ ଅର୍ଥ-ଗୋଷ୍ଠୀ ଗ୍ରନ୍ଥା ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଶୁଦ୍ଧିତ କରାଯାଇପାରେ ।

(ଖ) ଦ୍ରାବିଡ଼-ଗୋଷ୍ଠୀ

ପୁଣ୍ୟ-କୋଶଳୀୟ ଦ୍ରାବିଡ଼

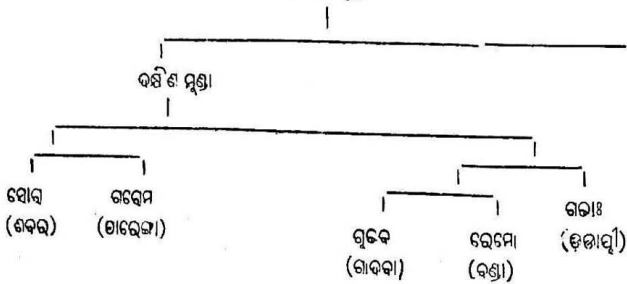

ବ୍ୟାଖ୍ୟା :

କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଗ୍ରାହଣ ଗୋଷ୍ଠୀର ଗୁଣା ମଧ୍ୟରେ ତେଲୁଗୁ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି କଥିତ ଆଦିବାସୀ ଗୁଣାଗୁଡ଼ିକ ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଶାଖାର ଅନ୍ତର୍ଗତ—ପାଲି, କୁଲ-କୁଲ ଓ ଗୋଣ୍ଡି । ପାଲି, ଓଲିଶ ଏବଂ କୁଲ, ମାଡ଼ିଆ ପରିସର ସମ୍ପର୍କ ସମ୍ପର୍କିତ । କୁଲ, କୁଲ ଓ କଣ୍ଡା କିଛି କିଛିରେ ଗୁଣା ଦେଲେ ହେଉଛି ଉଦାହରଣ ଗୋଷ୍ଠୀର ଲୋକକ ବ୍ୟବହାରରେ ଏହାର ଶିକ୍ଷା ନାମକରଣ ହୋଇଛି । କାନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଗୁଣା କୁଲ, କିଛି ବୋଧାମାନଙ୍କର କଣ୍ଡା ଏବଂ କୁଲମାନଙ୍କର କୁଲ । ପେଟୁ ଗୁଣା କୁଲ-କୁଲର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ।

(୧) ମୁଣ୍ଡା--ଗୋଣ୍ଡା

ପ୍ରାଚୀନ ମୁଣ୍ଡା

ବ୍ୟାଖ୍ୟା :

ମୁଣ୍ଡା ଗୁଣାର ତିନୋଟି ବର୍ଗ ହେଲା ଦକ୍ଷିଣ-ମୁଣ୍ଡା, ଉତ୍ତର-ମୁଣ୍ଡା, ଓ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ-ମୁଣ୍ଡା । ଦକ୍ଷିଣ ମୁଣ୍ଡା ଓ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ମୁଣ୍ଡା ପରିସର ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ । କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ମୁଣ୍ଡା ଓ କୋରପୁଟ-ମୁଣ୍ଡା ଦକ୍ଷିଣ ମୁଣ୍ଡାର ଦୁଇଟି ଉପବର୍ଗ ସ୍ୱରୂପେ ଗ୍ରହଣୀୟ । ଓଡ଼ିଶାର ମୁଣ୍ଡାଗୁଣା ମଧ୍ୟରେ ଖୋଆ, ଜିଆଡ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ମୁଣ୍ଡା ଏବଂ ସାନ୍ତାଳୀ, ମୁଣ୍ଡାଲ, ହୋ ଆଦି ଉତ୍ତର ମୁଣ୍ଡା ଅନ୍ତର୍ଗତ । କୋରପୁଟ-ମୁଣ୍ଡା ଦୁଇଟି ପ୍ରଧାନ ଶାଖାରେ ବିଭକ୍ତ—ଗୋଟିଏ ଶାଖାରେ ସୋର, ଗରୋମ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଶାଖାରେ ଗୁଡକ, ରେମୋ, ଗୋଣ୍ଡା । ଦିଗ୍‌ସ ଶାଖାର ଗୋଣ୍ଡା ଶିବେ ବୃନ୍ଦେ ଗୋଟିଏ ବିଭିନ୍ନ ଏବଂ ଗୁଡକଠାରୁ ରେମୋ ସହଜ ଏହାର ସମ୍ପର୍କ ନିକଟତର ।

ଅନ୍ତର୍ଗୋଷ୍ଠୀୟ ସଂଯୋଜକ ଗୁଣା : ଦେଶିଆ

କୋରପୁଟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଗୁଣାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦେଶିଆର ସ୍ଥାନ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । କାରଣ ଏଠାରେ ପରସ୍ପର ଦୂରତା ବିଭିନ୍ନ ଗୁଣାଗୁଣା ଜନଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱଳ୍ପ ବିଚ୍ଛିନ୍ନସ୍ୱରୂପେ ପ୍ରଧାନ ମଧ୍ୟମ ରୂପେ ଦେଶିଆ ଗୁଣାର ସଂଯୋଜକ ପରିଚାଳିତ ହୁଏ । ଏହା ସମସ୍ତ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଗୋଷ୍ଠୀର ଦିଗ୍‌ସ ପ୍ରାକୃତିକ ଗୁଣା ରୂପେ ଗ୍ରହଣୀୟ । ଏହାର କିଛି କିଛି ମାନଙ୍କ ପରି ନିଆଁଜନ ଓ ବିଭିନ୍ନଭାବାର ଉପକାରକ ଲୋକେ ଦେଶିଆରେ ଆତ୍ମସମ୍ପର୍କ ନିରାକାର ଅଭ୍ୟାସ କରନ୍ତି । ତେଣୁ ଦେଶିଆ କୋରପୁଟର ଏକ ପ୍ରକାର Lingua franca

କଳାକାରୀଙ୍କୁ ନିଶାଯାଏ, କୋରସୁଟ ଅଞ୍ଚଳରେ ନନ୍ଦପୁର ରାଜ୍ୟର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଶୀଳଙ୍କରେ ଶେଷ ରାଜା ପ୍ରତାପରାଜ ରାଜତ୍ଵ ପରେ ରାଜପତି କପିଳେଶ୍ଵର ଦେବ ଖ୍ରୀ ୧୯୩୮ ରେ ସେଠାରେ ସୂର୍ଯ୍ୟବର୍ଣ୍ଣା ବିନାୟକ ଦେଓଙ୍କୁ ଅଧିଷ୍ଠିତ କରାଇଥିଲେ । ସୁରଙ୍ଗ କୋରସୁଟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ଓ ସର୍ବମାନ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ନିମନ୍ତେ ସମସ୍ତସାଧନ ଗ୍ରହଣ ଶକାରୀ । ଏହା ପୁରୁଷ ସେଠାରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ପ୍ରଚଳନ ଥିଲା କି ନାହିଁ ଏବଂ ଥିଲେ, ତାହାର ସ୍ପଷ୍ଟତା ଏଣୁ ଥିଲା—ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ସମାଧାନ କେବଳ ଦେଖିଆ ଭାଷା ଅବଳମାନରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରାଯାଇପାରେ । ଓଡ଼ିଆ ସମ୍ବନ୍ଧ ଦେଖିଆର ଜ୍ଞାନୀ କଲେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଏହାର ସାବ୍ୟସ୍ତ ବୈଷମ୍ୟ କୁଳରେ ଅର୍ଥୋପର ଗୁଣାମାନଙ୍କର ପ୍ରଭାବ ବ୍ୟତୀତକ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ । ଅର୍ଥୋଗୁଣ ସମ୍ବନ୍ଧ ସମ୍ବନ୍ଧ ଏକ ପ୍ରଧାନ କାରଣ ସ୍ଵରୂପ ନିଶ୍ଚିତ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ମଧ୍ୟ-ଦେଶୀୟ ଭାଷା ସମ୍ବନ୍ଧ ସମ୍ବନ୍ଧ ପ୍ରକୃତ ଶରୀରୀ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇଥିବା ଧ୍ୟାନରେ ସ୍ଵୀକାର କରାଯାଏ ପ୍ରକୃତ ଯେ କୋରସୁଟ ଅଞ୍ଚଳରେ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ଅର୍ଥୋଗୁଣ ପ୍ରଚଳନ ହୋଇ ନଥିଲା କିମ୍ବା ସେଠାରେ କେବଳ ମଧ୍ୟ-ଦେଶୀୟ ଅର୍ଥୋଗୁଣର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏ ଦୂରଦୃଷ୍ଟିକ ଚର୍ଚ୍ଚଣର ଉଚ୍ଚିତ ଅବ୍ୟକ୍ତ ଦୁର୍ବଳ । ପ୍ରଥମଟି ସଂସ୍କୃତି ଅନାଳ ଏବଂ ଦ୍ଵିତୀୟଟି ଏହି କାରଣରୁ ଅସମ୍ଭାବନ ଯେ ଓଡ଼ିଆ ଅପଭ୍ରଂଶର ଉନ୍ନତତା କାଳରୁ ଓଡ଼ିଆ ଓ ମଧ୍ୟଦେଶର ଭାଷା ମଧ୍ୟରେ ସଂଘର୍ଷ ଘଟିଥିଲା । ମନଶ୍ରେୟ (୧୭ଶ ଶତାବ୍ଦୀ) ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଷାର ସ୍ଵରୂପ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଏପରି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଇଛି—‘କେତୀୟଂ <କୋଡ଼ିଂ ସୋବାତ୍ ଚଦେଶ୍ୟ ଶୌରସେନ୍ୟଦେଃ’—ଚଦେଶ୍ୟନଂ ଓଡ଼ିଆ ଦେଶପଦାନାଂ ଶୌର ସେନ୍ୟାଦି ପଦାନାଂ ଚ ସୋବାତ୍ ସକଳୋକର୍ଯ୍ୟ୍ୟଂ <ଏ ଓଡ଼ିଆ ସିଂହଳ ॥ (ପ୍ରାକୃତସଂସ୍କୃତ ୧୩ : ୯) । ମଧ୍ୟଦେଶୀୟ ଶୌରସେନୀ ଓ ପୂର୍ବଦେଶୀୟ ମାଗଧି ଭାଷା-ପ୍ରଭାବର ସମ୍ବନ୍ଧ କୋରସୁଟ ସୀମାରେ <ଏ ପ୍ରକୃତ ଶରୀରୀ କର୍ତ୍ତୃ ପୁରୁଷ ଘଟିଥିବା ନିଶ୍ଚିତ । ତେଣୁ କୋରସୁଟର ଦେଖିଆ ଭାଷାର ମୌଳିକ ଉତ୍ପତ୍ତି ପ୍ରକୃତ ଶରୀରୀ ଓଡ଼ିଆ ଜ୍ଞାନରେ ଓଡ଼ିଆ ଅପଭ୍ରଂଶ ହେବା ସ୍ଵାଭାବିକ । ଏହା କେବଳ ଏକ ଦୈନିକାଦିକ ଚର୍ଚ୍ଚନାତନ ନୁହେଁ, ଏହାର ପ୍ରମାଣ ଦେଖିଥିଲେ ସଂଭବନା ଓ ଖେ ସମ୍ଭାବନାରେ ନିଶ୍ଚିତରେ ପ୍ରତିପତ୍ତ ହୁଏ । ପ୍ରାକୃତ ଓ ସଂସ୍କୃତ କାରଣରୁ ଘଟିଥିବା ବିଚ୍ଛିନ୍ନତା ଫଳରେ ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ସମସ୍ତ ନୂତନ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ସମ୍ଭବ ହୋଇନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଅର୍ଥୋପର ନନ୍ଦ-ନିଶ୍ଚିତ ଭାଷାମାନଙ୍କ ସଂସ୍ଠାରେ ଏହାର ପ୍ରାଚୀନ ରୂପରେ ଏକ ଓପରଭାଷିକ ରୂପ ବିକଶିତ ହୋଇଛି । ତେଣୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଏକ ଅଞ୍ଚଳିକ ବା ଜନଜାତୀୟ ଉପଭାଷା ରୂପେ ଦେଖିଆ ପ୍ରଚଳନ ହୁଏ ।

ଦେଖିଆ ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ସାହିତ୍ୟ ନାହିଁ, କେବଳ ଲୋକ ମୁଖରେ ଏହାର ସାହିତ୍ୟ ଓ ସର୍ବତ୍ର ସଂସ୍ଠା । କିନ୍ତୁ ସେହିସବୁ ସ୍ଵତଃସ୍ପୃଷ୍ଟ ଲୋକ-ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟାପାରୀତ ଯୋଗ ମିଳେ, ଯାହା କୋମଳ, ଲଳିତ ଓ ଅକୃତ୍ରିମ । କିନ୍ତୁ-ଭାଷାର ଛନ୍ଦ, ଭାଷା ଓ ଦେଖି-ଦେଖିୟ ଦେଖି କଲେ ଦେଖିଆ ସାହିତ୍ୟର ସାହିତ୍ୟିକ ଶୈଳିଟି ଚିହ୍ନିତ ହୁଏ । ପ୍ରକୃତରେ ଦେଖିଆ ପ୍ରାୟ ୧୫ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥିବା ବେଳେ ସମ୍ଭବ । ଏଥିରେ ଏପରି ସଂସ୍କୃତମୟ ଶବ୍ଦ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ଯାହା ମାନକ ଓଡ଼ିଆରେ ମଧ୍ୟ ଦୁର୍ଲଭ ଏହି ବିଷୟମାନଙ୍କର ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପ୍ରଭାବ ସତ୍ତ୍ଵେ ଦେଖିଆ ଭାଷାର ମୌଳିକ ଅର୍ଥୋ ପ୍ରକୃତ ପ୍ରକୃତ ହିତ ହୁଏ ।

ପୁରୁଷ କୋରସୁଟ ଜିଲ୍ଲାର ମୁଖ୍ୟତଃ କୋରସୁଟ ସହର, ଜୟପୁର, ନବରସପୁର ଓ ମାଲକ ନଗର ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରାୟ ୨୫୨୧ ବର୍ଗମାଇଲ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣରେ ଦେଖିଆ ଭାଷାର ପ୍ରଚଳନ ଦେଖାଯାଏ । ସ୍ଥାନୀୟ ବୈଷମ୍ୟ ଉତ୍ପତ୍ତିରେ ସମସ୍ତ ଦେଖିଆ ଭାଷା ପ୍ରକାରକୁ ତିନୋଟି ଉପାଞ୍ଚଳରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରେ ।

(୪)

(କ) ନନ୍ଦପୁର ଅଞ୍ଚଳ (ପାଉଁଶ, ଲମରାପୁଟ, ନନ୍ଦପୁର, ପିମିଳଗୁଡ଼ା, ପଟାଳି, କୋରପୁଟ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁର ଥାନା ଅଞ୍ଚଳ)

(ଖ) ନବରଙ୍ଗପୁର ଅଞ୍ଚଳ (ନବରଙ୍ଗପୁର, ଉମରକୋଟ, ପାପଡ଼ାହାଣ୍ଡି, ଚେନ୍ନୁକିଶ୍ଵି ଥାନା ଅଞ୍ଚଳ)

(ଗ) ମାଲକାନଗିରି ଅଞ୍ଚଳ (ଗୋବିନ୍ଦ ପାଲ, ଶିବକୋଣ୍ଡା, ମାଧୁଲି ଇତ୍ୟାଦି ଥାନା ଅଞ୍ଚଳ)

ଏପରି ସ୍ଥାନୀୟ ଚାନ୍ଦନୀୟ ବର୍ଣ୍ଣିକାର ପ୍ରଧାନ କାରଣ ଅଞ୍ଚଳ ବିଶେଷରେ କୌଣସି ଗୋଷ୍ଠୀ ବିଶେଷର ଅବସ୍ଥିତି, ପ୍ରତିଦେଶୀ ଗ୍ରାଣୀର ପ୍ରଭାବ, ପ୍ରାକୃତିକ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଯୋଗୁଁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନତା କିମ୍ବା କଳ-ନାଭିଆନା, ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ଓ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ଇତ୍ୟାଦି ମଧ୍ୟମରେ ଆଧୁନିକ ସରକାରୀ ସହକରଣ ସମ୍ପର୍କ ।

ନନ୍ଦପୁର ଦେଶିଆ ଭାଷା କ୍ଷେତ୍ରର କୈତବ୍ୟ ଚୁମ୍ବିତ ରୂପେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଧାର୍ମିକତା ଗୁଣାମାନଙ୍କର ଗଜଧାନୀ ଏଠାରେ ଅବସ୍ଥାପିତ ହେବା ପରେ ଏହା ହିଁ ହୋଇଥିଲା କୋରପୁଟର ପ୍ରଧାନ ସାଂସ୍କୃତିକ କେନ୍ଦ୍ର । ସୂର୍ଯ୍ୟବର୍ଣ୍ଣୀ ଗଜର କାଳରେ ଏହି ବିକାଶର ଗୁଣାମାନଙ୍କର (୧୭୩୬-୬୯) ମର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନନ୍ଦପୁରର ଏହି ଗୁଣାମାନଙ୍କର ଆସିଥିଲା । ତା ପରେ ଗଜଧାନୀ କର୍ମପୁରକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରଣ ହେଲା । ତେଣୁ ନନ୍ଦପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷାରେ ହିଁ ଦେଶିଆର ଏକ ମାନକ ରୂପ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଅଧିକାରୀ ରଣା, ମାଲ, ଗଉଡ଼, ପାଲକ, କୁମାର ଆଦି ଜାତିର ଲୋକମାନଙ୍କ ଭାଷା ପ୍ରାଥମିକରେ ଶାନ୍ତି ଦେଶିଆ ଉପଭାଷା । କିନ୍ତୁ ନବରଙ୍ଗପୁର ଅଞ୍ଚଳର ଭାଷାରେ ଛତିଶଗଡ଼ା ଓ ଡାଲକ ପ୍ରଭାବ ଏବଂ ମାଲକାନଗିରି ଅଞ୍ଚଳର ଭାଷାରେ ଚେଲୁଗୁ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉପଜାତୀୟ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ ଉପେକ୍ଷାକୃତ ଭାବେ ଦେଖି ଅନୁଭୂତ ହୁଏ ।

ଦେଶିଆ ଭାଷାର ପ୍ରସ୍ତର ବିକରଣୀ ନନ୍ଦପୁର ଅଞ୍ଚଳର ବୋଲି ଉପରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଆଧାରିତ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ହାଟ, ବାଟ, ଥାନା କ୍ରମେ ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରକାର ମାତ୍ରା ମାନକରେ ବହୁ ଲୋକ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ଉପାଦାନ ସଂସ୍କୃତ ହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆଞ୍ଚଳିକ ବୋଲିର ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଦୃଷ୍ଟି ନିହିତାପାଦ ଦେଶିଆର ଏକ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ରୂପ ପ୍ରସ୍ତର ବିକରଣୀ ମଧ୍ୟରେ ବୃଦ୍ଧି କରାଯାଇଛି ।

ଦେଶିଆ ଭାଷାର ଏହି ବିକରଣୀର ସମସ୍ତ ରୂପ ୧୯-୨-୭୨ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବେ ଲୋକ ମୁଖରୁ ସଂଗୃହୀତ ।

—ପ୍ରଥମ ଭାଗ—

ଦେଖିଆ

ବ୍ୟାକରଣ

ଧ୍ୱନିଚକ୍ର

ଶବ୍ଦଚକ୍ର

ରୂପଚକ୍ର

ନିପାତ

ବାକ୍ୟ ନିର୍ମାଣ

ଉତ୍ତରା ବୋଲି

ଝରଣା ବୋଲି

ପୁନର୍ଦ୍ଦେଶନା

ସ୍ତର

ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ତର :

/ଇ/	ଉଚ୍ଚ	ସଂଗୃହ୍ୟ	ଅଗ୍ର	ଅବର୍ଣ୍ଣନିତ	ସ୍ୱରାଧିକ
/ଏ/	ମଧ୍ୟ	"	"	"	"
/ଈ/	"	"	କୈତ୍ୱିକ	"	"
/ଆ/	ନିମ୍ନ	ବିଦୁଳ	ଃ	"	"
/ଓ/	ମଧ୍ୟ	ସଂଗୃହ୍ୟ	ପଶ୍ଚି	ବର୍ଣ୍ଣନିତ	"
/ଊ/	ଉଚ୍ଚ	"	"	"	"

ଉପସ୍ଥାନିକ ବିଶେଷତା :

- * ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତରରେ ଘଣ୍ଟି ଉପସ୍ଥାନ ଦେଖାଯାଏ ।
ବୈଷମ୍ୟବୋଧକ ହେଲେ ଘଣ୍ଟିର ସ୍ୱରାଧିକ ହୁଏ ।
- * ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତରରେ ମୌଖିକ ଓ ନାସିକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ ଦେଖାଯାଏ, ଅନୁନାସିକତା ସ୍ୱରାଧିକ ।
- * ନାସିକ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନର ନିକଟବର୍ତ୍ତତା ହେତୁ ମୌଖିକ ସ୍ତର ମାଧ୍ୟମ୍ୟ ଅନୁନାସିକ ହୋଇଥାଏ ।
- * /ଆ/ ଏବଂ /ଓ/ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଦୃଢ଼ଭାବେ ସ୍ୱର ରୂପ ଦେଖାଯାଏ ।

ବିଚାରଣ :

(କ) ସାଧାରଣ ସ୍ଥିତିରେ—

ମୌଖିକ ଓ ଅନୁନାସିକ ରୂପରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ଥିତିରେ ଅଘ୍ୟ, ମଧ୍ୟ, ଅନ୍ୟ—, ପ୍ରଭୃତି ହୋଇପାରେ, କେବଳ ଅଘ୍ୟ ସ୍ଥିତିରେ /ଏ/ର ଏବଂ ଅଘ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥିତିରେ /ଓ/ର ଅନୁନାସିକ ରୂପ ବ୍ୟତୀତ ।

ଅଣର ସୀମାବର୍ତ୍ତୀ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଗୁଣ୍ଠ ମଧ୍ୟରେ ସଂକ୍ରମଣ କାଳରେ ମୃଦୁଘୋଷପୂର୍ଣ୍ଣ
ଦ୍ରୁସ୍ପରୁପ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଏ ।

କେବଳ ଆନ୍ୟ ଅଣରରେ ଦୀର୍ଘ ଓ ଦ୍ରୁସ୍ପ ରୂପର ବୈଷମ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ।

ନୌଷିକ/ନାସିକ୍ୟ	ଆଦ	ମଧ୍ୟ	ଅନ୍ତ୍ୟ
ଇ	ଇର	ଈଲ	ଆଇ,
ଈ	ଈସା	ଈଁକା	ସିଁ
ଏ	ଏଡୁ	ବେଲ	ସେ
ଏଁ	—	ଲେନ	ଠେଁ
ଅ	ଅଡୁ	ବଲ	କର
ଆଁ	ଆଁ ସ	ବିଁସ	ଗିଁ
ଆ	ଆଡ	ବାଲ	ନୁଆ
ଆଁ	ଆଁସିଆ	ସାଁପ	ଦୁଆଁ
ଓ	ଓଡ	ବୋଲ	ପୋ
ଓଁ	—	କାଓଁଲ	—
ଉ	ଉଡ	କୁଲ	ଆଉ
ଊ	ଊଡ	କୁଈରି	ମୁଁ

ଦ୍ରୁସ୍ପ/ଦୀର୍ଘ

ଇ /ଇ...	ମିଳମିତ	[ଇ]	କା/ଫି...ଲ	[ଫିଇଲ]
ଈ /ଈ...	ଗୁଡ	[ଈ]	ଶ/ଦୁ...ଡା	[ଦୁଈଡା]
ଏ /ଏ...	ଚେଣ୍ଡ	[ଏ]	କା/ଲେ...କ	[ଲେଏକ]
ଅ /ଅ...	ଚକ	[ଅ]	ନ/ମ...ଲ	[ମଅଲ]

(ଖ) ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନୁକ୍ରମରେ—

ଉଦ୍ୟୋଗ ସ୍ଵର ଅନ୍ୟସ୍ଵର ଅନୁକ୍ରମରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରେ । ଅନୁକ୍ରମିତ
ଅର୍ଦ୍ଧସ୍ଵର ଧ୍ଵନି /ସ୍ଵ, ଓଁ/ର କୌଣସି ଅନୁକ୍ରମରେ ପ୍ରସ୍ଵୋଗ ବୈକଳ୍ୟିକ ।

କେବଳ ବିଭିନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଅନୁକ୍ରମରେ ପ୍ରସ୍ଵୋଗ
ଦେଖାଯାଏ ।—

/ଇ-ଓଁ, ଅ-ଆ, ଈ-ଏ, ଊ-ଅ, ଊ-ଓଁ, ଏ-ଅ, ଅ ଏ. ଆ-ଅ, ଓ-ଅ/

କେତେକ ସେକ୍ସରେ ଅନୁକ୍ରମ ପଲକର୍ତ୍ତେ ଘର୍ତ୍ତା ଗ୍ରହଣୀୟ ।

ଅକ୍ଷରମୂଳ ଓ ଅନାକ୍ଷରମୂଳ ସ୍ୱର ସଂଯୋଗଜନିତ ଜଟିଳ ଧ୍ୱନିଗୁଚ୍ଛକୁ ସନ୍ଧ୍ୟରେ-
ଭବେ ଗ୍ରହଣୀୟ ।

ବ୍ୟଞ୍ଜନ

ବର୍ଣ୍ଣନାମୂଳ ସୂଚୀ-

ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୂର୍ଣ୍ଣଧ୍ୱନିର ମହାପ୍ରାଣ ଉପସ୍ଥାନ ଅଛି ଏବଂ ତାହା ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ସହିତ ସ୍ୱଳ୍ପମରେ
ପ୍ରକଟଦଳ ହୋଇପାରେ । ମହାପ୍ରାଣରୁ /ହ/ ଦ୍ୱାରା ଶକ୍ତି ତ ହୋଇପାରେ ।

/ଫ/ ଅସ୍ୱୋଷ	ଦ୍ରୋଣାଣ୍ୟ	ପୂର୍ଣ୍ଣଧ୍ୱନି
/ବ/ ସ୍ୱୋଷ	”	”
/ଭ/ ଅସ୍ୱୋଷ	ଦନ୍ତ୍ୟ	”
/ଭ/ ସ୍ୱୋଷ	”	”
/ଟ/ ଅସ୍ୱୋଷ	ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ	”
/ଡ/ ସ୍ୱୋଷ	”	”
/ଡ/ ଅସ୍ୱୋଷ	ତାଳବ୍ୟ	”
/ନ/ ସ୍ୱୋଷ	”	”
/କ/ ଅସ୍ୱୋଷ	କଣ୍ଠ୍ୟ	”
/ଗ/ ସ୍ୱୋଷ	”	”
/ଘ/ ଅସ୍ୱୋଷ	ଦନ୍ତମୂଳୀୟ	ସଂଘର୍ଷୀ ଧ୍ୱନି
/ମ/ ସ୍ୱୋଷ	ଦ୍ରୋଣାଣ୍ୟ	ନାମିତ୍ୟ ଧ୍ୱନି
/ନ/ ସ୍ୱୋଷ	ଦନ୍ତମୂଳୀୟ	” ”

ସର୍ବ ପୂର୍ଣ୍ଣଧ୍ୱନିର ପୁସ୍ତକ୍ତିର ହେଲେ ଏହାର ନିମ୍ନଲିଖିତ ଉପସ୍ଥାନ ଦେଖାଯାଏ ।

[ଃ]	ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ	ପୂର୍ଣ୍ଣଧ୍ୱନି	ସଞ୍ଚିତ	ସମ୍ପର୍କ	ଘଟିଲେ
[ନ]	ଦନ୍ତ୍ୟ	”	”	”	”
[ଝ]	ତାଳବ୍ୟ	”	”	”	”

/ଫ/	ସଂଘେଷ	କଣ୍ଠ୍ୟ	ନାସିକ୍ୟ ଧ୍ଵଜ
/ଲ/	ସଂଘେଷ	ଦନ୍ତମୂଳୀୟ	ପାଣ୍ଠିକ ଧ୍ଵଜ
/ର/	ସଂଘେଷ	ଦନ୍ତମୂଳୀୟ	କର୍ମି ଚ ଧ୍ଵଜ
/ଡ/	ସଂଘେଷ	ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ	ଗାଡ଼ିଚ ଧ୍ଵଜ
/ଠ/	ସଂଘେଷ	ଘର୍ଷଣଘ୍ନ	ବୟୋଷ୍ୟ ପ୍ରବାହ ଧ୍ଵଜ
[ଜ]	ଏହାର	ଅନାକ୍ଷରମୂଳକ	ଉପସ୍ତନ
/ସ/	ସଂଘେଷ	ଘର୍ଷଣଘ୍ନ	ଚାଲକ୍ୟ ପ୍ରବାହ ଧ୍ଵଜ
[ଝ]	ଏହାର	ଅନାକ୍ଷରମୂଳକ	ଉପସ୍ତନ

ବିତରଣ :

(କ) ସାଧାରଣ ସ୍ଥିତିରେ—

/ଫ, ଡ, ଠ, ସ/ ବ୍ୟଞ୍ଜର ଅନ୍ୟ ସକଳ ପଦାନ୍ତ୍ୟରେ ସ୍ଵର ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରେ ।

/ଡ/ ବ୍ୟଞ୍ଜର ଅନ୍ୟ ସକଳ ପଦ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଵର ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧୀ ଭାବେ ଚ୍ୟା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନର ମୂଳରୁ ବା ପରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରେ ।

/ଠ/ ବ୍ୟଞ୍ଜର ଅନ୍ୟ ସକଳ ପଦ ଅନ୍ତ୍ୟରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରେ ।

/ଡ/ କେବଳ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ପୂର୍ବରୁ ପଦ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରେ ।

/ଫ/ ପଦ ମଧ୍ୟରେ /ନ, ର/ ପରେ ବା /ଲ/ ପୂର୍ବରୁ ଏବଂ ପଦ ଅନ୍ତ୍ୟରେ ନାସିକ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ପରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରେ ।

/ନ/ ର ଉପସ୍ତନ [ଞ, ଷ, ନ] କେବଳ ସର୍ବତ୍ର ଗୁଣ ପୂର୍ବରୁ ପରିକଳ୍ପିତ ହୋଇପାଏ ।

/ଠ, ସ/ ଚ ଅନାକ୍ଷରମୂଳକ ଉପସ୍ତନ ଯଥାକ୍ରମେ ଅନ୍ତ ସ୍ଵର ମଧ୍ୟରେ ସଂକ୍ରମଣ କାଳରେ ଏବଂ ପଶ୍ଚାତ୍ ସ୍ଵର ମଧ୍ୟରେ ସଂକ୍ରମଣ କାଳରେ ପରିକଳ୍ପିତ ହୁଏ ।

ପୁଣି ବ୍ୟଞ୍ଜନମାନଙ୍କର ମହାପ୍ରାଣ ଉପସ୍ଥାନ ସଂଦୃଞ୍ଚି ଓ ବଳାଘାତପୂର୍ଣ୍ଣ ଅକ୍ଷରର ଅନ୍ତ୍ୟରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ ।

ସ୍ଵରମ	ଉପସ୍ଵର	ଆଦି	ମଧ୍ୟ	ଅନ୍ତ୍ୟ
ପ	[ପ]	ପାକନା	କସ୍ତୁର	ପାପ
	[ଫ]			କମ୍ପା
ବ	[ବ]	ବାକନା	କାବାଡ଼	ଲବ
	[ଭ]			ଲୋଭ
ଭ	[ଭ]	ଭୂକ	ପତର	ବୃତ୍
	[ଧ]			ରଥ
ଦ	[ଦ]	ଦୁକ	ପଦମ	ବୁଢ଼
	[ଧ]			ସୁଧ
ଟ	[ଟ]	ଟାଲି	କୁଟୁମ	ବାଟ
	[ଠ]			କାଠ
ଡ	[ଡ]	ଡାଲ	ଅଡ଼ର ବଡ଼ରୁ ବରଡ଼ା ଦଣ୍ଡ	
	[ଢ଼]			
ଢ	[ଢ଼]	ଢୁକ	ପାଢ଼ର	କାଠ
	[ଣ]			ମିଛ
କ	[କ]	କାଢ଼	ପାଠକ	କାକ
	[ଖ]			ବୋହୂ
ଖ	[କ]	କାଲ	କାକର	ପାକ
	[ଖ]			ନଖ
ଗ	[ଗା]	ଗାଲ	କଖଲ	ପାଗ

	[ବ]			ବାବ
ମ	[ମ]	ମାଲ	ମମାନ	ମମ
ନ	[ନ]	ନାଲ	ନନମ	ନନ
	[ଞ]		ଞଞନା	
	[ଟ]		ମାଣ୍ଡୁ	
	[ଡ]		ଆନ୍ତନ	
ଢ	[ଢ]		ଦାଡ଼ଡ଼ା,	ଟାଡ଼ଣି କେରଡ଼
ସ	[ସ]	ସିସ	କସର	ମାସ
ଲ	[ଲ]	ଲମ	କଲକ	ଶୁଲ
ର	[ର]	ରମ	କରକ	ଶୁର
ଝ	[ଝ]		ଲଝଝ	ବାଝ
ଞ	[ଞ]		ଆଞ୍	ଚାଞ୍
	[ଅସ]		ଗସ୍ତେରା	
	[ଅଲ]		ଗସ୍ତିଲ	
ଝ	[ଝ]		ମଞ୍	
	[ଇଆ]		ସେରୁଝାଲ	

(ଖ) ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନୁସମରେ —

ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟଞ୍ଜନର ପ୍ରୟୋଗ ପଦାନ୍ତରେ ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ପଦାନ୍ତରେ କେବଳ ବ୍ରହ୍ମର୍ଷି ଚୈ ସହଜ ନାସିକ୍ୟ, ସ+ଟ, ର+କ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଗୁଣର ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇପାରେ ।
[ପଥା:—ଗଣ, କେସୁଟ, ମୂର୍ତ୍ତି]

ଦୁଇ ଏବଂ ତିନି ବ୍ୟଞ୍ଜନର ଅନୁସମ [ପଥା—ଅକ-କ ଅ ଅ—ଅକ-କକ ଅ—, --ଅକକ-କଅ—] ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନରେ ରୂପିତ ସର୍ମାରେ ଏବଂ

ସଂକ୍ରମଣ ପୂର୍ବରୁ ବା ପରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରେ । ଏପରି ଅନୁକ୍ରମ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ତିନି ପ୍ରକାରର ହୋଇପାରେ ।

- (କ) ସର୍ବତ୍ର ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଅନୁକ୍ରମ ସର୍ଥାତଃ ନାସିକ୍ୟ ଓ ସର୍ବତ୍ର ପୂର୍ଣ ବ୍ୟଞ୍ଜନର ସଂସ୍କୃତ ଧ୍ବନି ଏବଂ ଏହା ତିନି ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଅନୁକ୍ରମରେ ବିଶେଷ ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ଭାବେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ।

ଯଥା - [କ ଅ ନ କ-କ ଅ-] /ପିଣ୍ଡ-ପିଣ୍ଡ/

[କ ଅ କ-ନ କ ଅ-] /ଗରଣ-ଗରଣ/

ସଂସ୍କୃତ ନାସିକ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ସ୍ବର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥଳରେ କେବଳ ସଂସ୍କୃତ ଅକ୍ଷରରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ।

ଯଥା - [-ଅ ନ କ ଅ-] /ମୃଣା-ମୃଣା/

ବିଦ୍ବତ୍ ଅକ୍ଷରରେ ଏ ପ୍ରକାର ଆଗମ ହେଲେ ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ସ୍ଥଳରେ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ବରରେ ଅନୁନାସିକତା ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଲାଭ କରେ ।

ଯଥା - [କ ଅ ନ କ ଅ କ] > [କ ଅ କ ଅ କ] /ଘୋମ/ > /ଘେଡମ/, /ଗେଟ/ > /ଗୈଟ/

- (ଖ) ସମରୂପ ସ୍ବନ୍ନ ଅନୁକ୍ରମ ସାଧାରଣତଃ କ୍ରିୟାପଦରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଏହି ପଦ୍ଧତିରେ ସଂଯୋଗୀକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ମଧ୍ୟରେ ସଦୃଶ ଶିଥିଳ ସଂଯମଣ ଦର୍ଶିଥାଏ ।

ଯଥା - /କେଲ୍-ଲ, କସ୍-ସି/

ବ୍ୟଞ୍ଜନର ଦ୍ବିତୀୟ କୃତ୍ୟ ଘଟେ ଏବଂ ଏହା କେବଳ ବଳାଘାତପୂର୍ଣ ରୂପରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ।

ଯଥା - /କ ଝ କ ପ୍ତା, ଗାଭୁରେ ଗାଭୁ/

- (ଗ) ଅସମବର୍ଣ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଅନୁକ୍ରମରେ /ସ+ଟ/ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଅନ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯଥାର୍ଥରେ ସଂସ୍କୃତ ଧ୍ବନି ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏନାହିଁ । କାରଣ ଏହି ପରିସ୍ଥିତିରେ ସଂଯୋଗୀକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ମଧ୍ୟରେ ଆକ୍ଷରିକ ବିଚ୍ଚଳନ କରା ଶିଥିଳ ସଂଯମଣ ଦର୍ଶିଥାଏ ।

ଯଥା - [-ଅକଅ-] > [-ଅକ-ଅ] ~ [-ଅକ ଅ କ ଅ]

/ପାତ୍ର/ > /ପାତ୍-ବ-/ ~ /ପାତ୍ (ଅ) ବ/

/ସ୍ବରା/ > /ସ୍ବର-ଲ-/ ~ /ସ୍ବର (ଲ) ଲ/

କଟକରେ ଏହି ନାଟ୍ୟକୁ ଅନୁସମ୍ପାଦନ କରିବା ପାଇଁ ପଦକ୍ଷେପ ମଧ୍ୟରେ ରୂପ ଦାନମାନ
ପରିଚାଳନା କରୁଛନ୍ତି ଶେଷରେ ଦୁଃଖ ।

ପଥା- / (ସେ) ମାତ୍ର-ସି, ଗର୍-କେ (ନାଟ୍ୟ, (ମୂର୍ତ୍ତି) କର୍-ବାବ, ବୁ-ନା
(ଅନ), କୁ-ର (ଦେଲ) / ଇତ୍ୟାଦି ।

ଦୁଇ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନୁସମ୍ପାଦନରେ [—କଂ କଂ—] ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନରେ [କଂ] ପ୍ରଥମେ
ବ୍ୟକ୍ତି, ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ଥାନରେ [କଂ] / ଓ/ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ ସକଳ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରଭୃତି
ହୋଇପାରେ ।

କେ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନୁସମ୍ପାଦନରେ ଦୁଇଟି ବ୍ୟକ୍ତି ସଂସ୍କୃତ ଭାବେ ଏବଂ ଅପରଟି ଏହାର ପୁଣ୍ୟ
ବା ପରେ ଅନ୍ୟ ଅନ୍ତର ସୀମାରେ ଲେଖିତ ହୁଏ । ଏହି ଅନୁସମ୍ପାଦନ [— ଅନ-କଥ—]
କମ୍ପା [—ଅନ-କଥ—] ଭାବେ ବର୍ଣ୍ଣିତ । ଅନୁସମ୍ପାଦନ ପ୍ରଥମ ଦୁଇଟି ବ୍ୟକ୍ତି
ସଂସ୍କୃତ ହେଉଥିଲେ, ସେ ଦୁଇଟି [ନ+କ] ଅର୍ଥାତ୍ ନାମିକ୍ୟ ଓ ସର୍ବ ଗୁଣ
ହୋଇଥାନ୍ତୁ ଏବଂ ତୃତୀୟଟି ହୋଇଥାଏ /କ, ଟ, ଡ, ନ, ସ, ର, କ/ ମଧ୍ୟ
ଗୋଟିଏ ।

ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ କେ ଦୁଇଟି ବ୍ୟକ୍ତି ସଂସ୍କୃତ ହେଉଥିଲେ, ସେ ଦୁଇଟି ହୋଇଥାନ୍ତୁ
[ନ+କ] କମ୍ପା [ସ+ଟ] ଏବଂ ଏହାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଦୁଇ /ର/ ।

ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ-

(କ) [— ଅନ-କଥ—]

କ-ଟ/ନ [ବାକ୍ୟ, ରକ୍ତ]

ନ-ଟ/ର [ଟକ୍ତି, ଗଣ୍ୟ]

ଗ-କ/ର/କ/ସ [ଗେଣ୍ୟ; ମୁଣ୍ଡ, ମଣ୍ଡଳ, ମଣ୍ଡସେକ]

ନ-ନ/ର/କ [ଅନୁକ, ଗାନ୍ଧାର, କେଳ]

ନ-ନ/ର/କ [ବଦନ, ଲେହ, ବଦଳ]

ପ-ର/ର [ଟେକ୍ତି-ସ୍ତ]

(ଖ) [— ଅନ-କଥ—]

ର-ସ [ସେରସ୍ତା]

ର-ଶ [ରକ୍ଷା]

ପୁଣ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ଧ୍ୱନି

(କ) ଅନୁନାସିକତା- /.../

ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ୱର ସମ୍ବନ୍ଧ ଅନୁନାସିକତାର ଆଗମ ହୋଇପାରେ । ଏହା ସ୍ୱନମିତ । ଯଥା /ଗାଓ/ /ଗାଓ/ ଯେ କୌଣସି ମୌଖିକ ସ୍ୱର ନାସିକ୍ୟ ସ୍ୱଳ୍ପମର ସଂପର୍କରେ ସାମାନ୍ୟ ଅନୁନାସିକ ହୋଇଥାଏ ।
ଯଥା /ମଇସି/ > /ମଇସି/, ବାଡ଼ତା/ > /ବାଢ଼ତା/ ।

ଏହି ପରିବେଶରେ ସ୍ୱରର ଅନୁନାସିକତା ପୂର୍ବାନୁମେୟ, ତେଣୁ ଏହା ସ୍ୱନମିତ ଭାବେ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ । ନାସିକ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ୍ୟାଞ୍ଜନ ଅନୁ କ୍ରମରେ ପୁଞ୍ଜିତ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ୱର ଅନୁନାସିକ ହୋଇଥାଏ । ଏହା ନାସିକ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଅପସାରଣ କରେ ଏବଂ ଏକ ଅସ୍ୱନମିତ ଅନୁନାସିକ ସଂକ୍ରମଣ ଏହାର ଅନୁବର୍ତ୍ତୀ ହୁଏ ।

ଯଥା [କ ଅ ନ କ ଅ] > [କଅଁ-କଅ]

- /ସାଙ୍କଡ଼/   /ସାଁକଡ଼/
- /ମାନ୍ଦା/   /ମାଁନ୍ଦା/
- /ଅଣା/   /ଅଁଣା/

(ଖ) ଘର୍ଷଣ /.../

ଘର୍ଷଣା ବୈଷମ୍ୟବୋଧକ ନେଉଥିବାରୁ ଏହା ସ୍ୱନମିତ ଭାବେ ଗ୍ରହଣୀୟ । ସମାନ ଉଚ୍ଚାରଣାତ୍ମକ ଉପା-
ଦାନରେ ଉଚ୍ଚର ସ୍ୱରଟି ବକ୍ରବ୍ୟ କେବଳ ଉଚ୍ଚାରଣ ସମୟରେ ବୈଷମ୍ୟ ନେତ୍ତୁ ପ୍ରଥମ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ
କରିଥାଏ । ହ୍ରସ୍ୱ ଓ ଘର୍ଷ ସ୍ୱର ମଧ୍ୟରେ ଶବ୍ଦେତ କେବଳ ପଦର ଆଦ୍ୟ ଅଂଶରେ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ ।

ଯଥା /ପିବାର/ /କାଁ- ବାର/ ।

ପଦ୍ୟରେ ପୁଞ୍ଜିତ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ୱର କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିବେଶରେ ଘର୍ଷଣା ଅନୁନାସିକ ହୋଇଥାନ୍ତି । ସ୍ୱନ ଶକ୍ତି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶବ୍ଦରେ ଏକ ଘର୍ଷ ସ୍ୱର ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇପାରେ; ମାତ୍ର ଏହା ସ୍ୱର ଅସ୍ୱନମିତ ଘର୍ଷ ସ୍ୱର ସାଧାରଣତଃ ସଂକ୍ରମଣ ଅନ୍ତରର ଉପାନ୍ତ୍ୟ ସ୍ଥିତିରେ ଏବଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ରୂପର ସାଧ୍ୟ ସ୍ଥିତିରେ ପଶ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ ।

- ଯଥା- /ଅଲ...ଅ/, /କମା...କ/, /ବା...ଭକ/,
- /ଭବ...ଭ/, /ଅନ...ଭ/, /ପଞ୍ଜି.../ ।

(ଗ) ସଂକ୍ଷିପ୍ତା—/—/

କଳାବ୍ୟର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଭାଗରେ ଆଗତ ସମାନ ସ୍ଵଳିପିକ ଅନୁକ୍ରମ ଯଦି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥବୋଧକ ହୁଏ, ତେବେ ଧରଣନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ହୁଏ ଯେ ଏହି ସ୍ଵଳିପିକ ଦିଶିଣା ମଧ୍ୟରେ ସଂକ୍ଷିପ୍ତା ରୂପକ ଏକ ସ୍ଵଳିପି ନିଶ୍ଚିତ । ଏହା ସାଧାରଣତଃ ଭିନ୍ନ ବ୍ୟାକରଣିକ ଅଂଶର ସଙ୍ଗମ ସ୍ଥଳରେ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ । ସ୍ଵଳିପି କିଛି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା ସାମାନ୍ୟ ବିସ୍ତର ଏବଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବା ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଅଂଶର ଉପସ୍ଥାନ ଲକ୍ଷଣଦ୍ଵାରା ଚିହ୍ନିତ ହୋଇଥାଏ ।

ସଂଘା—/କରାଣି/—/(ଦେ) କର—ସି/

ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଗାନ୍ଧୀସଂକ୍ଷିପ୍ତା ପ୍ରାୟ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏନାହିଁ । ପ୍ରସଙ୍ଗର ଉଦାହରଣରେ ଅଷ୍ଟମ ମଧ୍ୟରେ ସଂକ୍ଷିପ୍ତା ପୂର୍ବୀକ୍ରମେୟ । ମଧ୍ୟାହ୍ନର ଏକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବିଶିଷ୍ଟ ଦେଲେ [କଅକଅ] ପ୍ରଥମ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ପରେ ଏବଂ ବହୁ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବିଶିଷ୍ଟ ଦେଲେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନରେ ଏହା ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ । ଯେହେତୁ ପୁରୁ କେବଳରେ କେହିକି ସ୍ଵର ପରିବର୍ତ୍ତେ ପରିଧୀୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ସଂରକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ ।

ସଂଘା -/କରାଣା/ > /କରା-ଣା/, /ସିକୁଲ/ > /ସିକ-ଲ/, /ପାଣ୍ଡୁର/ > /ପାଣ୍ଡ-ର/

(ଘ) ବଳାଘାତ—/—/

ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବଳାଘାତ ପୂର୍ବୀକ୍ରମେୟ, ଶେଷ ଅତି ଅଳ୍ପମାତ୍ରାରେ ବିଭିନ୍ନ ଏହାର ସ୍ଵଳିପିକ ମଧ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ ।

ଏକାକ୍ଷର ବିଶିଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବଳାଘାତସୂଚକ ହୋଇଥାଏ । ଉଦାହରଣ ଅର୍ଥକ ଅର୍ଥର ବିଶିଷ୍ଟ ଶବ୍ଦରେ ଅନ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଅରେ ସମ୍ପର୍କରେ ଗୌଣ ବଳାଘାତ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ ଏବଂ ଏହା ସାଧାରଣତଃ ସେହି ଅକ୍ଷରରେ ନିଶ୍ଚିତ ହୁଏ ଯାହା କି ମୂଳ୍ୟ ବଳାଘାତସୂଚକ ଅକ୍ଷରଠାରୁ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ହୁଏ ।

ସଂଘା—/ଂପା/ , /କଂଡ଼ଳ'କାର/, /କ'ଏ'ଡ଼ା/, /ସେ'ହୁଡ଼ି'ଲ/, /ଅ'ଂଡ଼ାର/ ।

ପ୍ରଥମ ବା ଦ୍ଵିତୀୟ ଅକ୍ଷରରେ ବ୍ୟଞ୍ଜନସୂଚକ ହିଲେ ବଳାଘାତ ପୂର୍ବୀକ୍ରମେୟ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ ।

ସଂଘା /ଂକଣ/, ଅସ'ଣ/, /କଣ୍ଠେ'କ

ସାଧାରଣ ଧ୍ବନିତାତ୍ତ୍ୱିକ ଲକ୍ଷଣ

ମାନକ ଓଡ଼ିଆ ସହଜ ଚୁଳନାତ୍ମକ ଶବ୍ଦେ ବିଭିନ୍ନ କରି ନମ୍ନୋକ୍ତ ଧ୍ବନିତାତ୍ତ୍ୱିକ ଦୈର୍ଘିତ୍ୱ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରାଯାଇପାରେ ।

ମହାପ୍ରାଣତା ଲେପ

କୃତର ବିକଳ୍ପଶବ୍ଦେ ମହାପ୍ରାଣ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନ୍ତ୍ୟସ୍ଥିତିରେ ଉପଲବ୍ଧ ଦେଉଥିଲେ ହେଁ ସର୍ବସାଧାରଣ ମାନକ ଓଡ଼ିଆ ମହାପ୍ରାଣ ସ୍ବନ ଏହି ଗଣାରେ ଅଳ୍ପ ପ୍ରାଣ ହୋଇଥାଏ ।

ଯଥା—   /ବାତ/ > /ବାଟ/   /ନଳ/ > /ନଳ/   /ଅକାର/ > /ଆକାର/,
                  /ବାଦ/ > /ବାଦ/,   /ନଖ/ > /ନଖ/,   /ସୁତ/ > /ନୁଧ/

ସଂଯୁକ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ହ୍ରାସକରଣ—

ଅନ୍ତ୍ୟ ସ୍ଥିତିରେ ସଂଯୁକ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଆଦୌ ରକ୍ଷିତ ହୋଇ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ଥିତିରେ ମଧ୍ୟ ସଂଯୁକ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଏକକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ସଂରକ୍ଷିତ ହୁଏ । ନମ୍ନୋକ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ଥାନରେ ଏହା ସାଧ୍ୟ ହୋଇଥାଏ ।

ସମୀକରଣ—   /ଅହ/ > /ଆହ/   /ରଜ/ > /ରଟା/   /ଅମଃ/ > /ଅମଟ
                  /ସମର/ > /ସମର/   /ସୋମବାର/ > /ସମର   /କୁଧର/ > /କୁଦା/ ।
                  /ଉତ୍ତମ/ > /ଉତନା/   /ନାକ-ଗୁଲ/ > /ନାଗୁଲ/ ।

ସ୍ୱରଜ୍ୟ—   /ମୁହ/ > /ମେଲେଟ/   /ସୁତ/ > /ସୁଅଦ/   /ପଃ/ > /ପେ/ ।
                  /ପତ୍/ > /ପଦ/   /ଆକାର/ > /ଆନୁଆନଦ/   /ହା/ > /ହା/ ।
                  /ଇହ/ > /ଇସୁରା/

ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଅପରାଧ—/କୁଟି/ > /କୁଟ/   /ଖୁଟି/ > /କୁଟି/   /ଫା/ > /ମା/ ।
                  /କଡା/ > /କାଟା/   /କୁମ୍ପି/ > /କୁପି/   /ମୁକ/ > /ମୁକ୍ତ/ ।

ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବିଯୋଗ—

କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବ୍ୟକ୍ତ ହେଉ ନାହିଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱର ସଂରକ୍ଷଣ କରାଯାଏ ଏବଂ କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସ୍ୱର ସମେତ ବ୍ୟଞ୍ଜନର ଦେଶ କରାଯାଏ । ମଂସ୍ଥିତ/ମ/ ସାଧାରଣତଃ ଅନୁନାସିକତା ଦ୍ୱାରା ଅପସ୍ତବ୍ଧ ହୁଏ ।

(କ) /ମ/ > /ଫ/—

/ଧୂମ/ > /ଫୁଆଁ/	/ଦାମ/ > /ଦାଫ୍/	/ରାମତ/ > /ଫୁଟିତ/
/ନୋମନ/ > /କଫିଲ/	/ଧୂମସା/ > /ଫୁଝ/	/କମ୍ପାନ/ > /କେବା/

(ଖ) ଆଦ୍ୟବ୍ୟଞ୍ଜନ ଲେପ —

/ପନା/ > /ଅନା/	/ରଣ/ > /ଅନ/	/ତାଡ଼ନ/ > /ବବ/
/ଝରୁଷୁ/ > /ଲସମ/	/ଶୁଖାନ/ > /ସସନ/	

(ଗ) ମଧ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଲେପ—

/ଅପେର/ > /ଅପର/	/ଅପର/ > /ଆର/	/ରବିବାର/ > /ରବିବାର/
/ଫିରୁଣା/ > /ଝୁନା/	/ମହାପ୍ରସାଦ/ > /ମାପରସାଦ/	/ମହର୍ଷ/ > /ମରଗା/
/ପିରୁକୁଡ଼/ > /ପିରର/	/ତରଳ/ > /ତାଳ/	/ସୁଟକଳ/ > /ସୁରନ/
/ନିମନ୍ତଣ/ > /ନିନ୍ତା/	/କବର/ > /କାବର/	/ଖର୍ଚର/ > /କାପର/

(ଘ) ଅନ୍ତ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଲେପ—

/ସାରୁନ/ > /ସାରୁ/	/ସମସୁ/ > /ସମ/	/ବଡ଼ସୁ/ > /ବଡ଼/
/ଅଗରୁର/ > /ଅଗରୁ/	/ଗଞ୍ଜର/ > /ଗାର/	/ବର୍ଣ୍ଣିକ/ > /ବରଟ/
/ବୌରୁକ/ > 'ବରୁକ'		

ବ୍ୟଞ୍ଜନ ସ୍ଵଂସୋତ—

ଅଦ୍ୟ—/ଅସନା/ > /ରସନା/   /ଅଣିକା/ > /ଗଣିକା/

ମଧ୍ୟ /ରୁସ/ > /ରୁମସ',   /ସୁନାକା/ > /ସୁରନାକା/   /ଘଣା/ > /ଗୁମସା/

          /ମେରୁକା/ > /ମେରୁକା/   /କାନସା/ > /କାନସିସା/   /ଖନ/ > /କଲନ/

ଅନ୍ୟ— /ମୁଖ୍ୟ/ > /ମୁଖ୍ୟମ/, /କଳ/ > /କଳମ/, /ଅନ୍ୟାୟ/ > /ଅନ୍ୟାୟା/

ସୋପାନୀକରଣ -

/କ/ > /ଗ/ : /କରା/ > /ଗରା/, /କର/ > /ଗର/, /କରଣ/ > /ଗରଣ/,
/ଆକଟ/ > /ଆଗଟ/

/ଚ/ > /ଜ/ : /ଚୁଟ/ > /ଜୁଟ/

/ଟ/ > /ଡ/ : /କଟ/ > /କଡୁଆ/, /ସକଟ/ > /ସାକଡ/

/ତ/ > /ଡ/ : /ତୁଟ/ > /ଡୁଟ/

/ପ/ > /ବ~ମ : /ବେପାର/ > /ବେବାର/, /ସପଟ/ > /ସାପବ/,
/ପାଇତା/ > /ବାଇତା/, /ଝିଟିପିଟି/ > /କଟିମିଟି/

ବିପରୀୟାସ -

/ପିଶାଚ/ > /ପିଶାସ/, /ବୁକୁର/ > /ବଚକା/, /ମର୍ଦନ/ > /ରମର/
/ଗରୁଡ/ > /ଗରଡ/, /ମେକେଣିଆ/ > /ମାଳିଆର/, /ପୋଡବା > /କପିବା/
/ରକ୍ତ/ > /ରଚକା/, /ବାସକୁଳ/ > /ବାଲୁସା/

ଉଚ୍ଚୀକରଣ—

/ଚ/ > /ଞ/ : /ଚର୍ଚ୍ଚା/ > /ଞିରଚ୍ଚା/, /ପିଞ୍ଜଳ/ > /ପିଞ୍ଜଲ/ /ଚଟ/ > /ଞାଟ/.
/ଚୁଟ/ > /ଞାଟ/, /ଚରଳ/ > /ଞିରଚ୍ଚଳ/ /ଚରୁଆ/ > /ଞରୁଆ/
/ମୁଟ/ > /ମେଟ/, /କଞ୍ଚୁଲ/ > /କଞ୍ଚଲ/

ତାଳବ୍ୟ ରଞ୍ଜନ—

/ଘ/ > /ଙ/ : /ଶାମୁକା/ > /ଶମକା/, /ଞିରୁର/ > /ଚେରୁର/
/ଞିର/ > /ଚର/

/ଶେକ/ > /ଚେକ/, /ସେକବା/ > /ଚେକବା/

/କୌଶିକ/ > /କଚ/, /ସଞ୍ଚାପାତ/ > /ବୁରୁପାତ/,
/ସିମେନ୍ସ/ > /ଚମଟି/

ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ :

/ବଦୁର/ > /ବୁର/,   /ଉଟେଇଣ/ > /ଉନସ/,   /କମାଇଲ/ > /କମେଲ/,
/ଗୁଉଣି/ > /ଗୁନ/,   /ଅଲୁଗୁଣି/ > /ଅଲଗନ/,   /କାମ୍/ > /କାମ/,
/କରଡା/ > /କରଡ଼ା/,   /ଦଣ୍ଡୁଆସି/ > /ଦଣ୍ଡାସି/

(୧) ସମୀକରଣ—

ଉଚ୍ଚାରଣର ସ୍ୱଳ୍ପତତା ହେତୁ ସମ୍ଭବିତ୍ ସଂସ୍କୃତ ସ୍ୱର ମଧ୍ୟରେ ସମୀକରଣ ହୋଇଥାଏ ।
ସାଧାରଣତଃ ବଳାଦାରଫଳ ସ୍ୱର ସମୀକୃତ ହୁଏ ।

ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ :

/ପାଦ୍ୟଥା/ > /ପାଲଦା/,   /ମଦ୍/ > /ମୁ/,   /କାଦୁଅ/ > /କାଦ/,
/ରୁମ୍ଭୁଅ/ > /ରୁମ୍ଭା/,   /ମଠୁଅ/ > /ମେଟା/

ସ୍ୱର ସଂସାର—

(କ) ଅଦ୍ୱିତୀୟତା : /ବଟ/ > /ଠରଡ଼/

(ଖ) ଅଧିକତ୍ୱତା : /ମଦ୍‌କ୍/ > /ମଡ଼କ/,   /ଶାଠ୍ୟ/ > /ସାଇଫ/   /ଅନ୍ୟ/ > /ଅଇନ/,
/ମାନ୍ୟ/ > /ମାଇନ/,   /ବନ୍ୟ/ > [ବଚକ] /ବକ/, /ନାକ୍‌ଅ/ > /ନଇଲ/,
/କଦଶ/ > /କଇରୁ/

(ଗ) ଯନ୍ତ୍ର ସ୍ୱରଗମ : /ହେଡ଼/ > /ହେଡ଼ା/,   /ଟାର/ > /ଟୋରୁ/   /ଗଞ୍ଜ/ > /ଗଞ୍ଜା/,
/ପାଥ/ > /ପାଠା/   /ନାଆ/ > /ନାଠା/

(ଘ) ମଧ୍ୟ ସ୍ୱରଗମ : /ମଂସ/ > /ମାଠିସ/,   /ଶର/ > /ଶରଣ/,   /ସିଃ/ > /ସିଃଟି/,
/ପଟ/ > /ପଟିଟ/,   /ସଡ଼ା/ > /ସାଉଡ଼ା/ [ଅମ୍‌ସଡ଼ା]
/କଦନ/ > /କାଉନ/

ସ୍ୱର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ରଞ୍ଜନ—

/ମୟୁର/ > /ମୈରୁର/,   /ଘୋକ/ > /ଗୈକ/   /ଗୋହକା/ > /ଗୈକ/,
/ମୁଣି/ > /ମୈଣି/   /ସାଫ/ > /ସୈଫ/,   /ଆଃ/ > /ଆଃକ/

/ଠିଠ/ > /ଠିଠି/,   /ପଣି/ > /ପିଠି/

/ଅ/ : /ଉଡ଼େଇ/ > /ଉଡ଼ାଇ/, /ଶ୍ରେଷ୍ଠ/ > /ଲକ୍ଷମ/

/ଅ/ : /କେକାଇ-/ > /କାଲାଇ-/ /ସମଲେଖା/ > /ମେଲକ୍ଷର/
/ଡେକର/ > /ଡାକର/

/ଓ/ > /ଊ/ : /ଭେକ/ > /ବୁକ/, /ଉକାକ/ > /ଓକାକ/
/ଗୋଷ୍ଠ/ > /ଗୁଷ୍ଠ/

/ଅ/ : /ଶୋଷା/ > /କସା/, /କୋକ/ > /କିକ/,
/ଓଷର/ > /ଅସର/

/ଅ/ > /ଇ/ : /କରଡ଼/ > /କରଡ଼ି/, /କୁଅ/ > /କୁଇ ବାକ/
/ଝର/ > /ଝରା/

/ଊ/ : /ଧର/ > /ବୁର/, /ଧନ୍ୟ/ > /ଉର/ /ବମ-/ > /ବମ /

/ଏ/ : /ଚଣା/ > /ଚେନା/, /ବସଣି/ > /ବେସନା/,
/ଚଣା/ > /ଢେଁଟ/

/ଅ/ : /ଅପା/ > /ଅପା/, /ବକ/ > /ବିତ/ /ଝୁଝେ/ > /ଝାଝା/

/ଅ/ > /ଇ/ : /ବାହାଲ/ > /ବାଇଲ/, /ନାହକ/ > /ନାକେ/ [ନାହକ]

/ଊ/ : /ପାହାଡ଼ା/ > /ପାଝିଡ଼ା/, /ଡାହାଣି/ > /ଡାଝିଣି/,
/ପାହାଚେ/ > /ପାଝାଚେ/

/ଏ/ : /ଲଞ୍ଜା/ > /ଲେଙ୍ଗ/, /କଞ୍ଜି/ > /କେଙ୍ଗ/,
/ସାବର/ > /ଗେବେ/

/ଓ/ : /ସାଅ/ > /ସାଓ/, /ସାଅଲ/ > /ସାଓଲୋ/,
/ସାଅକ/ > /କାଓଲ/

/ଅ/ : /କାହା/ > /କହା/, /ମାହୁ/ > /ମହା/ /ହେନ/ > /ମସନ/

/ଐ/ > /ଐ/ : /ବୈର/ > /ବେର/

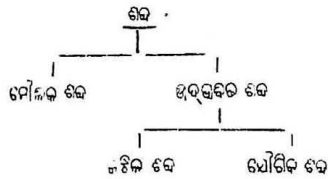
/ଐ/ > /ଐ/ : /ଝିଝା/ > /ଝିଝା/

/ଊ/ : /ଘୋଷି/ > /ଘୁଷି/

/ଅ/ : /ଘୋର/ > /ଘେମ/, /ଘୋଷିକା/ > /କବ/

ଶବ୍ଦ ତତ୍ତ୍ୱ

ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଧ୍ୱନିଗୁଣିତ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶକ ଭାବରେ ଉଦାହରଣ ହେଲେ ଚାନ୍ଦାକୁ କୁହାଯାଏ ଶବ୍ଦ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶବ୍ଦ ଗଠନ-ପ୍ରକ୍ରିୟା (Form) ଓ ପ୍ରକାର୍ଯ୍ୟ (Function) ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ । ଦେଖିଥାନ୍ତୁ ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଶବ୍ଦଗୁଣକୁ ଆଦୃଶ-ପ୍ରକୃତି ଭାବରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇ ପାରେ ।

ମୌଳିକ ଶବ୍ଦ --

ଏହି ଜାଣିଥିବା ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅର୍ଥ ଦେଖାଇ ଏକକ । ଏହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ପାରନ୍ତୁ । ବର୍ଣ୍ଣ ଏପରି କେ ସମସ୍ତ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଯୋଗୁ ନୂଆ କେ ଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଇ ପାରିବ ।

ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ - ପା, କର, ମର, ଜଳଥା, ସେ, ଅଜ, ଅରୁ ଇତ୍ୟାଦି ।

ନୂତନ ଶବ୍ଦ--

ମୂଳ ଶବ୍ଦ ସମ୍ମିଳନ କିଛି ଯୋଗ କରି ନୂଆ କିମ୍ବା ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥରୁ କେ ତିଆରି କରାଯାଏ । ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସଂସ୍କୃତ ଅଂଶ ମୂଳ କେ ସମ୍ମିଳନ ହୁଏ ମିଶି ଉଠେ ସେହି ସ୍ଥଳରେ ନୂତନ ଶବ୍ଦ ଗଠନ ହୋଇଛି ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ନିମ୍ନରେ କେତେକ ଉଦାହରଣ ଦିଆଯାଇଛି ।

(କ) ମୌଳିକ ଶବ୍ଦର ପ୍ରକୃତ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସଂଯୋଗ--

- /ଅ-/ / ନାହିଁ ବାକେ / ଅବୁଜାଳ /, ଅପତ୍ତା /, ଅସକା /
- /ଆ- / " / ଅସାତ /

/ଆ- / ନାହିଁ ବାଚକ / ଅଭୁବନସଦୃଶ /
 /ନ- / " / ନସତା /, / ନକମାନ /, / ନଦରକ /
 /ବ- / ଅବବାଚକ / ବିଭର /
 /ସ୍ୱ- / ଅସ୍ୱିବାଚକ / ସୁସାର /, / ସୁନ ନ /

ନମ୍ନଲିଖିତ କେତେକ ଶବ୍ଦରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ମିଶିଯାଇ ଥିବାର ଅନୁମାନ ହୁଏ ।

/ଅବକା/ (ଅବକୃତ), /ଅଲଟ/ (ଉପରୁଧରୋ), /ଅଲଟ/ (ଅଲଟୁ)
 /ଆଲବ/ (ଅଲୁଟିକ).. /ଆଲଟା/ (ଆଲୋଡ଼ୟତ), /ଓରୁଇ/ (ଉପଲବ୍ଧୟତ),
 /ପାକଟ/ (ପ୍ରହରା ପାଠେ/ ପ୍ରପୀଡ଼ନ), /ବକଳ/ (ବିକଳକ),
 /ବେଗଡ଼ା/ (ବିସଠିକ),

(ଖ) ମୌଳିକ ଶବ୍ଦର ପରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସଂଯୋଜନ—

ନମ୍ନେକ୍ତ ଶବ୍ଦସମୂହାନ ନି ସ୍ୱା ଓ ସଂଜ୍ଞା ଶବ୍ଦ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ । କେତେକ ଶେଷରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯଦି ସମ୍ଭବ ହୁଏ ତେବେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ । ଏ ପ୍ରକାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ରୂପରେଖନୀୟ ପ୍ରକ୍ରିୟା ହାଲ ନିମ୍ନଲିଖିତ ।

/ଅ/ ନି ସ୍ୱାରୁ ସଂଜ୍ଞା ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ
 ମର > ମରଅ (ମରଣାବସ୍ଥା)
 ବେ > ବେଅ (ଅଣି ବା ପାଇଁ ଦେବା ଶେଷ)

/ଅଇ/ ସ୍ୱପିନ୍, ସଂଜ୍ଞା ଓ ନି ସ୍ୱାରୁ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ
 ମର > ମରଇ, ବର (ରତ) > ବରଇ (ଲଲରତ)
 ମଟ୍ > ମଟଇ, ଗମ୍ > ଗମଇ (ସୁଖାସ)
 ବିଟା > ବିଟଇ, ଉର୍ > ଉର୍ଟଇ
 ଉର୍ > ଉର୍ଟଇ, ଉର୍ > ଉର୍ଟଇ

/-ଅଟା/ ସ୍ୱପିନ୍, ବିଶେଷ୍ୟାର୍ଥକ
 ଉଗର > ଉଗଟ

/-ଅଟ/ ବିଶେଷ୍ୟରୁ ବିଶେଷ୍ୟ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ
 ଅମ > ଅମଟ

୧-ଅଚ/ ହିସାବୁ ବିଶେଷ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ
ଚେ > ଚେତ

୧-ଅନ/ ସ୍ୱଭାବତ ହିସାବିଶେଷ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ
ଗତ > ଗଡ଼କ, ଦାତ > ଦାନ୍ତନ, କ୍ୱତ > କ୍ୱତନ, ପାକ > ପାଖନ

୧-ଅନା/ [ସୌମିକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଅନ+ଅ] ବିଶେଷ, ହିସା ଓ ପ୍ରକାର୍ଥ ସୂଚକ ବିଶେଷଣ
ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ। ଅନ୍ୟ /ଅ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ପରେ ସଂସ୍କୃତ ନେଲେ ଲୁପ୍ତ ହୁଏ ଏବଂ ଅନ୍ୟ
ପ୍ରକୃତର ସ୍ୱର ପରେ ସ୍ୱଳ୍ପ ନେଲେ ଚିତ୍ତବର୍ତ୍ତିତ ହୁଏ।
କୁଟ > କୁଟନା, ଗୋର > ଗୋରନା, ନସ > ନସନା କ > କଜନା,
ସୁକାୟ > ସୁକନା, ଓସୁର > ଓସୁରନା

୧-ଅନ/ [ସୌମିକ, ଅନ+ଇ] ବିଶେଷ ଓ ବିବିଧ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ, ଉତ୍ପାଦକ ଅନ୍ୟ /ଅ/
ବ୍ୟଞ୍ଜନ ପରେ ଲୁପ୍ତ ହୁଏ, ସ୍ୱର ପରେ ପଲ୍ଲବର୍ତ୍ତିତ ହୁଏ।
କଲ > କଲନି କୁଟ > କୁଟନି ଗତ > ଗତନ, କା > କାତନ,
ପି > ପିତନ, କ > କଜନ, ସି > ସିଜନ, ବୋ > ବାଜନ,
କାମାୟ > କାମାନି, କୁଡ଼ାୟ > କୁଡ଼ାନି

୧-ଅପ/ ଧାତୁରୁ ବିକାର୍ଥକ ହିସା ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ
ଉଡ଼ [ଗଳିତଦେବା] > ଉଡ଼ପ [ଧନକ ଦେବା]

୧-ଅଲ/ ସଂଜ ଓ ଧାତୁରୁ ହିସା ପ୍ରକାରତ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ
ଅଚ > ଅଚଲ, ଆଗ > ଆଗଲ, ବସ > ବସଲ, ବୁଦ > ବୁଦଲ,
ଗତ > ଗତଲ, ଉଡ଼ > ଉଡ଼ଲ

୧-ଅପ/ ଧାତୁରୁ ବିକାର୍ଥକ ହିସା ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ ଉଚ [ଉଚ୍ଚିତା] > ଉଚପ [ଗଳାମ ଚିତା]

୧-ଅ/ ଦ୍ରବ୍ୟାର୍ଥକ ବିଶେଷ, ହିସାବିଶେଷ ବିଶେଷଣ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ
ଚନ- > ଚନା [ଚିତ୍ତ, ଉାବ- > ଉାବା, ଅଚ > ଅଚା,
ଚକନ > ଚକନା, ମଇର > ମଇର, ଚ- > ଚୁଅ, ସମାୟ > ସମାୟ,
ଚର- > ଚର

/-ଅଇ/ ବିପ୍ଳାବକ ଓ ସଂକ୍ଳମକ ଆଧାରରୁ ବିଶେଷଣ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ
ବ.ଗ > ବାଗାଇ (ବାଦ ଉପସ୍ଥଳ), କଡ଼ା > କଡ଼ାଇ, ଝିପା > ଝିପାଇ,
ବେଗ > ବେଗାଇ, ମିତ > ମିତାଇ, ଆଡ଼ > ଆଡ଼ୋଇ, ମର > ମରତାଇ

/-ଆଟ/ ସ୍ଥାନବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ
ମୁ > ମୁଆଁଟ

/-ଆଡ଼/ ସ୍ଥାନବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ
ଗୁଇ > ଗୁବଡ଼

/-ଆନ/ ବିଶେଷ୍ୟ ଓ ବିଶେଷଣ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ
ମୁ > ମୁଆଁନ, ବିସ > ବିସାନ, ଉଟ > ଉଟାନ (ବଧ) ମେଲ- > ମେଲନ,
ମିସ୍ > ମିସନ, ସୁଟ- > ସୁଟାନ, ଉର୍- > ଉରିଆନ

/-ଅର/ ଦୁର୍ଭିସୂଚକ ବିଶେଷ୍ୟ ଓ ବିଶେଷଣ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ
କୁଲ > କୁଲଆଇ, ବୁଡ଼ > ବୁଡ଼ଆଇ, ପିଲ > ପିଲରଡ଼, (-କ, ଧାଁ ପ୍ରତ୍ୟୟ)

/-ଆଲ/ ସ୍ୱର୍ଥକ ଓ ବିଶେଷଣାର୍ଥକ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ
ଉଡ଼- > ଉଡ଼ାଇ-, ଆଟ > ଆଟାଇ, ପଙ୍ଗ- > ପଙ୍ଗାଇ, ଚସ୍- > ଚସାଇ-,
ଝିପା > ଝିପାଇ-, ପାଇଟି > ପାଇଟିଆଇ

/-ଇ/ ସ୍ୱର୍ଥକ ଓ ସ୍ତ୍ରୀର୍ଥକ, କର୍ମସୂଚକ ବିଶେଷ୍ୟ ଓ ବିଶେଷଣ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ
ସର > ସରଇ, ବଲ > ବଲଇ, କଉଁଲ > କଉଁଲଇ, ଗମ > ଗମି,
ଚସ୍- > ଚାସି, ଗୁଲ > ଗୁଲଇ, କାତର- > କାସି, ଦୋକାନ > ଦୋକାନଇ,
ବାଇ > ବାଉର

/-ଇଟ/ ବିଶେଷଣାର୍ଥକ :
ବାଟ- > ବାଟଟ

/-ଇପା/ ବିଶେଷଣ ଓ କର୍ମସୂଚକ ବିଶେଷ୍ୟ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ :
ଅଲସ > ଅଲସିପା, ଆସ- > ଆସିପା, ବାଟ > ବାଟିପା,
କଇଟ > କଇଟିପା, ଉଦଲ- > ଉଦଲିପା, ସେଲ > ସେଲିପା

/-ଇ/ କର୍ମସୂଚକ ବିଶେଷ୍ୟ ଓ ପ୍ରକୃତ, ସାମର୍ଥ୍ୟସୂଚକ ବିଶେଷଣ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ :
ସୁମାଲ - > ସୁମାଉ, ଚେନ୍ - > ଚେନ୍, କ - > କଉ, କାଟ - > କାଟ,
ପାଲଟାଲ - > ପାଲଟୁ, ବଡ଼ - > ବଡ଼ୁ

ଅବଜ୍ଞ ଓ ଶୂଦ୍ଧାର୍ଥସୂଚକ :

ଚଣ୍ଡ - > ଚଣ୍ଡୁ, ଡେପ - > ଡେପୁ, ଦେଡ଼ - > ଦେଡ଼ୁ, ଡଗର - > ଡଗରୁ
ନାଟ - > ନାଟୁ

/-ଉଆ/ ବିଶେଷଣାତ୍ମକ
ଭୁର - > ଭୁରୁଆ, ଗୋମ - > ଗୋମୁଆ, ଚଣ୍ଡ - > ଚଣ୍ଡୁଆ କେଡ଼ - > କେଡ଼ୁଆ
ବେର - > ବେରୁଆ

/-ଉଆଲ/ (ଯୌଗିକ, ଉଆ + ଆଲ) ପ୍ରକୃତ ଓ ବୃତ୍ତି ସୂଚକ ବିଶେଷ୍ୟ, ବିଶେଷଣ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ
ଦଣ୍ଡ - > ଦଣ୍ଡୁଆଲ, ମଦ - > ମଦୁଆଲ, କାଗ - > କାଗୁଆଲ,
ମେଡ଼ - > ମେଡ଼ୁଆର

/ଉକ/ ବିଶେଷଣାତ୍ମକ
ଚେନ୍ - > ଚେକୁକ

/-ଏ/ ଅତିବୋଧକ
କୁବ - > କୁବେ, ବଡ଼ - > ବଡ଼େ

/-ବା~କ/ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣିକ ଭାବଦାତକ ଓ ବସ୍ତୁଦାତକ ବିଶେଷ୍ୟ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ
ତମ - > ତମକା, ପିଲ - > ପିଲକା, ଟେଲ - > ଟେଲକା, ଚିଡ଼ - > ଚିଡ଼କା,
ବେର - > ବେରକା

/-କାର~କାର~କାରସ୍ଵା/ (ଯୌଗିକ, କାର+କାର/କସ୍ଵା) କର୍ମସୂଚକ ବିଶେଷ୍ୟ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ।
ଲଟ - > ଲଟକାର, ଜର - > ଜରକାର, ରାପି - > ରାପିକାରସ୍ଵା
ଅରତ - > ଅରତକାରସ୍ଵା

/-କୁଡ଼ସ୍ଵା/ (ଯୌଗିକ, କୁଡ଼+କସ୍ଵା) ପ୍ରକୃତ ଓ କର୍ମସୂଚକ ବିଶେଷ୍ୟ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ।
ଗିଡ଼ - > ଗିଡ଼ କୁଡ଼ସ୍ଵା, ରାମା - > ରାମାକୁଡ଼ସ୍ଵା

/-କୁଲିୟା/ (ସୌମିକ, ଆକୁଲ+ଇୟା) ପ୍ରକୃତ ସୂଚକ ବିଶେଷ୍ୟ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ ।
ଉଦ- > ଉରକୁଲିୟା

/-ଗା/ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣିକ ଓ ବିଶେଷଣାତ୍ମକ
ମରତ > ମରକି ଗା

/-ଟା~ଟି/ ନିଶ୍ଚୟବାଚକ, ସ୍ଵତ୍ଵାର୍ଥକ ଓ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣିକ
ନାକ > ନାକଟି, ବାକ > ବାକଟି, ଏକ > ଏକଟା, ଗୁମ୍ଫ > ଗୁମ୍ଫଟି,
ବେଙ୍ଗ > ବେଙ୍ଗଟି

/-ଟିୟା/ (ସୌମିକ, ଟି+ଇୟା) ବିଶେଷାର୍ଥକ
ଶ୍ଵେତ > ଶ୍ଵେତଟିୟା

/ ଡ~ଡା~ଡ଼/ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣିକ, ଛାନ୍ଦ ଓ ପ୍ରକୃତ ସୂଚକ ବିଶେଷ୍ୟ, ବିଶେଷଣ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ ।
ବୋବା > ବୋବଡ଼ା, ଦାନ୍ତ > ଦାନ୍ତୋଡ଼ା, ଦୁଇ > ଦୁଇଡ଼ା, ପେ- > ପେଡ଼ା
ବାପ > ବାପଡ଼ା, ଶୁମ > ଶୁମଡ଼, ଗୁରା > ଗୁରଡ଼, ଦାମ > ଦାମଡ଼,
ଦୁକାଲ- > ଦୁକେଡ଼, ମର- > ମରଡ଼

/-ଡ଼/ ଉପବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ ଓ ବିଶେଷଣ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ ।
ଗନ > ଗନଡ଼, ମାନ- > ମାନଡ଼, ବସ- > ବସଡ଼, ଉଚ୍ଚ- > ଉଚ୍ଚରଡ଼,
ବେଡ଼- > ବେଡ଼ଡ଼, ପଲ > ପଲଡ଼

/-ଡ଼ିୟା/ (ସୌମିକ, ଡ଼ି+ଇୟା) ବୃତ୍ତୀୟୁଚକ ବିଶେଷ୍ୟ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ ।
ମାଟ- > ମାଟଡ଼ିୟା

/ଭୁ/ ଛାନ୍ଦସୂଚକ ବିଶେଷ୍ୟ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ
ଅକ > ଅକ୍ତେ, ପର > ପରଭୁ

/ନ/ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣିକ ଓ ନିଶ୍ଚୟବାଚକ ।
କସ > କାସନା, ଶ୍ଵେତ > ଶ୍ଵେତନା, ଝିନ > ଝିନନା, ଗଟ > ଗଟନା
ଟେକ > ଟେକନା, ବାସ > ବାସନା, ସର > ସରନା, ଶ୍ଵେତ > ଶ୍ଵେତନା

/ନା/ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣିକ ଓ ନିଶ୍ଚୟବାଚକ
କାଚା > କାଚାନା, ଘୋଟ > ଘୋଟାନା, ଦୁପ > ଦୁପନା, ଉଦ > ଉଦନା,
କାନ୍ଦିପ > କାନ୍ଦିପନା, ଉଚ୍ଚ- > ଉଚ୍ଚନା

/ ନୟା/ (ସୌମିକ, ଅନ+ଇୟା)

ନମାଇ -> ନମନୟା, ବାଜାଇ -> ବାଜନୟା, ଜୁଲ -> ଜୁଲନୟା,
ପାଜ -> ପାଜନୟା

/-ପା/ ସ୍ଵପିକ ଓ ନିଷ୍ଠୁସ୍ଵକାଚକ

ଚେଲ୍ > ଚେପା

/-ସ~ଏସ/ ଶ୍ରବକାଚକ ଓ କର୍ମସ୍ଵଚକ ବିଶେଷ୍ୟ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ ।

ସୁଟ -> ସୁଟା, ସୁବ -> ସୁବା, ସୁମ -> ସୁମା, ମୁଣ୍ଡ -> ମୁଣ୍ଡା

କା -> କାଉସ, ଗୁନ -> ଗୁନେସ, କୋଷ -> କୋଷେସ, ପାଠ -> ପାଠେସ

/-ର~ଏର/ (ସୌମିକ, ସ+ଇ)

ରନ -> ରଣ, କାନ୍ -> କାନ୍ଦେଶ, ବନ୍ -> ବନ୍ଦେଶ, ଉସ -> ଉସାଶ,
କାସ -> କାସି

/-ରୟା/ (ସୌମିକ, (ସ+ଇୟା)

ତେବା -> ତେବୁୟା

/-ରୁ/ (ସୌମିକ, ସ+ଇ)

କା -> କାଉରୁ, ମାଣ୍ଡିଆ -> ମାଣ୍ଡୁରୁ

/-ଲ/ ସ୍ଵପିକ ଓ ନିଷ୍ଠୁସ୍ଵକାଚକ, ବିଶେଷ୍ୟ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ

ଲିଟ -> ଲିଟଲ, ମୁଟି -> ମୁଟିଲ, ଏକ -> ଏକଲ, ଉତ -> ଉତଲ,
ପାଚ -> ପାଚଲ

/-ଲ/ ସ୍ଵପିକ, ବୁଝାଅକ ଓ ସ୍ଵାଚାଚକ

ଅମ -> ଅମଲ, ବୁଝା -> ବୁଝଲ, ବଡ଼ -> ବଡ଼ଲ, ସାନ -> ସାନଲ,
ସୁବ -> ସୁବଲ, ଦୁବ -> ଦୁବେଲ, ପଚର -> ପଚରଲ

/-ଲୟା/ (ସୌମିକ, ଲ+ଇୟା)

ଲୁକ -> ଲୁକଲୟା, ଗୁପ -> ଗୁପଲୟା, ଲୁଇ -> ଲୁଇଲୟା,
ଲଦ -> ଲଦଲୟା

/-ଲ/ (ଯୌଗିକ, ଲ + ଉ)
ସାନ୍ତ > ସାନ୍ତାଲ୍, ବଳ > ବଳଲ୍

/-ସା/ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣିକ,
ମୁଣ୍ଡ > ମୁଣ୍ଡିସା, ମୁଣ୍ଡସେକ

ଯୌଗିକ ଶବ୍ଦ -

ଶବ୍ଦ ସଂକ୍ରମଣ ଶବ୍ଦ ଯୋଗ ଭିନ୍ନ ଶବ୍ଦ ତିଆରି କରାଯାଏ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଯୋଡ଼ାଯାଇଥିବା ଅଂଶ ପୁସ୍ତକ କଣାପତ୍ରେ ଏକ ସଂକ୍ରମଣରେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରାଯାଇପାରେ, ସେ ସ୍ଥାନରେ ଯୌଗିକ ଶବ୍ଦ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ନିମ୍ନରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଯୌଗିକ ଶବ୍ଦର ଉଦାହରଣ ଦିଆଗଲା ।

କ) ବିଶେଷ୍ୟ + ବିଶେଷ୍ୟ ।

ଆତୁ + ଡାଙ୍ଗ, ଆଡ଼ + ରସ, ଗା + ଗୋଡ଼, ଅରଡ଼ା + ପଲ
ବାଲ + ମନ, ସିର + ନାଡ଼, ରାମ + ପଲ, ଗାଁ + ଦୁନା
ବେକ + ମୁନା, ସିକ + ଅରଡ଼ା

ଖ) ବିଶେଷ୍ୟ + କ୍ରିୟା

ଅଲ + ଗୋଡ଼ା, ଆକା + ମର, ବଡ଼ + ମାରୁ, ଗୁର + ବେଡ଼ଡ଼

ଗ) କ୍ରିୟା + ବିଶେଷ୍ୟ

ଡେରନା + ଡାଙ୍ଗ

ଘ) କ୍ରିୟା + କ୍ରିୟା

ଆଲ୍ + କୁଲ୍

ଙ) ଅନୁକରଣାତ୍ମକ ଶବ୍ଦ

ବିଶେଷ୍ୟ—ଗୁନଗୁଟି, ଡୁଙ୍ଗଡୁଙ୍ଗା, ଚକଲ, ଭୁଢାଭୁଢାଙ୍ଗ, କଳକଲୋ ।

କ୍ରିୟା— କୁଲ କୁଲଲ୍-, କର କର-, ଗେଁ ଗଡ଼-, ଗୁଟ ଗୁଟ-, ଉମେ-
ଲମ ଲମ

ବିଶେଷଣ—ତୁର ତୁର, ଟିର ଟିର, ଲପ ଲପା, ଲୁଦ ଲୁଦା

ଚ) ପୁରୁ ଶବ୍ଦ—

ସମର୍ପକ ଶବ୍ଦ—କୋଳା ଲୋଡ଼ା, ବନ୍ଦୁ ବାଦେକ, ମଦୁର, ରଞ୍ଜିତଚଢ଼
ରଞ୍ଜିତଚଢ଼

(୨୭)

ନମସ୍କୃତାଂଶକ ଶବ୍ଦ - କାଳ ଡେଉଁ, ବଡ଼ ସାନ, ବଳ ଆସାର, ମିଳା ଯାଏ
ସବର ପିବର

ସହସମ୍ଭାଷଣ ଶବ୍ଦ - ଉଦାର ବାଡ଼ି, କଟା ବେଟା, କାନ୍ଦି ପିନ୍ଦି, ଜି ବୋଇଲି
କୁଟା ଗୋର

ନିରର୍ଥକ ଶବ୍ଦ - ଆକାଶ ବାକାସ, ବେଡ଼ା କୁଡ଼ା, ଲଗ ଚାଲ, ସୁନା ବାନା

ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ପାଦକ ଶବ୍ଦ - ବାଜ ବୁଜ, ପାଳି ପୁନା, କାଟି କୁଟି, ମାତ ମୁଣ୍ଡ,
ମିସ ମିସା ।

ଛ) ସମୀଭୂତ ସ୍ୱର-ହେ

ବେତେକ ମୂଳତଃ ଯୌଗିକ ଶବ୍ଦ ବର୍ତ୍ତମାନ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସମୀଭୂତ ରୂପେ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ ।

ଯଥା: -

ଚକନ (ଚକ୍ତୁ + କୋଣୀ),	ବୁମଡ଼ା (ଭୁସ୍ତା + ମଣ୍ଡପ)
ଜନସା (ଜଣ + ପଟ୍ଟ),	ଅଲଦୁଆ (ଅଳ + ଧୁମ)
ଆଁକାର (ଅଠ + କାର)	ଉମାର (ହମ୍ମା + ରବ)
କରସା (କାର୍ତ୍ତି + ଶାକ)	ଦୁନାଇ (ଦୁଁ + ଗୁଣ)
କଟାର (କୋଷ୍ଠ + ଆଗାର)	ଗବସାଇ (ଗର୍ଭ + ସ୍ତାବ)

ରୂପତତ୍ତ୍ୱ

ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ କଥାରେ ଲଗାଇ କହିବାକୁ ହେଲେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପରସ୍ପର ସମ୍ବନ୍ଧ ସମ୍ପନ୍ନ ରଖି ଖଞ୍ଜିବାକୁ ପଡ଼େ । ଏଥିପାଇଁ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧ କିଛି ଯୋଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ କିମ୍ବା ଶବ୍ଦକୁ ବଦଳାଇବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ ।

ପ୍ରଥମତଃ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ବିଭାଗୀକରଣ କରାଯାଏ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗୁଣା ପରି ଦେଖିଥା ଗୁଣାର ଶବ୍ଦ ସବୁ ନିମ୍ନମତେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରେ ।

- କ] ବିଶେଷ୍ୟ
- ଖ] ସଙ୍ଗତାମ
- ଗ] ବିଶେଷଣ
- ଘ] ନିପୁଣ
- ଙ] ଅବ୍ୟୟ / ନିପାତ (ପ୍ରକାର୍ଯ୍ୟ—ଶବ୍ଦ)

ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧରଣର ଶବ୍ଦକୁ ବାକ୍ୟରେ କିପରି ଲଗାଯାଇ ପାରିବ ଏବଂ କେଉଁ ଶବ୍ଦ ସମ୍ବନ୍ଧ କି କି କିମ୍ପସ ଯୋଡ଼ା ଯାଇ ପାରିବ ତାହା ନିମ୍ନରେ ସୂଚାଇ ଦିଆଯାଇଛି ।

ବିଶେଷ୍ୟ -

ବିଶେଷ୍ୟ ପଦର ରୂପ କଲବେଳେ ତିନୋଟି ବିଷୟ ଲାଗିପାରେ - ଲିଙ୍ଗ, ବଚନ, କାରକ, ବିଭକ୍ତି ।

ଲିଙ୍ଗ -

ଦେଖିଥା ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ ରୂପରେ ଲିଙ୍ଗର ଭୂମିକା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୂର୍ଦ୍ଦେ, । କାରଣ ଏହା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଭକ୍ତି ଉପରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବିଧାର କରେ ନାହିଁ । କେବଳ ବିଶେଷଣ ସମ୍ବନ୍ଧ ଦେଖି ଅନୁଭୂତି ଆକାଂକ୍ଷା କରାଯାଏ । (ଯଥା: କାନା ମନୁଷ୍ୟ—କାନ ମାଇକ)

କେତନ ଓ ଅଚେତନ ଉଭୟ ପ୍ରକାରର ବିଶେଷ୍ୟ ଦୁଇଟି ଲିଙ୍ଗ ସଂବନ୍ଧରେ ବିଭେଦ୍ୟ ! ବ୍ୟବହାରିକ ଲିଙ୍ଗ ନ ଥିବାରୁ ବାସ୍ତବିକ ଭେଦ ଉଦ୍ଧିରେ ଲିଙ୍ଗ ନିରୂପଣ କରାଯାଇଥାଏ ।

ତିନୋଟି ପଦରେ ଲିଙ୍ଗ ବିଭେଦ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯାଏ ।

- କ) ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲିଙ୍ଗ ସଂବନ୍ଧ ପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ ।
ଯଥା—୧।ପ - ମା

ଖ) ବିଶେଷ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ଲିଙ୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣନାମାନ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ ।
ଯଥା - ଗାଁନୀ - ମାଣ୍ଡକୁକୁଡ଼ା, ଆଣ୍ଡୁଆଁସ - ମାଇଆଁସ, ଆଣ୍ଡୁ ଗାଠ - ମାଣ୍ଡ ଗାଠ

ଗ) ଲିଙ୍ଗ ପରିବର୍ତ୍ତନ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସଂଯୋଗ ।

ଯଥା—୧] ସ୍ତ୍ରୀ ବାଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

/ଲ/ : ଡମ୍ପା - ଡମ୍ପି, ବଲଗ - ବଲଗି, ଡେଙ୍ଗା - ଡେଙ୍ଗି

/ନ/ : କାମାର କାମରନି, ଦୋବା - ଦୋବାନି, ମାଲ - ମାଲନି

୨] ସମ୍ବୁଷକାଳେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

/ଲ/ : (ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୋଗେ ପ୍ରାଣପାଠକର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ)

ବାଁଜ - ବାଁଜୋଲ, ଦାଉ - ଦାଉେଲ, ରଣ୍ଡି - ରଣ୍ଡୋଲ ।

କଚନ

ସାଧାରଣ ବହୁବଚନ ଚିହ୍ନକ /ମନ/

ମୂଳ ଏକବଚନ ରୂପ ସମ୍ବନ୍ଧ ଏହି ଚିହ୍ନକ ପର ପ୍ରତ୍ୟୟ ଘଟେ ସଂଯୋଗ କରି ବହୁବଚନ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଏ ।

ଯଥା: /ମାଇକ/-/ମାଇକମନ/ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦୈନନ୍ଦିନ ପ୍ରକୃତ—

୧] ବହୁତା ବିନିର୍ଦ୍ଦେଶକ, କିମ୍ବା ୨] ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ବା ଶ୍ରେଣୀବାଚକ ବିଶେଷଣାତ୍ମକ ଶବ୍ଦ ବିଶେଷ୍ୟର ପୂର୍ବରେ ବା ପରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ।

କେତେକ ସାଧାରଣ ବହୁତା ବିନିର୍ଦ୍ଦେଶକ—

/ସକ/ ଏହା ବିଶେଷ୍ୟର ପୂର୍ବରେ ବା ପରେ ବ୍ୟବହାର ହୋଇପାରେ ।
/ସକ ଆମ/ ~ /ଆମ୍ ସକ/

/ମାତା/ ଏହା ବିଶେଷ୍ୟର ପୂର୍ବରେ ବା ପରେ ବ୍ୟବହାର ହୋଇପାରେ ।
/ମାତା ଲୋକ/ ~ /ଲୋକ ମାତା/

/ସାପା/ ଏହା ବିଶେଷ୍ୟର ପୂର୍ବରେ ବ୍ୟବହାର ହୋଇପାରେ ।
/ସାପାଲୋକ/

/ବୁଢ଼/ ଏହା ବିଶେଷ୍ୟର ପୂର୍ବରେ ବ୍ୟବହାର ହୋଇପାରେ ।
/ବୁଢ଼ ~ ବୁଢ଼େକ ଲୋକ/

/ଅହକ/, /ଅନେକ/, /ଗୁଲ୍ଲା/ ଏଥିରୁ ବିଶେଷ୍ୟର ପୂର୍ବରେ ବ୍ୟବହାର ହୋଇପାରେ ।
/ଅହକ ଆମ/, /ଅନେକ ଆମ/, /ଗୁଲ୍ଲାଇ ଲୋକ/

/କାଲମାତ୍ର/ ଅପୁମାଣ ସଂଖ୍ୟକ /କାଲମାତ୍ର ଲୋକ/

/ଯାକ/ ବିଶେଷ୍ୟ ପରେ ବ୍ୟବହାର ହୁଏ । /ଲୋକଯାକ/

/ଲୋକ/ କେବଳ ଚଣ୍ଡାଳ ପୁରୁଷ ସଦନାମ ସହିତ ବ୍ୟବହାର ହୋଇପାରେ ।
/ସେ ଲୋକ/ = /ସେ ମନ/

ସୁନସବୁଦ୍ଧି ମଧ୍ୟ ବହୁତା ବୋଧକ ହୋଇପାରେ । /ଗାଁଓ ଗାଁଓ/ [ଅନେକ ଗ୍ରାମ]

ଦ୍ଵିବଚନ ନ ଥିଲେ ହେଁ ସ୍ଵରୂପାବୋଧକ ଶବ୍ଦ ବିଶେଷ୍ୟ ପୂର୍ବରେ ବ୍ୟବହାର କରି ଏହା ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇ ପାରେ ।

/କୋଡ଼େକ/ [< ସୁଗମ] ଯୋଡ଼େକ ଅମ

/କୂଲୋକ/ [< ସୁଗମ] କୂଲୋକ ପାରୁଆ

/ଅଲୋକ/ [< ହଳ] ଅଲୋକ ପାଣ୍ଡୋଇ

ଏକ ବଚନ ବେତେକ କ୍ଷେପରେ ବିଶେଷ୍ୟ ସହିତ ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ /ଏକ/ କିମ୍ବା ନିର୍ଦ୍ଧାରକ /ଟା/ ଯୋଗ କରି ପ୍ରକାଶ କରାଯାଏ ।

ଯଥା:—ଚଣ୍ଡେକ, ଭାଲୋକ, ଲୋକଟା, ପୁଲଟା

କାରକ:—

ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଓ ଅନୁସର୍ଗ ଯୋଗେ କାରକ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥାଏ । ଏଗୁଡ଼ିକ ଏକବଚନ ଓ ବହୁବଚନରେ ସମାନ ରହେ ।

	ପ୍ରତ୍ୟୟ	ଅନୁସର୍ଗ
କର୍ତ୍ତାକାରକ :	— ଣ	
କର୍ମ :	— କେ	
କରଣ :		ସତେ, ଆତେ
ସଂପ୍ରଦାନ :		କାଟେ, ଲୁଣି
ଅପାଦାନ :	— ଉନି	ଟାନ୍ତୁ, ଟାନେଇନ୍ତି, ତେଇ ଉନି

ସମ୍ପର୍କ : — ରୁ

— ଆର୍ [ବ୍ୟଞ୍ଜନାନ୍ତକ ପ୍ରାଣପଦକ ହେଲେ]

— ଯ

ଅଧିକରଣ : — ଏ

ଟାନେ, ଲଗେ

— ଇ

[ଆ-ଅନ୍ତକ ପ୍ରାଣପାଦକ ହେଲେ]

— ଓ

[ଇ- " " "]

କର୍ମ, ସମ୍ପର୍କ ଓ ଅଧିକରଣ କାରକ ଅର୍ଥରେ ପ୍ରଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟୟମାନ ପ୍ରାଣପାଦକର ସୂକ୍ଷ୍ମ ରୂପ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କରାଯାଏ ।

[ଯଥା—ଗାଁ, ଗାଁ - କେ, ଗାଁ - ର, ଗାଁ - ଏ]

କିନ୍ତୁ ଅପାଦାନ, କାରକ, ପ୍ରତ୍ୟୟ ଅଧିକରଣ କାରକ ରୂପକ ଚର୍ଯ୍ୟକ୍ - ରୂପ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କରାଯାଏ ।

[ଯଥା - ଗତ : ଗତ - ଏ ଉନ୍ନ [ଗତେ - ଉନ୍ନ], ମୋର ଚେତ - ଉନ୍ନ, ଟାନେ - ଉନ୍ନ]

ଅପାଦାନ କାରକ ଅର୍ଥରେ /ଲେ/ ପ୍ରତ୍ୟୟ କପ୍ତର ସୀମାବର୍ଣ୍ଣୀ ଆଞ୍ଚଳିକ ବୋଲିରେ ଦାକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।

କାରକବୋଧକ ଅନୁସର୍ଗ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ପର୍କକାରକ ରୂପକ ଚର୍ଯ୍ୟକ-ରୂପ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କରାଯାଏ ।

ଯଥା— ଟାକିଆ ~ ଟାକିଆର ସଙ୍ଗେ (ଟାକିଆ ଦାବ)

ମୁରଲୀର ଅଙ୍ଗେ (ମୁରଲୀ ଦେଇ / ଦାବ)

ମୁରଲୀର କଳେ (ମୁରଲୀ ଶାଢ଼ି / ଜମନ୍ତେ)

ମୁରଲୀର ଟାକୁ (ମୁରଲୀ ଠାକୁ)

ମୁରଲୀର ଲଗେ (ମୁରଲୀଠାରେ / ଶାଖରେ)

ଏହି ଅନୁସର୍ଗ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୌଳିକ ବୃତ୍ତନ୍ତ ଶବ୍ଦ ସହିତ ଅଧିକରଣ କାରକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସଂଯୋଗରେ ଲିଖିତ ।

ସଂନାମ

କ) ପୁରୁଷବାଚକ :

ପ୍ରଥମ ପୁରୁଷ-

ଏକବଚନ : ମୁଭ

ବହୁବଚନ : ଆମେ

ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁରୁଷ

ଏକବଚନ : ତୁଭ

ବହୁବଚନ : ତମେ

ତୃତୀୟ ପୁରୁଷ-

ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ : ଏ

ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ : ସେ

ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ଅନିଶ୍ଚିତତା ସୂଚକ : କେ

ସମ୍ବନ୍ଧ ସୂଚକ : କେ

ଖ) ଅ-ପୁରୁଷବାଚକ [ବସୁ, ବିଷୟ, ସ୍ଥାନ ଇତ୍ୟାଦି

ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ :

ନିକଟ-ଏ ~ ତ

ଦୂର-ସେ

ସ୍ୱପୁରୁଷ-ସେ... ~ ହେ .

ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ଅନିଶ୍ଚିତତା ସୂଚକ :

ବସୁ ପରମ-କୋନ୍

ବିଷୟ ପରମ-କାନ୍

ସମ୍ବନ୍ଧ ସୂଚକ-କୋନ୍

ସଂନାମ ପଦର ରୂପ ପ୍ରକାଶ୍ୟା-

ଉପରେକ୍ତ ମୂଳ-ରୂପ ସମ୍ବନ୍ଧର ଏକ ବା ଏକାଧିକ ଚର୍ଯ୍ୟକ-ରୂପ ରହିଛି । ମୂଳ-ରୂପ ବାକ୍ୟର ଚର୍ଯ୍ୟା ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇପାରେ । ଚର୍ଯ୍ୟକ ରୂପ ସମ୍ବନ୍ଧ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସଂଯୁକ୍ତ ହୁଏ ଏବଂ ଏହା ବାକ୍ୟର କର୍ମ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇପାରେ ।

ଉତ୍ତମ ପ୍ରକାରର ସର୍ବନାମିକ - ରୂପର ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ସଂରଚନା ନିମ୍ନଲିଖିତ ନକ୍ସା ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇ ପାରେ ।

	ଆଧାର ରୂପମ	ପ୍ରାଚୀନାଦିକ ରୂପମ	ତୃତୀୟ ରୂପ କାରକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ପାଇଁ	ସର୍ବନାମିକ-କୁ୍ୟୁସ୍ତାଦାନ ପାଇଁ
୧-ପ୍ରଥମ ପୁରୁଷ ଏକବଚନ	ମ-	+ଉଇ	-ଓ	
ବହୁବଚନ	ଆ-ମ-	+ଏ	-ଠ	
୨-ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁରୁଷ ଏକବଚନ	ତ-	+ଉଇ	-ଓ	
ବହୁବଚନ	ତ-ଅମ	+ଏ	-ଠ	
୩-ନିର୍ଦ୍ଦେଶିକ ନିକଟ ସୂଚକ	ଏ~ଇ	+ଠ	-ଆଏ	ଠ
୪-ଦୂର ସୂଚକ	ସ-	+ଏ	-ତାଏ	ତେ
୫-ପ୍ରଶ୍ନବାଚକ	କ-	+ଏ	-ଆଏ	ଠ, ଓଁ
୬-ସମ୍ବନ୍ଧବାଚକ	କ-	+ଏ	-ଆଏ	ଠ, -ଓଁ

ସଂକେତ ବ୍ୟାଖ୍ୟା : ୧] ବହୁବଚନ ତୃତୀୟ-ରୂପ ଅନୁନାସିକା ବା ଅନୁନାସିକ /ଓ/ ସଂଯୋଗରେ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ସମ୍ବନ୍ଧ କାରକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସଂଯୋଗନ ପୂର୍ବରୁ /କ/ ଆଗମ ହୁଏ ।

ଯଥା : /ଆର୍ତ୍ତକର/, /ତାର୍ତ୍ତକର/]

୨] ଦ୍ୱିତୀୟ ଶରଦ ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ସମ୍ବନ୍ଧ ସୂଚକ ଅ-ପୁରୁଷବାଚକ ପଦ /ଇ/ ସଂଯୋଗରେ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।

ଯଥା : /କାଇ/, /କାଇ/

୩] /ଇ/ ସଂଯୋଗରେ ଅ-ପୁରୁଷବାଚକ ପଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।

ଯଥା : /କୋନ/, /କୋନ/

ଉପରେକ୍ତ ନକ୍ସାକୁ ପ୍ରତିନେଇ ହୁଏ ଯେ ଏଥିରେ ସର୍ବନାମ ପଦରେ ଆଧାର ରୂପମ ସର୍ବମେକ ଛଅଟି, କାରଣ ପ୍ର. ପୂ. ବ. କ ଓ ଦ୍ୱି. ପୂ. ବ. କ. ଆଧାର ରୂପମ ଦୁଇଟିକୁ କୁ୍ୟୁସ୍ତାଦାନ ବୋଲି ଧରାଯାଇ ପାରେ ।

ପ୍ରାଚୀନକ ରୂପ ଏବଂ ଚର୍ଯ୍ୟକ-ରୂପ ଆଧାର ରୂପିମନ୍ତ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ବସ୍ତ୍ରାବ ଦ୍ଵାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ, ପ୍ରାଚୀନକ ନମନ୍ତେ /-ଇ-ଉଇ/ ବା /୧./ ଚର୍ଯ୍ୟକ ନମନ୍ତେ /ଓ/ ବା /ଅ./, କେବଳ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଚୀନକ /ସ/ ର ସବଂଦେଶୀ ଉପରୂପ ଅଛି— /ସ/ > /ଓ/

ସର୍ବନାମର ବିଭକ୍ତି :

କ] ଲଙ୍କ ଭେଦ ନାହିଁ ।

ଖ] ବସ୍ତ୍ରା- ଶୁକ୍ଳ ସଂଯୋଗରେ ବନେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ହୁଏ । ଯଥା : /ସେ -ମନ/, /ସେ-ଲେକ/, ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ଵିତୀୟ ପୁରୁଷର /ଆମେ, ତମେ/ ଏହା ସମ୍ବନ୍ଧ ବୈକଳ୍ପିକ, କାରଣ ପ୍ରାଚୀନକ ରୂପରେ ହିଁ ବନେ ସଂବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକଟିତ । ଯଥା : /ଆମେ/ = /ଆମେ ମନ/ ବସ୍ତ୍ରା-ଶୁକ୍ଳ ସାଧାରଣତଃ ପ୍ରାଚୀନକ ରୂପ ସମ୍ବନ୍ଧ ସଂସ୍କୃତ ହୁଏ । ମାତ୍ର ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ସମ୍ବନ୍ଧବାଚକ ସର୍ବନାମ ଶେଷରେ ଏହା ଚର୍ଯ୍ୟକରୂପ ସମ୍ବନ୍ଧ ସଂସ୍କୃତ ହୁଏ । ଯଥା - /କୋନମ୍, ଜୋନମ୍/

ଗ] କାରକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଓ ଅନୁସର୍ଗ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ ସମ୍ବନ୍ଧ ସମାନ । ପ୍ରତ୍ୟୟ ଚର୍ଯ୍ୟକ-ରୂପ ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ଅନୁସର୍ଗ ସମ୍ବନ୍ଧ କାରକ-ରୂପ ସମ୍ବନ୍ଧ ସଂସ୍କୃତ ହୁଏ ।

- କର୍ତ୍ତା : ଠ
- କର୍ମ : -କେ
- ସମ୍ବନ୍ଧ : ର୍
- : ଅର୍ଥ ବସ୍ତ୍ର ବଚନାତ୍ମକ ପଦ ସମ୍ବନ୍ଧୀ
- : କର୍ତ୍ତ୍ୱ [ର୍. ପ୍. ବ. କ. ପଦ ସମ୍ବନ୍ଧ]
- କରଣ : ଅପେ
- ଅପ.ଦାନ : -ଟାହୁ, ଟାନେ ଉକ୍ତି
- ଅଧିକରଣ : ଟାନେ, କରଣ ।

ଘ ଅ-ପୁରୁଷବାଚକ ପଦରେ ସାଧାରଣତଃ ନିର୍ଦ୍ଦାୟକ /ଟା/ ସଂସ୍କୃତ ହୁଏ । ଏହି ନିମ୍ନରେ ଏକ ଅନୁଦେଶକ ପ୍ରକଳ୍ପ ସମ୍ବନ୍ଧ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯଥା : /କୋନ ପିଲ କେ/ = /କୋନୁ ଟା-କେ/ ।

ରୂପାକଳୀର ନମୁନା :

କ] ପ୍ରଥମ ପୂରୁଷ /ମୁର-ଆମେ/

କର୍ତ୍ତା : ମୁର ଆମେ ଆମେ ମନ

କର୍ମ : ମୋ-କେ ଆମ-କେ, ଆମ-ମନ-କେ

ସମ୍ବନ୍ଧ : -ର - ର

କରଣ : -ରୁ-ଆଡ଼େ -ର-ଆଡ଼େ

ଅପାଦାନ : ରୁ-ଟାକୁ,
-ଟାନେ ଉନ୍ନି - ର-ଟାକୁ

ଅଧିକରଣ : -ରୁ-ଟାନେ -ରୁ-ଟାନେ

ଖ] ପ୍ରଥମ କାଳେ (୧) /କେ/

କେ କୋନ-ମନ

କା-କେ -କେ

-ର -ଅରୁ

-ଆଡ଼େ -ଆଡ଼େ

-ଟାକୁ -ଟାକୁ

-ଟାନେ -ଟାନେ

(୨) /କୋନ/

କୋନ-ଟା କୋନ-ମନ-ଟା

-କେ -କେ

-ର -ର

-ସଙ୍ଗେ

-ଟାକୁ

-ଏ, କରେ

ପଦ୍ୟନାମକ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ ପଦାକଳୀ :

ସର୍ବନାମିକ ପ୍ରାଚୀନକଳ୍ପ ବିଜୟ ପ୍ରକାଶର ବିଶେଷଜ୍ଞମାନ ଓ ଦି.ପ୍ଲୀ ବିଶେଷଜ୍ଞମାନଙ୍କ ରୂପ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ପଦ ସମୂହ ନିମ୍ନଲିଖିତ ରୂପ ପ୍ରକାଶରେ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ ହୁଏ ।

[ପଦ୍ୟନାମିକ ପ୍ରାଚୀନକଳ୍ପ-ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ରୂପ + ସଂକେତ ରୂପିଣ + (ନିଧି)ଚାର୍ଯ୍ୟ ବା ସୂଚକ /କ/ କମ୍ପା ତାର ପ୍ରକାରଣ /କ, କେ/]

ସଂକେତ ରୂପମ :

ପରମାଣ- / ଚ' /	ସମ୍ଭାବ୍ୟ ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି < [ବହୁଲ]
ଆକୃଷ୍ଣ- / ଡ /	< [ସଦୃଶ / ବୃନ୍ଦ]
ସ୍ଥାନ- / ଚ' /	< [ସ]
/ ବ /	< [ସ]
/ ଲ /	< [ଅଧିକରଣ କାରକ ପ୍ରତ୍ୟୟ]
ସମୟ- / ବ /	< [ବେଳ]
ଦିଗ- / ନ /	< [ସ୍ଥାନ / ସ୍ଥିତି]
ଘଟ- / ମ ଓ ~ ନ ଓ /	< [ବନ୍ଧ / ମନ୍ତ]

ନିମ୍ନସ୍ଥ ନକ୍ସା ମାଧ୍ୟମରେ ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ସଂରଚନା ବିଶ୍ଳେଷଣ ସହିତ କେତେକ ସଂନାମିକ ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିର ପଦର ବିବରଣୀ ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଲା ।

ସଂନାମିକ ପ୍ରାଚ୍ଚିନ୍ତନ ଓ ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିର ରୂପାବଳୀ

ସଂକେତ ରୂପମ	ଏ/ଇ	ଓ/ଓ	କେ/କୋ/କୋନ	କେ/କୋ/କୋନ
ଚ'	ଏ-ଓ-ଏ	ଓ-ଓ-ଏ	କେ-ଓ-ଏ	କେ-ଓ-ଏ
	-କ	-କ	-କ	-କ
	-କ	-କ	-କ	-କ
ଡ	ଏ-ଡ-ଏ	ଓ-ଡ-ଏ	କେ-ଡ-ଏ	କେ-ଡ-ଏ
	ଇ			
	-କ	-କ	-କ	-କ
	-କ	-କ	-କ	-କ
ଚ'	ଇ-ଓ-ଇ	ଓ-ଓ-ଇ	କୋନ-ଓ-ଇ	କୋନ-କ-ଇ
		ସ୍ଥି		
ଠ	ଏ-ଠ-ଏ	ଓ-ଠ-ଏ		

ଇ	ଡେ-ଇ	କୋ-ଇ	କୋ-ଇ
କ	ଏ-କ-ଏ -କ	ଡେ-କ-ଏ -କ	କୋ-କ-ଏ -କ
ନ	ଏ-ନ-ଏ -କ -କ	ଡେ-ନ-ଏ -କ -କ	କୋ-ନ-ଏ -କ -କ
ମର	ଏ-ମର -ଅ -ଇ	ଡେ-ମର -ଅ -ଇ	କୋ-ମର -ଅ -ଇ

ନନ୍ଦ୍ୟା ଅନ୍ତର୍ଗତ ପଦର ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ରୂପ ନିରୂପଣ କରନ୍ତୁ:—

- ଏ-କ-ଏ = ଏକେ
- କ = ଏକେକ
- କ = ଏକେକ
- ଏ-ମର = ଏମର
- ଅ = ଏମରା ~ ଏମ୍
- ଇ = ଏମର ~ ଏମ୍

ଟିପପଣୀ:

ମାନକ ଓଡ଼ିଆ ସଂସ୍କୃତ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ପଦ୍ୟରେ ଦେଖାଯାଏ ।

କ] ମାନକ ଓଡ଼ିଆରେ ମାନସାର୍ଥକ ଓ ସାଧାରଣାର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କୃତ ରୂପ ଉପସ୍ଥାପନ ଏବଂ /ଆପଣ/ ରୂପକ ଅତି ମାନସାର୍ଥକ ରୂପ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଏଥିରେ ସାଧାରଣାର୍ଥକ ବହୁବଚନ ମୂଳ ପଦ ମାନସାର୍ଥକରେ ଏକବଚନରେ ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ ।

ଖ] ଦେଶିଆ ପ୍ରାଚୀନରେ ମାନକ ଓଡ଼ିଆରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସଂସ୍କୃତ ଦେବା ବ୍ୟବହାର ।

କେ-କଏ/କେକ୍, କୋନ-କେକ୍/କୋକ୍, କୋନ - ଦେକ୍/ଦୋକ୍,
କାଲ-କଣ/କସ

ଗ] ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିର ପଦ ମଧ୍ୟରୁ ମାନକ ଓଡ଼ିଆରେ /କ/ ନାହିଁ ଏବଂ ସଂସ୍କୃତ ରୂପମ /କ/ ଓ /ଲ/ ମାନକ ଓଡ଼ିଆରେ ସଂସ୍କୃତରେ /ଠ/ ~ ଥ/ ଓ /ଠି/ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସଂସ୍କୃତ ଦେବା ବ୍ୟବହାର । ସଂସ୍କୃତ-କେକ୍ କେ-କେ ~ ଏକ୍

ବିଶେଷଣ

ବିଶେଷଣ ଦୁଇଟି ବ୍ୟାପକ ବିଭାଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ—(୧) ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ବିଶେଷଣ ଏବଂ
(୨) ନିର୍ଦ୍ଧାରକ ।

ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ବିଶେଷଣ :

ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ବିଶେଷଣ ବିଶେଷ୍ୟ ସହଜ ଲିଙ୍ଗଗତ ଅନୁକୂଳ ଅଧିକାରୀ ଶ୍ରେଣୀରେ
ରଖା କରେ । ତେଣୁ ଏହି ପ୍ରାକୃତିକ ସମୂହ ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ, ମାତ୍ର ନିର୍ଦ୍ଧାରକ ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ।

ଏହି ବିଶେଷଣ ଉଭୟ ଗୁଣକାଚକ ବିଶେଷଣ ତଥା ବିଧେୟ ବିଶେଷଣ ଭାବେ ପ୍ରୟୋଗ
କରାଯାଏ । ଗୁଣକାଚକ ବିଶେଷଣ ଭାବେ ଏହା ବିଶେଷ୍ୟ ସହଜ ସଂସ୍କୃତ ହୁଏ (ଯଥା : /ଚପଳ ପାଳ/) ଏବଂ
ବିଧେୟ ବିଶେଷଣ ଭାବେ ଏହା ବିଧେୟ ସ୍ଥାନରେ କର୍ତ୍ତା ବା କର୍ମ ସହଜ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ହୁଏ ।
(ଯଥା : /ପାଳଚପଳ/ କମ୍ପା /ସେ ପାଳ ଚପଳ କଲ/)

ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ବିଶେଷଣ ଗୁଡ଼ିକ ସାଧାରଣତଃ ବିଶେଷ୍ୟାତ୍ମକ ବା ସିଦ୍ଧାତ୍ମକ ପ୍ରାକୃତିକ
ବିଶେଷଣାତ୍ମକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯଥା : /ଅନା, ଅନି, ଅ, ଆଇ, ଆନ, ଆଲ, ଇ, ଘା, ଈ, ଉଆ, କା,
ନା, ବି, ଲ/ ଇତ୍ୟାଦି, ଯୋଗେ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦିତ ହୋଇଥାଏ ।

ନିର୍ଦ୍ଧାରକ :

ଯେଉଁ ବିଶେଷଣ ବର୍ଣ୍ଣନା ନ କରି ନିର୍ଦ୍ଧାରକ ବ୍ୟକ୍ତି, ବସ୍ତୁ, ଭାବ ଇତ୍ୟାଦି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରେ
ତାହା ନିର୍ଦ୍ଧାରକ ଶ୍ରେଣୀର । ଏଗୁଡ଼ିକର ଲିଙ୍ଗ ଅନୁସାରେ ରୂପ ଯେଉଁ ହୁଏ ନାହିଁ । ନିମ୍ନଲିଖିତ ଭାବେ
ବର୍ଣ୍ଣନାକରଣ କରାଯାଇପାରେ ।

କ) ସଂଜ୍ଞାତ୍ମକ :

- ସମ୍ବନ୍ଧ ପଦ୍ୟ / ମୋର, ତୋର / ଇତ୍ୟାଦି
- ପ୍ରଶ୍ନବାଚକ / କୋନ /
- ସହ ସମ୍ବନ୍ଧବାଚକ / କୋନ /
- ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ / ଏ, ସେ /

ଖ) ସଂଜ୍ଞାତ୍ମକ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦିତ :

- ପରିମାଣବାଚକ / କେତେ, ସେତେ /
- ଆକୃତି ବାଚକ / ଏତେ, ସେତେ /
- ସ୍ଥିତିବାଚକ / ଏମତେ, ସେମତେ /

ଗ) ପରିମାଣାତ୍ମକ :

ସମୁଦାୟବାଚକ /ସବୁ, ମାଳା, ଗୁଲାଇ, ଅନେକ/
ଅଂଶବାଚକ /ଅଦେକ, କଣ୍ଠେକ,
ଗରଣ୍ଠେକ, ଅଲପ/
ସଂଖ୍ୟାବାଚକ /ଏକ, ଦୁଇ, ତିନି/ଇତ୍ୟାଦି ।

ସଂଖ୍ୟା ଶବ୍ଦ :

ଦେଖିଥିଲେ କେବଳ ଗଣନା ପୂରକ ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ଅଛି, ସମ ପୂରକ ଶବ୍ଦ ନାହିଁ ।
ଗଣନା ପୂରକ ସଂଖ୍ୟା କୋଡ଼ିଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୀମିତ । ଯଥା - /ଏକ, ଦୁଇ, ତିନି, ଚାର, ପାଞ୍ଚ, ଚାରି, ଆଠ, ନ, ଦସ, ଏଗାର, ବାର, ତେର, ଚଉଦ, ପନ୍ଦର, ସତ୍ତର, ସତ୍ତର, ଅଠର, ଉନ୍ନସ
କୋଡ଼ି, / କୋଡ଼ିଏରୁ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟାର ଗଣନା/କୋଡ଼ି-ଏକ,-ଦୁଇ/ ଇତ୍ୟାଦି ଭାବେ କରାଯାଏ
/ସବୁ / (କେତେ) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।

ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସ୍ୱରୂପ :

୨୨/କୋଡ଼ି ଦୁଇ/, ୪୩/ଦୁଇ କୋଡ଼ି ତିନି/, ୧୭ /ତିନି କୋଡ଼ି ସପ୍ତ/ ଭାବେ ଗଣନା
କରାଯାଏ ।

ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଏକ ବୁଝାଇବାକୁ ଗୋଟିଏ ଏକକ ଚିହ୍ନ ଅଛି—/ଗୋଟେକ/, ଅନ୍ୟ
ସଂଖ୍ୟା ସହଜ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ /ଟା/ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୋଗ କରାଯାଏ, ଯଥା : /ଦୁଇଟା, ପାଞ୍ଚଟା/ ଇତ୍ୟାଦି ।

ସଂଖ୍ୟା ବାଚକ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ରୁଦ୍ଧି ଅର୍ଥରେ ଅନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସଂଖ୍ୟା ବୁଝାଇ ଥାଏ । ଯଥା
/ଆରେକ/ (ଏକ ଦ୍ୱାର ପାଖା ପାଖି ଘର) /ଦୁଇଟା/ (ଅଳ୍ପ କେତେକ), /ଦୁଇ-ଗୁଣାଟା/, /ପାଞ୍ଚ-ଦସଟା/
(କରୁ) ।

ବିଶେଷ ପଦ ସହଜ ସଂଖ୍ୟାବାଚକ /ଏକ/ ପ୍ରାୟ ପଠାଦୃଷ୍ଟ ଦୃଢ଼, ଯଥା—/ଭାଲେକ/
(ଗୋଟେ ଭାଲ ପୁଣି) /ଗରଣ୍ଠେକ/ (ଗୋଟେ ଖଣ୍ଡ) । ବୁଝାଯେଉଁ ପ୍ରତ୍ୟୟ /ଲ/ ଏହା ସହଜ ସଂଖ୍ୟା
ଦୃଢ଼, /ଏକଲ/

/ଦୁଇ/ ଓ /ତିନି/ ବିଶେଷ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସଂସ୍କୃତ ଦେଲେ ପ୍ରାଚୀନାଦିକ ସହଜ ସମ୍ଭାବ୍ୟ
ଦୃଢ଼ ଏବଂ ଏହି ପରିସ୍ଥିତିରେ ରୂପିନିକ ଅବଶେଷ ଇନ୍ଦ୍ରେ ଯଥାକ୍ରମେ /ବୁ/ ଓ /ତି/ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସ୍ୱରୂପ,
/ଦୁଇଟା/, /ତୁନା/, /ତିନୁଲ/ ଇତ୍ୟାଦି ଲକ୍ଷଣୀୟ ।

ସଂଖ୍ୟା ଗଣନା କେତେ ସମୟରେ ଲୁଣ୍ଠିତ ଭାବେ କରାଯାଇଥାଏ । ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ନିମ୍ନ ଲିଖିତ ଦୁଇଟି ଲଘୁ ସଂସ୍କୃତ ଗଣନାଗ୍ରନ୍ଥ ଉଲ୍ଲେଖମାତ୍ର ।

କ) ଅକଡ଼	ଦଅଡ଼	ସଲଡ଼	ମାଉଲ
କୃକେ	କାକେ	ଦଲିଆ	ପିଁ ପଲ
ଏକସୋ	ବକା	କରୁବ	କସ
ଆତରୁ	କଡ଼ୁ	ଗୋଡ଼କେ	ନାଚେ
କୁଡ଼େ	ଚାଡ଼େ	ଉନମି	ବସେ

(ସୂଚକ : କଳେ ଆଇତା, ଦଞ୍ଜଣା)

ଖ) ଏକ୍	ମେକ	ଗକଡ଼	ବକଡ଼
ଟିପ୍ପି	ଟାପ୍ରା	ଲରେ	ଗୁଣ୍ଡି
ଆକା	ମାମା	କଡ଼	ଚାଡ଼
ଲଦ	ବଦ	ପାଦେ	ଡଲ
କାରୁଲ	କେସ	ଉଲସ	ବସ

(ସୂଚକ : ଦାପିଗୁଡ଼ିଆ, କନକି)

ବିଶେଷଣ ସମାନାର୍ଥକ :

ବିଶେଷଣ ବ୍ୟଞ୍ଜକ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବର୍ଗୀୟ ପଦ ମଧ୍ୟ ବିଶେଷଣ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ । ଏଗୁଡ଼ିକ ବିଶେଷଣ ସମାନାର୍ଥକ ଭାବେ ଗ୍ରହଣୀୟ ।

ନିମ୍ନ ଲିଖିତ ରୂପ-ବର୍ଗ ବିଶେଷଣ ଭାବେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରେ ।

କ) ବିଶେଷ୍ୟ-ଉପାଦାନସୂଚକ ଏବଂ ସମାନାର୍ଥକରଣିକ ବିଶେଷ୍ୟ ଅନ୍ୟ ବିଶେଷ୍ୟର ବିଶେଷକ ହୋଇପାରେ ।

ଯଥା—/ଲୁଆ-ନଙ୍ଗଲ/, /ରାଜା-ଦୁଲି/, /ଦାନ କଟାଚ/, /କାଗ-ପାକନା/,
/ସିନ-ବେଲ/, /ଧୁଲ-ଗାଡ/, /ମଣ୍ଡିଆ ବେଡା/, /ଦୁଇ-ବସାଣ/

ସମ୍ବଳକାରକ ରୂପରେ ବିଶେଷ୍ୟ ସାଧାରଣତଃ ବିଶେଷଣ ଭାବେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ଯଥା—/ଗରଲ ପଲ/, /ଆତର ଦନ/, /ମୁରଲିର ଗାଢ/

ଖ) ବୃଦ୍ଧ ବିଶେଷଣ—

ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳ-/ଚରଣକାଟ/, /ପଲଟ ଗାଡ/
ଭୂତକାଳ- /କୁଇଲ-ଆମ/, /ପୋଡ଼ା-ମାଡ/
ବିଶ୍ୟତକାଳ-/ଉଦକା-ମାସ/, /କାଉକା ବାଡ/

ଗ) ନିସ୍ତ ବିଶେଷଣ—

/ପେ-କାଡା/, /ଉପର-ଡାକ/ /କାଲ-ସାକାଲ/

କିମ୍ପା

ହିପ୍ପା ରଚନାର ଶୁଦ୍ଧି ଧାତୁ ଏବଂ ଏହା ସହିତ ହିପ୍ପା ରୂପ ନିଷ୍ପନ୍ନାତ୍ମକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ଶୁଦ୍ଧି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଇ ସହଜ ଉପାୟ — ଏହା ଅବକଳ ଶବ୍ଦେ ଯଦି ପୁରୁଷ ଏକଦତ୍ତ ଅନୁଜ୍ଞ ପଦରେ ପ୍ରୟୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ ।

ହିପ୍ପା ଧାତୁ ମୌଳିକ ମୂଳ-ରୂପ ହୋଇପାରେ କିମ୍ବା ଏଥିରୁ ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟାକରଣିକ ପଦ୍ଧତିରେ, ଯଥା—ପ୍ରତ୍ୟୟ ସଂଯୋଗ, ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ପରିବର୍ତ୍ତନ, ସଦ୍‌ବଦେଶ ଓ ସନ୍ଧିଧି ଦ୍ଵାରା ବ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନ ହୋଇପାରେ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ହିପ୍ପା ଧାତୁର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକୃତ ଲକ୍ଷଣୀୟ ସରଳ, ବ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନ ଓ ଯୋଗିକ ।

ସରଳ ପ୍ରକୃତି :

ଗୋଟିଏ ଧାତୁ ଉପରେ ପ୍ରାକୃତପଦ ଅଧାରଣ ହୋଇଥିଲେ ତାହା ସରଳ ପ୍ରକୃତ ରୂପେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ।

ଏହି ନାମସ୍ତ ପ୍ରାକୃତପଦ ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଭେଦ ଦେଖାଯାଏ—ସକର୍ମକ ଓ ଅକର୍ମକ । ଅକର୍ମକ ଶବ୍ଦକାରକ ହିପ୍ପାର ପ୍ରକୃତ ଧ୍ରୁବ ଏବଂ କର୍ମ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଏହାକୁ ପ୍ରେରଣାର୍ଥକ ହିପ୍ପାରେ ରୂପାନ୍ତରଣ କଲେ ଏହା ସକର୍ମକ ଶବ୍ଦେ ପ୍ରୟୁକ୍ତ ହୋଇପାରେ ।

ସରଳ ପ୍ରକୃତର ପ୍ରାକୃତପଦ ଏକାକ୍ଷରକ ବା ଦ୍ଵୟାକ୍ଷରକ ।

ଏକାକ୍ଷରକ ପ୍ରକୃତର ଆକୃତି ଏହିପରି —

ପୁନଃମୂଳ ରୂପ   ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ

୧) ଅ   ମାତ ଦୁଇଟି ପ୍ରାକୃତପଦ ଦେଖାଯାଏ—
/ଅ/ ଏବଂ /ଓ/

୨) କଅ   ସର୍ବମୋଟ ସରଳି ପ୍ରାକୃତପଦ ମିଳେ ଏବଂ
ତହିଁରେ /ଅ/ ସ୍ଥାନରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ କିମ୍ପା
ଦେଖାଯାଏ ।

/ଅ/—/କଅ/, /କଅ/; /ରଅ/

/ଅ/—/କା/, /ବା/, /ଗା/, /ଘା/, ବା/

/ଇ/-/ଇଂ/, /କ/, /ସି/
/ଏ/-/ଈ/, /ଊ/, /ଋ/
/ଓ/-/ଊଂ/, /ଋଂ/, /ଌଂ/

(୩) ଅକ (କ) /ଓଓ/, /ଇଈ/ (/ଅ/-ଯେ କୌଣସି ସ୍ଵର ହୋଇପାରେ ।

(୪) କଅକ (କ) /ମର/, /ମାଈ/ (/ଅ/-ଯେ କୌଣସି ସ୍ଵର ହୋଇପାରେ)

ଦ୍ଵିସ୍ଵାରଣକ ପ୍ରକୃତିର ଆକୃତି—

(୧) (କ) ଅଂକ ଅଂକ ଏଥିରେ /ଅଂ/ ଯେ କୌଣସି ସ୍ଵର ଏବଂ /ଅଂ/- /ଅ/ ବା /ଅ/ :
/ଅଗଲ/, /ଉକାଲ/

(୨) (କ) ଅଂ ଅଂ କ ଉପଲଭ୍ୟ ଆଠଟି ପ୍ରାକପଦରୁ ଉତ୍ପନ୍ନରେ /ଉ/ ଏବଂ ଦୁଇଟିରେ
/ଆ/- /ଅଂ/ ଗୁଣରେ ଦେଖାଯାଏ : /ଅ.ଉକ/, /ଅ.ଉର/,
/ଦୁ.ଅ.ର/

ପ୍ରାକପଦର ପରିବର୍ତ୍ତନ ରୂପରଚନାତ୍ମକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶ୍ରେଣୀ ଲକ୍ଷଣୀୟ ।

କ) ସମସ୍ତ ଏକାକ୍ଷରକ ପ୍ରାକପଦକ, [ଅ] ବା [କ ଅ] ଅକୃତର, ଅନୁଜ୍ଞ ପ୍ରତ୍ୟୟ /ଠ/
ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କ୍ରିୟାରୂପ ରଚନାତ୍ମକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ପ୍ରକାଶ କରବା ପୂର୍ବରୁ ବିକଳଣ ସ୍ଵର /ଇ/ ସଂଯୋଗରେ
ବିସ୍ଫାରିତ ହୋଇଥାଏ ।

ସଂ- /ଇ/ > /ଇଈ/, /ଊ/ > /ଊଈ/, /ସିଂ > /ସିଂଈ/

ମାତ୍ର ଦୁଇଟି ଶେଷରେ ଏହିପରି ବିସ୍ଫାର ଘଟେ ନାହିଁ— ୧) ଉଚ୍ଚେଷ୍ଠ କାଳକ /ଠ/ ପ୍ରତ୍ୟୟ
ସଂଯୋଗ ପୂର୍ବରୁ /କା, ଦେ, ନେ/ ପ୍ରାକପଦକ ସହଚ ଏବଂ ୨) ଅନ୍ତରାଳକ /ଲ/ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସଂଯୋଗ
ପୂର୍ବରୁ /ଦେ, ନେ/ ସହଚ ।

ସଂ- ୧) /କା/ > /ଈକା/, /ଦେ/ > /ଦେଈ/, /ନେ/ > /ନେଈ/
୨) /ଦେ/ > /ଦେଈ/, /ନେ/ > /ନେଈ/

ଖ) ନିମ୍ନଲିଖିତ [ଅ] ଏବଂ [କ ଅ] ଆକୃତିର ପ୍ରାକପଦକରୂପକର ଉପରୂପିକ ବିକଳ୍ପନ
ଦେଖାଯାଏ ।

ସଂ- /ଏ, ଅ/ > /ଇ/, /ଏ, ଓ/ > /ଈ/

ସ ଧାରଣତଃ ୨ୟ ସ୍ଵରରୁ ଅନୁଜ୍ଞ ଓ ନାସ୍ତିକାଦିକ ବିରକାଳକ ରୂପରେ ପ୍ରାକପଦକ-ସ୍ଵର
ବିକଳ୍ପନ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ ।

ପ୍ରାଚୀନରୂପ	ଉପରୂପ	କିତରାଣ	ଉଦାହରଣ
/ଅ/	/ଅସ୍/	ସଂପର୍କାର୍ଥକ ହି ସ୍ଵାରୂପ ୨ୟ ପୁରୁଷ ବହୁବଚନ ଅନୁଜ୍ଞ	/ମୁଲ ଆସି ଅର୍ଥ/, /ଆସି-ରାଜକ/ /ତମେ ଆସା/
		୩ୟ ପୁରୁଷ " "	/ସେ ଆସୋ/, /ସେମନ ଆସତ/
		ନାସ୍ତି ବାଚକ ରୂପ	/ମୁଲ ନ-ଆସି/
/ଓ/	/ଅ/	ନାସ୍ତି ବାଚକ ରୂପ	/ସେ ନ-ଅସ୍ଵ/, /ଆମେ ନ-ଅସ୍ମି/
	/ଭା/	ନାସ୍ତି ବାଚକ ରୂପ	/ତମେ ନ-ଭାଆସ/ [ନୁଆସ]
		୨ୟ ଓ ୩ୟ ପୁରୁଷ ବହୁବଚନ ଅନୁଜ୍ଞ	/ତମେ ଭାଆ/, /ସେମନ ଭାଅର୍/
/କଅ/	/କୁ/	୨ୟ ପୁରୁଷ ବହୁବଚନ ଅନୁଜ୍ଞ	/ତମେ କୁ ଆ/, /ତମେ ନ-କୁଆସ/
/କା/	/କା/	ହି ସ୍ଵା ବଶେଷ୍ୟ ରୂପ	/କଆ/
/କା/	/କା/	୧ମ ପୁରୁଷ ଏକବଚନ-ବହୁବଚନ ୩ୟ ପୁରୁଷ ବହୁବଚନର ବଶେଷ୍ୟତ କାଳକ ରୂପ	/ମୁଲ ପିବ/, /ଆମେ ପିବୁ/ /ସେମନ ପିବାସ/
		ହି ସ୍ଵା ବଶେଷ୍ୟ ରୂପ	/ପିବାର/
/କେ/	/କା/	୨ୟ, ୩ୟ ପୁରୁଷ ବହୁବଚନ ଅନୁଜ୍ଞ ନାସ୍ତି ବାଚକ ରୂପ	/ତମେ କେଆ/, /ସେମନ କେଅର୍/ /ସେ ନ-କେଅର୍/
/କେ/	/କା/	୨ୟ ପୁରୁଷ ବହୁବଚନ ଅନୁଜ୍ଞ ଓ ନାସ୍ତି ବାଚକ ରୂପ	/ତମେ କେଆସ/, /ତମେ ନ-କେଆସ/
/କେ/	/କା/	"	/ନେଆସ/, /ନ ନେଆସ/
/କୋ/	/କୁ/	"	/କୁଆସ/, /ନ କୁଆସ/
/କୋ/	/କୁ/	୨ୟ ପୁରୁଷ ବହୁବଚନ ଅନୁଜ୍ଞ ଓ ନାସ୍ତି ବାଚକ ରୂପ	/କୁଆସ/, /ନ-କୁଆସ/
/କୋ/	/କୁ/	"	/କୁଆସ/, /ନ-କୁଆସ/
/କା/	/କା/	"	/ଲୁଆସ/ 'ନ-ଲୁଆସ'
/କା/	/କା/	"	/ରୁଆ/, ନ ରୁଆ/

ଗ) ପ୍ରାଚୀନକାଳୀନ ସମାଜର /ଗା/ ସାମାନ୍ୟ ଅଂଶରାଜ୍ୟର ରୂପରେ ଦେଖାଯାଏ ।

ଯଥା—/ମୁଁ ଗାଳ/, /କୁଲ ଗାଲୁ/

ଘ) ପ୍ରାଚୀନକାଳୀନ /କର/ ଓ /ମର/ର ଅନ୍ୟ /ର/ ସାମାନ୍ୟ ଅଂଶ-କାଳର ରୂପରେ ଅବଲୁକ୍ତ ହୁଏ ।

ଯଥା—/ମୁଁ କଲ/, /ସେ ମଲ/

ଙ) ଦ୍ରାଘୀପ୍ରାଚୀନକାଳୀନ [(କ) ଅକ ଅକ] ଆକୃଷ୍ଟର ପ୍ରାଚୀନକାଳର /ଅ/ ସ୍ଵର ଦ୍ରାଘୀପ୍ରାଚୀନକାଳର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅବସ୍ଥାରେ ଅପସାରିତ ହୁଏ ।

୧) ସ୍ଵର ଅନ୍ୟକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୋଗରେ /ଅ/ ଅପସାରିତ ହୁଏ ।

ଯଥା—/ଅରକ/ > /ଅରକା/, /ଅରକ୍ତ/ > /ଅରକ୍ତା/, /ଅରକ୍ତେ/ > /ଅରକ୍ତେଃ/ ଇତ୍ୟାଦି ।

୨) /ଆ/ ଅନ୍ୟକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୋଗେ /ଆ/ ଅପସାରିତ ହୁଏ ।

ଯଥା—/ଉଗାଡ଼/ > /ଉଗାଡ଼ା/, /ବାକାନ/ > /ବାକାନା/

ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିର ପ୍ରକାର :

ଏହି ଜାଣିତ ପ୍ରାଚୀନକାଳୀନ ଆଧାରରୁପିତ ସମସ୍ତ ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିର ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୋଗେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ହୁଏ ।
ଏହା ଦ୍ଵି-ବିଧି—ପ୍ରାଥମିକ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀକ ।

ପ୍ରାଥମିକ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଆଧାର ରୁପିତ ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବର୍ତ୍ତମାନରୁପିତ, କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଆଧାର ରୁପିତ ମୂଳକ ପ୍ରାଚୀନକାଳୀନ ।

ପ୍ରାଥମିକ ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିର—(ଧାତୁକ)

ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିର ପ୍ରକାର—ଆଧାର ରୁପିତ + /ଇ, ଅଇ, ଇଅଇ/ ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିର ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ : (ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵାଦିର ସମସ୍ତ ଆଧାର ରୁପିତ ପ୍ରାଚୀନକାଳୀନ)

ଅଇ > /ଅଇଇ/, ଗୁଡ଼ > /ଗୁଡ଼ାଗ/, ଓଡ଼ > /ଓଡ଼ାଡ଼/, ଚାଲ > /ଚାଲାଇ/,
/ନଟା/ > /ନଟାଆଇ/, /ଦିନା/ > /ଦିନାଆଇ/ /ଡ଼ଗା/ > /ଡ଼ଗାଆଇ/, /ନକା/ > /ନକାଆଇ/
/କା/ > /କାଆଇ/ ଇତ୍ୟାଦି ।

ପରବର୍ତ୍ତୀକ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦିତ : (କେନ୍ଦ୍ର)

କ) ନାମଧାତୁକ ପ୍ରାଚୋଦକ—

ବ୍ୟୁତ୍ପାଦନ ପଦ୍ଧତି : ସଂଜ୍ଞା + /ଲ, ଆଇ/ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ ପ୍ରତ୍ୟୟ

ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ :

ଆଇ > /ଆଇଲ/, ଘିଷା > /ଘିଷାଲ/, ଅଗ > /ଆଗଲ/, କୋଷ > /କୋଷାଲ/,
ମୁକ > /ମୁକଲ/, କାମ > /କାମାଲ/, ସାନ୍ତ > /ସାନ୍ତାଲ/; ମେଲତ > /ମେଲତ୍ତାଲ/

ଖ) ପ୍ରେରଣାର୍ଥକ ପ୍ରାଚୋଦକ—

ବ୍ୟୁତ୍ପାଦନ ପଦ୍ଧତି : ସରଳ ପ୍ରକୃତି + /ଆ, ଇ/ ପ୍ରେରଣାର୍ଥକ ରୂପିମ ।

/ଇ/ ପ୍ରତ୍ୟୟ [(କ) ଅକ ଅଧ] ଅକୃତର ପ୍ରାଚୋଦକରେ-ଅଥ-ଅନୁଷ୍ଠମରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟୟ
ରୂପେ ପ୍ରୟୁକ୍ତ ହୁଏ, /ଆ/ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଅନ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରୟୁକ୍ତ ହୁଏ ।

ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ :

ଗୁଡ଼ାଇ > /ଗୁଡ଼ାଇଲ-/ ସିଂ > /ସିଆଁଇ-/, କର > /କରଇ/

ଗ) ନାସ୍ତିବାଚକ ପ୍ରାଚୋଦକ—

ବ୍ୟୁତ୍ପାଦନ ପଦ୍ଧତି : ନାସ୍ତିବାଚକ ରୂପିମ /ନ, ନଇ/ + ହିସ୍ତା ପ୍ରାଚୋଦକ

ଏହି ନାସ୍ତିବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ ପ୍ରକୃତି ହୁଇଛି ଉପଲବ୍ଧ- /ନୃ/ /ନିତ/ ଏବଂ ଏହା ନମ୍ନୁଲ୍ଲଭିତ
ଭାବେ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦିତ ।

/ନୃ/ < /ନ + -ୃ/, /ନିତ/ > /ନାଇ + ଅତ/

ଟିପ୍ପଣୀ :

(୧) ମାନକ ଓଡ଼ିଆରେ ଏହି ପ୍ରକାରର ବୁଝିଛି ହିସ୍ତା /ବୁଝି/ (ନ+ହେ-) ଏବଂ
/ନାହୁଛି/ ନଇଁ + ଅହୁ-;

ବ୍ୟୋଞ୍ଜିତ ବୃତ୍ତ ପ୍ରାଚୀନ ପାଠ୍ୟରେ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ ।

(୨) /ନିତ୍/ ଅନ୍ୟ ହିସ୍ତା ପରି ସମସ୍ତ ରୂପ ଛାଡ଼ି କରେ ।

/ନୃ/ କେବଳ ଚରକାଳକ ସଂବର୍ଣ୍ଣରେ ହିସ୍ତା ରୂପ ଛାଡ଼ି କରେ ।

ଯଥା : ୧ମ ପୁ. ଏକ ବଚନ /ନ + ଓଇ / > /ନଇ/ ବହୁବଚନ /ନ + ଓଇ > /ନଇ/
 ୨ୟ   /ନ+ଓଇସ/ > /ନଇସ/   /ନ+ଉଆସ/ > ନୁଆସ/
 ୩ୟ   /ନ+ଓଏ/ > /ନଏ/   /ନ+ଉଅଚ/ > ନଅଚ/

ବ୍ରହ୍ମବ୍ୟ : ରୂପ ସ୍ୱନମିଳ ପରିବର୍ତ୍ତନ [ଅ+ଓ/ଉ > ଅ/ଉ]

(୩) ଉପଦେଶ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦିତ ପ୍ରକୃତର ପ୍ରାଚ୍ଛେଦକ [(କ) ଅ କ (କ) ଅ ଅ] ଅକୃତ ବର୍ଣ୍ଣିତ୍ୱ
 ହେଲେ ଅନ୍ୟ /ଅ/ ସ୍ଥାନରେ ସାଧାରଣତଃ ଥାଏ /ଇ/ । ଏଥିରେ ସ୍ୱରୂପ ବଚନ ବାଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଅନୁଜ୍ଞ
 ଓ ନାସ୍ତି-ବାଚକ ରୂପ ନିମନ୍ତେ ଯୋଗ ହେଲେ ଅନ୍ୟ /ଇ/ ଅପସାଦିତ ହୁଏ ।

ଯଥା : /ଓଗୁଇ- / > /ମୁଇ-ନଓଗୁଇ/, /ଭୁଇ-ନଓଗୁଉସ/, /ଭୁଇ ଓଗୁ/,
 /ସେମନ ଓଗୁଅଚ/ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଯୌଗିକ ପ୍ରକୃତ :

ଦୁଇଟି ପ୍ରାଚ୍ଛେଦକର ସମ୍ମିଧି ଦ୍ୱାରା ଯୌଗିକ ପ୍ରାଚ୍ଛେଦକ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଏଥିରେ
 ପ୍ରଥମଟି ସଂଜ୍ଞ ବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟା ହୋଇପାରେ, ମାତ୍ର ଦ୍ୱିତୀୟଟି ଅବଶ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟା, ପ୍ରଥମଟି କେବଳ ପ୍ରାଚ୍ଛେଦକ
 ରୂପରେ ବା ଅସମାପିକା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟା ରୂପରେ ରହେ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟଟି ସମାପିକା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟା ରୂପରେ ବାହାରି ପ୍ରତ୍ୟୟ
 ଗ୍ରହଣ କରେ । ଯୌଗିକ ପ୍ରାଚ୍ଛେଦକର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରାଚ୍ଛେଦକ ପ୍ରଥମଟିର ଅର୍ଥ ପଶ୍ଚେଷ୍ଟ କରେ
 ସୁତରାଂ ପ୍ରଥମଟିକୁ ମୁଖ୍ୟ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟଟିକୁ ସହାୟକ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ । ଅନେକ ଶେଷରେ
 ଯୋଗିକ ପ୍ରାଚ୍ଛେଦକ ଦ୍ୱାରା ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅର୍ଥର ପୁଣି ଅନ୍ୟାନ୍ୟତମା ସମ୍ଭବ ହୁଏ ନାହିଁ । ସେହି ପରିସ୍ଥିତିରେ
 ସହାୟକ ପ୍ରାଚ୍ଛେଦକର ଅବଶ୍ୟକତା ରହେ ।

ନିମ୍ନରେ ନେତେକ ବହୁ ବ୍ୟବହୃତ ବ୍ୟାକ୍ୟାକାରୀ ପ୍ରାଚ୍ଛେଦକ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଗଲା ।

- /ଅ/   ଶମତା ବୋଧକ :   /ମୋକେ କର-ଅଇମି/
- ଝଗୁଡା ବୋଧକ :   /ସେ ଦହୁଡ-ଅଇଲ/
- /ଅଚ/   ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟା ବୋଧକ :   /ସେ କରସି-ଅଚେ/
- /ଅନ/   କ୍ରିୟା ବିଶେଷଣ ବୋଧକ :   /ସେ କେଲେ-ଅନଲ/
- /ଉଟ/   ଝଗୁଡା ବୋଧକ :   /ସେ ମାଟ-ଉଟଲ/
- /ଓ/   ବର୍ଣ୍ଣବାଚ୍ୟ ବୋଧକ :   /ତାର କଥା ଓଇଲ/
- ବାକ୍ୟ ରଚନା ବୋଧକ :   /ସାଁନଡ଼-ଓଇଲ/

- /କର/ ପ୍ରେରଣାର୍ଥ ବୋଧକ : /ସେ ବାଦା କରଇଲ/
- ବାକ୍ୟ ରଚନା ବୋଧକ : /ସେ କାମ-କଲ/
- /କା/ କର୍ମବାର୍ତ୍ତ ବୋଧକ : /କୁଇ-ଗାଲ/
- ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଧକ : /କାଇ-ଗାଲ/
- ପ୍ରାରବ୍ଧାର୍ଥ ବୋଧକ : /ମର-ପାଣି/
- /ଦାରା/ ନିରକଳ୍ପ ନିରାଶ ବୋଧକ : /କାଇବାର-ଦାରଲ/
- /ଦେ/ ଶକ୍ତି ବୋଧକ : /କାଇ-ଦେଲ/
- ବାକ୍ୟ ରଚନା ବୋଧକ : /କାନ-ଦେଲ/
- କୃପା ବିଶେଷଣ ବୋଧକ : /ଦୁଆର-ଦେଲ/
- /ନେ/ ଶକ୍ତି ବୋଧକ : /ଉଇଲ-ନେଲ/
- ସ୍ପର୍ଥ ବୋଧକ : /କାଇ-ନେଲ/
- କୃପା ବିଶେଷଣ ବୋଧକ : /ଓଲଇବେ-ନେଲ/
- /ନି/ ନିଷେଧ ବୋଧକ : /କାଇବାର-ନିନ/
- /ପାକାର/ କୃପା ବିଶେଷଣ ବୋଧକ : /କାଇ-ପାକାଇଲ/
- ଉପକାର୍ଥ ବୋଧକ : /ଗୋଇ-ପାକାଇଲ/
- /ପା/ ପ୍ରାପ୍ତି ବୋଧକ : /ଦେନା ପାଇଲ/
- ବାକ୍ୟ ରଚନା ବୋଧକ : /ବାଣୀ-ପାଇଲ/
- /ପାତ/ କ୍ଷମତା ବୋଧକ : /କରି-ପାରସି/
- /ମିଲ/ ପ୍ରାପ୍ତି ବୋଧକ : /ଦେଖା-ମିଲସି/
- /ରା/ କୃପାର୍ଥ ବୋଧକ : /କର-ରାଇଲ
- ସ୍ଥିତି ବୋଧକ : /କରଦେ-ରା/
- /ରା/ ପ୍ରାରବ୍ଧାର୍ଥ ବୋଧକ : /କାଇବାର ରାଇଲ
- ବାକ୍ୟ ରଚନା ବୋଧକ : /କରୁଟ-ରାଇଲ/

ଏହା ବ୍ୟତୀତ କେତେକ ଉଚ୍ଚିଷ୍ଟ ବ୍ୟାଖ୍ୟାକାର ପ୍ରାକୃଷ୍ଟିକ ଦେଖାଯାଏ, ଯଦା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
 ସଂଜ୍ଞା ବା କୃପା ସମ୍ପର୍କ ସଂଜ୍ଞା ହୁଏ । ନମ୍ବର ଦୁଇରୁ ଦୁଇର କେତେକର ଉଲ୍ଲେଖ କରାଗଲା ।

- /କାଡ/ ଅଂକ-କାଡ
- /କେବ/ କରଇ-କେବ
- /ଦାର/ ବୋଧ-ଦାର, ମୁକ-ଦାର
- /କା/ ଅରସ ବାଡ

/ମାର/	ପାଳ-ମାର, ମାଲ-ମାର	/ପାଡ଼/	ଦଣ୍ଡ-ପାଡ଼-ଆଇ-ପାଡ଼
/ପାଞ୍ଚ/	ଆଁକର-ପାଞ୍ଚ	/ମିଳକ/	ଆଁକ-ମିଳକ
/ଆଲଟ/	ସିବ-ଆଲଟ	/ପିଟାଇ/	କତା-ପିଟାଇ
/କେପ/	ଉଲଲ-କେପ	/ଓଡ଼/	ଫାଉ-ଓଡ଼
/ବାଉ/	ଗର-ବାଉ, ଡାକୁବାଉ	/ମେଲ/	କରିଆ-ମେଲ, ଗରେ-ମେଲ
	ଦୋସ-ବାଉ, ଲେବା-ବାଉ		ପିଲକା ମେଲ
/ରତ/	କୈସ-ରତ, କାଉଡ଼-ରତ	/ବେଟ/	ଗଣ୍ଡି-ବେଟ
/କାଲକ/	ଗିଜ-କାଲକ	/ଜୁକ/	ଚଣ୍ଡ-ଜୁକ
/ସୁଟ/	କାଲ-ସୁଟ	/ଉପଡ଼/	କୁକ-ଉପଡ଼
/ରେର/	ବାନ୍-ରେର	/ପିଲ/	ଦୁଦ ପିଲ
/ଅପ/	ଦୋସ-ଅପ	/କକ/	ନାକ-କକ, ପାଳ-କକ
/ଚାଡ଼/	ପାଟା-ଚାଡ଼	/ରୁପାକ/	ପାଳ-ରୁପାକ
/ଉଟ/	ପେସୁଲ-ଉଟ	/ବସ/	ବୁନା-ବସ, ବାମା ବସ
/ବୁଡ଼/	ବେନା-ବୁଡ଼		

କ୍ରିୟାରୂପ—

ଅସମାପିକା କ୍ରିୟା-ରୂପ :

ଅସମାପିକା କ୍ରିୟା ସଂରଚନାର ଦୁଇଟି ଉପାଦାନ—କ୍ରିୟା ପ୍ରାକପଦକ + ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦୋଶେ ଅସମାପିକା କ୍ରିୟା ଚିତ୍ର ହୋଇଥାଏ ।

/ଇ/ ଏକାଧିକ କ୍ରିୟାର ଆନୁମିତ ଉପସ୍ଥାପନରେ ସଂଲେଷଣ ସୂଚକ ସଂଯୋଜକ ;
/ସେ ଦେଖି ପାଞ୍ଚଇଲ/

/-ରେ/ କ୍ରିୟା ବିଶେଷଣମୂଳ ସଂରଚ୍ୟାବୋଧକ /ସେ ପାଳରେ ଅଇଲ/

(/ଲ/ ଅନ୍ୟତମ କ୍ରିୟା—ପ୍ରାକପଦକ ମତ୍ତର ଏହାର ବିବେକ ସଂପର୍କ)

/-ରେ/ କ୍ରିୟା ବିଶେଷଣମୂଳ ସଂରଚ୍ୟାବୋଧକ
/ବେଲ ଚପୁଡ଼େ ଶୋଇଲି/, /ଚାକେ ମରୁଡ଼େ ମରଲ/

/-ତୁରେ/ କ୍ରିୟା ବିଶେଷଣମୂଳ କେ ବାଚକତା ବୋଧକ /ସେ କାଳକତେ ଗଲ/

/-ଲେ/ ସୋପାଧକ ବା ସର୍ତ୍ତମୁଳକ ସଂଯୋଜକ /ସେ ଦେଲେ ନେଇଲ/

/-ଅ/ ସଂଜ୍ଞମୂଳକ /ସେ ମନୁଷ୍ୟ କୋଳା ଗାଲକ/

/-ଇ/ ସଂଜ୍ଞମୂଳକ (ଏହାର ଚିତ୍ରରୂପ କେବଳ ପ୍ରେରଣାର୍ଥକ ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପର୍କ ସୀମିତ)
/ତାଙ୍କେ ନିଜାନ୍ତ ନରାନ୍ତ/

/ ବା/ ଉଦ୍ଦାର୍ଥକ ସଂଜ୍ଞମୂଳକ /ଏହା କରତା ବନ୍ଧୁ/

/ ବା/ ଉଦ୍ଦାର୍ଥକ ସଂଜ୍ଞମୂଳକ ଓ ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥକ ବିଶେଷଣମୂଳକ /ସେ କମ୍ପଦାର ଗାଲୁଆଡ଼େ,
/କାଲିବାରିଆ ସମେତ ଦେସ/

ମାନକ ଓପ୍ରଥମେ ଏହି ପ୍ରତ୍ୟୟଗୁଡ଼ିକ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଭାବେ ଗୁଣାଯିବ ।

/ରୋ- /ର/

/ରୋ- /ଇ/ ପୁନସ୍ମୃତି ସମ୍ପର୍କ

/ରୋ- /ଉ/ (")

/ଇ- /ଅ/

/ବା/ -- /ଇବା/

ସମାପିକା କ୍ରିୟା-ରୂପ-

ସମାପିକା କ୍ରିୟା ସଂରଚନାର ପୁଃ :

[ପ୍ରାକୃତିକ + ଆରମ୍ଭ୍ୟ (ସହାୟକ କ୍ରିୟା) + (କାଳ/ବୃତ୍ତି) + ପୁରୁଷ ବଚନ]
ଏଥିରୁ ପ୍ରକଟନ ହୁଏ ଏକ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ରିୟା ପଦରେ ପାଞ୍ଚଟି ଉପାଦାନ ରହିଥାଏ ।

୧) କ୍ରିୟା ପ୍ରାକୃତିକ ୨) ଆରମ୍ଭ୍ୟମୂଳକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ୩) ସହାୟକ କ୍ରିୟା ୪) କାଳ ଓ ବୃତ୍ତି ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ୫) ପୁରୁଷ ଓ ବଚନ ସୂଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

ଏହି ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକର ଉପସ୍ଥିତି ଅନୁସାରେ କ୍ରିୟାପଦଗୁଡ଼ିକୁ ତିନିଟି ସଂଚନୋତ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ ।

କ) ନୌକଳ ସରଳ ରୂପ (ପ୍ରକୃତି + ପୁରୁଷ-ବଚନ)

୧-ରୁ କାଳକ

୨-ଅନୁଜ୍ଞ

ଖ) ଆଇମ୍ବୁଖ୍ୟ ବିସ୍ତାନ ସରଳ ରୂପ (ପ୍ରକୃତ + କାଳ/ବୃତ୍ତି + ପ୍ରରୁଷ-ବଚନ)

୩-ସାମାନ୍ୟ ଅଙ୍ଗତ

୪-ସାମାନ୍ୟ ଅଙ୍ଗତ-ବ୍ୟକ୍ତିଭେଦ

୫-ସାମାନ୍ୟ ସର୍ତ୍ତମୂଳକ

(ଗ) ଆଇମ୍ବୁଖ୍ୟସୂକ୍ତ ଯୌଗିକ ରୂପ

୧) (ପ୍ରକୃତ + ଆଇମ୍ବୁଖ୍ୟ) + (ସହାୟକ + କାଳ/ ବୃତ୍ତି + ପ୍ରରୁଷ ବଚନ)

୬-ଅସମ୍ପନ୍ନ ଅଙ୍ଗତ

୭-ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅଙ୍ଗତ

୮-ନିରପେକ୍ଷ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଅସମ୍ପନ୍ନ

୯-ନିରପେକ୍ଷ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ

୧୦-ସୋପାୟକ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଅସମ୍ପନ୍ନ

୧୧-ସୋପାୟକ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ

୨) (ପ୍ରକୃତ + କାଳ + ପ୍ରରୁଷ-ବଚନ) + (ସହାୟକ + ପ୍ରରୁଷ-ବଚନ)

୧୨ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅସମ୍ପନ୍ନ

୧୩-ସମ୍ପନ୍ନ

ଉପରେକ୍ତ ବିବରଣୀରୁ ପ୍ରକଟନ ହୁଏ ଯେ କି ସ୍ତ୍ରୀ-ରୂପ ଦୃଷ୍ଟି ରୁ ସର୍ବ ମୋଟ ୧୩ଟି ରୂପ ଉପଲଭ୍ୟ । ଏହି ରୂପ ସମୂହ ବି ବିଧି ପ୍ରରୁଷ-ଭେଦ ଏବଂ ଦ୍ଵି-ବିଧି ବଚନ-ଭେଦ ଯୋଗୁଁ ସର୍ବମୋଟ ୭ ଟି ରୂପରେ ପରିଣତ ହୋଇପାରେ ।

[**ଟିପ୍ପଣୀ**: ମାନକ ଓଡ଼ିଆ କି ସ୍ତ୍ରୀରୂପ ସଂରଚନା ସମ୍ବନ୍ଧ ଏହା ପ୍ରାୟ ସମାନ । କେବଳ ସେଥିରେ ବୁଦ୍ଧି ଅଧିକ ରୂପ ଦେଖାଯାଏ । ୧) ବିରକାଳକ ଅସମ୍ପନ୍ନ ଓ (୨) ବିରକାଳକ ସମ୍ପନ୍ନ];

କି ସ୍ତ୍ରୀରୂପ :

ପୂର୍ବ ବିବରଣୀ ବିଧିରେ ପ୍ରକଟନ ହୁଏ ଯେ କି ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରାକଟିତକର ବିଭିନ୍ନ ସଂବର୍ଣ୍ଣ ପଞ୍ଚକ୍ଷର —
୧) ଆଇମ୍ବୁଖ୍ୟ ୨) କାଳ ୩) ବୃତ୍ତି ୪) ପ୍ରରୁଷ ୫) ବଚନ ।

ଆଭିମୁଖ୍ୟ :

ଏହାଦ୍ୱାରା ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ମଧ୍ୟରେ କର୍ମର ସ୍ଥିତି ସୂଚନା ଦିଏ । ଏହା ନଥିଲେ କର୍ମର ବଦଳଣୀ ମାତ୍ର ମିଳେ, ପୁନିବିଚାର ଜାଣି ଦିଆଯାଏ ।

ଆଭିମୁଖ୍ୟ ସୂଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟ : ଅସମ୍ପନ୍ନ—/—ତେ/
ସମ୍ପନ୍ନ—/—ଲ/

ଟିପ୍ପଣୀ :

- ୧) ଅନୁମୁଖ୍ୟ ସୂଚକ ଟିପ୍ପଣୀ ଯୋଗ୍ୟ—ନିୟାମିତ, ସେହିଥିରେ ମୁଖ୍ୟ କ୍ରମା ଆଭିମୁଖ୍ୟ ସୂଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସୂଚକ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ସହାୟକ କ୍ରମା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କ୍ରମା ଭିନ୍ନ ସୂଚକ ହୋଇଥାଏ ।
- ୨) ମାନକ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରତ୍ୟୟ—ଅସମ୍ପନ୍ନ /ତା/, ସମ୍ପନ୍ନ /ଲ/

କାଳ :

ଏହା କର୍ମର ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରେ । ଏଥିରେ ଦ୍ୱି-ବିଧି ବିଶେଷ୍ୟ ଅଟେ କାଳ ଓ ଅଟ୍ଟତ ବିଶେଷ୍ୟ କାଳ ।

ଅଟ୍ଟତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ : /-ଲ/

ଅଟ୍ଟତ ବିଶେଷ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ :

/-ବ/ (ବିଚାରଣ ପରାମର୍ଶ—୧ମ ପୁରୁଷ ଏକ ଓ ବହୁବଚନ ଏବଂ ୩ୟ ପୁରୁଷ ବହୁବଚନ)

-/ସ/ (ବିଚାରଣ ପରାମର୍ଶ—୨ୟ ପୁରୁଷ ଏକ ଓ ବହୁବଚନ ଏବଂ ୩ୟ ପୁରୁଷ ଏକବଚନ)

ସମୟ—ସ୍ଥାନ (ବିଚାରଣ) ଅଟ୍ଟତ ବିଶେଷ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ସୂଚନା ଦିଏ ।

ଯଥା— /ସେ ଦିନେ ବାଟ କାଲି/ (ସେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଲାଭ ଖାଏ)

ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ ସଂକ୍ଷେପ ବିଶେଷ୍ୟ ଅଟ୍ଟତ ବିଶେଷ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ବାକ୍ୟ ରଚନା କୋଟିରେ ପ୍ରଚଳିତ ହୁଏ ।

ଯଥା—/ସେ କାଲିକେ କାଲି/ [ସେ କାଲି ଖାଲି]

/ସେ କାଲି ଆତେ/ [ସେ ଏବେ ଖାଲି]

/ସେ କାଲି ଅତେ/ [ସେ ଖାଲି ଖାଲି]

ମାନକ ଓଡ଼ିଆରେ ଅଙ୍କର ପାଇଁ /ଲ/, ଉଚ୍ଚତ୍ୟର ପାଇଁ /ବ/ ଏବଂ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆରେ କୃଷକ /ସ/ ଦେଖାଯାଏ । ଶରଳାଳକ ଅର୍ଥରେ ମାନକ ଓଡ଼ିଆରେ ଏକ ସ୍ଵରାମ୍ଭକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଅଛି, ଯାହାର ଉପରୁଣ ପୁରୁଷ ବଚନ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସନ୍ଧର /ଏ, ଉ, ଅ/ ରୂପରେ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ ।

ଯଥା - ମୁଁ ନିଜ ପତେ, ତମେ ପତ, ତୁ ପତ/

ବୃତ୍ତି :

ଏହାଦ୍ଵାରା କର୍ତ୍ତାର କର୍ମ ପ୍ରଳ ମନୋଭାବ ପୂର୍ବକ ହୋଇଥାଏ । କ୍ରମ୍ଭାରୂପରେ ଉପଲବ୍ଧ୍ୟ ଚେରୁବିଧ ବୃତ୍ତି ମଧ୍ୟରୁ ନିଷ୍ପତ୍ତାର୍ଥକ ଓ ସମ୍ଭାବନାର୍ଥକ ବୃତ୍ତିଦ୍ଵୟ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର କ୍ରମ୍ଭାର ରୂପରେ ଏବଂ ସର୍ତ୍ତମୂଳକ ଓ ଅନୁଜ୍ଞାମୂଳକ ବୃତ୍ତିଦ୍ଵୟ ନିମ୍ନଲିଖିତ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୋଗେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥାଏ ।

ସର୍ତ୍ତମୂଳକ ପ୍ରତ୍ୟୟ : /-ର/

ଅନୁଜ୍ଞାମୂଳକ ପ୍ରତ୍ୟୟ : /ଠ/

ଝିପ୍ପପଣୀ :

ମାନକ ଓଡ଼ିଆ ସନ୍ଧର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଶେଷରେ ସାଦୃଶ୍ୟ ଥିଲେ ହେଁ ସର୍ତ୍ତମୂଳକ / ଚ/ ମାନକ ଓଡ଼ିଆର / ଲ/ ।

ପୁରୁଷ-ବଚନ :

ପୁରୁଷ ଦ୍ଵି ବିଧ ଏବଂ ବଚନ ଦ୍ଵି ବିଧ । କ୍ରମ୍ଭାର ରୂପରେ ପୁରୁଷ ଓ ବଚନ ଏକତ୍ର ସମନ୍ଵିତ ଭାବେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ପ୍ରତ୍ୟୟଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ଵାରା ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ହୁଏ ।

		i	ii	iiiକ	iiiଖ	iv
୧ମ ପୁରୁଷ	ଏକବଚନ	ଇ				
	ବହୁବଚନ	ଉ				
୨ୟ ପୁରୁଷ	ଏକବଚନ	ଉସ	ଉ	ଠ	ମ	
	ବହୁବଚନ	ଅସ	ଅ	ଅ	ମ	
୩ୟ ପୁରୁଷ	ଏକବଚନ	ଅ	ଇ	ଓ		ଏ
	ବହୁବଚନ	ଅଇ	ଅର			ଏଠ
		ଅୟ				

ବ୍ୟାଘ୍ୟା :

ପର୍ଥ୍ୟାୟ i ସାଧାରଣ ପ୍ରତ୍ୟୟ

ii ଅଙ୍ଗତ ବ୍ୟତ୍ତରୈକ ରୂପ ସଞ୍ଚିତ

iiiକ ଅନୁଜ୍ଞମୂଳକ ”

iiiଖ ” ” ଏହି ଏହା ଈଦ୍ଵ ପୁରୁଷର ପୂର୍ଥ ସାଧନ କରୁଥାଏ

iv ସହାୟକ ଦିୟା /ଆତ/ର ଚରକାଳକ ରୂପ ଏବଂ ନାହିଁ ବାଚକ ରୂପ ସଞ୍ଚିତ ।

[ଟିପ୍ପଣୀ : ମାନକ ଓଷଥା ପୁରୁଷ-ବଚନ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ପ୍ରତ୍ୟୟ :

ପୁରୁଷ	ବଚନ	ସହାୟକ	ବିତରଣ ଘାଂଟା	ଉଦାହରଣ
ପ୍ରଥମ	ଏକ	ଏ/ଏ	ଅଭ୍ୟାସ, ଅନୁଜ୍ଞ	କରେ
		ଇ	ଅନ୍ୟତ୍ର	କଲି, କରବ, କରୁଛି, କରନ୍ତୁ...
ବହୁ (ବ୍ୟାବର୍ତ୍ତକ)		ଉ	ସହାୟ	କରୁ, କରାବୁ, କରୁଛୁ...
(ଅଭ୍ୟାବର୍ତ୍ତକ)		ଆ	ଉଚ୍ଚଷ୍ୟତ	କରାବ
		ଏ/ଏ	ଅଙ୍ଗତ ସର୍ତ୍ତ ମୂଳକ	କଲେ, କରନ୍ତେ
		ଅନ୍ତ	ଅନ୍ୟତ୍ର	କରୁଛନ୍ତି, କରନ୍ତୁ...
ଦ୍ଵିତୀୟ	ଏକ	ଠ	ଅନୁଜ୍ଞ	କରୁ
		ଇ	ଅନ୍ୟତ୍ର	କରୁ, କଲୁ, କରାବୁ...
	ବହୁ	ଅ	ସହାୟ	କର, କରାବ, କରନ୍ତୁ...
ତୃତୀୟ	ଏକ	ଏ	ଅଭ୍ୟାସ	କରେ
		ଈ	ଅନୁଜ୍ଞ	କରୁ
		ଆ	ଅଙ୍ଗତ, ପୂର୍ଣ୍ଣମୂଳକ	କଲ, କରନ୍ତା
		ଅ	ଉଚ୍ଚଷ୍ୟତ	କରାବ
		ଇ	ବର୍ତ୍ତମାନ	କରୁଛି, କରୁଛୁ
	ବହୁ	ଏ	ଅଙ୍ଗତ, ଉଚ୍ଚଷ୍ୟତ, ପୂର୍ଣ୍ଣମୂଳକ	କଲେ: କରାବେ, କରନ୍ତେ
		ଅନ୍ତ	ଅଭ୍ୟାସ, ବର୍ତ୍ତମାନ	କରନ୍ତି, କରୁଛନ୍ତି...
		ଅନ୍ତ	ଅନୁଜ୍ଞ	କରନ୍ତୁ

ମନକ ଓଡ଼ିଆରେ ପୁରୁଷ କୋଟିରେ ମାନ୍ୟତା ଓ ସ୍ତ୍ରୀମତା ବୈଷମ୍ୟ ଥିବାରୁ ମାନ୍ୟତା ସାଧାରଣତଃ ସେହି ପୁରୁଷ ସମ୍ପର୍କୀ ବହୁବଚନାତ୍ମକ ରୂପ ପ୍ରୟୋଗରେ ବ୍ୟକ୍ତ ହୁଏ ଏବଂ କ୍ରିୟାୟ ପୁରୁଷର ମହତ୍ତ୍ୱର ରୂପ ଚୂଡ଼ାୟ ପୁରୁଷ ବହୁବଚନ ରୂପ ପ୍ରୟୋଗରେ ସ୍ୱରୂପ ହୁଏ । ଯଥା -

	ଦୀନାର୍ଥକ	ମାନ୍ୟାର୍ଥକ	ମହତ୍ତ୍ୱାର୍ଥକ
୨ୟ ପୁରୁଷ ଏକବଚନ ବହୁବଚନ	[କୁ କରୁ]	[କୁମେ କର]	[ଏକବଚନ] [ବହୁବଚନ]
୩ୟ ପୁରୁଷ ଏକବଚନ ବହୁବଚନ	[ସେ କରେ]	[ସେମାନେ କରନ୍ତି]	[ଏକବଚନ] [ବହୁବଚନ]

ସହାୟକ କ୍ରିୟା :

ଦେଶିଆରେ ଦୁଇଟି ସହାୟକ କ୍ରିୟା ରହିଛି—/ଆ/ ଓ /ରା/ /ଆ/ । ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳକ ଅସମ୍ପନ୍ନ ଓ ସମ୍ପନ୍ନ ରୂପ ଗତନାରେ ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏହାର ରୂପାବଳୀ ଅସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ।

	ଏକବଚନ	ବହୁବଚନ
୧ମ ପୁରୁଷ	/ଆ/	/ଆର୍/
୨ୟ " "	/ଆର୍ସ/	/ଆରସ/
୩ୟ " "	/ଆତେ/	/ଆତେ/

/ରା/ ଅଭିମୁଖ୍ୟପ୍ରକ୍ତ କ୍ରିୟାରୂପ ଗତନାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ସ୍ୱରୂପ ଏହାର ଅଭିମୁଖ୍ୟପ୍ରକ୍ତ ରୂପାବଳୀ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏନାହିଁ ।

ନାହିଁ ବାଚକ ବିଭକାଳିକ

	ଏକବଚନ	ବହୁବଚନ
୧ମ ପୁରୁଷ	ନରଇ	ନରହିଁ
୨ୟ ପୁରୁଷ	ନରଉସ	ନରୁଅସ
୩ୟ ପୁରୁଷ	ନରଏ	ନରଅତ

ଅନୁକ୍ରମ

(ରୂପ)	(ଗଠ)
ରଥ	ରଥ
ରଥ	ରଥ

ସାମାନ୍ୟ ଅତୀତ

ରକ୍ତ	ରକ୍ତ
ରକ୍ତ	ରକ୍ତ
ରକ୍ତ	ରକ୍ତ

ସାମାନ୍ୟ ଅତୀତ ବ୍ୟତିରେକ

ରକ୍ତ	ରକ୍ତ
ରକ୍ତ	ରକ୍ତ
ରକ୍ତ	ରକ୍ତ

ସାମାନ୍ୟ ପର୍ତ୍ତମୂଳକ

ରକ୍ତ	ରକ୍ତ
ରକ୍ତ	ରକ୍ତ
ରକ୍ତ	ରକ୍ତ

[ଟିପ୍ପଣୀ:

(୧) ନବରକ୍ତର ଆକଳନ କୋଳରେ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥିର ଅନୁଷ୍ଠନ /ଅ/ ସଙ୍କଳନ ହୋଇ /ଏ/ ହୋଇଥାଏ । (ପଥ -- /ରକ୍ତ/ > /ରକ୍ତ/)

(୨) ମାନକ ଓଷ୍ଠ ସମ୍ପାଦକ ହିସା /ଅ/ ର ଏହା ସମ୍ପର୍କୀୟତାକୁ ।

ବର୍ତ୍ତମାନକାଳକ ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହିସାଭୁତ :

ଏହି ଦୁଇ ପ୍ରକାର ରୁର ବୈଷ୍ଣବ, ଏହା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆକ୍ରମଣୀୟ ଯୋଗିକ ହିସା ରୁପ ଠାରୁ ସ୍ୱଳ୍ପ, କାରଣ ଏହି ଦ୍ୱିବିଧ ରୁପରେ ଉଭୟ ମୁଖ୍ୟ ଓ ସମ୍ପାଦକ ହିସା ସମାପିତା ହିସା /ଅ/ ଏଥିରେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରେ ଏହା ବଦଳ ପୁରୁଷ ବିଭକ୍ତି ସଂବର୍ଦ୍ଧ ସମ୍ପର୍କ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଅସମ୍ପନ୍ନ :

ଏହାଦ୍ୱାରା ଆରବ୍ଧ କର୍ମ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମାପ୍ତ ନ ହୋଇଥିବା ସୂଚକ ହୁଏ । ଏଥିରେ ମୁଖ୍ୟ ହିସ୍ତା ବିଭିନ୍ନ ପୁରୁଷ ଓ ବଚନ ବୋଧରେ ସମାନତାବେଦୀ ସ୍ୱର ପୁରୁଷ ଏକବଚନ ଅଞ୍ଚଳ ବ୍ୟତୀତରୂପେ ପ୍ରଦତ୍ତ ହୁଏ । ଏହି ହିସ୍ତା ରୂପରେ ଉପଲବ୍ଧ /ସ/ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯେ ଏକ ଆରମ୍ଭ୍ୟ ସୂଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ନୁହେଁ, ତାର ପ୍ରମାଣ ନବରଙ୍ଗପୁର ଆଞ୍ଚଳିକ ବୋଲିରେ ଏହା ସ୍ଥାନରେ /ବ/ ପ୍ରତ୍ୟୟ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ ।

ଆଞ୍ଚଳିକ ବୈଷମ୍ୟର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ :

ନବରଙ୍ଗପୁର ବୋଲି	ସାଧାରଣ ବୋଲି
୧ମ ପୁ. ଏ. ବ. କାଲକାନ୍ତ	କାଲମି ଅଟ
ବ. ବ. କାଲକାନ୍ତ	କାଲମି ଆଟ
୨ୟ ପୁ. ଏ. ବ. କାଲକାନ୍ତ	କାଲମି ଅଟ୍ଟ
ବ. ବ. କାଲକାନ୍ତ	କାଲମି ଅଟ୍ଟ
୩ୟ ପୁ. ଏ. ବ. କାଲକାନ୍ତ	କାଲମି ଆଟ
ବ. ବ. କାଲକାନ୍ତ	କାଲମି ଆଟ

ସୁରୁଟି ବୋଲିର ଭୂମିକା ଜଳେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଉଭୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଖ୍ୟ କ୍ରୟ ଅଞ୍ଚଳ ବ୍ୟତୀତରୂପେ ରୂପରେ ଉଦ୍ଧୃତ । କିନ୍ତୁ ନବରଙ୍ଗପୁର ବୋଲିରେ ବଚନ-ପୁରୁଷ ସୂଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ମୁଖ୍ୟ କ୍ରୟ ପଦ୍ଧତିରୂପେ ଦେଖାଯାଏ ବଚନ ବୋଲିରେ ଏହା ସହାୟକ କ୍ରୟ ସହଜ ସଂସ୍କୃତ ହୁଏ ।

ଅସମ୍ପନ୍ନ ରୂପ ରନୋର ଏକ ବୈକଳ୍ୟିକ ପଦ୍ଧତି ଦେଖି ସାମାନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳ କାଳକାନ୍ତ ସହଜ ବିଚାରକ /ନ/ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସଂଯୋଗ, ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ /ମୁର୍ଦ୍ଧା କଳ/ ଅଞ୍ଚଳ କାଳକ, ମାସ /ମୁର୍ଦ୍ଧା କଳ-ନ/ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅସମ୍ପନ୍ନ ସୂଚକ ।

ଏହି ବିଶେଷକ /ନ/ ମାନକ ଓଡ଼ିଆ /ଣ/ ଓ ପଞ୍ଚମ ଓଡ଼ିଆ /ବ/ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଠାରୁ ଉପରେକ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସୁଦୃଶ୍ୟ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ସମ୍ପନ୍ନ :

ଏଥିରେ ହିସ୍ତା ବିଷୟ ବଚନାନ୍ତର ଦେଖାଯାଏ ।

୧) [(ପ୍ରାକୃତକ + ଅଞ୍ଚଳ /ଲ/ + ପୁରୁଷ ବଚନ) + (ସହାୟକ /ଅଟ/ + ପୁରୁଷ-ବଚନ)]

ଏଥିରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦ୍ୱୟ ମୁଖ୍ୟ ହିଁସା ସାମାନ୍ୟ ଅଙ୍ଗର କାଳକ ରୂପରେ ଏବଂ ସହାୟକ ହିଁସା ପୁରୁଷ-ବଚନ ସ୍ୱରକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ହୁଏ । କେବଳ ୨ୟ ପୁରୁଷ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ରୂପରେ ରୂପ ସୂଚକ ପଦ୍ଧତିର ଉଚ୍ଚ ଏବଂ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପୁରୁଷ-ବଚନ ସ୍ୱରକ /ଉସ୍/ ପ୍ରତ୍ୟୟର /ସ/ ଅଂଶ ଅବଲମ୍ବିତ ହୁଏ ।

ଯଥା /କୁଲ କଲସ + ଅରସ/ > /କୁଲ କଲ ଅରସ/
/ଚମେ କଲସ + ଅରସ/ > /ଚମେ କଲ ଅରସ/

ଖ) [(ପ୍ରାଣପଦକ + ସମ୍ପନ୍ନ ସ୍ୱରକ /ଇ/) + (ସହାୟକ /ଅର/ + ପୁରୁଷ-ବଚନ)]
ଯଥା - /ମୂର୍ଦ୍ଧ କର + ଅର/

ଟିପ୍ପଣୀ: (୧) ମାନକ ଓଷ୍ଠିଆ ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଅସମ୍ପନ୍ନ ରୂପ ସଂରଚନା କିମ୍ବ -
[ପ୍ରାଣପଦକ + ଅସମ୍ପନ୍ନ ସ୍ୱରକ /ଇ/ + /ଅର/ + ପୁରୁଷ-ବଚନ]
ଯଥା - /କର + ଈ + ଅର + ଇ/ (କରୁ ଅଛି > କରୁଛି)

(୨) ମାନକ ଓଷ୍ଠିଆରେ (୧) କାଠସ୍ୱ ସମ୍ପନ୍ନ ରୂପ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ । ଯଥା : /କରୁଅଛି/ ।

ରୂପାବଳୀର ନମୁନା :

ହିଁସା ପ୍ରାଣପଦକ : /ଇ/

ଏକବଚନ   ବହୁବଚନ

(୧) ନାହିଁ ବାଚକ   ବିରକାଳିକ

୧ମ ପୁ. ନ କାର	ନ କାହିଁ
୨ୟ ପୁ. ନ କାଉସ	ନ କାଆସ
୩ୟ ପୁ. ନ କାଏ	ନ କାଅତ

(୨) ଅନୁଜା

(କାଏ)	(କାହିଁ)
କା	କାଆ
କାଓ	କାଅତ

୩) ସାମାନ୍ୟ ଅବୀତ

କାଇଲ	କାଇଲୁ
କାଇଲସ୍	କାଇଲସ୍
କାଇଲ୍	କାଇଲ୍

ଏକବନେ ବହୁବନେ

(୪) ସାମାନ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ତ୍ୟକ୍ତିରେକ

କାଲର	କାଲକୁ
କାଲସ୍	କାଲସା
କାଲସି	କାଲସାସ୍

(୫) ସାମାନ୍ୟ ସର୍ଭୌଳକ

କାଲର	କାଲକୁ
କାଲରୁସ୍	କାଲରାସ୍
କାଲରା	କାଲରାସ୍

(୬) ଅର୍ଥାତ୍ ଅସଂପନ୍ନ

କାଲରେ ରଇଲି	କାଲରେ ରଇଲୁ
-ରଇଲସ୍	-ରଇଲସ୍
-ରଇଲ	-ରଇଲସ୍

(୭) ପୂର୍ଣ୍ଣ-ସଂପନ୍ନ

କାଲ ରଇଲି	କାଲ ରଇଲୁ
----------	----------

(୮) ନିରପେକ୍ଷ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଅସଂପନ୍ନ

କାଲରେ ରଇର	କାଲରେ ରଇକୁ
-----------	------------

(୯) ନିରପେକ୍ଷ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ସଂପନ୍ନ

କାଲ ରଇର	କାଲ ରଇକୁ
---------	----------

(୧୦) ସୋପାଧିକ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଅସଂପନ୍ନ

କାଲରେ ରଇର	କାଲରେ ରଇକୁ
-----------	------------

(୧୧) ସୋପାଧିକ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ସଂପନ୍ନ

କାଲ ରଇର	କାଲ ରଇକୁ
---------	----------

(୧) ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥା

କାନ୍ଦି ଆଡ଼	କାନ୍ଦୁ ଆଡ଼
-ଆଡ଼ୁ	ଆଡ଼ୁ
-ଆଡ଼େ	ଆଡ଼େ

(୨) ବର୍ତ୍ତମାନ ସଂସାର

କାନ୍ଦି ଆଡ଼	କାନ୍ଦି ଆଡ଼
-ଆଡ଼ୁ	-ଆଡ଼ୁ
-ଆଡ଼େ	-ଆଡ଼େ

କ୍ରିୟାର ରୂପାନ୍ତରଣ :

ନାସ୍ତିବାଚକ ରୂପାନ୍ତରଣ :

ସମାପିକା ବା ଅସମାପିକା କ୍ରିୟାର ନାସ୍ତିବାଚକ ରୂପାନ୍ତରଣ ନାସ୍ତିର୍ଥକ ରୂପିମ /ନ/ ଓ /ନା/ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ ।

/ନ/ ସ୍ୱର ପ୍ରତ୍ୟୟ ଗ୍ରହେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ରୂପମାନଙ୍କରେ ସଂଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।

(କ) ମୌଳିକ ଓ ଆଶ୍ରୟ୍ୟ ବ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନ ସରଳ ରୂପ ସହଜ
ଯଥା - /ରୁ-ନକ/, /ମୁରୁ ନ କାନ୍ଦକ/

(ଖ) ଅସମାପିକା କ୍ରିୟା ସହଜ
ଯଥା - /ନ କାନ୍ଦ-/, /ନ କାନ୍ଦରେ-/

(ଗ) ସ୍ୱର ପ୍ରତ୍ୟୟ ବା ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଗ୍ରହେ ଅଶ୍ରୟ୍ୟଭୂତ ସୌମିକ ରୂପ ସହଜ
(ବର୍ତ୍ତମାନ ଅସଂପନ୍ନ ଓ ସଂପନ୍ନ ଦୁଇଟି ରୂପ ବ୍ୟତୀତ)
ଯଥା - /ନ କରତେ ରଇଲ/ କମ୍ପା /ତରତେ ନ ରଇଲ/ ଅଞ୍ଜତ ବ୍ୟକ୍ତରେ କାଳର
ରୂପ ସହଜ /ନ/ ସଂଯୁକ୍ତ ହେଲେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଗ୍ରହେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ ।

(ଘ) କାଳ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଅକଲ୍ପତ ହୁଏ ।
ଯଥା - /ନ କରତ/ -> /ନ କର/, /ନକରତ/ -> ନ କରେ/

(ଖ) ଯଦୁ ଓ ଶୟ ପୁରୁଷ ସମ୍ବନ୍ଧୀ ରୂପରେ ନିୟମିତ ପୁରୁଷ-ବଚନ-ସୂଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ପରିବର୍ତ୍ତେ କିନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସଂଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଯଦୁ ପୁରୁଷ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୁଏ ଅନ୍ତତଃ କାଳକ ପ୍ରତ୍ୟୟ, କିନ୍ତୁ ଶୟ ପୁରୁଷ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ନୂତନ ପର୍ଯ୍ୟାୟର ପ୍ରତ୍ୟୟ ପ୍ରୟୁକ୍ତ ହୁଏ ।

ଯଥା- ଯଦୁ ପୁ. ଏ.ବ. /ନ + କରସା/—>/ନ କରସା/

ଭୂଲମୟ : ଅନ୍ତତଃ /କଲସା/

କ. କ. /ନ + କରସା/—>/ନ କରସା/

ଭୂଲମୟ : ଅନ୍ତତଃ /କଲସା/

ଶୟ ପୁ. ଏ.ବ. /ନ + କରସା/—>/ନ କରେ/

କ. କ. /ନ + କରସା/—>/ନ କରତା/

/ନାତ/ ପର-ପ୍ରତ୍ୟୟ ଭାବେ ନିୟମିତ ରୂପେ ଅନୁଜ୍ଞ [/କରନାତ/], ଆଜିମୁଖ୍ୟ ବହୁଳ ସାମାନ୍ୟ ଅନ୍ତତଃ [/କଲନାତ/], ବର୍ତ୍ତମାନ ଅସଂପନ୍ନ [/କରନାତ/] ଏବଂ ସଂପନ୍ନ [/କରନାତ/] ରୂପ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ହୁଏ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଅସଂପନ୍ନ ଓ ସଂପନ୍ନ ରୂପ ସମ୍ବନ୍ଧିତ /ନା/ ସଂଯୁକ୍ତ ହେଲେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ ।

(କ) ସହାୟକ କ୍ରୟା /ଆତ/ ଶୁଦ୍ଧ ହେବ ନିୟତ୍ତଃ ହେତୁତଃ /ନାତ/ ପ୍ରୟୁକ୍ତ ହୁଏ ।

(ଖ) ମୁଖ୍ୟ କ୍ରୟାର ନିୟମିତ ପ୍ରତ୍ୟୟ ପ୍ରକାରେ ସାମାନ୍ୟ ଅନ୍ତତଃ କାଳକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ସମାନ ଗୋଟିଏ ପର୍ଯ୍ୟାୟର ପୁରୁଷ-ବଚନ ସୂଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସଂଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଏହା ଫଳରେ ଅସଂପନ୍ନ ଓ ସଂପନ୍ନ ରୂପରେ ବିଭିନ୍ନ ଭାବେ ହିତ ହୁଏ ।

ଯଥା- /କରସା ଅତ/ } —>/କରନାତ/
/କର~କଲ ଆତ/ }

[ଟିପ୍ପଣୀ : ମାନକ ଓଡ଼ିଆରେ ଏଫଣ ରୂପାନ୍ତରଣ ମଧ୍ୟ /ନା/ ଓ /ନାତ/ ବା ଏହାର ପ୍ରକୃତ /ନାଟ୍, ନେଇ, ନା/ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୋଗେ ହୋଇଥାଏ । /ନା/ ପୂର୍ବ ପ୍ରତ୍ୟୟ ବା ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଭାବେ ଏହା /ନାତ/ ପର ପ୍ରତ୍ୟୟ ଭାବେ ପ୍ରୟୁକ୍ତ ହୁଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅସଂପନ୍ନ ଓ ସଂପନ୍ନ ରୂପରେ ସହାୟକ କ୍ରୟା /ଅତ/ ପ୍ରକାରେ /ନାତ/ ପ୍ରୟୁକ୍ତ ହେଲେ ଏହା ପୁରୁଷ-ବଚନ ପ୍ରତ୍ୟୟ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଏ ।

ଯଥା /ମୁଁ କରୁ ନାହିଁ, /ଆମେ କରୁ ନାହିଁ, /ତୁ କର ନାହିଁ, /ସେ କର ନାହିଁ/

ମାତ୍ର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାଳର ରୂପରେ ଏପରି ହୁଏ ନାହିଁ ।
ଯଥା—/ମୁଁ କଲି ନାହିଁ/, /ତୁ କଲୁ ନାହିଁ/, /ସେ କଲେ ନାହିଁ/

ପ୍ରେରଣାର୍ଥକ ରୂପାନ୍ତରଣ :

ସାଧାରଣ ହି ସ୍ଵାର ପ୍ରେରଣାର୍ଥକ ରୂପାନ୍ତରଣ ହି ବ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତରେ ହୋଇପାରେ ।

(୧) ରୂପ ପ୍ରତି ସ୍ଵା ପତ୍ତରେ ପ୍ରାଣପଦ୍ୟ ସହଜ ଦ୍ଵେରଣାର୍ଥକ ରୂପିମ ପ୍ରସ୍ଵାର ଦ୍ଵାର ଏବଂ/ କମ୍ପା

(୨) ବାକ୍ୟ ରଚନାତ୍ମକ ପତ୍ତରେ /କର/ ହି ସ୍ଵାର ପ୍ରେରଣାର୍ଥକ ରୂପ ସଂଯୋଜନ ଦ୍ଵାର ।
ଯଥା—/ରା/ > (୧) /ରାଭଲ/ (୨) /ରା କରଲ/

ଦେଖିଥାରେ ସୁଇଟି ପ୍ରେରଣାର୍ଥକ ରୂପିମ ଅଛି—

/ଆ/ ଓ /ଇ/, ଏବଂ ଏମାନଙ୍କର ବିଚାରଣ ପରସ୍ପର ପରିପୂରକ ।

[କ] /ଆ/ ଏହା ପରସ୍ପର୍ୟସ୍ତ ରୂପେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏହା ପକରେ କମ୍ପ୍ୟୁକ୍ତ ଘଟେ ରୂପ
ସୁନ୍ଦରୀକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ ।

[୧] ବ୍ୟଞ୍ଜନାନ୍ତକ ପ୍ରାଣପଦ୍ୟ /ଇ/ ବିଚାରଣ ସହଜ ଧ୍ରୁବୀକୃତ ହୁଏ ।

ଯଥା—/ମାର/—/ସେ ମାରସି/—>/ସେ ମାରଲସି/

[୨] [-କଅ-] ଆକୃତ ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାଣପଦ୍ୟର ସ୍ଵର କମ୍ପ୍ୟୁକ୍ତ ଘଟେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ—

/ଏ/, /ଓ/ > /ଇ/ ଯଥା—/କ/ > /କଲ/—>/କୁଆଲ/

/ସୋ/ > /ସୋଲ/—>/ସୁଆଲ/

ଏ > /ଇ/ /ଓ/ > /ତୋ/—>/ତୁଆଲ/

ଆ > /ଆ/ /ଈ/ > /ଈଆଲ/—>/ଆଆଲ/

[୩] [-କଅ-] ଆକୃତ ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାଣପଦ୍ୟର [ଅ] ଅକୃତ ହୁଏ ।

ଯଥା—/ଅଲ/ > /ଅଲ୍ଲ/—>/ଅଲ୍ଲଲ/

/ଅକାର/ > /ଅକାର୍ଲ/—>/ଅକାର୍ଲଲ/

[ଖ /ଲ/ ଏହା କେବଳ [(କ) ଅକଅଅ-] ଆକୃତ ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାଚୀନବଦ୍ଧ [-ଅଅ] ଅନୁସମରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଭାବେ ପ୍ରୟୁକ୍ତ ହୁଏ । ଏହାକି ପ୍ରାଚୀନବଦ୍ଧ ସାଧାରଣତଃ ନାମଧାତୁକ, ସକର୍ମକ ଭାବେ ରୂପାନ୍ତରଣ ଅକର୍ମକ ଏବଂ ପ୍ରାଥମିକ ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ।

ଯଥା - /ମୁଲ/ > /ମୁଲକ/—> /ମୁଲଅଇ/
/ପାଚ/ > /ପାଚଇ/—> /ପାଚଅଇ/
/ଗୁଡ଼/ > /ଗୁଡ଼ଇ/—> /ଗୁଡ଼ଅଇ/

ପ୍ରସଙ୍ଗର ଉଲ୍ଲେଖମୟ /ଆ, ଓ, ଆଇ, ନର/, ଇତ୍ୟାଦି ହିଁସ୍ୱାର ପ୍ରେରଣାର୍ଥକ ରୂପାନ୍ତରଣ କେବଳ ବାକ୍ୟ ରଚନାତ୍ମକ ପଦରେ ସମ୍ଭବ ।

[ଟିପ୍ପଣୀ : (୧) ମାନକ ଓଡ଼ିଆରେ ପ୍ରେରଣାର୍ଥକ ରୂପିମ—/ଆ/ କମ୍ପା ଏହାର ଉପରୂପ /</

କର୍ମକାରକ ରୂପାନ୍ତରଣ :

କର୍ତ୍ତୃବାଚ୍ୟର ହିଁସ୍ୱାରୂପ କର୍ମବାଚ୍ୟରେ ରୂପାନ୍ତରଣ ବାକ୍ୟରଚନାତ୍ମକ ପଦରେ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ହିଁସ୍ୱା ସଂଯୋଗରେ ସାଧ୍ୟ ହୁଏ । କର୍ତ୍ତୃବାଚ୍ୟର ହିଁସ୍ୱା ପ୍ରାଚୀନବଦ୍ଧ ହିଁସ୍ୱା ବିଶେଷ ଭାବେ ରୂପାନ୍ତରଣ ହୁଏ ଏବଂ କର୍ତ୍ତାକରଣ କାରକ ଓ ସମ୍ପର୍କରେ ପ୍ରବୃତ୍ତି ହୁଏ । ଏହି ଜାତୀୟ ରୂପାନ୍ତରଣରେ ବାକ୍ୟର ପଦକ୍ରମ୍ୟାସ ହିମ ଓ ଅଲୃତ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୁଏ ।

ଯଥା— କର୍ତ୍ତୃବାଚ୍ୟର ସଂରଚନା କର୍ତ୍ତା—କର୍ମ—ହିଁସ୍ୱା
—> କର୍ମ—କର୍ତ୍ତା—ମୂଳକ୍ରମ୍ପା ସମ୍ଭାବ୍ୟ କ୍ରମ୍ପା ।

(/ସେ ଶ୍ରେୟଶକ ଦାଉଲ/—>/ତାର ଆରେ ଶ୍ରେୟ ଦାଉ ଓଇଲ/)

କର୍ତ୍ତା ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ କର୍ମକାରକ କ୍ରମ୍ପା ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ । ଯଥା— /ଶ୍ରେୟ ଗୋଟେଇ ଦାଉ ଓଇଲ/ କର୍ମବାଚ୍ୟ ରଚନାରେ ପଦାୟତ କ୍ରମ୍ପା ଭାବେ /ଓ/ ଏବଂ /ଦା-/ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ । ଉପରେକ୍ତ ଦୁଇଟି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରେ /ଦାଉ ଓଇଲ/—> /ଦାଉଗାଲ/ ଭାବେ କୁହାଯାଇପାରେ ।

[ଟିପ୍ପଣୀ : ମାନକ ଓଡ଼ିଆ ସହିତ ଏହା ସମାନ୍ତରାଳ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ୍ୟ]

ନିପାତ

ନିପାତ ରୂପ ପ୍ରକୃତ୍ୟା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅବକାଶ ବା ଅନ୍ୟତ୍ୱ । ବାକ୍ୟରେ ଅବକ୍ଷିତ ଅନୁସାରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରକାରୀ ସାଧନ କରୁଥିବାରୁ ଏଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକାରୀ ଶବ୍ଦ ଭାବେ ଗ୍ରହଣୀୟ । ଏହି ନିପାତ୍ୟ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ବେତୋଟି ବର୍ଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରେ ।

(୧) ବିପ୍ତ୍ୟାଦି ବୋଧକ :

/ନା !/ [ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ ବୋଧକ]

/ତ !/ [ନିନ୍ଦା ବୋଧକ]

/ବା !/ [ପ୍ରଶଂସା ବୋଧକ]

(୨) ଅବକ୍ଷା ବୋଧକ :

/ବେ/ [ବାବେ ଦେସବେ !/]

/ଗଣ୍ଡେ/ [କେନେ ଗାଲୁସନ ଗାଣ୍ଡେ !/]

(୩) କର୍ତ୍ତବୋଧକ :

/ଏ/ [ଏ ବେନାଇ !/]

/ରେ/ [ରେ ବେନାଇ !/]

/ଓ/ [ଓ ବେନାଇ !/]

(୪) ଅବଧାରଣବୋଧକ :

/ଝେ/ [ସୋକେ ସେ କଲଲ/]

/ଏ/ [ନରୁ ଏ ଅନର/]

/ଚା/ [କୁଇ-ଚ କରବୁସ/]

(୫) ଅର୍ଥବଚକ :

/ଆ !/ ଅସ୍ତ, ଅପର

(୬) ନାସ୍ତିବଚକ :

ନା, ନାଇ, ନାଉନ

(୬) ସହସ୍ରାକେ :

- /କାଲ/ [/ଦେଲସୁ କାୟା/]
- /କ/ [/ଦେକ କି/]
- /କେନେ/ [/କେନେ ଯାଇସୁ/]
- /କୋନ/ [/ସେ ଲୋକ କୋନି/]

(୮) ନିର୍ଦ୍ଦାରକ :

- /ଟା/ [/ଲୋକ-ଟା/]
- /ଟି/ [ସ୍ତ୍ରୀଧର୍ମକ, /ପିଲା-ଟି/]

(୯) ସ୍ଵର ପରିବର୍ତ୍ତକ :

- /ଡା/ [ଦେଲେ-ଠ ନେକି, ସର୍ତ୍ତସ୍ଵରକ]
- /ଡା/ [/ମୋକେ କଲ ଦେ-ପା/, ଗୁରୁତ୍ଵ ବୋଧକ]
- /ଡା/ [ମୋକେ ଦେ-ନି/, ଅନୁସ୍ଵେଧ ବୋଧକ]
- /ଡା/ [/ମୋକେ ଦେ ଡ/, ଗୁରୁତ୍ଵ ବୋଧକ]
- /କେ/ [/ତୁଇ କଲଲୁସୁ-ନେ/, ବିସ୍ଵସ୍ତ ବୋଧକ]

(୧୦) ଛିଂସାବିଶେଷଣାତ୍ମକ :

[ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ : ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦିତ ରୂପ]

- ସମସ୍ତ /ଆଜି, କାଲି, ଏବେ, ପରେ/ ଲତ୍ୟାଦି
- ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର-ଭାବେ ଦାପେ, ଏପାଦ, କେଟି/ଲତ୍ୟାଦି
- ପରମ.ଣ /ଆଜା, ଜମା ଅପକ, ଯାକ, ମୁଲକେ/ ଲତ୍ୟାଦି
- ହାନ /ଆଡ଼େ, ପର, ଲଗେ, ଦୁରକେ, ବାଅର, ବିଚର, ଉପର ଚଳ/

(୧୧) ଅନୁପତ୍ତ ଓ ପୂର୍ବସର

- /ଉତ୍ତୁ ଅକରର, ବିନେ ସଙ୍ଗେ, ଲେକା, ପାଦ, ସତେ/
- [/ଉତ୍ତୁ ଲେକକେ ଦେଲ/, /ତୁଇ ଅକରର ଚନ ଅର୍ଥ/, /ସେ ବିନେ ଗାଲ/, /ମୁଇ ଝକ ଅଇଲ/ /ଗୋଟେକ ଲେକା ଦେସ/, /ତା ପାଦ ଲେକ ନାଲି/, /ତୁଇ ସତେ କଲଲୁସୁ/]

(୧) ଅଂସୋତକ :

ସ୍ୱରମ ଛାନ୍ଦ—

- /ଆଇ~ଆଇ/ [ସେ ଆଇ ମୁଇ/]
- /ସୁଇ/ [ସେ ଗାଇ ସୁଇ କାଇଲ/]
- /ଇ/ [କଇଆ ନି ବାଗ ନମର ଗାଇଲ/]
- /ମିଶା/ [ତାର ସଙ୍ଗେ ମୁଇ ମିଶା ପିଠା/]

କାର୍ଯ୍ୟ-କାରଣ ସୂଚକ—

- /ପିନା/ [କାଇଲେ ପିନା ପିଠା/]
- /ମାତରା/ [ମୁଇ ଦେଲି ମାତର ସେ ନଚଲ/]
- /ଏଲେ~ଆଲେ/ [ସେ କାଇଲେ ଆଲେ ଥାଇଗା/]

ବକଳ ବୋଧକ—

- /କା/ [ବାତ କି ଶେତ ନେଲ/]
- /ନା/ [ବାତ ନା ଶେତ ନେଲ/]

ନିମିତ୍ତକ --

- /ଗିନା/ [ସେଟାର ଗିନ ସେ ମଲ/]
- /ଲଗି/ [ତାର ଲଗି ଆନ/]
- /ବାଜେ/ [ତାର କାଜେ ଗାଲ/]
- /ଚେବେ/ [ତୁଇ ବଇଲସୁ ଚେବେ ମୁଇ ଗାଲ/]

ଆନୁକମ୍ପିତା ସୂଚକ—

- /କରା/ [ସେ କାଇବର ଗାଲ/]
- /କୋଲ/ [ମୁଇ ପିବି ବୋଲ କଇଲ/]
- /ସରା/ [ସେ ବେଲେ ସର ମୁଇ ପିଠା/]

ବାକ୍ୟବିଜ୍ଞାନ

ସରଳ ବାକ୍ୟ—

ସରଳ ବାକ୍ୟର ଉଦାହରଣ ଏକମାତ୍ର ଉପବାକ୍ୟ ଯାହା କି ଏକ ମୂଳ-ଉପବାକ୍ୟ । ଏହାର ସର୍ବ ଧିକ ଅନୁଚ୍ଚ ରଚନା ପ୍ରକାର ହେଉଛି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ-ବିଧେୟ କାର୍ଯ୍ୟ । ଏହାର ବାକ୍ୟରେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଯଦି ହିସ୍ତା ପଦ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ କର୍ତ୍ତାର ପ୍ରୟୋଗ ବୈକଳ୍ପିକ, କାରଣ ହିସ୍ତା ପଦରେ ହିଁ କର୍ତ୍ତା ନିଶ୍ଚିତ ଥାଏ । ଯଥା : /କାଲି/ = /ମୁଁ କାଲି/ । ବିଧେୟ ସ୍ଥଳୀୟ ହିସ୍ତା ରୂପାନ୍ତ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ଏହା ସମ୍ପର୍କ କମ୍ପା ଅମ୍ପର୍କ ହୋଇପାରେ । ନାମରେ ପ୍ରକାଶ ହୁଏ କିମ୍ବା ଅମ୍ପର୍କ ହୋଇଥିଲେ କର୍ମ ସମ୍ପର୍କ ହୁଏ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ସମ୍ପର୍କ ହୋଇଥିଲେ ବୈକଳ୍ପିକ ଭାବେ ଏକ ବା ଏକାଧିକ କର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିପାରେ ।

ସମୀକରଣାତ୍ମକ ରଚନାରେ, ଯେଉଁଥିରେ କି ବିଧେୟ କିମ୍ବା ବିଧାନ ହୋଇଥାଏ, ବିଧେୟ ବିଶେଷଣ ବିଶେଷ୍ୟ (ଯଥା : /ମାରି ନାହିଁ କାଲି ଗାରର/) ବିଶେଷଣ (ଯଥା : /ସେ ମାଲିକ ବଢ଼େ ବହୁତ/) କିମ୍ବା କିମ୍ବା ବିଶେଷଣ (ଯଥା : /ସେ ଉପରେ ମୁଁ ତଲେ/) ହୋଇପାରେ ।

ଯୌଗିକ ବାକ୍ୟ—

ଏହା ହେଉଛି ଦୁଇଟି ବା ତିନିଟି ସରଳ ବାକ୍ୟର ସଂଯୁକ୍ତ ରୂପ । ଏଥିରେ ସଂଯୋଜକ ଶବ୍ଦ ରହିପାରେ, ନ ରହି ଶ ପାରେ ।

ଯଥା - /ସେ ଅସୁସ୍ଥ/ + /ମୁଁ ଗାଲି/ = /ସେ ଅସୁସ୍ଥ ପରେ ମୁଁ ଗାଲି/ କିମ୍ବା /ସେ ଅସୁସ୍ଥ ଅର୍ଥ ମୁଁ ଗାଲି/ କିମ୍ବା ସଂଯୋଜକ ବ୍ୟତୀତ /ସେ ଅସୁସ୍ଥ ମୁଁ ଗାଲି/ ।

କଟିଳ ବାକ୍ୟ—

କଟିଳ ବାକ୍ୟ ଏକ ମୁଖ୍ୟ ଉପବାକ୍ୟ ଏବଂ ଏକ ବା ଏକାଧିକ ଅଣ୍ଡିତ ଉପବାକ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ଗଠିତ ହୁଏ । ମୁଖ୍ୟ ଉପବାକ୍ୟ ସହଜ ଅଣ୍ଡିତ ଉପବାକ୍ୟ ସଂଯୋଜକ ବ୍ୟତୀତ ସମ୍ପର୍କିତା କଲରେ ସଂଯୋଗ ହୁଏ । ଅର୍ଥରୁ ସଂଯୋଜକ /ଏବଂ/, /ଯେ/ ସହଯୁକ୍ତ ସୂଚକ ସଂଯୋଗ, କିମ୍ବା ଅଣ୍ଡିତ ବିଶେଷ୍ୟ ଲିଙ୍ଗାଦି ବ୍ୟତୀତ କେତେକ ବିଶିଷ୍ଟ ସଂଯୋଗକାରୀ ଉପାଦାନ ଦ୍ଵାରା ସଂଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଲକ୍ଷଣ—

(କ) ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପବାକ୍ୟ ତାର ସୀମାରେ ଚିହ୍ନିତ ବା ରେଖା ଦ୍ଵାରା ଛେଦିତ ହୁଏ ।
 ଯାହାକି ଉପବାକ୍ୟ ରେଖା ଅନୁଚ୍ଚ ନିକ ପରିଚ୍ଛେଦ ଦ୍ଵାରା ଛେଦିତ ହୁଏ ।

(ଖ) ନିଜ ବାକ୍ୟର ମୁକାବାର ସ୍ୱରୂପ ହେଉଛି ମୁଖ୍ୟ ଉପବାକ୍ୟ । ଏହା ସାଧାରଣତଃ ଅନ୍ୟସ୍ଥଳରେ ପଲ୍ଲିବେଶିତ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ଚବ୍ଦରମୁଖୀ ଆଶ୍ରିତ ଉପବାକ୍ୟ ସମୂହ ଆନୁକ୍ରମିକ ଭାବେ ରହିଥାଏ ।

ଯଥା - /ସେ ବେଢ଼ାଏ ଯାଇ, ଅଲ କଣ, ମାଣ୍ଡିଆ ବୁନି ସାରିଲା ବେଳକେ, ମୁଁ ସାମବାନ କଣ, ତାକେ କାଲିବାର ନେଇ ଦେବି/

(ଗ) ଯହ ଆଶ୍ରିତ ଉପବାକ୍ୟ ସର୍ତ୍ତମୁଳକ ହୋଇଥାଏ, ତାହା ସହଜ ଏକାଧିକ ଉପବାକ୍ୟ ରହିପାରେ ନାହିଁ ।

ଏହି ପ୍ରକାର ବାକ୍ୟର ଆଦର୍ଶ - /ସେ ଦେଲେ ମୁଁ ନେବି/

(ଘ) ଯହ ଆଶ୍ରିତ ଉପବାକ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଆଶ୍ରୟଦାତାଙ୍କ ଭେଦ ଅଥ, ତେବେ ତାହାର ପ୍ରକଟଣ ଅନୁବେଶକ ଭାବେ ମୁଖ୍ୟ ଉପବାକ୍ୟରେ ରହେ ।

ଯଥା - /ସେ କେନେ କାଲସି, ମୁଁ ତେନେ ପିର/
/ସେ ମା କଲସି, ମୁଁ ତା କରବ/

(ଙ) ଏକ ସ୍ୱାଧୀନ ଉପବାକ୍ୟ ଏକ ଆଶ୍ରିତ ଉପବାକ୍ୟ ଭାବରେ ଏକ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଉପବାକ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ନିଷିଦ୍ଧ ହୋଇପାରେ ।

ଯଥା - /ସେ ଧୁଲଟା, କେଟା ତୋକେ କାଲ ଦେଇ ଆଣ, ସେଟା ତାକେ ଦେଇଦେସ/

(ଚ) ବିଧେୟବଦ୍ଧ ଆଶ୍ରିତ ଉପବାକ୍ୟ ଅନୁବେଶକ ଭାବେ ପଲ୍ଲିବେଶିତ ହୋଇପାରେ ।

ଯଥା - /କୁଇ ଆକା ନୁଆଁଇ, କୁଇ ଆକା ଠୋ ଏଲସ/

ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ବାକ୍ୟ -

ଏକ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପବାକ୍ୟର ସମସ୍ତ ରଚନାତ ନ ଥିଲେ, ସେହି ପ୍ରକାର ଲୁପ୍ତ ଂଶ ରଚନାକୁ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ବାକ୍ୟ ବା କଳ୍ପ ବାକ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।

ତେବେ ପ୍ରକାର ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ବାକ୍ୟର ନମୁନା -

(୧) ବୃଦ୍ଧେଶ୍ୟ ବିହୀନ ଉପବାକ୍ୟ - (କୁଇ) /ଅଓ

(୨) ସମ୍ବୋଧନାତ୍ମକ - /ଏ ଦେଲଇ !/

(୩) ଉକ୍ତି ପରିକ୍ରିତ ଅଂଶବିଶେଷ -

ପ୍ରଶ୍ନ /ନାଲସ/

ଉତ୍ତର - /ପିତା, /ଆଁ, /ନିତା/

ସମାବର - /କଥୁରା/

ସଂକୋଚିତ, ଉପସଂହାର - /ତା !, /ବା !/ ଇତ୍ୟାଦି ●

କାର୍ଯ୍ୟ

କର୍ମ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରଚନାରେ ସାଧାରଣ କ୍ରମ ହେଉଛି କର୍ତ୍ତା-କର୍ମ କ୍ରମ । କିନ୍ତୁ କର୍ତ୍ତା ପୂର୍ବରୁ କର୍ମର ଆଗମ ହେଉଥିବାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ବିରଳ ଦୃଷ୍ଟି । ଯଥା : /ମୁଁ ତାଙ୍କେ ମାରଲ/ = /ତାଙ୍କେ ମୁଁ ମ.ରଲ/ । ଅବଶ୍ୟ ସଫଳ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅର୍ଥକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥାଏ । ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସ୍ୱରୂପ : /ଆମ ମୁଁ ଖଲ ଆଣ/ରେ /ଆମ/ ଉପରେ ସ୍ୱରୂପ, କିନ୍ତୁ /ମୁଁ ଆମ ଖଲ ଆଣ/ରେ /ମୁଁ/ ଉପରେ ସ୍ୱରୂପ ନ୍ୟସ୍ତ ।

ସହ ରଚନାରେ ଏକାଧିକ କର୍ମ ଥାଏ ଗୋଟି କର୍ମ ପ୍ରଥମେ ସମ୍ପର୍କିତ ହୁଏ ।

ଯଥା—/ମୁଁ ତାଙ୍କେ ଅମ ହେଲ/ [କର୍ମ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ, ଆନ୍ତଃକ୍ରମିକ ସଂଜ୍ଞା ଦେବତା, କ୍ରମା ବା ଉପବାକ୍ୟ ହୋଇପାରେ ।

- ଯଥା - ସଂକ୍ଷିପ୍ତ : /ସେ ତାତ କାଲ/
- ସଂଜ୍ଞା ପଦବନ୍ଧ : /ସେ ସୁକଲ-ତାତ କାଲ/
- କ୍ରମା : /ସେ କାଲବାକେ କଲ/
- ଉପବାକ୍ୟ : /ସେ କଲଲ ସୁକଲ ବାତ କାଲବା କାବପ/

ଅନ୍ୱୟ -

କର୍ମ ରଚନାରେ ଲକ୍ଷ୍ୟବାଚକ କ୍ଷେତ୍ର, ଅନୁସୂଚିତ ଗ୍ରହେ ହେଲେ ମଧ୍ୟ, ଲକ୍ଷ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଶେଷ ସମ୍ପର୍କ ଅନୁଭବ ରକ୍ଷା କରେ ଏବଂ କ୍ରମା ନ୍ୟସ୍ତ ଗ୍ରହେ ପ୍ରକ୍ଷେପ ଓ ବନ୍ଦେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କର୍ତ୍ତା ସମ୍ପର୍କ ଅନୁଭବ ହୁଏ ।

ଯଥା : /ମାଲକଟା ଗଢ଼ା/, /ମନୁଷ୍ୟ ଗଢ଼ା/, /ମୁଲ କଲ/, /କୁଲ କାଲପ/, /ସେମାନ କାଲେଲ/ ।

ସହ କର୍ତ୍ତା ଏକାଧିକ ହୋଇଥାଏ, ଯେବେ କ୍ରମା ଗୋଟିକର ପ୍ରକ୍ଷେପ-ବନ୍ଦେ ସମ୍ପର୍କ ଅନୁଭବ ହୁଏ । ଯାହା କେତେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକ୍ଷେପ ସମାପ୍ତ ହେଲେ କ୍ରମା କେବଳ ଏମ ପ୍ରକ୍ଷେପ ସମ୍ପର୍କ ଅନୁଭବ ହୁଏ ଏବଂ କେବଳ ଏହି ଓ ଏହି ପ୍ରକ୍ଷେପ ହେଲେ ଏହି ପ୍ରକ୍ଷେପ ସମ୍ପର୍କ ଅନୁଭବ ହୁଏ ।

ଯଥା : /କୁଲ, ସେ ଅର ମୁଁ ଗଲ/, /ସେ ଅର କୁଲ ଗଲପ/

କ୍ରମାଗ୍ରହ ବିଶେଷର ନ୍ୟସ୍ତ କାଲକ୍ରମ କ୍ରମା କ୍ରମା ପ୍ରାଚୀନକର କ୍ରମେ ନିବାଦେ ନ୍ୟସ୍ତା କରିଥାଏ ।

ଯଥା : /କଲଆ ତାଙ୍କେ ମଲେ, /ସେ କଲଆ ଅତେ ମଲ/

/ସେ କେଲଲ/, /ତାର ଦୁଆ ଓଲଲ/

ଉତ୍ତରୀ-କୋଳି

(ବ୍ୟାକରଣ ଖଣ୍ଡ)

ଧ୍ୱନି ପ୍ରକ୍ରିୟା :

ସ୍ୱର : /ଇ, ଊ, ଏ, ଓ, ଆ, ଅ/

ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ୱରର ସ୍ଥାନ ବିଶେଷରେ ଘର୍ଷ ପ୍ରଚ୍ଛେଦ ଅଛି, ମାତ୍ର ଘର୍ଷତା ସ୍ୱନିମିତ୍ତ ନୁହେଁ ।
ସାଧାରଣତଃ, ସଂସ୍କୃତ ଅକ୍ଷର ଉପାନ୍ତସ୍ଥିତ ଏବଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଗୁଚ୍ଚର ଅବ୍ୟବହାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ୱର

ଘର୍ଷ ହୁଏ । (ଯଥା : ଦୁଆର, ଅସ୍ତର) ସ୍ୱରର ସମ୍ପର୍କର ଓ /ଇ/ ଅପିନିଶ୍ଚିତ ଦେଖାଯାଏ ।
ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ୱର ଅନୁନାସିକ ନୋଡ଼ପାତେ ଏବଂ ଅନୁନାସିକା ସ୍ୱନିମିତ୍ତ, (ଯଥା : ଆଟ-ଆଟ,
/କୁଟ କୁଟ/, /କସା-କସା/, ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରକାରର ସ୍ୱର-ସଂଯୋଗ ଦେଖାଯାଏ—
/ଇଉ, ଇଆ ଇଓ, ଆଇ, ଆଉ ଆଏ, ଏଇ, ଏଉ, ଅଇ, ଅଉ, ଓଉ/

ବ୍ୟଞ୍ଜନ :

/ପ, ଚ, ଟ, ଠ, କ, ଖ, ଘ, ଙ, ଛ, ଜ, ଣ, ଥ, ଡ, ନ, ତ, ଡ, ଲ, ଳ, ସ/

/ଡ ସ୍ୱ/ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଅନ୍ୟ ସକଳ ସ୍ୱର ପୂର୍ବରେ ଆଉ ସ୍ଥିତିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରେ ।
ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ବ୍ୟଞ୍ଜନର ମହାପ୍ରାୟସ୍କର ଉପସ୍ଥାନ ଅଛି ଯାହା କି ଅନ୍ୟସ୍ଥିତିରେ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇପାରେ ।
/ଡ/ର ଏକ ଉପସ୍ଥାନ ଉପସ୍ଥାନ /ଡ/ ସ୍ୱର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଓ ଅନ୍ୟସ୍ଥିତିରେ ଦେଖାଯାଏ । /ନ/ର ଦୁଇଟି
ଉପସ୍ଥାନ /ଷ/ ଓ /ଶ/ ଯଥାକ୍ରମେ ତାଲକା ଓ ମୁଣ୍ଡମ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ପୂର୍ବରେ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ । /ଟ/ ଏକ
କେବଳ ଅନ୍ୟସ୍ଥିତିରେ ଏବଂ କଣ୍ଠ୍ୟ-ବ୍ୟଞ୍ଜନ ସହଜ ମଧ୍ୟସ୍ଥିତିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରେ ।
କୌଣସି ପ୍ରକାର ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଗୁଚ୍ଚ ଅନ୍ୟସ୍ଥିତିରେ ରହିପାରେ ନାହିଁ ।

ରୂପ ପ୍ରକ୍ରିୟା :

ବଚନ—

ବହୁବଚନବୋଧକ ପ୍ରତ୍ୟୟ /ମନ/ । ବିକଳ ପଦ—

/ସବ, ରୁମଇ, ମାତା/ ସଦୃଶ ବହୁତା ବୋଧକ ଶବ୍ଦ ଫଂଦୋଗ ।

ଲିଙ୍ଗ—

ଏଥିରେ ବ୍ୟାକରଣିକ କିଛି ନାହିଁ । ସାଧାରଣ ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗବାଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟ /ଇ, ନ/
ଅନ୍ୟଥା ଲିଙ୍ଗବୋଧକ ଶବ୍ଦ /ମତା/, /ଅଣ୍ଡି/ ସଂଯୋଗରେ ଲିଙ୍ଗତର୍କ ବିଦୂର ହୁଏ ।

କାବକ ପଦ୍ୟସଂ—

କର୍ଣ୍ଣା— /ଠ/

କମ୍ପି— /-କେ, /-ଏ/

ସମ୍ବନ୍ଧ /-ଅର/

ଅଧିକରଣ —/-ଏ/, /-ନେ/, /-ଆନେ/, /-ଟାନେ/

କରଣ— /-ସଢ଼େ/, /-ଆଡ଼େ/

ଅପାଦାନ— /-ଭୁ/, /-ଟାନ-ଭୁ/, କୋଟପାତ କୋଲ /-ଲେ/

କମ୍ପିକାରକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ବ୍ୟାଞ୍ଜିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସକଳ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସମ୍ବନ୍ଧକାରକ ରୂପିମ ଶର୍ଯ୍ୟକ ରୂପ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସଂସ୍କୃତ ହୁଏ ।

ସଂବାନମ—

	ବାମାନ୍ୟ ରୂପ	ଦାୟକ ରୂପ
୧ମ. ପୁ. ଏକବଚନ	ମୁଁ	ମୋ, ମୋର
ବହୁବଚନ	ଆମି	ଆମ, ଆମର
୨ୟ ପୁ. ଏକବଚନ	ତୁ	ତୋ, ତୋର
ବହୁବଚନ	ତମେ	ତମ, ତମର
୩ୟ ପୁ. ଏକବଚନ	ସେ	ତା, ତାର
(କୋଟପାତ)	ଅସୁ	
ବହୁବଚନ	ସେମନ	ତାଙ୍କ, ତାଙ୍କର
(କୋଟପାତ)		ତକର
ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ : ନିକଟ	ଇ, ଏ,	ଆ
ଦୂର	ସେ	ତା
ସୁଦୂର	ହା	ହା
ସହ ସମ୍ବନ୍ଧ ସୂଚକ :	କେ, କୋନ	କା, କାର
ପୁଣ୍ୟ ଓ ଅଧିକୃତ ସୂଚକ :	କେ, କୋନ	କା, କାର

କନ (କହି)

କାସୁ (କଣ)

କାବକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଶର୍ଯ୍ୟକ ରୂପ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ହୁଏ ।

ସ୍ଵଦୀର୍ଘାକ ବୁଝାନ୍ତ :

	ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ	ସମ୍ପର୍କବାଚକ	ସଂକ୍ଷେପକ
ସମୟ :	ଏବେ ତେବେ	କେବେ	କେବେ
ସ୍ଥାନ :	ଏନେ ତେନେ	କେନେ	କେନେ
	ଇତି ସ୍ଥିତି	ଜ୍ଞାନତି	ଜ୍ଞାନତି
	ଏବେ ସେବେ	କଳ	କଳ
ପରମାଣୁ :	ଏତେକ, ସେତେକ	କେତେକ	କେତେକ
ଆକାର :	ଏଡ଼େକ, ସେଡ଼େକ, କେଡ଼େକ	କେଡ଼େକ	କେଡ଼େକ
	ତେଡ଼େକ		
ସ୍ଵର :	ଏମତି, ସେମତି	କେମତି	କେମତି

(କୋଟପାଠ) କୋମତାର

ଅନୁଲଗ୍ନିକ, ନିଶ୍ଚୟାକ ଓ ସଂଯୋଜକ ନିପାତ :

କା, ଙି (ନିଶ୍ଚୟାକ), ତା (ପାଠପୁରକ), ସେ (ଅବଧାରକ), ନି (ସମାପକ), ଆର, ମିଶା, ପାର, ମାକର, ଆଲେ 'ସଂଯୋଜକ)

ହିସା—

ହିସାରୁପ ତେର ପ୍ରକାର ହୋଇପାରେ । ଏଥିରୁ ସରଳ ରୂପ ପାଞ୍ଚ ଏବଂ ଯୌଗିକ ରୂପ ଆଠ ପ୍ରକାର । ସରଳ ରୂପର ସଂରଚନାତ୍ମକ ପ୍ରକୃତି—ଧାତୁ + (କାଳ ବା ବୃତ୍ତି) + ସୁରୁଷ-ବଚନ ଯୌଗିକ ରୂପ ଦ୍ଵିତୀୟ ଅଂଶରେ ଓ ସଂପନ୍ନ । ଅଂଶର ରୂପରେ ଧାତୁର ବର୍ଣ୍ଣମାନ କାଳକ ହିସା କିଶେଷ ରୂପ /-ରେ/ ବା /-ର/ ସଂଯୋଗରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦ୍ଵୟ ଏବଂ ସଂପନ୍ନ ରୂପରେ ଏହାର ଅଂଶକ କାଳକ ହିସା କିଶେଷ ରୂପ /-ର/ ସଂଯୋଗରେ ହୁଏ । ଧାତୁର ଏତର ହିସା କିଶେଷାତ୍ମକ ରୂପ ସହଜ ସୁରୁଷ-ବଚନ, କାଳ/ବୃତ୍ତି ଅନୁରୂପରେ ସମାୟକ ହିସା /ର/ ସଂଯୁକ୍ତ ହୁଏ । (ଯଥା: /କର ଚ + ର + ଯ + ଅର/ କରୁଥାଅନ୍ତୁ) । କେବଳ ବର୍ଣ୍ଣମାନ କାଳକ ରୂପରେ ସଂଯୋଜକ ହିସା /ତେ-ସେ/ ଯୋଗ ହୁଏ ।

କାଳ ଓ ବୃତ୍ତି ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ :

- ରବିବାର /ର/ * ସ୍ଵ. ପୁ. ଏକବଚନ ନମନ
- /ର/ ଅନ୍ୟସ
- ଅଫେ /ଲ/
- ସର୍ବମୁକ୍ତ /ତ/
- ଅଦୁଇ /ଠ/

ପୁରୁଷ-ବଚନ ବିଶ୍ୱକ :

୧ମ. ପୁ. ଏକବଚନ /ଇ/

ବହୁବଚନ /ଉ/ ଅନୁଜ୍ଞରେ /ଈ/

୨ୟ. ପୁ. ଏକବଚନ /ଉସ/ (କୋଟପାତ) /ଇସ/, ଅନୁଜ୍ଞରେ /ଠ/

ବହୁବଚନ /ଆସ/ ଅନୁଜ୍ଞରେ /ଆ/- ଅନୁଜ୍ଞ ୩ୟ ପୁରୁଷରେ

ଉପକାରକ ହେଲେ ହୁଏ /ଆସ/

ପଥା - /ମୋକେ ଦେ/ କନ୍ତୁ /ତାକେଦେସ/

୩ୟ. ପୁ. ଏକବଚନ /ଆ/, ଉଚ୍ଚତ୍ୟାଦ କାଳରେ /ଠ/, ଅନୁଜ୍ଞରେ /ଠ/

ବହୁବଚନ /ଆଇ/, ଅନୁଜ୍ଞରେ /ଆଇ/

ସହାୟକ ହିନ୍ଦୀ :

(କ) /ଠେ/ < /ଆଠେ, (କୋଟପାତ) /ଆସ/ < /ଆସେ < /ଆଠେ/

	ଏକବଚନ	ବହୁବଚନ
୧ମ ପୁ.	ଆଠେ	ଆଇ
୨ୟ ପୁ.	ଆଠେ/ଆଠସ	ଆଇସ
୩ୟ ପୁ.	ଆଠେ	ଆଇତ

ଖ) /ର/

	ବିରକାଳିକ (ନାଭିକାତକ)	ଅନୁଜ୍ଞା	ଉଚ୍ଚତ୍ୟାଦ	ଅତୀତ	ପର୍ତ୍ତନୁକ
୧ମ ପୁ. ଏକବଚନ	ନ-ରଇ	(ରଏ)	ରେକ	ରେକ	ରେକ
ବହୁବଚନ	ନ-ରଈ	(ରଈ)	ରେକୁ	ରେକୁ	ରେକୁ
୨ୟ ପୁ. ଏକବଚନ (କୋଟପାତ)	ନ-ରଈସ	ର	ରେକସ	ରେକସ	ରେକସ
ବହୁବଚନ	ନ-ରୁଆସ	ରୁଆ	ରେକାସ	ରେକସ	ରେକସ
୩ୟ ପୁ. ଏକବଚନ	ନ-ରୟ	ରଠି	ରେୟି	ରେୟ	ରେତା
ବହୁବଚନ	ନ-ରୁଆତ	ରୁଆତ	ରେକାୟ	ରେକୟ	ରେତାୟ

ନାସ୍ତିବାଚକ କ୍ରିୟା :

ନାସ୍ତି ସ୍ୱରକ ପ୍ରତ୍ୟୟ /ନାଲ, ନା; ନା/, (କୋଟପାଡ଼) /କ/ ସଂଯୋଜନ ଦାସ କ୍ରିୟାର
ନାସ୍ତିବାଚକ ରୂପ ଗଠନ କରାଯାଏ ।

ପ୍ରେରଣାର୍ଥକ କ୍ରିୟା :

ଧାତୁ ସଂହତ /ଅ/ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୋଗେ ନିଶ୍ଚଳ ହୁଏ । ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ରୂପ ସୂଚନା
ପ୍ରଦର୍ଶନ ସଂଘଟିତ ହୁଏ । ଯଥା—/କରକ/ → /କରଇକ/ କନ୍ତୁ/କାଇକ/ → /କୁଆଇକ/
କମ୍ପା/ଶୋଇକ > କୁଆଇକ/

କ୍ରିୟାର ସଂଯୋଜକ ରୂପ :

କ୍ରିୟା ବିଶେଷ ଓ ସ୍ୱାର୍ଥକ ସଂଜ୍ଞା /ଅରା/, /ବେ/,
/ବା/ (କରବାଇ, କରବାକେ, କରବା)

ଆନୁସମିକ ସଂପରତା ସୂଚକ /ଇ/ (କରି)

କ୍ରିୟା ବିଶେଷାତ୍ମକ ସାଂପ୍ରତ୍ୟ ଯୋଧକ - /ତେ~ତ/, /ନେ~ନ/ (କରତେ, କରନେ)

ସର୍ବମୂଳକ - /ଲେ/ (କରଲେ)

ଶବ୍ଦ :

ଉଚ୍ଚତ୍ୱ-ବୋଲିବର ଏପରି କହୁ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଯାହା ଏପରି କି ଦେଖିଆଇଲେ
ମଧ୍ୟ ଅପ୍ରକଟ । ତାହାର କଣ୍ଠ ନିମ୍ନତା ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହେଲା ।

ଉଚ୍ଚତ୍ୱଶବ୍ଦ - ବୁଝାନ୍ତା ପାଣି	(କୋଟପାଡ଼-ବୋଲି)
ଗୁଣଗାଠି—ସାଗ୍ରାମ	ଗୁଲିକ—ବଳଦ
ଅରମି—ଉଲ୍ଲେଖିତ ଅବସ୍ଥା	ନଇର ନଇକ
ବାହାନ—ଦୋଷ ଦେଖାଇବା	ପିଟାଇ ଆଜା—ବର ପ୍ରସପଟ ଅଗଣା
ଗୁଡ଼କ—ଗୁରା ହେଳ	ଦେବ—ଅଟକିବା
ଭାଟଣା—ଗୋଟିଏ ଆକୃତିର ଟୋକେଇ	ହ—ଦେବା
ଭାଡେ—ଭାଉଣୁ	ଭଦ—ଭାଟିବା
ଭଦ—ହୁଟା	ଚେଡେ—ଚଢ଼େଇ
ବାଢ଼ା—ବାଇଗଣ	ବାଇଲ—ସାଁ ଲୋକ
ଅଢାଲ—ଶବ୍ଦ ପାଣି ପୁଟାଇବା	କଚ—ହଳ ଯୋଡ଼ିବା
ଚେର—ଚଢ଼ିବା	କୁ—କୁଅ
କରୁଇ—ଶିଖିକ	ଚଣ୍ଡିସ—ଚନ୍ଦ୍ରା
କମଳସ୍ତ୍ରୀ—ବେଳଗାଣିଆ	କ—ନେବା
	ବେନ—ବହନ

ଝୁରୁଆ ବୋଲି

(ବ୍ୟାକରଣ ଖଣ୍ଡା)

ବଚନ : ସାଧାରଣ ବହୁବଚନ ପ୍ରତ୍ୟୟ /ମନ/

କାରକ ପ୍ରତ୍ୟୟ :

କର୍ତ୍ତା— /ଠ/

କର୍ମ— /-କେ/

କରଣ— /ସଙ୍ଗେ, ଆଡ଼େ/

ଅପାଦାନ /-ଉଡ଼ା/

ସମ୍ବନ୍ଧ— /-ଅର/

ଅଧିକରଣ— /-ଏ/, /-ରେ

କର୍ମ ଓ ଅଧିକରଣ କାରକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସମାନ୍ୟ ପ୍ରାତ୍ତପଦକ ସମ୍ବନ୍ଧ ସଂଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।
ମାତ୍ର କରଣ ଓ ଅପାଦାନ କାରକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସମ୍ବନ୍ଧ କାରକ ରୂପିନ ଚର୍ଯକ ରୂପ ସମ୍ବନ୍ଧ ସଂଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।

ସଂଜ୍ଞାମ :

	ସାମାନ୍ୟ ରୂପ	ତିର୍ଯକ ରୂପ
ପୁରୁଷ ବାଚକ ଏମ ଏକବଚନ ମୂର୍ତ୍ତି	ବହୁବଚନ ଆମ	ମୋ/ମୋର
୨ୟ ଏକବଚନ ଭୂର	ବହୁବଚନ ତମେ	ଆମ/ଆମର
୩ୟ ଏକବଚନ ସେ	ବହୁବଚନ ସେ ମନ	/ତୋ/ ତୋର
		/ତମ/ ତମର
		ତା
		ତାଉଁଁ କର/ସେ ମନର

ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ :

ନିକଟ	ଏ/ଇ	ଏ
ଦୂର	ସେ	ତା/ତେଉଁ
ସହ ସମ୍ବନ୍ଧ ବାଚକ :	କେ/କୋନ	କା

ପ୍ରଶ୍ନବାଚକ : କେ କା

ଅ-ପୁରୁଷ ବାଚକ : କାରି (କଣ)
କେନ/କୋନ [କେଉଁ]

କାରଣ ପ୍ରତ୍ୟୟ କେବଳ ଚର୍ଯକ ରୂପ ସମ୍ବନ୍ଧ ସଂସ୍କୃତ ହୁଏ ।

ସଙ୍ଗତୀକ ବ୍ୟୁତ୍ପାଦକ :

ଏ/ଇ--ଇକ [ଏଠି] ଏଠିର [ଏଠାର] ଆଦି [ଏବେ]

ସେ--କେଇ [ସେଠି] କେଉଁ/କେଉଁର [ସେଠାର]

କେ--କୁନତି [କେଉଁଠି] କେଉଁ/କାଏ [କୋଉଁଠି] କେବଳ [କେବେ]

କେନ୍ଦ୍ରୀୟ [କେଉଁଆଉଁ] କିନ୍ତୁ [କୁଆଉଁ] କାର୍ଯ୍ୟକାର [କମ୍ପାଇ] କେନକାର [କେଉଁଠାର]

କ୍ରିୟା :

ସଙ୍ଗତୀକ ୧୨ଟି କ୍ରିୟାରୂପ ବୋଧାଯାଏ । ଏହୁ ୧୨ଟି ସରଳ ଏବଂ ୮ଟି ଯୌଗିକ ରୂପ । ଯୌଗିକ ରୂପ ସତ୍ୟାଦି କ୍ରିୟା /ର/ ସଂଯୋଗରେ ଗଠିତ ହୁଏ । ଏହା ଆଉମୁଖ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟି ହିଁ ଯଥା - ଅସଂପନ୍ନବାଚକ, ସଂପନ୍ନବାଚକ । ଅସଂପନ୍ନତା /କେ~ତି/ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୋଗେ ଏବଂ ସଂପନ୍ନତା /ଇ/ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୋଗେ ସୂଚିତ ହୁଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳକ ଅସଂପନ୍ନ ରୂପ ସରଳ ଅଟେ କାଳକ ରୂପ ସମ୍ବନ୍ଧ ସହ ପୁନ କ୍ରିୟା /ଆ/ ସଂଯୋଗରେ ଗଠିତ ହୁଏ ।

କ୍ରିୟା ରୂପରଚନାତ୍ମକ ପ୍ରତ୍ୟୟ :

[୧] ଅଟେକାଳ ଛେଦ /ର/ ଏବଂ ସର୍ବମୁକ୍ତ ବୃତ୍ତିସୂକ୍ତେ /ର/ ନିମ୍ନଲିଖିତ ପୁରୁଷ-ବଚନ ବୋଧକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ପ୍ରଦାନ ହୁଏ ।

	ଏକବଚନ	ବହୁବଚନ
୧ମ ପୁ.	-ଏ	-ଉଁ
୨ୟ ପୁ.	-ଇସ	-ଆସ
୩ୟ ପୁ.	-ଆ	-ଆସୁ

[୬] ଉଚ୍ଚିଷ୍ୟତ କାଳକ ରୂପରେ ପ୍ରାତଃପଠକ ସମ୍ପର୍କ ନମ୍ନଲିଖିତ ପୁରୁଷ-ବଚନବାଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସଂଯୋଗ ହୁଏ ।

	ଏକବଚନ	ବହୁବଚନ
୧ମ ପୁ.	-ଇନ୍/ଏନ୍	-ଊନ୍
୨ୟ ପୁ.	-ସି	-ଅସି
୩ୟ ପୁ.	-ଇନ୍/ଆନ୍	-ଊନ୍/ଆନ୍

[୭] ଅନୁଲମ୍ବକ ରୂପରେ ନମ୍ନଲିଖିତ ପୁରୁଷ-ବଚନବାଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସଂଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।

	ଏକବଚନ	ବହୁବଚନ
୨ୟ ପୁ.	-ଠ	-ଆ
୩ୟ ପୁ.	-ଓ	-ଓଁୟ

ସହାୟକ କ୍ରିୟାରୂପ :

(କ) ଆସ /ଆସ/

	ଏକବଚନ	ବହୁବଚନ
୧ମ ପୁ.	ଆଚ/ଆସେ	ଆଚ୍/ଆସୁଁ
୨ୟ ପୁ.	ଆଚିସ/ଆସିସ	ଆସୁସ/ଆସ
୩ୟ ପୁ.	ଆଚ/ଆସେ	ଆଚେ/ଆଚ

(ଖ) /ର/

	ଅର୍ଥାତ	ଉଚ୍ଚିଷ୍ୟତ	ସର୍ଭମୂଳକ
୧ମପୁ	ଏକବଚନ ରିଲେ	ରଇନ୍	ରେଡି
	ବହୁବଚନ ରେଲୁଁ	ରଞ୍ଜନ୍	ରେଡୁଁ
୨ୟପୁ.	ଏକବଚନ ରେଲସ	ରେସି	ରେଡସ
	ବହୁବଚନ ରେଲସ	ରଅସ	ରେତାସ
୩ୟପୁ	ଏକବଚନ ରେଲ	ରଇନ୍	ରେଡା
	ବହୁବଚନ ରେଲୟ	ରଇନ୍ଦେ	ରେଡାୟ

ନାସ୍ତିବାଚକ ହିନ୍ଦୀ

ନାସ୍ତିବାଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟ- /ନ, ନେ/ କମ୍ପା ପର ପ୍ରତ୍ୟୟ /ନାଲ/ ସଂଯୋଗରେ ହିନ୍ଦୀର ନାସ୍ତିବାଚକ ରୂପାନ୍ତରଣ ହୁଏ । ନାସ୍ତିବାଚକ ହିନ୍ଦୀ /କର୍/ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ହିନ୍ଦୀ ପ୍ରାଚୀନବଦ୍ଧ ସଦୃଶ ରୂପସୂତ୍ର ହୁଏ ।

ପ୍ରେରଣାର୍ଥକ ହିନ୍ଦୀ :

ଧାତୁ ସହଜ /ଆ/ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସ ଯୋଗରେ କ୍ରମ୍ପାର ପ୍ରେରଣାର୍ଥକ ରୂପାନ୍ତରଣ ହୁଏ ।

ଅସମାପିକା ହିନ୍ଦୀ :

ହିନ୍ଦୀକଣ୍ଠେଷ୍ୟ : ଧାତୁ + /ଭ/, /ବା/

ସାଂତତ୍ୟବୋଧକ ହିନ୍ଦୀକଣ୍ଠେଷ୍ଠ : ଧାତୁ + /ତେ~ତ/

ସଂପର୍କାର୍ଥକ ସଂଯୋଜକ : ଧାତୁ + /ର/

ସର୍ଗମୂଳକ ସଂଯୋଜକ : ଧାତୁ + /ଲେ/

ହିନ୍ଦୀ ରୂପାକଳାର ନମୁନା

/କର/

(ଅତୀତ)

	ଏକବଚନ	ବହୁବଚନ
୧ମ ପୁ.	କରୁଁଲେଁ	କରୁଲୁଁ
୨ୟ ପୁ.	କରୁଲସ	କରୁଲସ
୩ୟ ପୁ.	କରୁଲ	କରୁଲସୁ

(ଇଦିଷ୍ୟତ)

ଏକବଚନ	ବହୁବଚନ
କରନ୍ତ	କରନ୍ତ
କରସି	କରସ
କରନ୍ତ	କରନ୍ତେ

(ସର୍ତ୍ତମୂଳକ)

କରତେଁ	କରତୁଁ
କରତସ	କରତସ
କରତା	କରତାସୁ

(ଅନୁକ୍ରମ)

	ଏକବଚନ	ବହୁବଚନ
୨ୟ ପ୍ର.	କରୁ	କରୁ
୩ୟ ପ୍ର.	କରେ	କରୁଛନ୍ତି

ଯୌଗିକ ରୂପାଳୋକ:

ଅସଂପନ୍ନ : କରୁଛ-ଶିଲେ ଇତ୍ୟାଦି
 ସଂପନ୍ନ : କର-ଆର   ”
                   କଲ-ଆର   ”

ଅସଂପାଦିକା ରୂପ :

ଦ୍ଵିତୀୟା ବିଶେଷ୍ୟ /କରୁଁ/, ସାଂଚର୍ୟ୍ୟ ବୋଧକ /କରୁଛ/, ସଂପନ୍ନାର୍ଥକ ସଂଯୋଜନ /କର/,
 ସର୍ବମୁକ୍ତ ସଂଯୋଜକ /କଲେ/

ବାକ୍ୟ ରଚନାର ନମୁନା :

କୁଲ କୋନ ଗାର୍ଡ଼-ର-ଉନ୍ନି ଆଇଲୁସ ? କାହିଁ କରୁ-କେ ?
 [କୁ କେହି ଗାର୍ଡ଼ ରୁ ଆସିଲୁ ? କଣ କରୁବାକୁ ?]

କୁଲ କୋନ-କି ଦେଖି ?
 [କୁ କେହିଠି ରହିବୁ]

ଦୁଇ ଲୋକ-କେ ଗୋଟେକ ଗଲ ସେ ଦେଇ ଆର ତେ କି ?
 [ଦୁଇ ଜଣକୁ ଗୋଟେ ସର ମାତ ଦେଇଛନ୍ତି କି ?]

ଗୋଡ଼େକ ବାବୁ ଅତି-କି କାଁ ଏ ?
 [ଦୁଇଟି ବାବୁ ଅଛନ୍ତି କି ?]

ମୁର ନା-ପାଶ, ସେ ମାନାଇ କରବ
 [ମୁଁ ନ ପାରେ, ସେହି ଭଦ୍ର ଲୋକ କରବ]

ଗରେ ଅର କାଉନ୍ତାଇ ଜାଇନ ତା, ଇତି ସୋଇନ ଦେ
 [ଦେଇ ଅଉ କଣ ପାଇଁ ଯିବେ, ଏଠି ଶୋଇବ ଦେ]

ଦେଲୁ ତ ଏ ପାଇଁ କରୁ ନସ
 [ଏକଲ-ତ-ଏ କାମ କରୁବାର ନ ହୁଏ]

ଏ-ଲୋକ କେ ଦାଣ୍ଡି-କେ ଶର୍ଥାସ, ଭଣ୍ଡ ବାଉନ ବୋଲୁଲୁସ
 [ଏମାନକୁ ଖାଇବାକୁ ହଅ, ଏଠ ଖାଇବୁ-କହୁଲେ]
 ମେର ଗାଈ କାନପାଠ ଅଚ
 [ମୋ ଗା କାନପାଠ ଅଟେ]
 ଗୋଟେ ପିଲ ଗାଡ଼େ ଜଣି ବସି-ଅଚ
 [ଗୋଟେ ପିଲ ନଦୀ ମୁନରେ ବସିଛି]
 ଆଜ ପାଠ ମାଗିବ, ଆଡ଼ବେଲ-କେ
 [ଆଜ ଦର୍ପା ପଡ଼ବ ନପର ଓଲୁକ]
 ମୁଲି ବୋଳ କେ ମିଲ ଲ ନାଲ
 [ମୁଁ ବୋଲକଲ ମିଲ ନାହିଁ]
 ପାକନା ଗୋଟେ ବେଟିଅନ ବେନୁଲସ
 [ପଥର-ଗୋଟେ ଖଣି ଆଣ ବେଟିଅଡ଼]
 କୁଇ ବେଟି ଜାଣିଲସ ବେଟି-କେ ମୁଲିକାଲର
 [କୁ ବୁଆଡେ ଗଲୁ, ବେଟିକ ମୁଁ ପିବ]
 ବେଟି ଗଲ-ଆଚ କି ଆସେ ନାଲସେ !
 [କୁଆଡେ ଯ ଗଠୁ କି ଅସନାହିଁ ଯେ]
 ବାଣ୍ଡି-କେ ଏ ପାଲଟି କର-ଆଚ-କ
 [ସେମାନେ ଏ କାମ କରୁଅଛନ୍ତି]
 ବୁ ବାଣ୍ଡି-କେ ନାଲ-ଗଲଲ ଅଦସ ଏଲ ଅଣ୍ଡିଲ
 [ବୁ ଖାଇବାକୁ ପାଇଥିଲ ଡେଶ ଦେଲ ଅସିବା]
 ମୁଲି ବେଲେ ଲୁଗି ସେ ପାଲଟି କର-ଗଲଲ ମୁଲି ବେକଲେ
 [ମୁଁ ଗଲ ସ-ସ୍ତରେ ସେ କାମ କରୁଥିଲ, ମୁଁ ବେଶିଲ]
 ସେ କେକ ଆଜ କଲସୁର ଜା-ଚ-କ, କୁଇ ଜାପକ ?
 [ସେମାନେ ଆଜ କମ୍ପୁର ପାଲଟନ୍ତୁ କୁ ଯିବୁ କ ?]
 ତମେ ବା କି ଆସ କି ନସସ ?
 [ତମେ ପୁଣି ଖାଇବ କି ନାହିଁ କରବ ?]
 ମା କୁଦ-ଲ କି ବାବା କୁଦ-ଲ ଆଦେ ଆସ-ସି କି ନାସ ?
 [ମା ଭାକଲ କି ବାବା ଭାକଲ ଏବେ ଆସିବୁ କି ନାହିଁ]
 ଏ ମାଦା-ମନ ଗାଡ଼-ଗଣି ବସି ଅଚ-କ, ବାଣ୍ଡି କରୁ-ଏସୁ ମୁଲ
 ନେ-ଜାଳ
 [ଏ ଉଦ୍ଦ ଲୋକମାନେ ନଦୀ କୁଳରେ ବସିଛନ୍ତି କଣ କଲେ ମୁଁ ନ ଜାଣେ ?]

—ଦ୍ଵିତୀୟ ଭାଗ—

ଦେଖିଆ

(ଗପ, ଗୀତ, ପ୍ରବାଦ-ପ୍ରବଚନ, ଡ୍ରାମା)

॥ ବୁଢ଼ା ଓ ତାର ଚାରିପଟ ॥

ଦୁଇ ଡକର ଡକର ରଇଲୁଲ ପୁନି । ଚାକର ପେଟେ ପୁନି ଚାରିପଟା ଜିଉମନ କନମ କଲୁଲ । ସେମନ୍ତ ରଇଗାଲୁଲ ପୁନି । ସେ ଜିଉମନ ଦାହଡ଼ି ଓଇଲୁଲ । ସେ ଡକର ଡକର ଡକର ଡକର ସେ ଓଇଗାଲୁଲ । ସେ ଡକର ପୁନି କଲୁଲ—ଅଇରେ ଡକର, ଟୋକମନ ଗୁଲୁଲ ସେଡ଼େକ ଲେଲା ଦାହଡ଼ି ଓଇଗାଲୁଲ, ବିନ ଗରେ ଆଲେ ଯିବାଇ କ ନ ସାଧର । ସେମନ୍ତ ସେ ରଇବାଇ ବେ ? ଚାଉଁ କେ ଦେକିଲେ ମୋକେ ବଡ଼େ ବିଦୁବର ଲୁଗାସି ଅରେ— ଡକର ର ଅ ଚେ ଡକର, ସେନେ ସେମନ୍ତ ରଅତ କ ନା, ତା ଓଁ କର ଇତା ଏଲେ ତା ଯିବାଇ, ନଇଲେ ରଇବାଇ; ତୁଇ କାଲି କେନେ ସେମନ୍ତ କେଡ଼େବେଲେ ଚେଡ଼େବେଲେ ଗୁରଗୁର ଏଇସି ଆରୁସ ଆଲେ ? ଡୋକର— ନାଇ ରେ ଡକର, ଟୋକମନ-କେ ମୁଇ ମାଣ ପାକାଇବ ନଇଲେ ପୁନି ପକାଇବ ସିନା ବିନ ଗରେ ନଗାଲେ, ଚାଉଁ କେ ମୋକେ ସଞ୍ଜେଇବାକେ ବଲ ନ ଲୁଗେ । କେକେ ଆଲେ ବେଦ ପାକାଇବ ।

ଡକର— ରଅ ଚେ ଡକର; ସେମନ୍ତ ଉଆ ନାଇ, ସବୁଲେକ ଓଇ ଦାଉଲୁ ଆଲେ ତୋକେ ମରଡ଼େ ମାଣ ପାକାଇବୁ କାଉଁଶିକ ସେମନ୍ତ ଓଇସି ଆରୁସ ?

ସେମନ୍ତ ରଇଗାଲୁଲ । ସେ ଗାଁରେ ଲେକ ପୁନି ଗୁଲୁଲ ଡକର ପାଉ ପୁର ତର, କୋଦୁଟା ମାଲ ମାରବାଇ କୋନଟା ଦାରୁ କରୁବାଇ, କୋଦୁଟା, କଡ଼କବାଇ, କୋଦୁଟା ନାଲ ବେଟକାର... ସେମନ୍ତ ଓଇ ପୁନି କଇଲୁଲୁଲ । ଡକର ପୁନି ଗରେ ଉନି ବିଲୁକୁଲ ବାର ଓଇ ନାଶିନ ।

ଡକର— ଆଲେ ଡକର ସବୁଲେକ ପାଣି କର ଡକର ଗାର ମାଣ ପାକାଇ ଅରେ, କଡ଼କସି ଆରୁସ ତୁ ନାଦରଣ ସାଉସ ନାକ, କେମନ୍ତଓଇକଟି ଯିବୁ କାଲୁ ? ଡକର— ନାଇ ରେ ଡକର, ମୁଇ କେବେ ନ ପାଉ, ଦାହଡ଼ମନ-କେ କେବେ ମାଣ ପାକାଇଲେ କି ନାଇ କେନେ କେବି ପାକାଇଲେ ବେଦେ ସାଧ କଡ଼କବ, ମାରବ ସିନା କେବେ ମୁଇ ନ ପାଉ । ମୋକେ ଦେକବାକେ ବଡ଼େ ବିଦୁବର ମୁନ ସଞ୍ଜେଇ ।

ଡକର— ସେମନ୍ତ କରୁ ନାଇ ରେ ଡକର, ଦୁଇ ବିନ ଅଲେ ରଅତ କି ନା ବିନ ଗର ଯିବା ସାକ । ସେମନ୍ତ ରଇଗାଲୁଲ । ରଇଗଲେ ଗୋଟେ ବିନ ପୁନି ଡକର କଲୁଲ— ନା ରେ ଡକର, ଚାଉଁ କେ ଆଇ, କେଡ଼େଲେ ନ ସାଧତ, ଉଡ଼ଲେ ନ ସାଧତ, କେନେ କାକଟା କଲେ କେନେ ନ ସାଧତ । ନୁ, ଡକରେ ପଟକ ସୋଡ଼େକ ଲକା ତୋଲି ଆନୁ, ଦାରୁ ସୋଡ଼େକ କାନା କଣ ଆନୁ, ନୁ ।

ଡକର— ନାଇରେ ଡକର ମୁଇ ଅସି ନ ଶାଣ, ଟୋକମନ— କେ ଡାକ ନେପ ।

ସେ ଡକର ପୁନି ଅକି ଚେର ତୋଲବାଇ ଯିବାଇ ବେ ବୋଲି ଦାସେ ଦାଫେ ସେନେ ସେନେ ପୁନି ବାର ବୁଢ଼ଲୁ ପାଉ ବୁଢ଼ଲୁ, ଯେତୁ କରୁଲା, ଟୋକ ପିଲାକେ ଚାଉଁ କେ ବସାଇଲା ପୁନି

କୁଆଁରୀ ।—ପା ବାବୁ, ଆଜି ପୋଡ଼େଇ ଲାଜା ଦେଇ ଚାଲି ଆନା, ଗମ୍ଭୀର ଆବା ଦାନ୍ତ କୋଡ଼େଇ
କରା । ପିତୁ ଚେକେ ଆସା ମିତୁ—ଶୁଭ ବୋଦନି ପୁନ କରଲାନ । ନର-କଣ୍ଠ ଓଇଲାଇ, ଲଗା
ପିତଲାଇ-ଓଡ଼ଲାଇ, ବାଗଗାଲାଇ । ଉକର ପୁନି ପରେ ଟେକି ପା ଗୋଟେକ ଦାରି ଗୋଟେକ କୁମାର
ପେକ କୁମେକ ଦରଲାଇ, ବାଗୋଲାଇ । ଯାଉଁ ଯାଉଁ ଉକର ପୁନ ବାଟେ ଜଟିଆ ଓଇଲାଇ ।—ଆରେ
ଟୋକମନ, ଆଜି ଜଟିଆ ଓଇଲ, ନାଉଟା କର ନାପାରି ବସି ରୁଜୁର, କେମେ ଉପରେ ଦାନ୍ତ କର,
ପତର ଚୋଲ ଉତର ଆସା, ମୁଦ ଚଲେ ବସି ରୁଜର ।

— ଅଇ ଚେକେ ଆବା, କୁମାର ପେକ ଟେକି ପା ଦାର ଚେକେ, ଚଲେ ରଓ, ଆମେ ଚୋଲି କର
ଚଲେ ଉତର ଅଇବୁ ପରେ ସଙ୍ଗେ ଶୁଣ କର ।— ଅଇ ଚେକେ ।

ଉକର ପୁନ ବସଲ କୁମାର ପେକ, ଟେକି ପା ପୁନ ଦରଲାଇ । ଯାଙ୍ଗୁଡ଼ ମନେ ପୁନ
ବାଗଗାଲାଇ । ଚଲ ଚଲ ଗାଉ ଗାଉ ନାଟ କର କର ବୋଇଲ ପୁନ ସେମଡ଼ କର ବାରି ଗାଲଇ
ପୁନି ଉପରେଗରି ଗରି କର । ପୁନ ବାଟ ବାବା ଓଇଗାଲାଇ । ସେ ଦଓଡ଼ ମାନା ପୁନି କରଲଇ—
ଓଡ଼ୋ, ଏରେବୁର ବୋନବାଟେ ବୋନବାଟେ ରୁଟି ଆରଲୁନ, ଅବ କେ ଚ ଶୁଣ ଦେଇ କର ଉଟି
ଆଇଲୁ, କ ଓକ ଓକ କର ଯାଉ ଦେବୁ—ପୁନ ଅବ ମାର ଆଇଲଇ । ଆଇଲେ ମିସ ପୁନୁ କର
କେ. ଶୁ ନ ପଡ଼ଇ । ଚେକେ ଉକର ରୁଇଲ ସେ ପଦନାଏ ପୁନ ଗରେ ଟେକି ପା କେ ଟକଦେଲ, ଆଉ
କୁମା ପେକକେ ଉଲରେ ନାଦେଲ । ପରେ ରରେ ପୁନ ପୁତ ଉଟି ଗାଲ । ଦାଓଡ଼ମନ ଆମ ମାର ମାର
ଆଇଲେ ପୁନ—ଏ ବାବା ବୋଇ ଗାଲୁପ ? ଅଲେ ଅବ ମାର—ବୋଲି କଲେଲେ ପୁନ ସେ କୁମା
ରୁ-ରୁ କରସି ସେ ଟେକି ପା ପୁନ ଟରୁ କରସି । ଏ ବାବା, ଶୁଣ ଡେଇକର କେନେ ଉଟିଗାଲୁପ ?
ସେ ଟେକି ପା ପୁନ ଟରୁ କରସି ସେ କୁମ ପୁନ ଅ କରସି ।—ନାଏ ରେ ଚଲେ ଆରେ ବାବା କାଇ ?
ନୁ କ ନା ଚଲକେ ବେଟ ପାଉବୁ ବୋଲି ସେ ଦାଓଡ଼ମନ ବୋଲି ବୋଲି ଚଲକେ ବାରି ଆଇଲଇ ।
ସେ ଟେକି ପା ପୁନ ଗରେ ଟକ ଦେଲ ଆରେ, କୁମାକେ ପୁନ ଓଇଲ ଦେଇ ଅରେ ।—ନାଏ ଚ ରେ
ବାବା କେନେ ଉଟି ଗଲ, କେମର ଆଉ ବେ—ବୋଲି ଶୁଣ ବୋଉନ କିଦବାର ଦାରଲୁଇ—

ଶୁଣି ବୋଉନର ପୁନ ମର କେରେ
ଶୁଣିଗାଲ ବାବା ଆଜି କେମର ଅର
ପୁନ ବୋଇଲ ପାନ ଦୁନ
କାରଇ ପୁଲେ ବିବା ଅ ବୋଲି ଚଲଇ ଦୁନ
କାରଇ ପୁଲେ ବିବା ନୋଇଲେ କାର ଦୁନ
ବାକ ମାଡ଼ସି କରଇ ଦୁନ—

ଶୁଣି ବୋଉଣି ପୁନି ବିସ୍ମୟ କାନ୍ଦି—ଏବେ ଆଉ କେମାତ ଅଛି ବେ ଇତି ? ନାହିଁ କୁ ବେ, ଆମାର ବାବା ତ ଏମନ୍ତ ଜନସ୍ତା କରାଇଲ ଆତେ, ତାକେ କାଲ ଆଲେ ଗୋଟେ ସାଧପ ଦେଉଁ ଯେ ମରେ—ପତେ ଶୁଣି ବୋଉଣି ବାର ଓଲଟିଲେ । ମୁଁ ଏ କଣ୍ଠେକ ଲାକା ଗରଣ୍ଡା କାନ୍ଦି ଓଲଟାଇ । ଗାଡ଼େ ଯାଇ କରି ଓଦରଲାଲ, ମାରିଗାଲାଲ । ମରତ ନାହିଁ ପୁନି ସେ ବିତରେ ସେ ରଇଗାଲାଲ । କାଲ ସେ ଗାଟୁଆଲ ପୁନି ଗୋଟେକ ଡଙ୍ଗା କେଲାଲ କେଲାଲ କରି ଦେକଲା ଯେ ଓଡ଼ୋ, ଏଡ଼େକ ପୁରୁର ଦାଡ଼ଡ଼ମନ କୋନ ଦେଶରଟା ମନ, ଆସି କରି ଏମତାର ଓଲଟାଲେ, ନାହିଁ, ତା'ଓକେ ଜିକ ନେବା ଜିକଲା ସେ ଡଙ୍ଗାଏ ପୁରାଇଲା । ପାନି ପେଟେ ପୁରୁ ରଇଲାକେ ମାଣ୍ଡି ମାଣ୍ଡି ପାନି ବାର କରାଇଲା, ତା'ଓକେ ଜିକନ କରାଇଲା । ପତେ ଗାଟୁଆଲ ଗୀତ ଗାଇ ଗାଇ ଦାରିଗାଲା—

ମାଣ୍ଡିକ ପାନି ବୁଡ଼ାଇ ଯାନି କଲ ଦେ କଳମ ପୁଲ

ମୋର ମା ଗଣି ସମକା ଡ଼ଲି ପୋଉଦା କଣ୍ଠେକ ଦୁର—ବୋଲପି ପୁନି ଆଉ କଣ୍ଠେକ କେଲପି । କେଲୁ କେଲୁ ଦାରିଲେ ପୁନି ଗରେ । ତା'ଓକେ କେତେକ ପାନି କା'ଜି, ଦୁଆ ପୋରୁ କରାଇଲା । ଦାଡ଼ଡ଼ ବୋଲଲେ ଦାଡ଼ଡ଼ ନାହିଁ ସେମନ୍ତ ଓଲଟେକରି ପୁନି ଉଠାଇଲା । ଏକ ପୁନି କୋନଟା ପାନି କୋନଟା ବଡ଼ଲି ଓଲ କାମ କଲୁ କାବାଡ଼ କଲୁ, ଜିକରେ କାଲତେ ରଇଲା । ସେମନ ବିସ୍ମୟ କଲି—ଅମତେ ବାବା ଏବେକ ଜନସ୍ତା କରାଇଲୁସ, ତୋକେ କାଲକାକେ ଅରନ ନ ମିଲେ, ପିତାବାକେ ବସ୍ତୁର ନ ମିଲେ, ସେମନ୍ତ ଓଲ ଛୁଇ ମରା ଡୋନରିକେ ପୁନିଦାଡ଼ଡ଼ ପାସ ଦାଡ଼ଡ଼ ନାହିଁ ସେମନ୍ତ ଓଲ ଗୋଟେକ ବିନ ଦାଡ଼ଡ଼ କେ ଯାଇ ଘଣ୍ଟି ବୋଲି ତା'ଓକର ଆୟାକେ ସାପି ଦେଲା । ଗୋଟେକ ଦାଡ଼ଡ଼ାକେ ପୁନି ଡ଼କରି ଉଠିଗାଲ, ଦାଡ଼ଡ଼ ପାସଦ-ଲ ଯେ । ସେ ଡୋକରା ପୁନି କାଲବାକେ ଅରନ ମିଲେ ନାହିଁ ପିତାବାକେ ବସ୍ତୁର ମିଲେ ନାହିଁ, ସେମନ୍ତ ରକମ ଓଲ ଆକ କାମା ବୁବ ବାମା ଓଲ ଆତେ ଡ଼କରା ମରିଗାଲା ।

॥ ବୁଢ଼ା-ବୁଢ଼ୀ ଓ ମୟୂର ॥

ଉଭୟ ଉଭୟ ପୁଅ ରାଜାହା । ସେମତ କାହା କୁଳ ମତ ମାରି ନିଲାଇଲି,
 କାଦଲୀଦେ । ଦନ ପରଦତ ମାଣି କରି ମାଲୀ ମଣି ଅନେକ ପରକାର କର । କାହା ଭୋଷଣି,
 ବୋଦା ଭକ୍ତ, ବିଶ୍ୱ ପାଶୁର କରି ନା.ଲୀଦେ । କାହେ ରାଜେ ରାଜେ ମିଳିବ ମୋନ ପୁଅ
 ପିତା ଚାଲାଇ । ପାଦବା ଶେବା କଟକେ ପଦୁବେନ ପୁଅ ହେବେ କରି ସେ ମାଣ୍ଡିଆ କାଦବର, ଦାନ
 ଦାଦେଇ ପିତା ଗଲାଇ । ଉଦୟ ଉଦୟ ପୁଅ କାତା ଓଇଲାଇ-ମାତା ରେ ଉକଣ, ଆମର ମାଲୀର
 ମନୁଗୋମନ ପିତା ଗଲାଇ, କୋନ ବୁଝି କରେ ବେ ? ଉକଣ କଲାଇ ସେମତ ନାଭ ରେ ଉକଣ,
 ପୁଅ ରେଟେ କୁଣ୍ଡା ବାଦ ଭୁବ, ଅର ଭୁବ ଶୋଧା ଦେବ, ମଣିଗାଲୀ ବୋଲି କରି ମୁର କି.ଦର,
 ମନୁଗମନ ଆଲେ ପର ଭୁବ ମର । ଅ ଅ ଗୋକଣ, ସେମତ ଅଲେ କରଣ ।

ଅର ସେ ଉକଣ କୁଣ୍ଡା ଗୋଟେକ ପୁଅ ବାଦ ପାକାଲୀ । ପିତା ପାଦ ସେ ସୋଇଦେଲୀ ।
 ଉକଣ ପଣ୍ଡା ଗଣ୍ଡା ପୁଅ । ଉକଣେକ ଶିରକ ଲଗେ, ମୁଣ୍ଡେ କାନ୍ଦେ ଶାପିଦେଲୀ । ଅର କାଦବା
 ବସଣ - ଗୋଟେ କରଣ ଲୋକ ନାଟ, ମୋକେ ଉକଣ ଲୋକ ନାଟ, ବାରି ଉକଣ ଗାଳିପୁ ମୟୂର
 ସେ ମୋର ଲୋକ ଉକଣ ଲୋକ .... ମନୁଗୋମନ ପୁଅ ଶିକ୍ଷୁ ପରେ ଶୁଭାଲୀ-ଏକ ପୁଅ ଦେବୋ
 ଦାଦ ମଲୀ କାବର, ଅପା କାଦଲୀନ, ଅଲେ ଉକ ପୁଅ ମନୁଗମନ ଗୋଟେ .... ଲୋକ ....

— ଏବେ ଓ ଅପା କାଦଲୀନ, ଦାଦ ମଣିଗାଲୀ କାଲେ ? ପାଦ ଦେବୋ ପୁଅ ସ୍ତ କେନ୍ଦ୍ରା ପୁଅ
 କୁଟେ ଉକଣ ଆଲାଇ କୋନ ମୟୂର ପୁଅ ପାନନାକ ଉକଣ ଆଲାଇ, ଅପା ପାଦେ ଅପି କରି
 ପୁନଲୀପ । ଉକଣ କଲାଇ — ‘ଗୋଟେ .... ଲୋକ’ ... — ନାଟ, ଓ ଲୋକ ବାଦ ନାଟ, ଆପାକେ
 ଏ ନାଟ ଦେଖେ ଏ ନାଟ । ମଣିଗାଲୀ ସେ, ସନେକ ବେନେ ଗାତ କେତା ବେଟି କରି ଅମେ
 କାଲେ ଅଟ, ଦାଦ ଗୋଟେକ ପାପ କରଣିକ କେନା କରି ଅମେ କି ଯେ ପରୁ ମାତା ଗାଟେ ଉପି
 ଦେଖି ଆର ସେ ଉକଣେକ ଅମେ ପୋଡ଼ୁ ।

ସେ ଉକଣ ସୋଟ ଅକଟା ସଂଖ୍ୟକ ବେଲେ କରି ଆଲାଇ ମନୁଗମନ, ରେ କରି
 ବେଟେ କା ଦେଲାଇ । ‘...ଗୋଟେ ...ଲୋକ...’ — ନାଟ ଓ, ଗାଟେ ଲୋକବାକ ନାଟ ।
 ପ୍ରଭୁଶାଳୀ-କାଦ ଏଲୀ ପେ ଅପା, କାଦଲୀନ ? — ନାଟ ବଦ, ଚାମର ଦାଦ ମଣିଗାଲୀ, ମୁ
 ଗୋଟେକ ଲୋକ ବେନେ ଓକ ମାଟେକ କରେ ବେ କୋନ ବୁଝି ଓକଣ ?

ମଣିଗାଲେ ଅର କେବେ କେମତ କରୁ ଅପା ? ଅମେ ନେଇ କରି ବେଟି ଗୋଲ ଟିପରୁ,
 ସେକେ ଦାପଟେ ପା ଗେବେ ଟିପାମନ, ଗିଟେ ପୁର ସେ ବାର କର ବେ, ଅର ସମନେ ନେ ବୋଲି
 ଗୋକଣ କଲାଇ । ପରୁ ମକ୍ଷୁ ମନୁଗମନ ପୁଅ ଦେଲାଇ ରର ବିକରେ । ସେକେ ସମସ୍ତେକ ଉକଣ
 କରେ କରି କରଣ - ଗୋଟେ ଖାଟି ଉକ ରେ ଉକଣ ମୁସକ କୁଲିର ଦେପ । ସେକେ ଦାପଟେ

ଡକ୍ଟର କାପାଟ ଡକି ଦେଲା, ଡକ୍ଟର ମୁସଲ ବେଟି କରି ତାଙ୍କେ ମାର, ତାଙ୍କେ ମାର କରି
କୋନ୍‌ଟାକେ ମରି ନ ପାରେଲା । ଗୋଟେକ ସ୍ତ୍ରୀଟାକେ ଦାରିଲା । ଅର ସବୁ ଉଠି ପାଲାଇଲା । ସେ
ସ୍ତ୍ରୀଟାକେ — ନୁମେ ସେ ମୋର ଦାନ କାରିଲସ । ମଣ୍ଡିଆ କାଲିକସ ବିଶି କାଲିକସ, ତୋକେ
ଅଜି କରବି ବୋଲି ସେ ମନୁକେ ଯେ ଡାକିଲା । — ନାଲ ରେ ଡକ୍ଟର ଅଜି ଗୋଟେକ
ଦରଲି ବେ, ତାର ପାଲଟି ଅଜି କରୁ । ଡକ୍ଟର ସୁନି ବେଗି ବେଗି ଚାଲି ଦୋଲି ପାକାଲି,
ଅଣ୍ଡି ଲଗେ ବସଇଲା । ଡକ୍ଟରା ମନର କାଟକୂଟ କରି ପାକାଇ ରି ଦଲି । ସେ ଡକ୍ଟରା ସୁନି
ଡାଣ୍ଡେ ବାର ଓଲ ଅଡେ । ଡକ୍ଟର ସୁନି ତାର ବାଟାଏ ପୁନୁକ ମାଉସ ପଲେକ ବାଡ କଲ,
ସେ ଡକ୍ଟର କେ ଉଠି ତାଲୁ ଲଗେ ତାଲେକ ବଡ ଅଡ ଗୋଡ, ମାଉସ ବଡେ କରି ଦେଲ ।
— ଅଣ୍ଡି ବେ ଡକ୍ଟରା, ଝିଦା ପ ନି, ଅଡ ଦୋ — ଡକ୍ଟରା ସେ ତା ତାଲୁର ବାଡ ଚାଲି ଦେଲ
ଡକ୍ଟରା ବାଡ-ଦାରି ଅଇଲା । — ନ ଲରେ ଡକ୍ଟରା, ସେ ଟା ମୋର ବାଟା ବାଡ, ଏଟା ଚୋର
ବକରା, ଏଦେ ଅଡେ, ତାଲୁର ବାଡ ନେଇକରି କା, ତୋକେ ବୁଡେକ ମାଉସ ବେଲ ଅଜି ।
ନାଲ ରେ ଡକ୍ଟର, ଅଜି ମେକ ବୁଡେକ ମାଉସ ମନ ଲଗେ ନଲ, ଦନାର ସେ ନେବି ବେ,
କଣ୍ଡେ ପାଉ କାଲି ।

ଡକ୍ଟର ବିସର ଓକରି ଅଗେଡ ମୋଡମାଡ ଓଲ ଦେଲ । ଡକ୍ଟରା ଉଲଡେ
କାର ଦେଲ ।

॥ ଗଉଡ଼ ଦମ୍ପତି ଓ ଛିଆଳ ॥

ଗୋଟେ ମାଇକ ମନୁଷ୍ୟ ଭଲଲଇ । ଚୋରୁ ଦାଣ୍ଡ କର ବାଣ୍ଟି ମାଗି କାଇବାଇ । ମନୁଷ୍ୟ କହଣି — “ଦା ରେ ଗୋଉଡ଼-ନ ବାଣ୍ଟି କ-କଲିଆ କାଇଲ ମାଣ୍ଟିକ” । ହନକେ କଇସି । ଧସ ମାଇକ ହନକେ ଆସି ବାଣ୍ଟି ମାଗି ନେଇସି ।

କଲିଆ ଗୋଟେକ ଗୋଟେ ହନ ସୁନଲ । ଆଜି ମାଇକକେ ଶୁବ-ବ ସେ ମାଣ୍ଟି-ଟାନେ ସେ । ନାଲ ନାଲ ଅରକଟାଗୁଲ୍ ବଡ଼ା ସେ ଗଉଡ଼କେ । ଗଉଡ଼ ଟାନେ ଖାଇଲଲ । କଇଲ ଓସ୍ତେ ବାଇ !

— କାଇଟା ?

— ଚମର ଚର ଆଖାକେ ସଦାହନ କଇସୁ । ଅଜକେ ଶୁଣହନ ସୁନଲ । ଅଜ ମୁଇଁ ମନେ ହରୁବ କଲ । ତେଇର ଅରକ ମୋକେ କଇ ତେ, ନୋଇଲେ ସେ ଅପାକେ ଶୁବ-ବ ମାଣ୍ଟି । ଛୁଇଚ କଲଲୁସ ମୋକେ, ବାରି ଶୁବ-ବ ଏକା !

— ନାଲ ନାଲ ମୁଇ ଗୋଟେ ଲେକ, ସାକାଲ-ଉନି ଗୋରୁ ମେଲ-ବ ଯେ ହନ ଯାକ ବେଲ ବସ-ତେ ଶୁବଲବ । ବେଲ ଗାଲେ ଗରେ ନେବ । ସେତେ ମୁଇଁ କଇଲ-ଏକଟା ଗଉଡ଼ ନାଇ କରେ ଗଉଡ଼-ନି ଆଦାର ବିକଲ ଯାଇ ମାଗି ବୁଲସି । ତାକେ କେ ଆଦା ସାକା ନାଇ । ସେ ଟାକେ କଇଲ-ଶୁବ-ବ ବୋଇଲେ ଶୁବ ସିନା । ତୋକେ ମାଚର ବଲ ନକର ।

ଗଉଡ଼ ଘେ-ଉନି ଗୋରୁ ଆନଲ, ପୁସୁଞ୍ଚ ତେଲ । ଗଉଡ଼-ନି କେ କଇଲ—ଏକଟା ଗଉଡ଼ କାଇ କରେ.....କଲିଆ ସୁନଲ । ସାକାଲସୁ । ଆରି ଗଉଡ଼ ଟାନେ ଖାଇଲଲ ।—ଗଉଡ଼କଇ !

— ଏ କଲିଆ କାଇପାଇ ଆସି କଇ ଲାଗି ଆରୁସ ? ତୋକେ ଗଉଡ଼ ଡାକ ସଙ୍ଗେ ମୁଣ୍ଡେ ଏକା ମାଇବ ।

— ନାଲ ନାଲ ବାବୁ, ମାଇଲେ ମାର ସିନା ଏ ଅରକ ଗୋଟେ କଇ ତେ ତା । ମୋକେ କଇ ନ କର ନେମଟା କଇଲୁସ । କଇ ତେ -

— ତାକେ ପାଇ ଶୁବଲେ ଶୁବସୁ ସିନା ତୋକେ କେବେ କେହ ମାଇବ ।

- ଏଟ !

ଗଉଡ଼ ଖାଇଲ ଅଇଲ । କଲିଆ ଗାଟି ଗଇଲ । ଗେ ଉଡ଼ନି କେ କଇଲ—ଓଇ ଆପା, ତୋର ମନୁଷ୍ୟ କଇଲ, ତୋକେ ଶୁବ-ବ ତେ ।

- ଶୁବଲେ ଶୁବ ସିନା, କାଲି କେ ଶୁବ ।

କଲିଆ ଶୁବର କଇ-ଏ ଅରକ କଇଟା ? ଗୋଟେ ହନ ଗାଣ୍ଡିଏ ପାଇ କର ଗୋଟେ ବାଣ୍ଟକ କେ ବୁନଲ । ବାଣ୍ଟକ କଇଲ—କାଲିକେ ଶୁବ । କଲିଆ ଆରି ଖାଇଲ ଅଇଲ । ମାଇକକେ ସିନ ବେଲେ ଦାଣ୍ଡ ପାଦାକଲ ଅଜ ଶୁବ-ବ, ନ ଶୁଣ । ଏବନ ଗଇଲ ଆଉଡ଼ଟି; ତେନେ ଗଲେ ଆଗଡ଼ଟି । ସେ ମାଇକ ବାଣ୍ଟି ଆଣି ସଙ୍ଗେ ମୁଣ୍ଡେ ମାଣ୍ଡବେସ୍ କଲିଆକେ । କଲିଆ ମଣ୍ଡଗାଲ । ମାଇକ ଗଇ ମନୁଷ୍ୟ ଟାନେ । ଗଉଡ଼ ଶୁବଲଲ—କାଇକ ଷେକ ଆନଲୁସ ନାଲ ? ମାଇକ କଇଲ କଲିଆକେ ମାଇଲି ଆଣି ସଙ୍ଗେ । କଲିଆ ତେବେତେବେ କଇବାକେ ମୁଣ୍ଡେ ମାଣ୍ଡବେଲି । ଗଉଡ଼ କଇଲ—ଏ ଗିଚ ଆରି ନ କଇକେ । ଏବେ ସା ବାଣ୍ଟି ମାଗି ଆନ ବୋଲି କଇବ ।

॥ ଭଦ୍ରା ଜାତିର ଇତିହାସ ॥

ଜାନକରୁମ ରଜା ଗୋଟେ ଭେଲ । ସେ ଦେହକେ ଚାଷ କରବା-କାଧେ ବିଅନ ମାଁଗବାକେ ଗାଲୁ କବେର ଗରେ । ଚଣ୍ଡମନ କବେର ଗରେ ରୁନ ମାଁଗବାକେ ଗାଲୁ । କବେର ବୋଲ-ଲ କ ଜାମିନ ଅନଲେ ରୁନ ଦେବ ନ ଏଲେ ରଜାକେ ରୁନ ଦେବନାଲ; ଭୁବ ମର ଦନ-କେ ସୁକି ପାରୁସ ନାଲ । ରଜା— ‘କାକେ ଜାମିନ ଅନବ ?’ କବେର— ‘ତରୁ ସୁରପକେ ଅନଲେ ମୁବ ରୁନ ଦେବ’ । ରଜା ତରୁ ସୁରପକେ କଲ— ‘ସୁର ଯାତ କୋମନିଆ—ମୋକେ ରୁନ ମାଁଗି ହିଅ, ମୁବ ସେମନ-କେ ଦେବ’ । ତରୁ ସୁରପ ଯାତ ହିଆ ଓଲବାକେ ରୁନ ଦେଲେ । ଭଦ୍ରା, ଫେକ ପରଜା ଆଠଜଣ ଡୋମ, ବାଟ-ଏ ଲୋକ କେ ରଜା ବିଅନ ମାଁଗି ଦେଲ । ‘ତମେ ରଜା ଗରେ ବିନ ମୁଣ୍ଡ ପାଲଲେ ତମେ ସିପୁ ହଅସ’ । ଆ-ବୋଲ-ଲେ, ଅନି ଚାସ କଲଲ ।

ସିପୁ ଆନା ବୋଲବାକେ ହିପ ହିପ କାଟି କଟି ଗରେ ସୁରଭ ଦେଲଲ, ବୁଦ ବୁଦକେ କାଟି କଟି ରଜାଗର ଗହଣା ଟାନେ ବଣ ଦେଲଲ । ରଜାକେ ଦୁର ବରଷ ଓଲଗାଲ । କୁବେର ଚେ ମାଁଗବାକେ ଆଲେ । ତରୁ ସୁରପକେ ଦାଣି ଫାକଲଲ । ରଜତ ଦେଲେ ତ ରଜା ! ର-ତ ବଲ କଟି ବାଟଲେ ରଜା ମଲ । ରଜା ର-ତ ଉପରେ ବେସ ଦୁକି ଗାଲ । ସରଗ ସୁରନେ ଦଣ୍ଡା ବିଠନ ଉପର-ଲର । ରଜତକେ ଦେଲ- ବୁନା ବୋଲି କଟି ।

ରଜତକେ ସିପୁ ଆନା ବୋଲ କଲଲଲ । ହିପ ହିପ ରଜାଗର ଗାହଣା ବଣ ଦେଲଲ, ବୁଦ ବୁଦକେ ଗରେ କା-ଲଲ । ଅଜଗରୁ ତରୁ ସୁରପକେ ଗରନ ଲଗାଲ ରୁନ ବିଠଲର ନାତ । ସେଗିନି ରଜା ଆକମନକେ ସୁବରନା ପଲ ଆନଲାର । ଗୁଣି ଲୋକ କେ ଦେଲଲ । ‘ଏ ବିଠିନ ବୁନା, ପରୁକ ମୋକେ ସିପୁ ହଅସ’ । ରଜା ଗୋଟେ ନିଲ-ମୁଣା ଲାଗା-ଲ ଟାନେ ସେସିଦେଲ । ସେ ସବ ମିଳି କା-ଦେଲ । ବିଅନ ଆ-କରଲ ନା-ନି । ଗଦବନି ନଫ ତଲେ ଅନୁମନକେ ବିଅନ ଦେଲ । ଅନୁମନ ସୁର କୁମଡ଼ା ପାଗ ହାଟିଆ ଆ-ତେ । ବରଷ ଗୋଟେ ଏଲଗାଲ । ସିପୁ ବାନ୍ଦା ରଜା ବୋଲ-ଲ । ରଜତକେ ରଜା ଦାଣି ପାକାଲ-କେ କୋଲୁ ଅ-ତେ କିକାରୁ ନାତ । - ଗାଦବନି ନଫ ତଲେ ଅ-ତେ । ସେ ବିକସି କି ନାତ ? ନାତ, ବିକସି । ର-ତ ସବ ଗାଲ । ସିକି ରେନବାକ ଯେ । ଅନୁମନ ବୋଲ-ଲ କି ‘ଗୋଟେ ବଟ କୋକାରୁ ଗୋଟେ ବାଟ ସୁନା ଏତକ ବୋନୋନଲେ ମୁବ ବାକୋରୁ ଦେବ ସୁନ ରବବ’ । ରଜତମନ ଦାନ ମାଣ୍ଡି ଆ ବିକ ସବୁ ନେଇ ତାକେ ଦେଲଦେଲ । ର-ତ ସବୁ କା-ବା କାଧେ ମେଜ ନାଲ । ‘ରଜା ଅନକେ ଦଣ୍ଡ ଦେଲ, ଅମେ ପଲଲ ସିପୁ’ କଲ କଟି ବାଣି ପଡଲେ ରଜାଗର ଉପସ ଟାଲ । ର-ତ ଅସୁ-କୋଟିପାତି, ନବରଜସୁର ବଣିରମା ଏ ତନ ଦେସ ବିକରେ ଅସି ର-ଗାଲ । ବାଟ ଅଗରୁ ଏଲ, ତର ପତେ ଡେ ମ, ତାର ପତେ ଫେଆ ଦାଣି ପତେ ବରବ ଏଲ ।

॥ ମାଉଜି ମୁନୁଷ କାତା ॥

ମୁନୁଷ କଲଲା ମୁଁ କସବାକେ ନେଇ, ଭୁବ ପେନ ଓକାପାକ କର ବୋକତେ ରଥ;
 ମୁଁ ଅଲ ମେଲ ଆଇଲେ କାମ କଲ ସଙ୍ଗେ କର ବୋଉଁ । ସେ ଅଲ ଯୋଡ଼ି ବାଆରିଗଲା ।
 ସେ ମାଉଜି ପେନ ସାଗ ବୁଦଲା ଆଉ କର ବୋଇବାର ଉଠିଗଲା । କାପଟ ପଦାଳ କର ବୋଲାଇ ।
 ସେ ମୁନୁଷ ପେନ ବେଲା ଯାକୋ କସଲା ଅର ଅଲ ମେଲ କର ନକଲ ସୁଆଡ଼ି ବୋଇକର
 ଉଠି ଆଇଲା । ସେ ମାଉଜି ଅର ଗୋଡ଼ ଦୋଇ କୋର ସେନ ଦେଲି ମୁନୁଷେ । ଦୁଇ ଲୋକ
 ଓଇ କାଉଲାବ ଅର ଚନେକ କସଲା । ମୁନୁଷ ସିକା କାଉଁସା ଡାଲାମନ ବେଟଲା । ସିକା
 ସାକଲା । ଅଉ ଦୁଇ ମାଉଜି ମୁନୁଷ କର ଗାଦି ଟାନେ ଗାଲା । କର ଛୁଣାଇଲା । ସୁଜେକେ
 ବୁଆଇ ଦେଲା ଅର ସେ ବୋଇଲା । ବୋବନେଇ କର କର ବୁରମା କର ରକେଇ ଦେଲା ।
 କର ଗାଦି ସାଗର ଦେଲା ବୁଲାବ ମଠଦାନ ବୋଇ ସାଗର ଦେଲା । ଗରେ ଉଠି ଆଇଲା ।

ଅତବେଲଅ ପେନ କା-କର ସେ ମୁନୁଷ' ଚନେକ ସୋଇ ରକେ, ଟାକିଲା ପାବ
 ଓଇଗାଲ, ଉଲ ରକେ' ବୋଲି ଉଲ ଦେଲା । ସେ ମାଉଜି ଗୋଡ଼େ ଗାଲା । ପାଳି ଡୁମି କର
 ବୋଇ ଆନଲା । ପାଳି ଅଣ୍ଡି ଉଚରଇ ସଜେଇ ଦେଲା ବୁଦରଇ । ଅଉଗାଲୁ ମାଟ ଗାଲା
 ଦାରୁ କାଗାଲ ଅନକ ସେ ଯଇ ଲାଗାଇବ ବୋଲି । ବୁଲର ବୁର ଛୁଣାଇ ପିଠି ଦେଲା ଅର
 ସର ଲାଗାଇଲା । ବୁଲର ଦୋଇ ବାସାଇଲା । ଅଉ ସାଗ କାଟବାଇ ବସଲା ବୁଲର ପିଠି ଆଲୁଲାକେ
 ବୁଟୁ କେଲାବ ଦେଲା । ସେ କାଟ ଉଚରଇ ଦେଲା । ସର ଅ'ଦାନ ବସାଇ ଦେଲା । ଅ'ଦାନ
 ଅଇଲାକେ ସାଗ କାଟି ପାକାଇ ଦେଲା । ସିକି ଗାଲିକେ ମୁନ ମଣିଟ ପାକାଇ ଦେଲା ଅର ସିକି
 ଗାଲାକେ ଉଚରଇ ଦେଲା । ଅଉ ଚେନ ଅ'ଦାନ ବସାଇ ଦେଲା । ଯଇ ଲାଗାଇ' ଦେଲା
 ଅ'ଦାନ ଆଇଲାକେ ବରସାଇଲା, ବୁଣି ପାଳି ସଙ୍ଗେ ଗିଠିଲାବ ପେନ ଗୋଲି ଲା । ସେ ପେନ
 ଅନୁଦା ସଙ୍ଗେ ପେନଆଡ଼ି ଟାନେ କାଲାବ ଦେଲା । ପେନ ସିକି ଗାଲାକେ ଉଚରଇ ପେନ
 ବୁଦରଇ ସଙ୍ଗେ ଦେଲା ସେ ପାଳି ସିପୁରଇ ଦେଲା ସାଦା ବା'ଦୁସି ବୋଲି । ପେନବେଲା
 ଓଇବାବେ ଦୁଇଲୋକ କାଲିଲାର ଆଉ ଟାଟି ଓବୁର ସୋଇଲାର ।

ସାକାଲ ପାଉଲାକେ ମୁନୁଷ ଅଲ ଗୋଡ଼ି କେଲା ମାଣ୍ଡି ଆ ସିଡ଼ି ପାଦାଲ ଚର ଦାଇବାକେ ।
 ସେ ମାଉଜି ପେନ ସାଗ ବୁଦଲା । ଗୋବର କାଗେ ଛୁଣାଇ ବାଡ଼ାଳି ପିଠି ଦେନ । ପେନ ବୁଡ଼ି
 କାଲମ । ବୁଟି କଡ଼ିକ ଦାଇନ । କାପଟ ଡାବ ଦେଲା । ସେ ମୁନୁଷ କସବା ଟାନେ ଗାଲ ବୁଟା ବୁଟି
 ମରବାକେ । ଗାସ ପାପଟ ପିଠି ଦେଲକ । ପେନବେବ ସାକ କଲଇ, ଅଧ ଅଲ ମେଲ ଉଠି

ଆଇଲଇ । ମୁହଁକେ ପାନ ଉଠାବଇ ଦେଲ ସେ ପାନ ଗାଦୋଇଲ । ପେଜ ବାଟା କରି
 କାଇଲଇ । ଆଉ ଚନେକ ପୁଣ୍ଡଲଇ । ଆଉ ବେଢ଼ା କଢ଼କବାର ଗାଲଇ । ସେ ବେଢ଼ା
 ପୁରୁଷ ବେଢ଼ାକେ ଗାସ ଓଲଣ୍ଡି ଦେଉଁ—ବୋଲି କଢ଼କବାର ଗାଲଇ । ସେ ଲଢ଼ ନୋଇବା
 ଟାନେ କସବାକେ ଓଲସ ବୋଲି କଇଲଇ । ଏବେଢ଼ା ଏସୁ ସୁଆ ବୁନି ଦେଉଁ ବେ, ବେଢ଼ା
 ଦାନ ଆଁକସଇ କରି ବୁନି । ପାଲ ପାକାଇ ବାକେ ଦାନ ଉନା ଆଡ଼େ । ବୁନି ଦେଉଁ— ବୋଲି
 କୁଅକୁଇ ଓଇଲଇ । କଲିକେ କଢ଼ୁଆ କାସେ ବୁନି ଦେଉଁ, ପାନ ମାରଲେ ଆଁକାରସନ, ବୁଇ
 ଅଲ ଚିଆରଲେ ଚନ ଅଲ ଏଲେ । ପେଜବେଲଏ ସାଗଇ ଦେଇ ଉଠି ଆଇବୁ କୁଇ ପେଜ ଗୋଟନା
 ଅନ ବେ ।

କୁକୁଡ଼ାଡ଼ାକେ ଅଲ—ସୋଡ଼ କରି ନେଲଇ ଚନ ଅଲ । ପେଜବେଲ ବେଲେ ସାଗଇ
 କରି ଉଠି ଆଇଲଇ । ଦାଁତନ ଗସି ଆଚ ଗୋଡ଼ା ବୋଇ, ପେଜବାଚ କାଇ କରି ସେ ମୁହଁ
 ସୁଆ ବୁନବାକେ ନେଲ । ସେ ମାଇଜ ଗୋରୁ ସାଉଡ଼ାଇ କେଶନେଲ । ସୁଆ ବୁନି ସାଗଇ ଗୋରୁ
 ମାଣ୍ଡାଇଲଇ । ଦାନ ଆଁକସଇ କାଚ କଲଇ । ପାଟା ମାରି ବୁନି ଦେଇ ଗାସ ସୁଡ଼ ଆଁଡ଼ାଲ
 ପିକି ଦେଲଇ । ନାଲି ବେଟି ସୁକାଇ ଦେଲଇ । ମାଣ୍ଡିଆ ବୁନି ବାକେ ଆଗରୁ କସବାଇ ପଡ଼େ
 କଚ ବବୋଇ ବଡ଼ ସୁଆ କରି ମିସଇ ମାଣ୍ଡିଆ ଟାନେ ବିଡ଼ାଇ କରିବୁନି ଦେବାର । ପାଲ
 ଅଲସି ନେଇ ପାଲି ପାଲି ବୁନି ଦେବାର ।

ବୁନି ସୁକି ଦେଖିଆ ମାଇଜ ମୁହଁକ ଏମତ ସେ ଗରୁ କରି ରଇବାର କାଇବାର,
 ଖଇବାର ।

॥ ଚଇତ ପରବ ॥

ଚଇତ ମାର ମନ ଦହଲେ, ସାତ ଅଟ ଶନେ ଏଲେ ନାଇକ ଡାକସି ଶୁଭନ-କେ ।
 ନାଇକ କଇଁ-ଶୁଭନ, ଗାଁର ବଡ଼ ସାନ-କେ ଡାକ, କାତା ଓଇବାର ଓଇସି, ପରବ କେଟି
 ଆଇଲୁଣ । ଶୁଭନ କଇଲ-ଓଇ ବାବୁ, କାଲକେ ଆକ ମରବ ସତର ଡାଣ୍ଡେ ! ସେତନ
 ଗଲ କେ ଆଇକର ହନେ ସେ ଶୁଭନ ସତର ଡାଣ୍ଡେ ଯାଇ ଆକ ମାର ଡାକଲ-ଆସା ଓ
 ଗାଁର ବଡ଼ ସାନ ଦୁକ ଦୁକ, ସତରେ ଆସା, କାତା ଓଇବାର ଓଇସି, ପରବ କେଟି ଆଇଲ ।
 ଶୁଭଲ ଗାଁଅର ଲେକ ସତରେ ଆସି ନମ ଓଇ ବସଲଇ । କାତା ଓଇଲଇ । ନଇକ କଇଲ-
 ଅଲଆ ଗରେ ଟାକା ଗୋଟେ ଲକା ମାଟା, ଦୁକ ଦୁକ କେ ଦୁଇ ସଉଦା ମାଟା । ସେ ଶୁଭନ
 ଯାଇ ମାଡଲ । ଶୁଭଲ ଗାଁର ଟାକା ଯମାଇ ନା-କ ଗରେ ନେଇ ଦେଲ । ନାଇକ ଟକା ଡାବୁ
 ଏକଲ । କଡ଼େ ଟାକା ଚେଲ ଚେଲ ଆନୁ ଚା, ଏ ଯା ରଇଲ ଡାବୁ କୁକୁଡା ଗେଲୁ, ଡିସାରି କେ
 ମଦ କାଁଚକ ନେଇ ତେ । ଅତେ ଲେକ ଚେଲ ଗେନବାର ସାଅତ; ଦୁଇ ଲେକ ଡିସାରି ଗରେ
 ସଅତ । ଶୁଭନ, ଦୁଇ ଗରକେ ଶୁଭଲ ପଃଡେ ମାଡ, ମଣ୍ଡିଆ ମାନେକ ମାଙ୍ଗି ମାଙ୍ଗି କରି
 ମୋର ଗରେ ଆନ । ସେ ଶୁଭନ ଯାତ ମାଙ୍ଗି ମାଙ୍ଗି ଟେକ ଅନଲୁ ଅତେ ଲେକ ଗାଲେ ଚେଲ
 ଗେନବାର । ଚେଲ ଚେଲ ଆନଲଇ । ଡିସାରି ଗରେ ଯିବାଲେକ-କେ ଦୁଇ ମାନ ଶୁଭଲ, ପାଁଚ
 ମାନ ମାଣ୍ଡିଆ ସାବ ଡାକ କରି କାତେକ ମଦ ଗାଁକେ ପାଟାଲଇ । ସେ ଲେକ ଅସତ ନାଇ
 ସେତେ ରଇ ଗାଲଇ । ସାକାଲ ପାଉଁଶେ ହସ ଟାକଇ ଦେଲ ଯୋଗେ ଦେକ କରି ମଙ୍ଗଲବାର
 ହନେ ପାଡ଼ ଦେବତାର ସାତର ଚର, ସଂଜେ ହସ ଚୋଲେ ଦେଇବ ହିଅନ ଉତର, ପୁର ଅଣ୍ଡି
 ବେଲ ହିଅନ ଶିନା, ଗୁଦାରେ ପରବ କର ଶୁଭନ ରେ ଟିଡ଼ର ବଟ କର, ଦୁଇହୁକାର
 ହନେ ବଡ଼ ବେଟ କର, ଶେବ ରେ ବଡ଼ ବେଟ କର । ଟିଡ଼ର ବେଟ ନ-ପାଉଡେ ବାର ଉଆ, ବଡ଼
 ବେଟ ଶୁଭ ବଡ଼େ ବାର ଉଆ ।

ମଦଲବାର ଶନେ ସାତେ ପାଡ଼ ଦେବତା । ସେ ସଂଜେ ହିଅନ ଉତରବାର ।
 ପୁର ଅଣ୍ଡି ବେଲ ହିଅନ ଶିନା । ଶୁଭଲ ଗାଁର ହିଅନ କୁଲ ଟନେ ଭରି ଦୁଆ ମାଣ୍ଡିଆ
 କୁମୁଡ଼ା କୁଡ଼ୁଟ-ଏତେ ହିଅନକେ ମିଆଇ, କୁଲ ଟନେ ମଙ୍ଗେଲୁ, ଶେ ନଗାର ନିଶାନ ଟନେ
 ନେକୁ ବସୁ ବେଲ । ପୁନାଲ କୁକୁଡ଼ା ଗେସି ମାସୁଡ଼ି, ପାଡ଼-ଦେବତା, ନିଶାନ ମୁଣ୍ଡା, ଏସୁ
 ଶେ ବେଲେ ବଲ ଏତେ ପାଠ ବୋଲ ସେ ପୁନାଲ ନିସାନ ଟନେ କୁକୁଡ଼ା ଅକତ ପ୍ରକାସି ।
 ଶୁଭବାଟେ ଅକତ ପାକାସି । ସାନ ଟେକ ରେ ଟେକ କର ଟାନେ ପାଲ ଆନ ରଇସି ସୁସାଗର
 ଟୋକ । ସେ ପୁନାଲ ସବୁଗର କୁଲ ଟନେ ହିଅନ ନିଶାନ ଉତର ସତେସି ମିଶାକକରି ।
 ଗୋଟେ କୁଲ ଗତେଇ ଦେସି । ସେ ପୁନାଲ ଆ ଚିତା ବାଟେ ହିଅନ ପିଞ୍ଜି ଦେସି । ସେ ପିଞ୍ଜି
 ଦେବା ହିଅନ ସବୁଲେକ ଶେ ଶେ କରି ଗର ଯିବଇ । ନେଇ କରି ବାତମନେକ ହିଅ ଦେବାଇ ।
 ସେ ପୁନାଲ ନିଶାନ ଟାନେ ସବୁ ଶିଆଇ ଗରେ ଉଟି ଅସି ।

ସେ ସାକାଳ ପାଳକଙ୍କେ ଗୁଲୁଇ ଗାଁରେ ପରବ କରବାଇ । ଗର-ଦୁଆର ଲିପା-ପୋଦ୍
 କରି ସାବୁଇ ଦେବାଇ । ମାଡେ ଯାଇ ପାନ ଗାଦୋଇ ଅଧିକାଈ ମାଜକମନ । ବାଡ ବାଦବାଇ
 ମୁହୁଷ ପିଲୁକେ ପାନ ଭରବଇ ଦେବାଇ । ମହୁଷ ପିଲୁ ପାନ ଗାଦୋଇ କରି ଆମ ଚୋଳ
 ଅନବାଇ, ଡାଲ ବଜାଇ ଅନବାଇ, ନୂଆ ଡୋର ନୂଆ ପତର ଅନବାଇ । ଆମ ପତର
 ନୂଆ ଡେରେ ଗୋରନ ଗୁଦବାଇ । ବାଟ ଗୋଡ ବାଦବାଇ । ନରନ ଡେଲ ବାଦବାଇ । ଗୁଲ
 ଚେନ ଦୁଦ ଗୁଡ ଲୁଆ କେନ ଟାନେ ବାଟା କରି ପିଦର ଗରେ ନେବାଇ । ଦୁଗା ବସାଧ ଉମା
 ଦେବତା ଭଜସ । ସେ ଟାନେ ରୁଲୁ ବାଦବାଇ, କୁକୁଡ଼ା ପୁଜବାଇ । କୁକୁଡ଼ାକେ ଅକର
 ପାକାଇବାଇ—କଞ୍ଚର ମାସୁର, ତଲେ ବଫୁମଡ଼ ଉପରେ ଦରମ ଦେବତା, ମାତା ପିତା ଉମା,
 ନୂଆ ଉମା, ପୁରନା ଉମା, ଅତ ଗୋଡ଼ ବଲ ରଥ, ଡଙ୍ଗରେ ପାରେ ସାକା ରଥ, ମୁଣ୍ଡେ ମାର
 ଧର୍ମ ମତ କଞ୍ଚ କେଲି ର—ସବାଲି କୁକୁଡ଼ା ପଜା ଦେବି । ଦେଇ ସାବୁଇ କୁକୁଡ଼ାକେ
 ଗୋଡ଼ାଇ କାଟ କୁଟ କରି ସେ ମଞ୍ଜିସକେ ମଜକ ବାଦସି । ଦନା କେନ ସିଇ କରି ଗୋରୁ
 ଅନବା ବେଲେ ସେ ମୁହୁଷ ବେଟି ପାକାସି ସବୁ ଟାନେ । ଗରେ ଗୁନ ଉପରେ, ଚୋରୁ ସାଲେ
 ବେଟି ପକାସି । ଚେତ ରୁଲୁ ବାର ବାଟା କସି । ପିଲ କୁଟୁମ ବସି କରି ତରୁ ବାଟ କାଦବାଇ ।
 ବଡ଼ ଓଇଲେ ଗାଁରେ ବଡ଼ ବାଢ଼ ଡାକ ଅନ ବାଡ଼ କୁଆଇବାଇ । ସେ ଗରର ଦେକ ଡାକ—
 ଅକା ଓଇ କାଲ ଗୁଲବଇ । ସେମତ ଓଇ କାଲ ଗୁଲବାଇ ମଦ ପୁର କାର ଗରେ ଚେଣ୍ଡମ
 ଲାଦା ପାନାଇ କା-ବାଇ । ଗୁଲବେ ବଡ଼ ଦାଡ଼ଜା ଦାଡ଼ଜ ଡେମସା କେଲଦାଈ, ଗାଈ ଗାଗା
 ଓଇବାଇ । ସାକାଳ ପାଳକେ ଗାଈ ନାଟ ଓଇ ସଦର ଦାଣ୍ଡେ ରାଦପିବାଇ । ସାକାଳ ପାଳକେ ସାଈ
 ଗରେ ଗାର ଗରେ ବାଈ ପିବାଇ ।

ଗୁରୁବାରେ ବେଢ଼-ବେଢ଼ ଦେଲି ବାଈ ଓଇବାଇ । ହସାଣ କଇଅଡେ ନ ପାଞ୍ଜକେ
 ସାଧସା । ସେ ପିଦମନ ନ ଚାଡ଼ ନାପି କରି ବାଅର ଓଇବାଇ । ବାଢ଼ିସ ବଟି ଦାଈ କରି ବାଈ
 ଓଇବାଇ । କଞ୍ଚମନ-କେ ଚେରକମନ-କେ ଦେହ ବେହ ମାରିବାଇ । ବାଟେ ଅନ ଡାଞ୍ଚିସା ବାଈ
 ଡାଞ୍ଚି ଟାମକ ମିରୁଲ କରି ସେ ଚେରକକେ ଗୁରୁଟା ପିଲ ବୋଦବାଇ । ଅନ ମାଣ ଓ...ଓ... କରି
 ବୋଦ ଅନବାଇ । ବାଢ଼ି ଅନ ହଦରେ ଗୁରୁବେଢ଼କ ଗୁରୁ ନିଶାନ ଟାନେ ସକଳ ଦେବାଇ ।
 ସଞ୍ଜ ଓଇଲେ ସେ ଚାଡ଼ାକେ ପିଲ ମନ ପୋଡ଼ାଦ ସାଞ୍ଜ ପଡ଼ିଆ କରି ଡାଞ୍ଚେ ଓଇଇ ବୋଇ କରି
 ନାଈକ ଗରେ ସାଞ୍ଜ ଦେଇ ଦେବାଇ ଓଇର ଓଇର କରି । ସକଳେ ବେଢ଼କ ଡାଞ୍ଚି ମାଞ୍ଚ ଅନବାଇ
 ସେ ଡାଞ୍ଚି ସକଳ ରାଦବାଇ ।

ଅଧକର ହନେ ବଡ଼ ବେଟା । ସଞ୍ଜ ବେଲେ ବଡ଼ ବେଟି ଦାଣ୍ଡେ ବାର ଓଇବାଇ ।
 ଗୁରୁ ଗାଁରେ ବେକ-ପିଲ ମାଜକ ସବୁକେ କା ଦୁନୁ କାଣ୍ଡ ଟାଙ୍ଗି ଚେମିସା ଦାଈ, ନଲ, ବାଈକ,
 ବେଲ କାଣ୍ଡା, କାଠ ସବୁ ଦାଈ ବାଈ ଓଇବାଇ । ବାନା ବାଈଦ ମ-ଟା, ଡୋଲ ଟାମକ କଠେଡ଼ ଉମ
 ବାଈଦ ଦାଈ ଡେମସା ବେଲ ନଲ କଣ୍ଡା ଦୁନୁ କଞ୍ଚ ସକଳେ ଦେଇ ପୁଜା ଦେବାଇ । ଗେଟେ
 କୁକୁଡ଼ାକେ ଅକ ଟାନେ ସିଦ କଞ୍ଚା ଗୁରୁବ ଗୁଡ଼ ଦେବାଇ । ଉମ ଗେଟେକ କକ କରି ବାଦ ବାଈ ।
 ଦେଇ ମା-କମନ ଗୁରୁସିଦା ବେଲକ ଗଦବାଇ । ଯେତେ ମୁହୁଷ ପିଦମନ ସେ ଉମ କେ ବାଦ ବାଈ,

ସଦବାସ । କେ ସେ ଶ୍ରମ-କେ ମାଣ୍ଡଲେ ଟାଳେ ଝିକା ଦେବାଇ । କେ ଦେଇସି ଟାକା ଗୋଟେ, କେ
ଦେଇସି ସୁନ୍ଦର କେ ଦେବାଇ ଅନେକ । ସାବ ସାରଦା କଣ ମାଢ଼କମନ ଗୋଟେ ମାଢ଼କକେ ଡାଲ
ସମର ବୋଲ ବୋଲ ଆନବାଇ । ବୋଇ କଣ ଗୀତ ଗାଉବାଇ—

ନିଅଲ ରୂପ ସେ,

ଆଜି ଚଢ଼େ ଚଢ଼େ କାଲକେ ଚଢ଼େ

ପରବ ସଦଲେ ଗାଣ୍ଡି କେ ଚଢ଼େ ଚଢ଼େ • ଚଢ଼େ...

ଚଢ଼େ ମାଣ୍ଡ ଗୀତ ଗାଉବାଇ, ଗରେ ଗରେ ଗୁରୁଦାସ ଡାଲ ସମରକେ । କେ ଦେବାଇ ଆନେକ,
କେ ଦେବାଇ ବଢ଼େକ । ସେମଟ ଗୁରୁ ଗାଣ୍ଡି ସାବ ମାଢ଼ଦାଓ । ପଡ଼େ କା ପିଆ ଓଇବାଇ । ଆଜି
ଡେଇସି କେଦବାଇ • ସାକାଲ ପାଇବେ କେଲବାଇ । ସେ ଦନ ଡ଼଼ର ମାଣ୍ଡବାଇ । ପେକ ପାନ
କାଲ କଣ ବାର ଓଇବାଇ । ସେ ଦନ ଗୁରୁ ଗାଣ୍ଡି ଗରକେ ପି-ମନ ସାଡ଼ା ନାଲେ ପାନ ମାଣ୍ଡ
ଆକତ ମାଢ଼ବାଇ । କୁକୁଡ଼ା ପିନ ଗୋଟେ ଶ୍ରମ ଗୋଟେ ଦାରି ଡ଼଼ର ଚଲେ ପିବାଇ, ପୁଜା ଦେବାଇ ।
ମାଢ଼କମନ ଗୋବର ମାରି କେଦବାଇ । ଗୋଟେ ମୁହୁଣ ପି-ନ ରଅତ, ପିବାଇ ବୈଟକେ । ମ ଢ଼଼କମନ
ଚଢ଼େ ମାଢ଼ବାଇ—ଆଜି ଚଢ଼େ ଚଢ଼େ । ସେ ମ ଢ଼଼କମନ ବୈଟ—କରିଆକେ ପାଟାଇ ଦେଇ
ଗରେ ଆମି ନାଟ୍ ନ ଦେମସା କେଲବାଇ ।

ସେ ବୈଟ-କରିଆ ଡ଼଼ରେ ଚାରି ବୈଟ ଗୁଲବାଇ । କାଡ଼ା କଟଗ ମାରି ଆଜି ମାଢ଼କମନ
-କେ ଦାରି ତାରି ଝିରକ ଅଗାଉବାଇ । ପାନପୁନ କରବାଇ । ସେ ବୈଟ କଟଗ ଡ଼େମସା କେଲବାଇ ।
ସାକାଲ ପାଇଲେ ସେ କଟଗକେ କାଟକୂଟ କରି କୁଡ଼ୁ । ପାକାଉବାଇ । ଗରକେ ନେତ କାଉବାଇ ।
ବୈଟ ଗୁଲ ସରଇ ନଅ ଦନ ଓଇଲେ ଅଲ ବାର କରସବାଇ । କୁଟା ପୋଗ କରବାଇ । ପଡ଼େ
ବାଆଡ଼ା ପରବ କରି ଦେବାଇ ।

॥ ସଗୁରତା ବିଭା ॥

ମାଲକି ମନୁଷ୍ୟେକେ ମନ ନଲଲେ ସେ ମାଲକି ଆଉ ଗୋଟେ ମାନୁଷ୍ୟ କୋକସି । ସେ ଦାଡ଼ଡ଼ା ଦାଡ଼ଡ଼ କୋକସି । ସେ ଦାଡ଼ଡ଼ା ସର ଦାରି ସେ ସେ ମାଲକି କେ ସୁତରାଭିଆ ବୋଲି କଲସି । ସୁତରାଭିକେ ଡ୍ରାବୁ କାସୁ ଦେଲସି । ସେ ସୁତରାଭି ଦେଇ ଦାଡ଼ଡ଼ାକେ କଲଲେ ଦାଡ଼ଡ଼ା ସୁତରାଭି ଟାନେ ଆଲସି । ନାର ବୁଦ୍ଧି ପାଲନା ଦିନେ ବାର ଓଲଟି ବୋଲି କଲଲ ଅତେ । ରବିବାର ଦିନେ ତୁଇ ଦୁଇ ଲୋକ ଓଇ ଆସି ରଲସା । ମୁଇ ଡ୍ରାକ ଆନି ନେବ । ମୋର ଟାନେ ଦେବାଇ ଓଇ ଯାଲେ । କୋଣ୍ଡି ରଲସା ? ପାନି ଗାଡ଼ର ବାଟରୁ ଆମ ଗଡେ ରଲସା । ସବୁ ସଂସାରଲେସେ ସେ ଦାଡ଼ଡ଼ି ବାର ଓଲସି । ଅଲସ ଓଇ ବାର ଓଲସି । ତା'ଦର ଉଆ ନାଲ । ମୁଇ ଡ୍ରାକ ଆନି ଦେଲେ ସର । ମଦ ଆନି ରୁଆ-କୁଆକର ଓଇବାରି ଗାଲଲ ।

ସେ ଦାଡ଼ଡ଼ା ମଦ ଚେନି କରି ଆରି ଗୋଟେ ଲୋକ ସଫ ବାରି ଆଲଲ ସେ ସୁତରାଭି ଟାନେ । ତାକେ ମଦ ଦେଲଲ । ସେ କଲଲ - ଗଡେ ଚେନି ରୁଆ ମୁଇ ଡ୍ରାକ ଦେବ । ଏ ବାଟ ଆରି ପାଲ ସେ ମାଲକି କେ କର ଦେଲ । ସେ ଦାଡ଼ଡ଼ି ତାର ମନୁଷ୍ୟ ନେ, ସାତର ସାତରି କେ ପେକ ପାନି ଦେଲ । ଦାଡ଼ଡ଼ା କରବ କେ ପେକ ଦେଲ । ଗୋଉଡ଼ି କେ ବାଣ୍ଟି ଦେଲ । ସବୁ କେ ଦେଇ କରି ସେ ଦାଡ଼ଡ଼ି କାଲଲ । ଆଣ୍ଟି ପାଚେଇ ଦଲଲ । ସବୁ ସୋଇଲକେ ଲୁଗାପଟା ମୋଟ ବା'ଦଲ । ସୁତରାଭିବା ଗରେ ଗାଲ । ସେ ଯାରି ରଲେ । ଦାଡ଼ଡ଼ି କେ ଡ୍ରାକ ନେଇ କେଟାର ଦେଇ ମଦ କାଲ ଉଟି ଆଲଲ ଗରେ । ସେ ଦାଡ଼ଡ଼ା ଦାଡ଼ଡ଼ି ଆରି ଗୋଟେ ଲୋକ ଓଇ ଡେନି ଲୋକ ଓଇ ବାରି ଗାଲଲ ।

ସତର ସାତରି ତାର ମନୁଷ୍ୟ ଉଟି କରି କୋଳି ବସଲଲ । କେନେ ଗାଲ କେନେ ନାଲ ? କାକେ ଉଟି ଗଲ ? ରୁଇ ପାକେ ସୋଇ ରଲେ ତେକେ ଜାନା ନାକେ ? କୁକୁଡ଼ି ଡ୍ରାକେ ଉଟି ଗାଲଇ ଗା'ଉର ଲୋକ । ସାକାଲ ପାଲଲକେ ସେ ମନୁଷ୍ୟ ଗଣି ଗା'ଣି କୋଳି ବସଲ । ସେ ଗା'ଣିର ଲୋକ-ମନ କଲଟା କେ-କଲୁପନି ବେଲି କଲଲଲ । କାଲଟା ନାଲ ବୋଲି କଲେ । କେ-କୁ ବେଟି ଏଲେ ନାଲ । ଗରେ ଉଟି ଆଲଲ ।

ଦୁଇ ଦିନ ଗାଲକେ କବର ପାଲଲ । ବୋଣ୍ଡିକା ପୁଟର ଗସି ରେରେ ଗାଲ ଅତେ ବୋଲି କବର ସୁନଲଲ । ତାକେ କାପୋଇ ଡିକି ଆନୁ ? ଗାଲେ ଗାଲେ ଗାଲେ ଗାଲେ କେ । କନିଆ ବଲ ନାଲ । ସେ କନିଆ ଡିକି ଅନଲେ ସଦରକେ ପିଦର କେ ନ ଅଏ । ସେ ଗା'ଣିର ଲୋକ-କେ ବଡ଼ ସାନ କେ ହାକାଦ କାର ଓଇ ଲଲ । ନାଲକ କଲେ କାଲି କେ ଜଡ଼ା ଯାଅଟ । ଦୁଇ ଲୋକ ଯାଇ କଲ ଆସଟ । ପର ଦିନେ ଆରବୁ ବୋଲି କଲସା । ସଗର ତାକେ ଆଲଲୁ । ତୁଇ ବଡ଼ ପାଟିଆ ଲୋକ, ରେ ଗରେ ହପ ଉଲଲ ଓପଲ, ଆମର ଗରେ ନାଲ । ଆ'ଦାର କାଲସ ବୋଲି କଲସା । କଡ଼ା-ପାଉ ମନ ଗରେ ଯାରି ସେଲକି କଲଲ, ଅରି ଉଟି ଅଇବଲ ।

ପଡେ ବଲ ଆସାର କାଟା ଅଉ ବୋଲି ସତରେ ବସଲଲ । ଗୁଣ୍ଡି ମା'ଡ଼ରୁ କର, ସୁତରାଭି କର ବୋଲି ନାଉକ କଲଲ । ସେ ଗା'ଣିର ଲୋକ ଗୁଣ୍ଡି ମା'ଡ଼ରୁ, ସାଗ ଡ୍ରାକ କଲଲ, ଅଟ

ପିତର ନୈକ, ଦୁଇ ଜଣ ଦେବ କାହାଣୀ ଶୁଣିଲ ଗାଢ଼ଲ ଗୁଣ୍ଠି ମଣ୍ଡଳ ବୋଇବାକେ, ଏତେ ନୈକ ଓଢ଼ି ସମସ୍ତରା ଗୋନବାକେ ବାରି ଓଢ଼ଲୁଇ । ସେ ଗାଁଓଢ଼ି କେଟିବଇ । ଯାଇ କରୁ ପଦରେ ବାସା ଓଢ଼ିବଇ । ସାରାଟା ଗୋନବାଦ ଅଇଲଇ ବେଲି ସେ ଗାଁଓଢ଼ି ନାଲକ କେ କଲୁବଇ । ସେ ନୈକ ଜାକ ଆଇବାଇ ନି । ଚିତବ ଉଆ ନାଲ । ମୋର ଲଗେ ଆଇବାଇ । ଅଲଲେ କଲବ ମୁଲ ।

ସରଶିତା-ତେନୁ-ମନ ଅଇକ ଦନେ ନାଲକ ଚରେ ଗଲଇ । ନାଲକ କେ କଲଲଇ-ଆସା ନାଲକ ବାବୁ । ଅମେ ଆସି ଦୁଇ ଦିନ ଓଢ଼ଲୁ, ତମେ ଦେଲଇ ଓଢ଼ଲୁସ ନାଲ, ସେତେ ଗରବ ଓଢ଼ଲୁସ, କାଚା ବାଲଟା ଓଢ଼ି ଚିତାଇ ନର ଅମେ ଉଟି ଯିବୁ । ନ.ରକ କରଲ-ତମେ ଯାଇ ରୁଆ ବବୁ, ଏବେ ଆଇବୁ । ମୁର ନା ଯାନ ବାବୁ, ମୁର ଗାଁଓଢ଼ି ଧାର ରୁଣ୍ଠଲ । ମୁର ଗୁଡ଼ାଇ ଅନଲଇ ବୋଲି ନା ଯାନ । କେବେ ଅନଲଲ ମୋକେ କୁଆ ଚୋରୁ ନାଲ । ତମେ ଯାଇ ରୁଆ, ମୁର ଅଧବ ।

ପତେ ନାଲକ ଗୁଲନ ବ.ଶକ ବଡ଼ଲେକ ମନ ଓଢ଼ି ବାଢ଼ ଓଢ଼ି ଆଇଲଇ । ଆସି ଜୁଆର ବେଟ ଓଢ଼ିକୋର ବସଲୁଲ । ନାଲକ କଲଲ-ମୁର ସୁନା ଜାନା ନାଲ । ଏ ଗୁରୁ ପଲଟି କେବେ ଓଢ଼ିଲ ମୁଲକେ ନା ଜାଣ । ଅଲେ ବାବୁ କାଲ କାଚା ଅଲେ କୁଆ, କୋଟ ଦେବା । ସେ ନୈକ କରଲ-ତମେ ଗାଁଓଢ଼ି ଆସି ଅତେ, କୋଟା ପ.ର ଅମେ ଅଇଲୁମ । କାଲ ଅମେ ମାନସା କ ନଇ ସେ କାଚା ବୁଲବାକେ ଅସି ଅତୁ ।

— ଓଢ଼ି ବାବୁ, ସେ ଗାଢ଼ି ମଲ ଦେବେତେ ଓଢ଼ିବୁ କୁଆ । ଗାଢ଼ି ମଲ ନ ଡ଼ାକଲେ କେମତେ ଓଢ଼ିବୁ ? ସୁନ ଦେବୁ ।

— କଲବ ବାବୁ, ସୁନା । ବାର କୋଟ ମଲ ଓଢ଼ିଲ । ବର କୋଟ ନଲଲେ ନ ଦାଉ । — ଓଢ଼ି ବାବୁ, ଗାଢ଼ି ମଲ ନିଏ ଦେଲୁସ । ଗାଢ଼ି ମଲ ଦେବୁ । ଅନ ଅତୁ ଅମେ ଆଇ ଲୁବୁ କ ? ଅଲେ ବାବୁ, ଗାଢ଼ି ମଲ ସେତେ ନେ.ଏ । ଚିକନା କାଚା କୁଆ । ବାର କୋଟ ବେଲି କଲଲ, ତ କୋଟ ଦେବୁ ।

— ନା, ତ କୋଟ ନ ଦାଉ । ଅମେ ନୁକୁ ଏତାଇ କୋଟ ଦେଲୁସ କ ? ନେଇଲେ ଉଟି ଯିବୁ । ପେନଇ କନାମ ଶା ରେନଇ । ଏ ଟାକା ରେନ ଟାକଲ ଅଲ ବଲବ ଗୋନୁ ବେଲି କଲୁ ନି କ ?

ସେ ଗାଁଓଢ଼ି ନାଲକ ପାଏ ଆଟ କୋଟ ଟାକା ଅନ ଏତ ଦେଲୁ । ଆଟ କୋଟ ଟାକା ଦର ବଡ଼ି ବାଲ ବେଲି କଲ ଦେଲଇ । ତେଲ ଗୋଟେ ଅନ ମାଣ କର ଦେତ, କୁକୁଟା ଗୋଟେ ବାର ତେ ଗୁଡ଼ଲ ନାପି ଦେଲଇ । ଗୋଟେ ଟନେ ବାଦ କର ଦୁଇ ଗାଁଓଢ଼ି ନୈକ ବଡ଼ି କରୁ ସବୁର ମିଧାନ ତେ ମିଶାକ ବେଲି କଲଲଇ । ସବୁର ବେଟ ବେଲି ଗୋଟେ ଟାକା ଦେଲଇ । ମୁଣ୍ଠି ଟାକା ବୋଲି ଦେଲଇ । ଗାଟ ତମଇ । ଓଢ଼ିଲ ବେଲି ସେ ଗୋଟେ ଟାକା ଦେଲଇ । ଅ.ର ଦୁଆର ବେଟ ଓଢ଼ି ଉଟି ଅଇଲଇ । ଗୋ-ଉନ ବାର ମା ବାବୁ ଗରେ ଦାଡ଼ଇ ଦାଡ଼ଇ ଉଲଇ । କରଲୁକ ଉଇଲଇ ।

॥ ସୁଆଁ—ମାଣ୍ଡିଆ ଗ୍ରସ ॥

ବିଧାନ ପାକାଇବାକେ ବିଧାରିକେ ପାଗୁରକୁ । ସେ ବିଧାରି ଲୋକମନକେ ଯୋଗ
 ବଢ଼ାଇ ବିଧାନ ପାକା କରାସି । ଦାସି ରେବଣା ଓଲ ରଇଲେ ଦାସ ନାହିଁର ଲୋକ ବିଧାନ
 ପାକାଇବାଇ । ପାକାଇଲେ ମାଣ୍ଡିଆ ଅଇସି । ସୁଆଳମର ପାକାଇଲେ ସୁଆଁ ଓଇସି । ଅସ ସୁକି
 ବାହୁକରେ ବିଧାନ ପାକାଇଲେ ଗାସ ଓଇସି । ସେପାସ ବିଧାରି କଇଦେଲେ, ସେ କେତେବେଲେ
 କଇ ରଇସି ସେତେକମରଲେ ବିଧାନ ପାକାଇବୁ । ମାଣ୍ଡିଆ, ସୁଆଁ, ଦାନ, ଅଲସି, କାଉଲ,
 କାଟୁ, କୁମଡ଼ା ମଞ୍ଜି, ବଦା ଏତେକ ମିଶାଇ କୁକୁଡ଼ା ଡାକେ ସୁକାପତ ଦାରି କାସିର ପଦାଏ
 ନେବୁ । ଦୁଇ ଲୋକ, ନଇଲେ ଲୋକ ନଇଲେ, ଗୋଟେ ଲୋକ ମିଶା ନେବୁ କାସିର ପଦାଏ
 ନେଇ ସବୁ ସଙ୍ଗେଇ ଦେଇ କୁକୁଡ଼ା ଟକାଇବୁ । ଦୁଆର ମାପରୁ ତେଲ ବସୁମଞ୍ଜି ଉପରେ ଦରମ
 ଦେବଣା କଇବୁ ଆଉ କୁକୁଡ଼ା ପୁକି ଦେବୁ । ରକତ ଉପାଇ କରି ଆଉ ଦୁଆର କରି କଢ଼କ କଢ଼କ
 କରି ତେଇ ବିଧାନ ପାକାଇଦେଇ ଉଠି ଆଇବୁ । ସେ ବିଧାନ କାଇ ପାଇଟି ନ କରୁ—ମାତକେ
 ସିବୁ, ନ-ଲେ କାଁଦାକେ ସିବୁ; ନ-ଲେ କେନେ ନ ଯାଉଁ—ସେପାସ ଦେଖିଆମନର ଚିତ୍ର ।

ପ୍ରତେ କାସିର ପଦାଇ ଡାଲଗୁଟା ଗଚକୁଟ ମାଣ ପୋଡ଼ାଇ କଢ଼କବୁ, ଗାସ ମାତକୁ
 ସେ ପଦାକେ ଦୁଇ ଦୁଇ କରି କମିଦେବୁ । ଆଉ ଯୋଗ ପାଗୁରି ବିଧାରିକେ ଗଟନା କାଇବୁ
 ସେ ବିଶାଣ ଅକି ନାଇ କାଳକେ କା ବୋଲି କଇ ଦେସି । ପିଟ କାଁଦା, ମତ, ସିଦି କଡ଼ା
 ଚୁଡ଼ୁ, ସୁକାଇଲ କରଡ଼ି କାଲିଆଲେ ମାଝିସ ଏତେ ଚୁଡ଼ି ସାଗ ମିଶାଇ କରି ବନାଇବୁ ।
 ସେ ବିଧାନେ ବଡ଼ ବେଲେ ଧର ପାଞ୍ଜକେ କାଲଦେବାର ଏସି ବୋଲି କଇଦେଇ ଅଲ ଯୋଡ଼
 ନେବୁ । ସେ ମାଇକି ବାଁଦାବାଡ଼ା କରି ପେକ ଗଟନା ବୋଇ କରି କୁମାଇ ପାଣି କଇ ଅକତ
 ଦାଣିକରି ଯୋଇ ଆଇସି । ମାଞ୍ଜି ପାଣି ଅନଦେଲେ ସେ ଅଲିସୁ ଅଲି କେବାକ କରି ଦାଁଚନ
 ଗସ-ସି । ବେଟି ପାକାଇ ନାଇସି । ଗୋରୁକେ କଣ୍ଡେ କଣ୍ଡେ କୁଆଇ ଦେବାଇ । ସେ ମା-କି ମିଶା
 କାଠସି । କାଇ କରି ଦୁ କାସ ମରୁଇ ଅଲ ମେଲି ଉଠି ଆଇବାଇ । ସେ ବିଧାନ ମାଞ୍ଜି କକଡ଼ାକେ
 ସିବାଇ, ଉଡ଼ରେ ପାରେ ନ ଯାଅତ । ଉଡ଼ରେ ଗାଲେ କରୁ ବେଲି ନଯାଅତ ।

ଏତେ ବଡ଼ର ପାନି ଅଇଲେ ମାଣ୍ଡିଆ ବୁନବାନେ ଅଲ ଚିଅରି ବୁନବାଇ । ଚିନି
 ଅଲ ଚିଆରି ଆଉ ଅଲ ସଙ୍ଗେ ଗୁଣି ଅଲ ଓଇବାଇ । ମାଇକିକେ କଇଦେବାଇ ପେକ ବାଁଦି
 କରି ପଦାଇ ଆନସୁ କତ ବିବୋଲେ ଗୁଣିଲୋକ ଚିଆଇବୁ । କତ ବିବୋ ବୋଲି କତ ବିରି
 ପକାଇବାଇ ଗୁଣି ଅଲ କମିବାଇ । କସି ସାଗର ଦାଁଚନ ଗସି ପେକ କାଇବାଇ । କଇ ସାଲେ
 ସେ ମୁହୁଣି ମାଣ୍ଡିଆ ବୁନବାନେ ବସବଇ । ମାଇକିମନ ସୁଡ଼ି ଗାସ ବେଟି ପାଞ୍ଜି ଫିଟି ଦେବଇ ।
 ଉତେରକି କାସ କସି କରୁ ଅଢ଼କରେ ବୁନବୁ । ମାଣ୍ଡିଆ ବୁନି ସାଗର ଗୋରୁ ଯ-ଡ଼ିଆଇ
 ଆନବାନେ ସିବାଇ । ଗୋରୁ ସାଞ୍ଜିଆରି ଅକି ମାଣ୍ଡିଆଇବାଇ । ପାଲି ଅଲସି ପାଲି ପଲି ବୁନି
 ସାଗର ନଇଲ ସୁଆଡ଼ି ବୋଇ ଗରେ ଉଠି ଅଇବାଇ । ସେ ମାଇକିମନ-କେ ବୁଡ଼ ନାସି ଦେବାଇ ।

ଅଲଗା ବାଉଁଶ-କେ ପେଟପାଟ କୁଆଁରୀ । ଅଇ ଯାଇ ଗରେ ତାର ଗରେ ଉଠି ଯିବାର ।
ମାଣ୍ଡିଆ ବୁନା ପାଶରେ ପୁଆଁ ବୁନା ରଫି । ଅଲପି ଶୁଣି କାପ କରି ବୁନିବାର । ପୁଆଁ କେ
କରି ଦୁଇତା କରି ବୁନିବାର ।

ପାଳ ମାଣ୍ଡିଆ ଯେ ବୁଆଁନ ଅକରପି । ସେ ମାଣ୍ଡିଆ ବଡ଼ ଏଲେ ନିଯାଇବାର । ଡାଲ
ମାଲ ଦେବାର । ସେ ମାଣ୍ଡିଆ ବଡ଼ କନକି ଯାଇ ପଡ଼ି ଯାଏ । ପାଟ ଗାଲେ କାଟିବାକେ ଯିବାର ।
ଇଲ ବାରି ବାରି ଯିବାର, କାଟିବାର । କଡ଼ ପ ଦୁକାଇବାର । ପୁକ ଗାଲେ ସିଦ ସଙ୍ଗେ ବାଦାଲ
କରି ବାସ ବୋଲ କଟାରେ ଅନ କୁଆଁରୀ । କେଡ଼ କନା ବାଳୀ ଅନବାର, ବିରି ଯିକ
ଅନବାର । କାକଡ଼, ବଦ, କୁମଡ଼ା ଚୋଲ ଅନବାର, ସାର ବୁଦି କାଇବାର । ସେ ମାଣ୍ଡିଆ
କୁପାଳେ ଉଜାଡ଼ କରି ଦୁକାଇବାର କଟାରେ । ପୁକ ଗାଲେ ଗୋରୁ ଆନ ଦାଇ ସଙ୍ଗେ ଯୋଡ଼ି
ମାଣ୍ଡିଆବାର । ମରିଗାଲେ ଉଡ଼ାଇବାର । ଆଡ଼ ଚପକାଇ । ଚପୁକେ ଟେଡ଼ ସଙ୍ଗେ ଟେଡ଼ ଚପକାଇ
ବୋଲ କଇବାର । ଶୁଲକ ସଙ୍ଗେ ଶୁଲକବାର । ଶୁଲକ ସାରି ଡାଲ, କଇଲ ଗୁଣ୍ଡାଲ କରି ସିକା
କାଜିଆ ଟାନେ ସୁଡ଼ିଆଲ ବୋଲ ଅନବାର ଗରେ ।

ଆଗରୁ ପାଟ ଯାଇପି ଏକପଟ ପୁଆଁ । କଟା ବେଟା ସାଗର ବାଣ ବାବ କରି
ଦୁଆରବାର କଟାରେ । ଦୁଇ ଦାଉଁଶ ଗୋରୁ ମାଣ୍ଡିଆବାର । ପୁଆଁ ମରିଗାଲେ ପାଦୁଲ ପାପଡ଼ି
ପିଇ ଦେବାର, ପଟ କୁଆଁ କରି ଉଡ଼ାଇବାର ଦାରବାର । ଡାଲ କଇଲ ଟାନେ ଗୁଣ୍ଡାଲବାର ।
ଗୋଉଡ଼ିକେ ଡାକ ପିକେଇ ଦେବାର । କାଉଡ଼ି ବୋଲ ଗରେ ଯିବାର ।

॥ କନ୍ଦୀ ଗୀତ ॥

- ୧- ଜଇପୁର ଲଗେ ଜଇନା ଗିରି ଗତ ଗଲ ହିନ ବିରି
ତମରି ଆମରି ଏ କତା ତ ଡିଲେ ସପନେ ମରିକୁ ଜୁରି ।
- ୨- ଆସ ଆସ ମୋର ସେତ ପାକଲ
ତମେ ଶୁଣ ଗଲେ ଆମେ ଏକଲ
କାର ବରସାରେ ତବୁ
ତମରି ବରସା ନ ସୁନିଲେ ବିଦେଶେ ବାରି ସିବୁ ।
- ୩- ଇଦ୍ ସୁବଖା ନଈ ଟାମକ କସ
ମାଗୁର ମାତକେ ବେସର କସ
ତପିଲରେ ବାଣୀ କସ
କେତେ ଶିକାଇକୁ ପର ପୁରୁଷକେ ଗରର ଗୋସାଇଁ ପାସ ।
- ୪- ତତେ ଆସା ବଲ ପଇନା ନଗଲ ବଲ ବସୁସ ମୋର ଗଲ
ସା ରଇତନ କମେଲ ସମେଲ ତା ମଇଦେ ବଡ଼ଗଲ ।
- ୫- ସତ୍ତକ ସୁଦସ୍ୟ ସତ୍ତକ ବାଟ
ପେଟା ନାଟି ତଲେ ରଇବାର ଆଟ
ବାଲ ବାଲ ଗଡ଼ ପୁଟା
ରକତ ମାଉଁସ୍-.... ଡିବାଇ ଆଜ ଏଲୁ ବେଟ ବାଟ ।
- ୬- କାଲିଆ ବଲଦ ଗୋଡ଼ ପକାଲ
କତା କ... ଦେଲୁ ଏଡ଼େ ସୁଆଦ
ଦିଆ କେନା ବାଟେ ଯାଇଁ
ଅଶ୍ରୁର ବାଟକେ ନ ଦେଲେ ବାପା ଜୁରି ମରିଯିବି ମୁଁଇ ।
- ୭- ଚଢ଼େଇକୁ ତପ କାଉକୁ ପାସ ନଇରେ ବମର ଜାଲ
ତକେ ପେନ ପାନ ଦେଇ ସମସ୍ତେ ରକଡ଼ି ଆଦେ ପାଟି ମନେଇକ ।
- ୮- ଏତେ ହିନ ତଲୁ ତମର ବିତରେ କଲନା ନଡ଼ନ ମତେ
ରଇ ରଇ ବାବୁ କଲନା କଲୁ ନ ଶୁଭୁ କଦାରିତେ ।
- ୯- ବାସୁ ମୁଣ୍ଡି ଟୋକ ଭୁସନ୍ତ ପିଲ ସିଲସ ବିତରେ ତଲ
ରଇ ରଇ କରି ବଲନା କଲ କଲନା ନ ବୁକି ରଲ ।
- ୧୦- ସିରି ପରବତ ସିଧ ଗୁରୁଟି ଦାଁ ବୋଲେ ଦାଁ ଏଟି
ଦୁରି ରଇବ କେ ମନ ବିକଲ ଆସିଲେ କଲେ ଦଶିତ ।
- ୧୧- ଶୁରିଆଡ଼ ଯାଇ ବର ଗିଲ ଗାଇ ପାନ ମାରି ଗଲ ଯାଇଁ
ଆମର କାଦମାଲ କୋଲରେ ଦାରିଲେ ବଲଇ ବଲତ ମୁଁଇ ।

- ୧୬- ଆମ ନନ୍ଦପୁର ଶୁଣି ଡଢ଼େ ଯିବର ଗୁଣନ ବଙ୍ଗମ ଗର
ପାଳମାରେ ନର ଜର,
ପିନ ବେଲର କି ମାୟା ମୁଆଁସ ଅଣ୍ଡାଲି ତରେ କୋଲେ ତର ।
- ୧୭- ତମେ ଅନ ଗାଁରୁ ଆମେ ଅନ ଗାଁରୁ ଗୋଟେ ଗାଡ଼େ ପାଳି କାହିଁ ।
ସିଦ୍ଧ ପଦାକେ କି ଆଟ ବସାହିଁ ଦେଖା ଗୁଆଁ ଏଇ ରହିଁ ।
- ୧୮- ଲୁଟିଲ ସକାଳେ ଚାଲିଲ ପରବତେ ମାଣଲି ସୁନେଲି ଡେଲି
ଆମ ଦାବୁ ଦନ ଆସିପି ବୋଲି ବାଟେ ବାଢ଼ାବଲି ଡେଲି ।
- ୧୯- ସିନ୍ଧି ପରବତେ ବୁଲିଲ ଗୁଲ କକଡ଼ି ସିକି ଆ ଗର
ଡୋଲି ବଢ଼ାବ ହିଆ ମେଅନା ବାଢ଼ ଦୁଇ ବାଢ଼ାବ ପାହିଁ ।
- ୨୦- ଗାଡ଼ କଣ୍ଡି କଣ୍ଡି କତମ ଗତ ବେଡ଼ାରେ କରଣ୍ଡି ମାତ
ଆକି ମାଣିଦେଲେ କମାନେ ପାସ ଆତ ସାଗିଥରେ ଆସ ।
- ୨୧- କଲଙ୍କ ବଜର ସିଙ୍ଗ ପାନିଆ କସା କାତ ତଲୁ ଗୁରୁ କଳିଆଁ
କସାର ଜର କି ଘଣ୍ଟି ବସିନ କସାର ଉପରେ ଜର ତଥ ମାସ ତିଦ୍ଦ ନୁରି ।
- ୨୨- ଏନେ ବାଉଲପତା ଏନେ ନନ୍ଦପୁର ମଜରେ ଲୁଗିତ ଟୋଟା
ପାତାଲ ଆମନେ ଦା଼ର ରାଗତା କା଼ତ ଆମ ବଡ଼େ ମିଟା ।
- ୨୩- ଜନରେ ମାଣଲି ଜଲ ବାରେକା ନରନେ ମାଣଲି ବେଟ
ଦେନେ ରଲେ ବାବୁ ତମରି ଏତ ମରୁପିବା କଣା ଧତ ।
- ୨୪- ପତ ତଲୁ ତଲୁ ପତ ବାରି ଗରେ ରଲେ ସରଜନ
ତମ ଲୁଗି ବାବୁ ନିତ ବଳନା ଦାଣ୍ଡ ବାଟ ଏଲୁ ମନ ।
- ୨୫- ଆସିଲରେ ବାଡ଼ି ଉମାରିଲ ବାଡ଼ ସେନପୁର ଜିଣା ଗୁଡ଼
ଆଟ ଆନା ଡାବୁ ହିକଟ କଟାଲ ପିବୁ ବେ ଏ ଦେଶା ଗୁଡ଼ ।
- ୨୬- ରତା ରତା କଣ୍ଡି ଜଲକିଆ ଦଣ୍ଡି ବାରମାସି ତାପା କଡ଼
କସା ବାଦବାକୁ ତଦନ ପେଡ଼ି ଅନଦେ ନିଅଲ କଡ଼ ।
- ୨୭- ନିଜ ଆମ ଗତ ବମର ଜଲୁ ବରତ ନ.ଗ ସାତ ମନ୍ଦ
ଦୁଇ ସବୁ ବଲ କମଜଗଲ ବଦୁର ଗିଆନ ମଲୁ ।
- ୨୮- ପୋଡ଼ାମାତ ପୋଡ଼ାବଲ କିଆ ମାତ କିଆବଲ
ମାଆ ବାପାକୁ ଯେ ଉତ୍ତର କଲି ତୋର ସଙ୍ଗେ ରୁଇ ରଲ ।
- ୨୯- ସପର ସୁତା ମଣ୍ଡି ଅଡ଼େ ଗୁଡା ନାପୁଡାଲ ହତ ବତା
ତପରୁ ପାଳିବେ ଗୋଡ଼ ଦୁଅତା ଇଣ୍ଡି ସାଲେର ଦୁକା
ଅତ କେ ହୁଅର ଗୋଡ଼ କେ ଫାଳ ପିତା ଦୁଇଅର ମଜ ।

॥ ପ୍ରକାଦ-ପ୍ରବଚନ ॥

- ୧- ଉତ୍ତର ଉପରେ ପୁରୁନ-ତୋର କାଚା ମୁଇ ଜାଳ ।
- ୨- ଯତର ମତର ପତର ପେଣ୍ଡା-ଗର ନୁଆଁଇକେ ମାଣ୍ଡି ଅ ଆଣ୍ଡା ।
- ୩- ଟାଙ୍ଗର ମୁଣ୍ଡେ ଆଣ୍ଡି ତେବେ ନାହିଁ ।
- ୪- ମଲ ପତେ ଦେଲ ଗତେ-ତାକେ ଆକା ନାହିଁ ଆତେ ।
- ୫- କାଚା ଦେଲ କାଚା ଯିକ୍ଲ ଠାଗ-କାଦକା ବାଧ୍ୟାଏ ଦୁଲ ବଚଲ ଗାଗ ।
- ୬- ଆଇସୁ ସାଇସୁ-ଏନର ନାଲ ତେନର ନାଲ ମୋକେ କଇସୁ ।
- ୭- ଉଙ୍ଗରେ ଆର ବାଗ ନ ଅସୁ-ମୁଣ୍ଡେ ଆର ଉକନି ନ ଅସୁ ।
- ୮- ମୁଟାଇଲ ବାଗ ସିନା ଦାରି କାଇମି, କାଦଲ ବାଗ କାଇସି କ ?
- ୯- ଗାଣ୍ଡିକେ ଦାଡ଼ଡା-ବନ-କେ ମାଁ କରା
- ୧୦- ପିତଲ ମୁହକେ ନିତି ମାଁ ଜନା-ସାଣ୍ଡିତା ଗରର ନିତି ଗଜନା ।
- ୧୧- ସାସୁକେ ମାରି ଦୁଇ ଡାଙ୍ଗ-ମୁସାକେ ମାରି ଡାଙ୍ଗେକ ।
- ୧୨- ଉକ୍ତ ଗାଲେ ଅଲଦି ଗସେ, ଦାଡ଼ଡ଼ି ପରି ଡସେ ।
- ୧୩- ମେଡ଼କେ ଦେକାଇ ବାଡ଼କେ କଇସୁ ।
- ୧୪- ସାଲେ ପୋଡ଼ ରଇଲେ ଚଡ଼ଚାଡ଼, ଘେଲେ ଲେକ ଘଇଲେ ଅଣ୍ଡି ଚଡ଼ଚୋଡ଼ ।
- ୧୫- ପନସ ପତର ଦନା, ନନା କାଲ-ରେବ ନବାତ ପନା, ବୋଉ
ଗୁଟି-ରେଲ ଦନା ।

॥ ଭଗ ॥

- ୧- ଦାଘି କାଏ କାଚେଲି, ପାଚେଲି କାଏ ଚୁଲି
ଏ ବାକନା ନ କଲଲେ ମାବକ ଚୁଲପାଡ଼ (ସିଦ୍ଧ-କୋଳ)
- ୨- ବାପ ଝିଆ ଓଲ ରାଜସି. ପୋଅ ନିଆଣ୍ଟ କରସି । (ପିପଲ)
- ୩- ଗୁରୁ ଝିଆ ଏଲ ରାଜସି, ଶିଷ ବୁଲି ଆଇସି । (ବିଡମ)
- ୪- ଜେ ଜେ ବାଘିର ପାଚାଲେ ଗାଘ, ଏ ବନପ୍ରରେ କେ ଦନୁ ଦସ (ସାଲମ)
- ୫- ଜି ବୁଦର, ମ ପୁନଶ୍ଚ (ବିକନ ଥାସ)
- ୬- ଆଡ଼ ନଲଲ ମ ଶୁଣିସ (ସିଦ୍ଧ-କଥା/ଟାଟ-ଗୋବତ)
- ୭- ଗୋଟେକ ଡକଶ ପୁଟେକ ଲୁଗା (ଲପୁନ)
- ୮- ଗୋଟେକ ଡକଶ ଆନ୍ତର ଶୁଣବେଡ଼ି ମୁପସି (ନିଉଲ-ପାଳ)
- ୯- ବୁବୁଡ଼ ବାଲୁ, ନାଡ଼ବେ ଟେଲୁ (ଇଲ)
- ୧୦- ବାକନା ଚ ବାକନା, ଲୁଆ ଗୁ ବୁକନା (ମୁନ)
- ୧୧- ପାଳ ଡବଡ଼ବା ମ ଶ୍ରେକ ଜବା-ଚେଲ ପୁଲ ପୁଟ କେଡେନ ସୋବା (ଫପ)
- ୧୨- ମୁରା ପା.ଗ ଲମସି, ମୁରା ପା.ଗ ବସ୍ସି (କାଟ)
- ୧୩- କଲଙ୍ଗି ବଜର ମଇସି-ସିକ ଦା.ରୁଲେ ଦୁ ଦେଇସି ସଲପ)
- ୧୪- କିଞ୍ଚି ଆଦତ ମିଞ୍ଚି ନାଲ ଚିକ ୱେଲେ ଚିଏ ନାଲ (ହୁରୁ)
- ୧୫- ଉପ୍ରେ ଶୁରା ପା.ଗ-ଚେଲ ମୁରା ପା.ଗ (ପା.ଗୁ)

—ଦୃତୀୟ ଭାଗ—

ଦେଶିଆ

ଶବ୍ଦକୋଷ

ଦେଶିଆ-ଓଡ଼ିଆ-ଇଂରାଜୀ

ଦେଶିଆ-ଓଡ଼ିଆ-ଇଂରାଜୀ

-ଶବ୍ଦ ସୂଚୀ-

(ଅ)

ଅନ୍ୟ	ଅନ୍ୟ other	ଅଧି	ଅଧି greasy, gummy
ଅସ୍ତ	ଦାଣ୍ଡି କୁଣ୍ଡଳ ଥୋଇବା ମୂଳକ circular cushion for placing pot	ଅଟି	ସୀମା, ଧଡ଼, ନୋଡ଼ାପାତ boarder
ଅକ୍	ଭର୍ଷା ପରଦୃଶ ହେବା to be jealous	ଅତି	ତଳ ଓଷ୍ଠ lower lip
ଅକ-ଗୋନ		ଅଟର	ଅଠର eighteen
ଅକ୍-ଲେକ୍	ଭର୍ଷାକୁ ବ୍ୟକ୍ତି, ସଂଦେହ to bear jealousy, jealous man	ଅଡ଼ରୁ-	ରଡ଼ବା, ଖାପପଡ଼ା କଥା to roar
ଅକ୍		ଅଡ଼ୁଆ ଚ-ବା	ଗରମ (ରକ୍ତମଣ୍ଡା) ହୋଇଥିବା ଗାଈ ପଛରେ ଚାଲିବା ଦୋଳ bullocks to go after cow for mating
ଅକ୍ କାନ୍ଦ-	ପାଟିରେ ଅକ୍ ଠି ପୁରାଇ ବାନ୍ଧି ଅକ୍-ଲଗାଇ-	ଅଡ଼ୁଆ	ଅସ୍ୱର, ଅମୃତା ବିଷେଷ pickles, Seasoned mango, neem
	to vomit by inserting finger,	ଅଡ଼ୁଆ-	ଅଣିଆର to incline to a side
ଅକାର	ଡାଗରେ ଖୋଳିବା to digout (with the hand)	ଅଡ଼ୁ	ରୁହା, ଲୁଚି ରହିବା ସ୍ଥାନ cave, hide out
ଅକ୍	ପୁରାଇବା to push into	ଅଡ଼ୁ	ମାପ ପାତ୍ର ବିଷେଷ small winepot
ଅକଲ-	ବଳକା ହେବା to be in excess, surplus	ଅଡ଼ୁକଳସ୍ଥା	ଅସୁବିଧା ଜନକ ସ୍ଥାନ ଯେଉଁଥିରେ କିଛି କରାଯିବ ନାହିଁ inconvenient place
ଅକରେ ଲିଭ-	ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବେ ବାସ କରିବା to live alone independently		
ଅକା	ଅଭ୍ୟାସ habit		
ଅଟକ୍	ଅଟକିବା, ରଖିବା to detain		

ଅନନ୍ତା ପିଠା, ମାଣିଆ ଗୁଣିର ଦାଲିଆ
ପରି ଖାଦ୍ୟ
pudding made of millet
powder

ଅଂଡ଼ା ନିଆଁ ଝାଁ
poker

ଅନ୍ତରୀକ୍ଷା ଅନ୍ତରୀକ୍ଷା
Intestine

-ଦାରୁ ଟେକ୍ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷା, ଅନ୍ତରୀକ୍ଷା
to prop up living beings.

ଅର୍ଦ୍ଧ ଅର୍ଦ୍ଧ, ଅଧା
half

ଅର୍ଦ୍ଧ ବହୁଥିବା ବା ପଡୁଥିବା ପାଣିକୁ
ଆଣିବା
to fetch water from a
flowing or falling source

ଅର୍ଦ୍ଧ ରୋଧ, ଅଧିକ ଅବରୋଧ
to refrain from

ଅତି ଓଇବା ଅଧିକ
to be impatient

ଅତିକ ଅଧିକ
more

ଅଦୃଷ୍ଟା ଘୋଟା, ଅଧାରୋଡ଼
crippled leg

ଅନା ଗନ୍ଧା
cow's udder

ଅନିଆର-କର-
ଓଇ / ହଇରଣ
to torture

ଅନ୍ତୁ ହନ୍ତୁ 'ମାକଡ଼,
babboon

ମାଲନ୍ତ ମାକଡ଼ ବିଶେଷ
entellus

ଅନେକ ଅନେକ, ବହୁତ
many

ଅନୁଭବ ବିଭିନ୍ନ
Various

ଅନ୍ତା ଛଳା. ଅଣକ (ଲୁହା ନିର୍ମିତ)
ladle (made of gourd)

ଅପ୍-ଦୋଷ ଗ୍ରୀକାର ଅର୍ଥରେ, ନିନ୍ଦା
to admit guilt

ଅବୁଦ୍ଧ ଅବୁଦ୍ଧା, ଅନୁଶିତା
disobedient

ଅବିକା ସବୁ, କେବଳ, ଅବିକଳ
Whole, all, unmixed

ଅବ୍ୟାପ୍ତ ଲୋଭ ପ୍ରିୟ, ଆପଣାତ, ନିଜର
favorite

ଅମତ୍ତ ଅମତ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ
continuous enmity

ଅମୁକ ବନ୍ଧୁର ବନ୍ଧୁ
unfriendly

ଅରୁ ହ୍ରାସିବା, ହ୍ରାସ
to subside, decrease

ଅର୍ଜ୍ଜ ଅର୍ଜିବା
to earn

ଅରତ/ଅରତ-ରୁଗ୍ଣ
to groan

ଅର୍ଥ ଅର୍ଥ
meaning

-କାରିବା ବାଚକ, କଳା, ଯେ ଅର୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତ
କରେ
interpreter

ଅନ୍ତୁ ହରିଣ
deer

ଅରୁକ	ବଡ଼ସ୍ପୁର, ଡକି large spoon	ଅଲୁ	ହାଲକା, କମ୍ ଓଜନଆ light (weight)
ଅରୁଣ ବାଲି	ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ rainbow	ଅଲୁକା/ଉଲକ	ତରଙ୍ଗ, ତେଉ wave
ଝଲ୍-	ସ୍ଥାନ (ବଞ୍ଚିଣ ଡାଳ ଇତ୍ୟାଦିକୁ ଶାଖା ପ୍ରଶାଖା କଢ଼ିବା) to share, lop, scrape	ଅଲୁକା	କମ୍ପି ବା, ଥରବା shiver
ଅଲୁ	ଲଙ୍ଗଳ, ହଳ plough	ଅଲୁଗନ	ଝୁଲନ୍ତା ଉଲୁଗୁଣି hanging cloth rack
ଅଲୁୟା	ହଳଆ Ploughman	ଅଲୁଗା	ଭିନ୍ନ, ଅଲଗା, ପୃଥକ୍ different, separate
ଅଲୁ ପୋଡ଼ା	ହୋଲି ପର୍ବ Holi festival	ଅଲୁଗାକ-	ପୃଥକ କରିବା, ଅଲଗା କରିବା to separate
ଅଲୁକ-	ଅଟକିବା, ଅବରୁଦ୍ଧ କରିବା to choke	ଅଲୁକ/ଅଲୁକିୟା	ହଳହ yellow
ଅଲୁଣ୍ଡ-	ଉଷ୍ଣମାଇବା to set (on eggs)	ଅଲୁଦୁଆ	ଝୁଲ ବା ଅଳକ soot
ଅଲୁପ୍	କମ୍, ଅଳ୍ପ, ଅସୁଚୁର insufficient	ଅଲୁମା	ଉଇ white ant
ଅଲୁସ୍	ଧୀର ମାତା, ବିଳମ୍ବ slow, lazy late	ଅଲୁସି	ଅଳସି linseed
-ବାଙ୍ଗ-	ଅବସ୍ତ୍ର ପ୍ରସାରଣ କରିବା (ଅଳସ ଗୁଡ଼ି ବା) to stretch limbs	ଅସ୍	ଡ଼ଂସ duck
ଅଲୁସିୟା	ଅଳସୁଆ, ମାତା lazy	ନାଗା-	ବଡ଼, ବୃହତାକାର big size
-ଓଇ-	ବିଳମ୍ବିତ ହେବା to be late	ଗୁଡ଼ି-	ସାନ, ଛୋଟ small
ଅଲୁ	ଫିଲ୍ଡ-କାଷ୍ଟିକ, ହଳା Fire brand	ଅସ୍ ପାନ	ଶିଶିର, କାକର, ହୁମ dew
ଅଲୁକ-	ବୋହଲିବା, ହଲକା ବା ହଲୁଇବା to sway, wag	ଅଧକ-	
		ଅସ୍ କାଲ-	ଦୂର କରିବା, ଅନ୍ୟ ନେଇଯିବା To remove

ଅପହୃତା	ଲଜନା, ଉଲଗ୍ନ Naked
ଅପରୁ	ହତା (ଗାଈ) heifer
ଅପ୍‌କଟ/ଅପକଟା	ଖରପ, ଅସୁସ୍ଥ nasty
ଅପ୍‌ଗୁମା	ଗୁଣା. ନାକ ଅଳଙ୍କାର Nose Ornament
ଅପ୍ପା	ଗୁଳର ଓଳ, ଗୁରୁର ବହିର୍‌ଭାଗ eaves of roof
(ଆ)	
ଆ-/ଆସ୍-	ଆସିବା ଆସ to come
ଆଇ	
-ପାଡ଼-	ଫର୍ଷ ନିଶ୍ୱାସ. ହାଲ ମାରିବା to yawn, sigh
ଆଇବ୍	ପଦ care
ଆଇଲମ୍	ବିବାହର ଉପହାର wedding presents
ଆଉ	ବାଷ୍ପ, ବାଷ୍ପ steam, vapour
ଆଉନ୍-	ଅନନତ କରିବା ଆଉଜାଲିବା to bend, recline
ଆଉଲ-	ହାଉଲ noise
-ବରୁ	[ପଶୁର] ଚର୍ଚ୍ଚନ, ଉଚ୍ଚର to roar
ଆଁକର	ଅକ୍ଷରଣ ହେବା, ଗନେଇବା to sprout, gape

ଆକ୍	
-ମାରୁ	ହାକ, ଡାକିବା to shout, call
ଆକଡ଼	ଆକଡ଼ hooked, pole
ଆକା	
-ମାର	ଏକପାଖିଆ ଅଧିକ ଓଜନ one side heavy, unbalanced load
ଆଁକାର	କ୍ଷୀ, ଦ୍ୱେଷ Jealousy
ଆଁନିୟା	କ୍ଷୀପରାୟଣ, ଦ୍ୱେଷୀ Jealous
ଆକାଲ୍-	ଲୁଗା ଦଳାଇବା ବା ଧୋଇବା to wash clothes
ଆଁକ	ଆଖି, ଚକ୍ଷୁ eye
ଆଁକିୟା	କୁଦୃଷ୍ଟି, ମନ୍ଦ ଦୃଷ୍ଟି evil-eyed
-କରୁ	ମନ୍ଦଦୃଷ୍ଟି ନିଶେଷ କରା to cast the evil eye
ଆଁକ ପଟା	ଆଖିତୋ eye-lid
-ମିଟକ୍-	ମିଟମିଟି କରିବା to twinkle
ଆଁକ ଗୋଡ଼ି	ପାଦର ଗଣ୍ଠି, ବଳା ଗଣ୍ଠି ankle
ଆନ୍ତା	ବେଶ, ହାତରେ ଧରିବା handle, holder, grip
ଆଗ	ଆଗ front

ଅର୍ଦ୍ଧ	ଅର୍ଦ୍ଧ, ଅଧା half, semi	ଆଁଦାରୁ	ଅନ୍ଧାରୁ dark
ଅପରାହ୍ନ	ଅପରାହ୍ନ afternoon	ଆଦି ଦେ-	ଭାଗ୍ୟାଳ ଗୁଣ to lend land on share basis
ଅପା	ମାପିବାର ଏକକ (ଗୁଣପତ-ଅପା) a unit of measure	ଆନ୍	ଶପଥ ଗୁଣ oath
ଅର୍ଦ୍ଧ-	ଆକଟ to hinder, word off	ଆନ୍ ଦୁରିଆ ଓଇ-	ଶପଥ କରିବା, ନିୟମ କରିବା to swear
ଅର୍ଦ୍ଧକ	ଆଡ଼ ଭାବରେ ଓସାରରେ horizontal, across	ଆନ୍-	ଆଣିବା to bring
ଆଡ଼କ-ଦେଖ	ଆଡ଼କରି ଦେଖିବା, ଆଖି ମିନିମିଟି କରିବା to look sidewise, blink	ଆନ ଦାଦ	ପିତା ଅଜା great grand father
ଆଡ଼କ ପାଁ ଶିଆ	ଶାରୀ, ଲୁଗା sari, for females	ଆନ ବାଲ	ଜେଜେବାପା, ଅଜା grand father
ଆରୁ	ହାତ hand	ଆନୋତା	ଦୁଇ ଗୋଡ଼ର ସନ୍ଧ gap between the legs
ଆଠଇ	ବାଜିବା, ହାତ ଲଗାଇବା to touch, collide	ଆନ୍ତୁ/ଆଁତୁନ -ଓ ପାଟା	ଅନ୍ତ, ଅନ୍ତରୁଜ୍ଜଳା intestine, vi:cera
ଆରୁ ମାଟି ଦେ-	ପଲସ୍ତର କରିବା to plaster	ଆନ୍	ଘର ପଛଆଡ଼ back yard
ଆରୁ ସାଗିଆକରୁ-ହାତ ଦେଖାଇବା, ବଜୁଟ କରିବା	to wave hand, signal	ଆଉଟ୍-	ଉପରୁ ତଳକୁ କାଟିବା, ଟିକିବା to throw raising to a height
ଆପା	ଦେଖ handle	ଆଣା	ଅପା, ବଡ଼ ଭଉଣୀ elder sister
ଆପା	ଶାଶୁ wifes mother	ଆବୁରୁ	ଭଦ୍ରତା, ସମ୍ମାନ prestige, honour
ଆଡ଼	ହାତ Elephant	ଆମ୍	ଆମ୍ mango
ଆଁଦାନ୍	ବାଷ୍ପ, ବାମ୍ଫ steam		

ଆମଟ୍ଟ	ଖଟା, ଆମ୍ବୁଳା sour	ଆଲସାଲ -ଓଇ	ହଲଚଲ ହେବା to move, not remain stationary
ଆମ୍ବୁଲି	ଖଟାଳିଆ	ଆଲଜୁଲ୍	
ଆମ୍ବୁ ପତା	ଆମ୍ବୁ ଅରୁର mango pickles	-ଓଇ	ଶୁଭିର ହୋଇ ନରହିବା ବୁଲୁଲୁଲ ହେବା to move, not remain quiet
ଆମା	ଜେଜ, ଆଇ grand mother	ଆଲଆ	
ଆମେ	ଆମ୍ବେ we	-ଓଇ	ଥକିଲା ଅନୁଭବ କରିବା to be tired
ଆୟା	ମାଆ, ବୋଉ mother	ଆଲୁଆଲୁ	ଆନ୍ୟାଦ affectionate
ଆରୁ/ଆରି	ଏବଂ, ଆଡ଼ରି and	ଆଲେ	ହେଲେ then, if it is so
ଆରୁ	ବିଫଳ ହେବା, ହାରିବା to fail	ଆଲ୍‌କ	ଭଙ୍ଗର, ହାଲୁକା fragile
ଆରୁଇ-	ହରାଇବା to defeat	ଆଁସ୍-	ହସ to laugh
ଆରୁଗଡ଼/ ଅରଗଡ଼-	ଟାଣିବା ଭୋଷାଣିବା to pull, drag on ground	ଆଁସିସ୍	କୌତୁକିଆ funny
ଆରୁଗୋଡ଼ା	ଅର୍ଶଳ bar, railing for obstruction	ଆଁସୁଆ	ହସକୁର ମଣିଷ laughing man
ଆରୁଡ଼-ଶଳ	ହରିଡ଼-ଫଳ, କଣ୍ଠପତ୍ତିକା Adam's apple	ଆଁସୁର-କାସରୁ	ଅଂଶ ବଂଶ descendants
ଆରୁଲ	ଅସନା, ଅଡୁଆ, ଅସୁବିଧ dirty, clumsy, uneasy	ଆସା	ଆଶା hope
-କରୁ	ବିଚ୍ଛେଦକ, ରଗେଇକା, ହଇରଣ to irritate, torture	-କରୁ	ଆଶା କରିବା
ଆରୁଟ-	କୋଇରେ ମୋଡ଼ିବା, ଓଲଟାଇବା to turn back, squeeze	ଆସାଡ଼	ଆଷାଢ଼ June-July
ଆରୁମ୍-କୋଳି	ବଣଭୋଜି, ସାବଜନନ ଭୋଜି picnic	ଆସାରୁ	ଅଣିଷ୍ଠ ମାନବ, ମିଥ୍ୟା bad person, false

ଆଁସୁ	ଲୁହ tears
ଆସୁଲ୍	ଠିକ୍, ସୁନ୍ଦର right, correct
-ସଙ୍ଗେକରୁ	ନୀୟୋଗତ, ଠିକ୍ ସଙ୍ଗେ କରିବା to do correctly
ଆସ୍ତି	ସମ୍ପତ୍ତି, ବସ୍ତୁ, ଆସ୍ତି property
ଆସ୍ପତାଳା	ଚିକିତ୍ସାଳୟ, ଡାକରଖାନା hospital

(ଇ)

ଇ/ଏ	ଏହି this
ଇତ୍ତ	ଏତକ this much
ଇତ	ଏଠି, ଏଠାରେ here
ଇନ୍	କୁପ୍ରିୟ, କଞ୍ଚୁପ୍ stingy
ଇନ୍-	ଫଳରୁ ଚୋଷା କରାଯିବା to rind peel a fruit
ଇନ୍	ଇଟା brick
ଇନ୍, ଇ	ଇଟା, ଚାଲ oven made of brick
ଇଡି	ସ୍ତମ୍ଭ boundary ridge
-ମାୟା	ପକ୍ଷୀବିଶେଷ ବୁଲିବା bird spi
ଇଣ୍ଡ-	ବୁଲିବା to walk

ଇନ୍ସପେକ୍ଟି	ପରିଦର୍ଶକ, ଇନ୍ସପେକ୍ଟର Inspector
ଇରୁ	ସୂତା, ଚନ୍ଦ୍ର fibre, pith of wood
ଇରି ଇରି	ଛୋଟ, ସ୍ତମ୍ଭ small
ଇଲ	ଦାଆ sickle
ଇଁସା	ଈର୍ଷା
-କରୁ	ଈର୍ଷା, ଦେଖ କରିବା to envy
ଇଁସାଲ	ଈର୍ଷାଯୁକ୍ତ-ବ୍ୟକ୍ତି envious person
ଇଁସଲିୟା	ଈର୍ଷୁକ envious
ଇଁସାଲ୍-	ଈର୍ଷା, ଦେଖ କରିବା to envy
ଇଁସା-ଉତ୍ତା	ଈର୍ଷୁକ Jealous
-ଉତ୍ତା	ଦେଖକାରୀ envious
ଇସ୍ତୁ	ଇଷ୍ଟ କରୁ
	ମାନ୍ୟ, ପୂଜା କରିବା to worship, honour
ଇସ୍ତୁରି	ଇସ୍ତୀ an iron (pressing clothing)

(ଉ)

ଉଆ	ଓଲି, ବଡ଼ଦାଉ dillenia speciosa
ଉଆର କାନ୍ଥ	ପାଖର କାନ୍ଥ compound wall

ଉଆଁ ସ-ଆଁ ଦାରୁ	ଅମାବାସ୍ୟା dark half of month	ଉଦିକ	ହୁଦ୍କା, ହାକୁଟି hiccup
ଉଦ୍‌ଲ୍-	ତାତବାକୁ ବା ଫୁଟିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା to boil	ଉଦବ୍	ଉତ୍ସବ, ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦ festivity
ଉଦାଲ୍-	ଓଁକାଳ, ବାନ୍ତ to vomit	-କରୁ	ଆନନ୍ଦ କରିବା to rejoice
ଉଦ୍‌ନି	ଉକୁଣି louse	ଉଦଲ୍-	ଉହୁଳି ପଡ଼ିବା to overflow, spill over
ଉଦସ୍-	ଗଜେଇବା, ଅଙ୍କୁରିତ ହେବା ଉପରକୁ ଉଠିବା to sprout	ଉଦ୍‌ଲ୍-	ବାନ୍ତ କରିବା, ଓଁକାଳିବା to vomit
ଉଦ୍‌ପି ଆଇ-	ପୁନସ୍‌ସ୍‌ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟଲଭ କରିବା to pull oneself up	ଉଦ୍‌ଲି ଓଇ-	ଉତ୍ତେଜିତ ହେବା, ବିସ୍ତୋଭ କରିବା to agitate, be excited
ଉଗାଉ	ଉଦ୍‌ଘାଟନ, ଖୋଲିବା to open, uncover	ଉଠିଲ୍-	ଫଳସ୍ତୁ ଶ୍ରେଣୀ ଛିଡ଼ାଇବା to skin (e.g. Fruits)
ଉଗୁଗ	ଖୋଲ uncovered	ଉଡ଼ଲ୍-	ଉପରକୁ ଉଠିବା, ବଳପୂର୍ବକ ଘୁଙ୍ଗିବା to bounce, strew with force, spill over violently
-ଟଣ୍ଡା	ଉଦ୍‌ଗତ, ଗର୍ବୀ insolent	ଉଦ୍‌ଟ	ଉଡ଼ାଟ
ଉର୍	ଉଚ୍ଚ high	-କରୁ	ଆମୋଦରେ ମାରିବା to rejoice
ଉର୍‌ଲ୍-	ଉପରକୁ ଉଠାଇବା to lift up	-ଲଗୁ	ଉତ୍ତେଜିତ ହେବା to be excited
ଉପର୍-	ଉଠିବା, ଉପରକୁ ଉଠିବା ଲମ୍ଫ ହେବା to get up, spring up	ଉଦ୍‌ରୁ	ଶିଶୁକୁ ବୋହୁନେବା to carry a baby
ଉଦ୍‌କ ମର-	ଝୁଲି ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବା to commit suicide by hanging	-ଉଜିଲ୍	ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ, ଆଲୋକିତ bright, light
ଉଦ୍‌କା	ଅତିମୂର୍ତ୍ତ excess (in cost)	ଉଜା	ଡାହାଣ, right
		-ଡ଼େନା	ଡାହାଣ ହସ୍ତ right hand/arm

ଉତ୍ତାରୁ	ଉତ୍ତାରଣ, ଗୁଳ ଓଲଟାଇବା to remove thatching-to display pour out	ଉତ୍ତର-	ଉତ୍ତରକୁ ନୁହେଁଲିକା to overflow
ଉତ୍ତର-	ମରମତ	ଉତ୍ତର ଉତ୍ତର-	ଉତ୍ତର ଉତ୍ତର
ଉତ୍ତରଣ-	ମରମତ କରିବା, ସମାଧାନ to repair	ଉତ୍ତର	ଉତ୍ତରକୁ ଉତ୍ତର
ଉତ୍ତର-	ଉଠିବା, ଉଠିବୁ ଉଠିବା to rise, get up	ଉତ୍ତର-	ଉତ୍ତରକୁ, ଅସ୍ଥିର ଉତ୍ତର to jump, to be restless
ଉତ୍ତର-	ଉଠାଇବା, ଉଠାଇବା, ଉଠାଇବା to lift, wake up	ଉତ୍ତର-	ଉତ୍ତରକୁ ଉତ୍ତର, ଆଉଁସିକା to turn over
ଉତ୍ତରଣ	ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା, ଉପସ୍ଥିତ to disappear	ଉତ୍ତର	ଉତ୍ତରକୁ reply
ଉତ୍ତର	ଉପାଧାନ, ଖୋଳି କାଢ଼ିବା to up root, dig out buried things	-କର	ଉତ୍ତରକୁ ଉତ୍ତର to report, respond
ଉତ୍ତର	ବଥ, ବୁଣ boll	ଉତ୍ତର-	ଉତ୍ତରକୁ ଉତ୍ତର to alight
ଉତ୍ତର-	ଉଡ଼ିବା to fly	ଉତ୍ତର-	ଉତ୍ତରକୁ ଆଣିବା, ଉତ୍ତରକୁ ଉତ୍ତର to bring down
ଉତ୍ତରଣ	ଉଡ଼ିବା flying	ଉତ୍ତର	ଉତ୍ତରକୁ ଉତ୍ତର, ଉତ୍ତରକୁ sloping, alighting
ଉତ୍ତର-	ପବନରେ ଉତ୍ତରବା to blow in the wind	ଉତ୍ତର-ଉତ୍ତର	ଉତ୍ତରକୁ, ଅସ୍ଥିର, ଉତ୍ତରକୁ impatient, excited person
ଉତ୍ତର-	ବାଳିଦେବା, ଉତ୍ତରଣ କରିବା to scold, rebuke	ଉତ୍ତର	ଉତ୍ତରକୁ ଉତ୍ତର lying flat on back
ଉତ୍ତର-	ଉତ୍ତର ଉତ୍ତର, ଉତ୍ତର ଉତ୍ତର to threaten	ଉତ୍ତର	ଉତ୍ତରକୁ ଉତ୍ତର (ଉତ୍ତର) you take
ଉତ୍ତର	ଉତ୍ତରଣ, ଅସ୍ଥିର to grope for	ଉତ୍ତର	ଉତ୍ତରକୁ to rise, come up
ଉତ୍ତର	ଉତ୍ତର, ଉତ୍ତର ଉତ୍ତର ଉତ୍ତର mound identified as a deity	ଉତ୍ତର ମାସ	ଉତ୍ତରକୁ ଉତ୍ତର ମାସ next month
		ଉତ୍ତର-ଉତ୍ତର	ଉତ୍ତରକୁ ଉତ୍ତର east
		ଉତ୍ତର	ଉତ୍ତରକୁ ଉତ୍ତର to spring upward

ଉତ୍କଳ ଯିବା	ଡେଇବା, ପାରହେବା to cross over
ଢ଼େଲ	ଲମ୍ପହେବା to leap
ଉତ୍କଳ ଯିବା	ଲଢ଼ିବା
ଉତ୍କଳ ପିଢ଼	ଲଢ଼ାଇ ଯିବା
ଉତ୍କଳସ୍ତ୍ରୀ	ଗୁପ୍ତ ପଳାୟନ, ଫେରାର elopement
-ନେ-	ଲୁଚି କରି ପଳାଇବା elope
ଉଦାନ୍-	ଟାଣି ଲମ୍ବା କରିବା, ବଙ୍କାକୁ ସିଧ କରିବା to stretch to straighten up a crooked thing
ଉଦାର	ଢ଼ୁଆର
-ଦେ	ଧାରୁଦେବା, କରଜ ଦେବା to lend
ଢ଼ଦାରି ଲୋକ ରୁଦୋଷୀ,	ଧାରକାରୀ borrower
ଢ଼ଦ ରାସ୍ତା	
ଢ଼ଦାସ୍	ନିଶ୍ଚଳ ନିଶ୍ଚଳ, ଶାନ୍ତ calm and quiet
ଢ଼ନା	ଉଣା less
-କର୍	କମାଇଦେବା, ହ୍ରାସ କରିବା to decrease
ଢ଼ନସ୍	ଢ଼ନେଇଶ, ଢ଼ନତୀନ nineteen
ଢ଼ନ୍	ଅନ୍ୟ other
ଢ଼ପକ୍-	ବୁଡ଼ି ଉଠିବା, ଭାସିବା to dip up, to float

ଢ଼ପକା ବୋଳ	ମାଗଣା ଭୋଜ feast, free of payment
ଢ଼ସ୍ପତ୍ତ-	ଢ଼ପାତକା to spatter, sprinkle
ଢ଼ପର୍-	ଢ଼ପର, ଉପ up, above
ଢ଼ପାସ୍	ଢ଼ପଦାସ fasting
ଢ଼ର୍-	ଢ଼ର୍ଭାବ, ବଳବା to be excess
ଢ଼ମ୍-	ପାଚିବା, ପାଚଳ ହେବା to be ripe
ଢ଼ମାଇ-	ଢ଼ମାଇବା, ପତ ପତୁଇବା to ripen by storing in hot place
ଢ଼ମ୍ ଯିବା	ପଚିବା, ସଜିବା to rot
ଢ଼ମ୍ ଦାଇ	ଢ଼ମ୍ଭୋଇ brazier, movable oven
ଢ଼ମାରୁ-	ହମ୍ଭାରୁ, ହମ୍ଭାଳିବା cow to low
ଢ଼ଲ-	ଢ଼ଲିବା, ଢ଼ଲି ନେବା, ଢ଼ଲିବା to skin, strip off to snatch away
ଢ଼ଲୁକୁଡ଼ା	ଅଳିଆ, ଅବର୍ଜନା, ହୁଆଧର ଭୃତ litter rubbish, a ghost who catches children
ଢ଼ଲୁଲୁ-	ଢ଼ଲିବା, ଢ଼ଲି ଢ଼ଲିବା to skin
ଢ଼ଲଟ୍-	ଲେଢ଼ିବା, ଢ଼େରିବା to turn
ଢ଼ଲଟା	ଢ଼ପସ୍ପତି, ଓଲଟା opposite

ଉଲ୍‌ଡ୍-	ମାଲ ଖଲପ କରବା, ବୋର୍ଡ ଦୋରାକା to unload	ଏଡ୍‌ଜେକ୍	ଏଡ୍‌ଜେକ୍ ବଡ଼ this big
କଲ୍‌ସ୍-	କମ୍ପିବା, ଅଶ୍ୱକା, ହଲ୍‌ସିବା to shiver, horripilate	ଏଡ୍‌ଜେକ୍/ଏଡ୍‌ଜେକ୍	ଏଡ୍‌ଜେକ୍, ଏଡ୍‌ଜେକ୍ this much
ଫିୟର୍-ଫୁଲ୍	ଭୟାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି fearsome person	ଏଡ୍‌ଜେକ୍/ଏଡ୍‌ଜେକ୍	ଏଡ୍‌ଜେକ୍ ପାଖକୁ to this side
ଫ୍ଲେମ୍	ଅଗ୍ନି ଶିଖା, ବାମ୍ଫ flame, hot blast, vapour	ଏଡ୍‌ଜେକ୍	ଏଡ୍‌ଜେକ୍, ଏଡ୍‌ଜେକ୍, ବର୍ତ୍ତମାନ now
ଫ୍ଲୋ	ପିଆଜ, ତରଳ onion	ଏଡ୍‌ଜେକ୍	ଏଠାରେ here
ଫ୍ଲାଇଟ୍	ହାଲ୍‌କା, ଅଳ୍ପ ଓଜନଆ light-weight	ଏଡ୍‌ଜେକ୍/ଏଡ୍‌ଜେକ୍/ ଏଡ୍‌ଜେକ୍	ଏଡ୍‌ଜେକ୍ like this
ଫ୍ଲେଟ୍	ମୃଦୁ ମତ୍ତ ପବନ gentle breeze	ଏଡ୍‌ଜେକ୍	ଏଡ୍‌ଜେକ୍ these
ଫ୍ଲୋଟ୍	ଭିଲ୍, ହୁଲ୍‌କା loose	ଏଡ୍‌ଜେକ୍	ଏକା, ଗୋଟିଏ one
ଫ୍ଲୋଟ୍	ଅଲଗା କରବା, ହୁଲ୍‌କା କରବା to separate, loosen	ଏଡ୍‌ଜେକ୍	ଏକଲ alone
ଫ୍ଲୋଟ୍	ଫେଲ୍‌ସ୍ ଲଜ୍‌କା bare	ଏଡ୍‌ଜେକ୍	ଏକଲିଆ alone
ଫ୍ଲୋଟ୍	ପଛକୁ ଚାହିଁବା, ପଛକୁ ଦେଖିବା to look back	ଏକା	ଏକାପରି, ସମଦୃଶ୍ୟ alike
ଫ୍ଲୋଟ୍	ହାଲ୍‌କା ସହଜ light, easy	ଏଡ୍‌ଜେକ୍/ଏଡ୍‌ଜେକ୍/ମାଲ୍	ଅସାମାଜିକ ବ୍ୟକ୍ତି unsocial fellow
ଫ୍ଲୋଟ୍	ଘଷ୍ଟ, ଗରମ warmth	ଏଡ୍‌ଜେକ୍	ଏକାଦଶ eleven
ଫ୍ଲୋଟ୍	ଘଷ୍ଟା ଚାଉଳ rice from boiled paddy	ଏଡ୍‌ଜେକ୍	ମନେପକାଇବା to remember
	(ଏ)	ଏଡ୍‌ଜେକ୍	ମୁଖ୍ୟ, ପ୍ରମୁଖ head (chief)
ଏ	ଏଡ୍‌ଜେକ୍ this		

ଏର-	ହେତୁ କରବା to remember	ଓଡ଼ିନା	ଆଲଣା, ଦ୍ଵାରବନ୍ଧ ଉପର ଠାଣି shelf above door lintel.
ଏତୁକର-	ସ୍ମରଣ କରବା to remember	ଓଦର-	ପଡ଼ିଯିବା, ଚଳକୁ ପକାଇବା to fall down, drop down, knock down
ଏତୁଗୁଡ଼-	ଭୁଲିଯିବା to forget	ଓଦା	ଓଦା, ଭଜା wet
ଏଣ ଦେକ	ଉଙ୍କି ମାରିବା, ଉଣି ଦା to pry	ଓରୁ	ଓହଳ (ବରଗଛର) aerial root hanging down from branches
ଏରୁଆ	ଗୁପ୍ତକର spy	ଓରୁସୋଲ୍	ଓଭରସିୟର overseer
ଏଲ	ହେଳା	ଓଲଟ-	ଖୁଣ୍ଟିବା to poke
କର-	ଅବହେଳା କରବା to neglect	ଓଲଲ-	ଝୁଲାଇବା, ଓହଳାଇବା to hang, suspend
ଏସୁ	ଏନ୍ତବର୍ଷ current year	ଓସ	ଔଷଧ medicine
	(ଓ)	ଓସା	ଗୁଗୁମାସ August-september
ଓ-/ଓଇ-	ହେବା to be, to became	ଓସାରୁ	ଓସାର, ଚଉଡ଼ା broad, wide
ଓର-			(କ)
ଓରୁଇ-	ବିଛଣା ବିସ୍ତାରବା to spread a bed	କ-	କହିବା, ଗାଇବା to speak, to sing
ଓରନା	ବିଛଣା, ଶଯ୍ୟା bed	କର-ଲେକ	ବକ୍ତା, କୁହାଳିଆ speaker
ଓରୁ-	ଝରଣାରୁ ଜଳ ଆଣିବା to get water from flowing source	କଇଁର ବାଲ୍	କଇଁର ବାଳ, ଧୂସରାଆ ବାଳ brown, reddish hair
ଓରୁ-		କଉଁଲ୍	କୋମଳ, ମଧୁର mild, sweet, soft
ଓାର୍ ଓରୁ-	ପତ୍ତା ବା ଫାନ୍ଦ ବସାଇବା to set trap		
ଓରୁ-	ପିନ୍ଧାବା, ପିନ୍ଧାଇବା to put on cloth, to wear		

କଉଡ଼ୁ	କୈକୁକ Funny	-କରୁ	କର୍ଷି ବା, ଭୁଲନା କରିବା to compare
କୌଡ଼ା	କଉଡ଼ି cowri shell	କଟ୍-	ଅତ୍ୟାତ୍ମର କରିବା, ପୀଡ଼ା ଦେବା to oppress
କକରୁ-	କୁଞ୍ଜ, କୁଞ୍ଜିଆ ହେବା, କୁଞ୍ଜର ହେବା to shrivel up, to be wrinkled, to contract	କଟି	ନିର୍ଦ୍ଦୟ, ସ୍ୱାଧୀନ, କେଶୀ cruel, greedy, selfish
କକଡ଼ ରେଙ୍ଗି	କୁଞ୍ଜ, କୁଞ୍ଜିଆ ବାଳ curly hair	କଟକଟ୍ କରୁ-	ଚୋରୁ ଚୋରା ହେ to squeak
କକଡ଼ା	ଘୋଷା ଲୋକ, ପତ୍ତ crippled	କଟା	ଧାନ କୁଟିବାକୁ କୋତ ଦେବା paddy given for husking to others
କକଲୁ	କାଶ, କାଶ ହେବା cough	କଟାଇ	ଖଳା threshing floor
-କେକ	କାଶିବା to cough	କଟି	ଭଣ୍ଡାର ଘର granary
-କକଲୁ/		କଟୁ/କଟି	ତମାଖୁ ବା ଟୁଆପତ୍ରର ବଡ଼ା/ଗୋଡ଼ି bundle of tobacco leaves
କକଲୁ	କାଶିବା ବ୍ୟକ୍ତି who cough	କରୁ	କଡ଼, ପାର୍ଶ୍ୱ, ପାର୍ଶ୍ୱ side
କକ	ଓଲ owl	କଡ଼େ ପାଦଲ୍-	ଏକ ପାର୍ଶ୍ୱକୁ ଅନ୍ତ କରିବା to turn to a side
କକ	ବାଟୁଡ଼ bat	କଡ଼ମାତା	କୋମାତା ବସିବା a sitting position
କକମ ମତ	କଳ୍ପମ turtle	-ଦେଇବାସ-	
କରୁ	ଲଟିବା ବା ମଡ଼ିବା ଗୁରୁ creeping plant	କଡ଼	ଢ଼େଉ ବା ଚକ୍ white clay
କରୁ	ଖଲ୍ଲିବା tambourine	କଡ଼ିଆ	ଖୁଟିଲ, କଠିନ dry, tough, hard
କରୁ	ଖରୁଣ୍ଡ date-palm	-କାସ୍	ଖୁଷ୍ଟ ଭୂମିରେ ହଳ dry ploughing
କରୁ	କଣ୍ଠ	କରୁକ	ପାଉଁରା, କୋଦାନ, ଗରୁଡ଼ mattock, hoe spade,

କଡ଼ଣ୍ଡ	ନଡ଼ା, କଟାଯାଇଥିବା ଧାନଗଛ cut out paddy stems	ଘୁରୁ-	ତେପଟା ଆକାର Flat shape
-ସଜେଇ	ପତ୍ର କରି ରଖିବା to keep in row	ମରୁନି-	ଗୋଲକାର round shape
କଡ଼ମା	ଗାଧୁଆ ପାଣି ଗରମ କରିବା ଦ୍ଵାରା pot for warming bathing water	କନ୍/କୋନ	କୋଣ corner
କଣ୍ଡା	ଧାନଗୋଡ଼ା, କୁଣ୍ଡା paddy husk, barn	କଣା	ବାହୁଙ୍କି carrying staff
କଣ୍ଡି	ଛୋଟ ପାତ୍ର (ତେଲ ଠେକ) small earthen pot	କନ୍ୟା	ବିବାହଯୋଗ୍ୟା କନ୍ୟା marriageable girl
କଣ୍ଡି	ନଦ ତଟ bank, coast	କଦୁଆ	ଘୁରୁପୋକ (ଛୋଟ) bug (small)
କଣ୍ଡେକ	ଖଣ୍ଡ, ଅଳ୍ପ a portion, little bit	କନେଷ୍ଟି	କନେଷ୍ଟବଳ constable
କଠ	କାନ୍ଥ, ପାତେଲ wall	କପୁରୁ	କହୁଣି elbow joint
-ପାକଇ-	କାନ୍ଥ ଲେପିବା to plaster walls	କପଟି	କେଟ ଚାଷ, କପଟୀ hypocritical, fraudulent
କରୁଣ	ରୁଣ୍ଡି loosely woven basket used to cover bullock's face	କବରୁ	ବାଣ୍ଟା, ଖବର message
କରୁ	କାନ୍ଥ, shoulder	କବରୁପୁ:	ବାଣ୍ଟାବହକ messenger
ମୁଣ୍ଡା	ବାହୁମୂଳ root of arm	କମ୍-	ପାତେଲେ ଚକ୍ଵଟି ଚିକଟା କରିବା, କାଦୁଆ କରିବା to prepare clay by pressing with the feet
କରୁକା/କରୁକ	କରୁ, ଅସମତଳ rough, uneven	କମ୍-କ-	ମଉଳିକା, ଝାଞ୍ଜିକା to fade, to droop
କରୁ	କାଦୁଆ ମାଟି swallow ground	କମଲ	କମଳ blanket
କରୁକି	କରୁକୀ plantain	କମାଳ-	ଝିଅର କରୁକା to shave

କମାବ-	ବେକରାର କରିବା, ଅର୍ଜନ କରିବା to earn	-କାଟ୍	କରତରେ କାଟିବା to saw
କମାନ୍	ପୁଲିସ୍, ଆରକ୍ଷକ police	କରଣି ଗୁଡ଼ାଲ୍	ମୋଟା ଗୁଡ଼ାଲ୍ coarse rice
-ଡକର	ସଂରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ reserve forest	କରଥା	ଗାମୁଚା, ଚଢ଼ଲିଆ napkin, waist cloth
କମାନ୍	ଖୁଣ୍ଟ pillar	-ମେଲ୍	ଗାମୁଚା ପିନ୍ଧିବା to wear napkin
କମେଲ କମେଲ	ସଂଚୟ savings	କରଥାଇ-	କୋରିବା to grate, scoop, gnaw
କମ୍	ଶାଖା, କାଣ୍ଡ trunk, branch	କରୁକା	କାନ୍ଥ ଠାଣା, ନଡ଼ିଆ ସତେଇ wall-niche, coconut shell
ମୁଲ୍ କମ୍	ଘରର ମୁଖ୍ୟ କମ୍ ବା ଖୁଣ୍ଟ main post of house	କରୁକା	କୋଡ଼ଡ଼ whip
କମ୍ପା	ଖୁଣ୍ଟା, କାଟର ଖୁଣ୍ଟି peg, stump, cutback stables	କରୁପନା	ଗୁଞ୍ଜା, ଫାଟ, ଫାଙ୍କ, ଖୋଲ cave, chasm, declivity
କର-	କରିବା to do	କରୁଲ	ପେଡ଼, ଟୋକେଇ (ମଧ୍ୟମ ଧରଣର) basket (medium size)
କରୁ	କରୀ doer	କରସି	ଶୁଖିଲା ଗୋବର dried cowdung
କର ଓଇ-	ପାଖିଆରେ ମୁଣ୍ଡି କୁଣ୍ଡେଇବା to comb	-ଚେନା	ଘସି cave
କରଡ଼-	ଢାଳିବା to fry	କଂ- କଳିମାରୁ-	ଗୋରୁ ପାକୁଳ କରିବା to chew the cud
କରଡ଼ା	ରଜା fried	କଲ୍	ମଣିବନ୍ଧ ବା ହାତର କର୍କ wrist
କରଡ଼-	ଘୁରୁଡ଼ି ମାରିବା, ଗିଁ ଗିଁ ଶବ୍ଦ କରିବା, କୁହୁରୁଇବା to snore, groan, blow nose	କଲ୍ ଅଡ଼ପା	ବକା ହାତଥା man with bent arm
କରୁଡ଼ାମେଲ-	ଘୁରୁ ଛି ମାରିବା	କଲ୍	(ସା) ବକା ହାତଥା
କରଡ଼	କରଡ଼ saw		

କଲ୍‌ଜ	କଲଜା liver, heart	କସରୁ	କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ କଣିସାରିବା ପରେ ଫାଉଁ ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରଦତ୍ତ କନକ gift over a purchase, extra given free
କଲ	ତେଲ ବାଦାଉ କଣିକାର ଯନ୍ତ୍ର device for pressing oil	କସରୁ-	ଖସରବା, ଠଡ଼ିଯିବା to sleep, loose footing
କଲଥା	କଲଥା jackel	କସା	କଂସା metal pot
କଲସା	ବରୁଗା, ରୁଥ rafter	କସା	ଖୋସା chignon,
କଲ୍‌କା	ଗିରିସଙ୍କଟ, ଘାଟି, ସଂକଳ୍ପ ଗିରିପଥ ravine, between cliffs	କସା	କଷାୟ acid, astringent
କଲ୍‌କ	ଅମ୍‌ଗ, ଖମାର barn, corn bin	କସୁ	କାହୁଁ, କୁଣ୍ଡିଆ. ଶୁଷ୍କ କଣ୍ଠ scabies, dry itch
କଲ୍‌ଚା		ସସୁରୁ କସୁ	ଲୋଟ ଲୋଟ କାନ୍ଥ ଘିମିର ମଛ ଓ ସରସ୍ୱତୀ ଜାଣିବୁ ପ୍ରାଣୀ ଶରୀରର କାଢ଼ି, ମଛ କାଢ଼ି scale (of fish, snake)
ପକାଇ-	ଦୁହ ଜମାଣ କଣିକା ପାଇଁ ସୁଚା କୋଇ ମତ୍ତେ କଣିକା to lay plan for building a house	କସ୍‌ଲି	ଖାଇବା ପିଇବା, ଧୂମପାନ to eat, drink, smoke
କଲନି	ଧୋବା ବ୍ୟବହାର କଣିଥିବା ମଣ୍ଡ washerman's starch	କାଉର	ଖାଇବାଲ eater
କଲ୍‌ପାଉ	ଚିରକା, ବକଳ ଛଡ଼ାଇବା to tear off (bark)	କାଉନ	ଖାଦ୍ୟ, ଖିଆ food (subsistence)
କସ୍	ଲଲ, କଷୟ red	କାଉ	ଖାଦ୍ୟ, ଖାଇବା fooding, food as payment for service
ଅଧ କସ୍‌ରିୟା	ଅଧାପାଚିଲ, ଦରପାଚିଲ semi-ripe	କାଇ	କ'ଣ what
କସ୍-	ହଳ କଣିବା to plough	କେ	କ'ଣ ପାଇଁ for what
କାସ୍-	ହଳ, ତାସ		
କାସ୍‌ରୁ/କାସର ପତା	ହଳ ପାଇଁ ଥିବା ଜମି land for ploughing		
କସନା	ଲଙ୍ଗଳ ଫାଳ plough share		

-ମାତ୍ର	କେତେ how much	ଢାଁଗାରୁ	ଚୋର, ଚାନ୍ଦାଳ thief
-ପାଇ, କୁଗି କ'ଣ ପାଇଁ, କାହିଁକି	why	କାଗଜ	କଣ୍ଠ ବା ଗଳାର ଏକ ଅଳଙ୍କାର କଣ୍ଠେଷ a neck ornament collarbone
କାଆଳ	କାଢ଼ାଳ, ପିଙ୍କା cigar	-ଅଢ଼	କଣ୍ଠ ହାତ
କାଗଜ	ବେମାର	ଢାଁରୁ	ବୋତଲ, ନାଚ bottle
-ଓଇ-	ପୀଡ଼ିତ ହେବା, ଭୁଲ୍‌ଣ, ଅସୁସ୍ଥ to be ill	ଢାଁରୁ-	ସଫା ସଫି କରିବା, କାରିବା to wash and clean
କାଉ	କାଉ, କୂଆ crow	କାଚୁ	ନଷ୍ଟ ହୁଏତ ସଞ୍ଜରେ ଭୁଲୁଣି ମାରିବା, ଦେହୁଦା to kill lice between two finger nail , to poke
ଡୁମ୍ବା-	ଡାମର ନାଉ raven	ଢାଁରୁ	କଞ୍ଚା unripe
କାଉଡ଼	ବାହାଡ଼ି, ଭାର carrying yoke, load	-ପିତ୍ତା ରଞ୍ଜ	ସବୁଜ green
କାଉଡ଼ିଆ	ବାହାଡ଼ିଆଣ who carries	କାଚୁ	ଅକାଞ୍ଚି, ଅକାଞ୍ଚିନା sweepings, dirty
କାଉ/କାଉଡ଼ିଆ	ବାହୁମୁଳ, କାଖ arm pit	କାଜ	କାଜୁ, କଣ୍ଠ, ରମ୍ପା itch
କାଉର	ଠଣ୍ଡା cold	-କର	ମୋକା, କୁଣ୍ଠାକା to itch
ଢାଁକଡ଼ା	କଙ୍କଡ଼ା, କଙ୍କଟ crab	କକେ	କାରଣ; କାର୍ଯ୍ୟ, ନିମନ୍ତେ (for that) reason, purpose
ଠଣ୍ଡି-		କଟ-	କାଟିବା to cut
ମଣିଆ-		କାଟୁ	କାଟିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ capable of cutting
ରଞ୍ଜ-		ଢାଁଟା	କଞ୍ଚା, କଞ୍ଚାକଞ୍ଚ thorn
ଢାଁକର ବାଦା	କାକୁଡ଼ cucumber		
ଢାଁକଡ଼ା ପାଚୁନା	କଙ୍କର, କଙ୍କର ମାଙ୍କଡ଼ା ପାଚୁ gravel		

କାଟୁଆ	କଠଉ wooden sandal	କାଠ	କାଠବା, ଗଇବା (ପକ୍ଷୀ ଗୁରବା) sing. to cry, howl, wail
କାଟୁନା	ଲୁଉ କଥାର ମଦ୍ୟ ପାତ୍ର wine vessal (ground)	କୂର୍ କୂର୍	(ଝୁର ଝୁର) କାଠବା
କାଟ୍ ରେଟ୍	ଠିକାଦାର, କଣ୍ଠା ଚାକର contracter	ଗୁନ ଗୁନ	(ଗୁଣ୍ଡଗୁଣେ) କାଠବା
କାଟ୍‌ମ୍	ଉପହାର, ପ୍ରଦର୍ଶନ reward, presentation	ମୂର୍ମୂର୍	ସକସକ କାଠବା
କାଡ଼ା	ଶରଣ, ଠେକୁଆ hare	ଆକ୍‌ମାରି	ଶଲେଇ କାଠବା
କାଡ଼ାକୁଡ଼ି	ଘୋଟଡ଼ାଳ, ଘୋଟ ଶାଖା twigs	କାଦ	କାଦୁଆ mud, clay
କାଡ଼ି	ଖାଡ଼ି	-ଆଁଡ଼ି	ପବନ ବବାହାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ମାଟିର ପୂର୍ଣ୍ଣକୂମ୍ଭ auspicious jar set during marriages rites
କାଳୁ ବଳଦ୍	ଗୁରବାଣ୍ଡ ବଳଦ carrier bullock	-ମାଲ	ମଦ ରନ୍ଧାର ଗୁଡ଼ residue of molasses in brewing pot
କାଣ୍ଡ	ଝାର, ଶର arrow	କାଢ଼	ଖାଦ୍ୟ fooding
କାଣ୍ଡା	ଖଣ୍ଡର, ଖଣ୍ଡା sword	କାଁଦୁଲ୍	ଏକ ପ୍ରକାର ଡାଳି କାଢ଼ିବୁ ଶସ୍ୟ ବିଶେଷ, ଦରୁଡ଼ cajanus indicus
କାତା	କଥା, ଗୁଣା story language	କାନ	କାନ ear
କାତାଳ	ଗଳ୍ପ, କାହାଣୀ story	-ଦେ	ଗୁପ୍ତରେ କଥା ଶୁଣିବା to eaves drop
କାଢ଼	କୂର୍ knife	-ଗୁ	କର୍ଣ୍ଣମଳ, କାନରେ earwax
କାଚେ	ଚୋବାଇବା, ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ କରି କାଟିବା to chew, cut into pieces	କାନା	ଅନ୍ଧ, ଚକ୍ଷୁହୀନ blind
କାଚୁରି	କରୁଣା scissors	କନା	ଝୁପୁସ୍କି, କଣି କଣି ବା ଶାଖା perforated, forked branch
କାଚୁରି-	କରୁଣରେ କାଟିବା to crop with scissors	କାନ	ଏକ ପାଖକୁ sideway

କାପ୍	ଚରଦାଣ୍ଡ ଖୋଳ sheath, scabbard	କାମ୍	କାମ, କାର୍ଯ୍ୟ work
-ଫିବା	ଢୋଡ଼ିବା, ଖାପ ଖାଇବା to fit, join together	କାମାୟ-	କାମ କରି ବେତବାର କରିବ to work to earn
-ଢେ	ଡାଳ ପକାଇବା to patch	କାମାନ୍ତନେକ	ଶ୍ରମିକ, ମୂଲୀଆ labourer
କାପ୍	ଫାଳେ one half	-କରୁ	ମୂଲ୍ୟ ଲାଗିବା to earn by serving
କପାଟ୍	କବାଟ door	କାମାର	କମାର blacksmith
କାଟ୍-ଲି-	ଦୁଇଫାଳିଆ ପାଉଁଳି କବାଟ two fold door	-ମୁହଁଲ	ହାତୁଡ଼ି hammer
ଗୁଲ୍-	ଫାଳିକିଆ କବାଟ single door	କାମ୍‌ଟି	କାମଡ଼ା split bamboo
କାପାଲ୍	କପାଳ forehead	କାରୁ/କାରିଆ	ଲୁଣିଆ salty
କାପ୍	ମର୍ତ୍ତ, ନରୁଣିଆ dull	କାରୁ କାଢ଼ବା	କଳକ, କଳ୍-ଲାଗିବା to rust
କାପୁରୁ	ଅପଦ ଦାସୀଭାବନ careless	କାବ	ଝର sunlight
କାପ୍ରା	ଖପର, ଢେଲୁଆ, ଢଳାହାଣ୍ଡି potshred	-ହେକ୍	ଚର ପଡ଼ିବା to hine
କାବାଡ଼	କାଡ଼ି ପିକି ବଢ଼ରୁ ଫଳ ଚେଳକ stick thrown to knock down fruits	କାବ ପାକନା	କେକା, କୁଆପଥର hail, stone)
କାବାଡ଼ି/		କାବପ୍	ଝରପ, ମିଛ, ଅନୁଚିତ false, vile, bad
(କାମ କାବାଡ଼ି)	କାମ, କାର୍ଯ୍ୟ work	କାରୁକି ମୋଟ୍	ସାହକାରର ଥଳମୁଣ୍ଡା money lender's bag
କାବା/		କାରିନା	ମନୁଷ୍ୟରୂପ ନାଳ, ନାଳ canal like gully
(କାବା ବସା)	(ଫାଣ୍ଡା ସମ୍ପର୍କ) ରକ୍ତ ବେରୁଣିଆ କାନ୍ଥୁଆ, ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର spotted, striped	କାରୁଲ କାବା	ମହଙ୍ଗା କାବା costly place

କାଲ୍	ଏକତ୍ର ମିଶାଇବା, ଖଳିବା to mix together	କଥାଲ୍	ଖିଆଲ, ଅଟ୍ଟା
କାଲାଇ-	ଖୋଳାଇ ଦେବା ଆଉଟାଇବା (ଦୁଧ) to scald boiling milk	-କରୁ	କୌତୁଳ କରବା to joke, fondle
କାଲାଇ-	ତନ୍ତୁ ମରୁନ କରିବା to churn	କଥାଲ	ଶାଳୀ wife's younger sister
କାଲ୍	ଖାଲ, ଖାତ. ଗାତ pit, trench	କକ୍ଷା	ଡାଞ୍ଜିଢାଡ tusk
-କୂନ୍	କବର, ସମାଧି ଖୋଳିବା to dig a grave	କଜାକ-	ଡିଡାଇବା to tease, snarl
-ମାରି	ଗାତ ଖୋଳିବା to dig (a hole)	କଟ୍ଟକ	ଝରକା window
-ଡେପ୍	ଅସମତଳ, ଉତ୍ତମତ rough, undulating	କଡା-	କୁମ୍ଭି worm, maggot
କାଲ	କଳା black	କଡାଇ	କୁମ୍ଭି ସଂକ୍ରମିତ worm infected
-ଶନ୍ କାଲିୟା	ଗାତ କଳ deep black	ପାଟ-	ହଳଦା ରଙ୍ଗର ଡୋଳ yellow coloured
କାଲମାଟା	ବେକାମାଡ଼ି ବସିବା to sit cross legged	ବତର-	ଝେପୋଳ winged ants
କାଲ	କାଲ. ଆସନ୍ତା ଦିନ tomorrow	ପାଞ୍ଜି-	ଦୁର୍ଗନ୍ଧ filthy smelling
କାସ୍	କାଶ କାଶ ରୋଗ cough	ବୁରୁସା-	ଡାଆଁ ସ dragons
-କାସିୟା	କାଶିବା ଦେକ who coughs	ଉକୁ-	ପାଣିର ଡୋଳ water born
କାସ୍	ହଳ କରିବା ସମୟ time or turn of ploughing	କରୁ-	ଦୂରାବା to move around in a circuit
କାସ୍	ମୁଦ୍ରା coins	-ଉତାଡ଼ିବେ-	ଦୂରାଇ ଓଲଟାଇ ଦେବା to turn some thing
କ	ଅନ୍ତରାଳ ଅବ୍ୟୟ ପଦ interrogative particle	କମ୍ପୁ	ସ୍ତବ୍ଧ skull

କରୁ କରୁ	ଚିତ୍କାର କରିବା to scream	କୁବକାଲ,	କୁଅ (water) well
କରୁଲୁଆଁକ	କୋରରେ ଡାକ ମାରିବା rattle, loudsound	କୁକୁଡ଼ା	ଗଞ୍ଜା, କୁକୁଡ଼ା cock
-ମାର	କଳହ quarrel	-ଡାକେ	ପ୍ରଭାତ, ଭୋର dawn
କରୁ	କଳହ	କୁକୁନ୍ଡ଼ା	ନିଟ nit, louse egg
-ଓଲୁକା	କଳହ କରିବା to quarrel	କୁକୁରୁ	କୁକୁର dog
କର	ଶୁଆ parrot	-ପାସ	କୁକୁରି କାକୁରି numb
କରୁଡ଼ା	ବାଉଁଶ ଅନ୍ତ core pith of split bamboo	କୁରୁ	କୁଅଁବା to tuck in
କରୁଡ଼ି	ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ musical instrument	କୁଡ଼ି	କୁଅଁକାନ୍ତ crimped or plaited border of cloth
କରୁସା	ଛେନା cheese	କୁଡ଼ି କାଡ଼ି	ଗୁଣ୍ଡକାଠି key
କରୁ -	ବନ୍ଦ କରିବା, କଳିବା to shut	କୁଡ଼ିଆଲ	ଦୁଷ୍ଟ wicked
କରୁକ	ଦବାଟ କଲଣି door bolt, hook	କୁଡ଼ିନ	କୋଣି ଗୁଡ଼ି କେପାଣି retail seller
କରୁ	ଝକା, ଝଣି wedge, peg	କୁଟ/କୁଟି	ଖଣ୍ଡି post
-ଗୁଡ଼ିଲ	ଗୋଟା ଗୁଡ଼ିଲ unbroken rice	-ମରୁ	କଣ୍ଠା ମାରିବା to nail
କଲି-ଆଡ଼	କଣ୍ଠା collarbone	କଟ-	କୁଟିବା to pound grain
ଓଟି	ହାତକଳା, ମଣିକର wrist	କୁଟକ	କୁଟିବା ଗାଡ଼ the hole
କୁରୁ-	ପିଚିବା, ନଷ୍ଟ ହେବା to rot, be overripe		

କୁଟ୍ଟନା	କୁଟ୍ଟିବା ବାଡ଼ the pestle	କୁଦସ	ଢାଣ୍ଡି ରଖିବା ପିଣ୍ଡି saised platform to place jars, pots
କୁଟା	ଯୋନି clitoris	କୁଦରଆ-	ସୁସ୍ଥିରେ ଆସିବା to walk in leisurely manner
କୁଟୁମ୍ବ	ପରିବାର/ସମ୍ପର୍କୀୟ family, relatives	କୁନ୍	ଖୋଳିବା, କଣା କରିବା to dig up, bore
କୁଟୁମ୍ବନା	କାଠକଣା ଚଢ଼େଇ wood pecker	କୁପ୍ତ-	କୁଣ୍ଡିବା to pierce into
କୁଡ଼	କାନ୍ଥ, ପ୍ରାଚୀର wall	କୁପ୍ତା	ଗଡ଼ା/ଗୁପ୍ତ/କଦ heap, stack, mound
-ମାଲକରୁ	ପିନ୍ଧି ଗାଡ଼ କରିବା to bore a hole through a wall to steal	କୁପ୍ତି	ବଜା ବା ଲଣ୍ଠନ wick lamp
କୁଡ଼	କୁଡ଼, ଗଡ଼ା heap, pile	କୁପ୍ତିଲି	ମୁଣ୍ଡିଆ ପାହାଡ଼ hillock
କୁଡ଼ାଇ-	କୁଡ଼ାଇବା, ସଂଗ୍ରହ କରିବା to collect, amass	କୁଦେ	ବହୁତ/ବେଶି/ଅନେକ much
କୁଡ଼ା କୁଡ଼ାସୁମ	ଲେଉଟୋଲେଟମ wrinkled skin	କୁଦଡ଼ା	କୁଜା hunch back, stooping
କୁଡ଼ିକା	ବାସନା କଣେଟ a metal utensil	କୁମୁଡ଼ା	ଲତ୍ତା, କଖାରୁ pumpkin gourd
କୁଣ୍ଡି	ପୋଟାସ୍ ଟାଙ୍କି tank, reservoir	କୁରୁ-	ପିଣ୍ଡିକା white gourd
କୁଣ୍ଡାଇ ପୁତୁଲ	କଣ୍ଠେ, ଖେଳଣା toy	କୁମୁପ୍ତି	ତୁଲପତା/ତୁଲପିକା knobs on the upper circum- ference of oven
କୁରୁଣି	ମାଲ କୁକୁର she dog	କୁମୁପ୍ତ-	ଘା ବଢ଼ିବା sores, ulcers-to grow
କୁରୁର-	ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରିବା to separate mixed up things	କୁରୁ	ଝୁରୁ hoof
କୁରୁର	ଭାଗ share	କୁରୁ	ଝୁରୁ (ବାହିକଟା) blade, razor

କମ୍ବଳ ଦାଢ଼ିକାଟିବା, ଶିଅର କରାବା
 to shave
 କୁନ୍ଦଳ କଦୁଡ଼ି
 mist, fog
 କୁକୁଡ଼ି ଖୋପିବା
 to tuck in, poke
 କୁରୁ ବୁଲି ଶିଶ (ଲଢ଼ଳ ଶିଶ)
 the diagonal shaft joining
 plough with yoke
 କୁରୁଡ଼ି ମଢ଼ି
 ladder for levelling
 କୁରୁପ୍ପନାସ ପ୍ରଳୟ, ପୂର୍ଣ୍ଣ ନାଶ
 destruction, deluge
 କୁରୁମା ଖଚରଦା
 manure-heap
 କୁଲ୍ - ଖୋଲିବା
 to scoop out, to open
 କୁଲ୍ (ଠାକୁରାଣୀ ଠାକୁ) କୁଲ୍ (ଠାକୁରାଣୀ ଠାକୁ)
 winnowing fan
 ଉଲେଇ କୁଲେଇ
 small size
 କୁଲ୍ ମକୁଣ, ମକୁ
 wage
 କୁଲୁଆ ମନୁଣିଆ, ମକୁଆ, ହମିକ
 labourer
 କୁଲୁଡ଼ି ଭଗଲ, ବଡ଼ ଶିକାରୀ ପକ୍ଷୀ
 eagle
 କୁଲୁକୁଲୁଇ କୁଲ କରାବା
 to gargle
 କୁସୁମା ଝୁରୁପି
 grass scraper

କୁସୁମା ପ୍ରସୁପାସ୍
 rust ling, whisper
 କୁସୁଲ୍- ହୁଗୁଲାଇବା
 to loo.en, slacken, untie
 କେ କଏ ?
 who
 କେଡ଼େକ କେଡ଼େକଡ଼ି
 how big
 କେକେ କେତେ
 how much
 କେନେ କେଉଁଠାରେ
 where
 କେବେ କେତେବେଳେ
 when
 କେମ୍ କେମିତି, କିପରି
 how
 କେଉଟ କେଉଟ, ମାଛ ମରାବା ଲୋକ
 fisherman
 କେକ୍ସ- କେଡ଼େବା
 to throw down from a
 height, to dash down
 କେକ୍ସା ଜମ୍ପା
 earth warm
 କେନା ଦିବଳ, କଣାକଳା
 to barter
 -କି କିଦଳରେ ଭିକିବା
 କେକ୍ସା ବାକୁଆ ମୁଣା
 field mouse
 -କ୍ଷୁପି ମୁଣାଧର ପକ୍ଷୀ, ଫାଦ
 mouse trap

କେଟ୍-	ପହଞ୍ଚିବା/ଅଣିବା to arrive reach the end to suffice	କେରେଟ୍,	ଲେନ୍ ଟି (ସିଆଡ଼ ଚନ୍ଦ୍ର ସୁତାରେ ବୁଣା) loincloth
କେଡ଼/କେଲ	ଖେଳ play	କେଲ୍,	ଖେଳ game
କେଡ଼କେଲ୍	ଖେଳିବା to play	କେଲ-କେଲ୍	ହୁଡ଼ୁ ଖେଳ ,ବାଗୁଡ଼ ଖେଳ) ha do do (game)
କେନ୍ଦୁଆ	ଖେଳାଳୀ player	କେପ୍,	କକୁଡ଼ା ମୁକୁଟ plume of hair, tail feather, (as of cocks)
କେପ୍	ତାପ playing card	କେସ୍	ଓଡ଼ଣ, ମୋଟା ଚୁଦର scarf, wrapper
କେଡ଼	ଧାନ ଶିଖା ear of corn, spike	କୋଇ	କେଉଁଠାରେ where
-ଆଉଯାଇ-	ଧାନଗଛ ଶୋଇଯିବା to lie down	କୋଜ	ପାଦଚିହ୍ନ, ଖୋଜ foot print
କେବା	ବୋକା, ନବୋଧ stupid, dunce	କୋଜ୍-	ଝାବଜନ୍ତୁ ଯିବାର ଚିହ୍ନ ଧରି ଖୋଜିବା to track animals
କେବ୍-	ଢେଉବା ଅନୁସରଣ କରିବା to drive away, chase, pursue	କୋଡ଼େ	କୋଡ଼ଏ a score, twenty
କେଡ /କ	କେଡା branch	କୋନ୍	କ'ଣ, କେଉଁ which
କେପ୍-	ଲଞ୍ଚଦେବା, ଆକ୍ରମଣ କରିବା ଟକ୍ କରି ଗିଳିଦେବା to leap, to attack, to gulp	-କ	କେଉଁଠାରେ where
କେପାଇ-	ଖାପ ଖୋଇବା, ସଂଯୋଗ କରିବା to join, fit in	କେପ୍,	ସଂଯୋଗ, ଖେପ fit in
କେବ୍ଡା	ଗାଈର ଶିଳା ଭଳି ପର କନ୍ତୁ cat like striped animal	କୋପାଇ-	ରାଗିବା to be angry
କେସ୍ ପାନ	ଚେନା ପାନୀ cheese water	କୋପେସ୍	ରାଗିଲେକ angry man

	(ଗ)	ଗଞ୍ଜ	ଦୁର୍ଗ, ସହର town
ଶି-ଦୁମା, ଦୁର୍ ଅଟା	flour	(ଗଞ୍ଜମାଲ)	ସହର ଜାଗା
ଗଲ	ଗୋଧୂ Iguana	ଗଞ୍ଜ-	ଗଢ଼ିବା to mould a shape
ଗଇଡ଼ା	ଟିକ dogfly tick	ଗଞ୍ଜନ୍	ଗଢ଼ଣ make
ଗଞ୍ଜଡ଼	ଗଞ୍ଜଡ଼ herds man	ଗଞ୍ଜସା	ମାପିବାର ଏକକ ଭାଗ ପଞ୍ଚତି = ଗଞ୍ଜସା unit of measure (30 puti)
ଦମ୍ ଗଞ୍ଜଡ଼	ଦଶ ମଣିଷ prehistoric humanbeings	ଗଞ୍ଜ	ବନ୍ଧୁ, ଜ୍ଞାତ, କୁଟୁମ୍ବ relative, kinsman
ଗିଞ୍ଜଡ଼	ଅଚଳ ହେବା to fumble	ଗଞ୍ଜରୁ	ହେଉ ଶ୍ରୀ ବି who come on visit
ଗଞ୍ଜ	ଗଞ୍ଜ tree	-ମେଲ୍	ଶ୍ରୀ ବି କରାଯା rites observed to release ancestor's spirit
ଗଞ୍ଜ	ଗାୟକ-ନର୍ତ୍ତକ ଦଳ troupe (of musicians)	ଗଞ୍ଜ	ବଣହସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି (ଗୋଡ଼ ଶ୍ରମିକ) debt-servant
ଗଞ୍ଜା	ଧାରା, ମୁନା sharp, pointed	-ଆରେ	ହୀନତାପ, ଗୋଡ଼ାଧିକାରୀ man in slavery
ଗଞ୍ଜା-	ବାଜ, ବଣ୍ଡ bell	କାବାଡ଼	ମୁଲିଆ hired labourer
ଗଞ୍ଜି	ଗଞ୍ଜି, ଅଙ୍ଗୁଳି knot, ligament	ଗଞ୍ଜା	କଞ୍ଜା quilt made of rags
ଗଞ୍ଜା	ଶସ୍ତ୍ର ଅଂଶ, ଚମୁଟା pincer	ଗଞ୍ଜ-	ଫୋଡ଼ିବା, ବିଦ କରିବା to prick, pierce
ଗଞ୍ଜ	ଦେହର ଗଞ୍ଜି, କାନ୍ଧ ଟିକ, ଶେଷ ଶେଷ trunk	ଗଞ୍ଜି	ଟିକା vaccination
ଗଞ୍ଜି ମ	ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ, ଅଧିକ sufficient	ଗଞ୍ଜି -	କାଟିବା to cut

ଗିଠୁ	ଉଦ୍‌ଫୁଟ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ fetid	ଗବସ-	ଗର୍ଭପାତ (ଅସମୟରେ) to abort
-କରୁ	ଦୁର୍ଗନ୍ଧ କରିବା to stink, smell bad	ଗମରୁ	ମଧୁର ବାସନା sweet smell
-ଗୁଲୁ	କର୍ପୂର camphor	ଗମାରୁ	ଟାପର କରିବା
ଗିରି	ଘଷୁଘଷାଳ (ଗେ ମହୁଷାଦି ବ୍ୟତୀତ ପଶୁଶାଳା) hoghouse (also for dome- stic animals except cattle)	-କରୁ	ପ୍ରହସନ କରିବା, ଘଣ୍ଟାମି ବରାବା to make sarce, to ridicule
"ବାବୁର	ଭିତର ଘର inner room	ଗମ୍ଭିର	ଗମ୍ଭିର bison
ଗିରୁର	ଅସୁନ୍ଦର ବ୍ୟକ୍ତି uggly person	ଗରୁ	ଘର house
ଗିରୁରାଣୀ	ପୁରୁଷ male	ଦାଣ୍ଡୁଆଲୁ	ଦୁଇ କଡ଼ରେ ଛପର ନଥିବା without side roof
ଗିରୁଆଗଣି	ସ୍ତ୍ରୀ female	ମଉଡ଼-	କଡ଼ରେ ଛପର ଥିବା with side roof
ଗିରୁଲୁ-	ଗୋଳେଇବା, ମିଶାଇବା to dissolve, mix with water	-ଦୀଠ	ଘର ତିଆରି କରିବା to build a house
ଗରୁ	ଗଧ donkey	ଗରଣ୍ଡା	କାଠଗର log of wood
-ବାରୁ	ହେଟାକାଘ, ଘଧୁଆ hyena	ଗରୁଣ୍ଡା-	କଣ୍ଠ କଣ୍ଠ କରିବା to trim, cut in to pieces
ଗନ-	ଗଣିବା to count	ଗରନ୍	ଚନ୍ଦ୍ର ଗ୍ରହଣ eclipse
ଗନିକାକରୁ-	ଶୁଦ୍ଧୀ କରିବା to make account	ଗରବୁ	ଗର୍ବ, ଅହଙ୍କାର pride
ଗଦା	ଡେଙ୍ଗ, ବୁଲୁ chignon, stalk	-କ	ବଡ଼ାଇ କହିବା/ଅହଙ୍କାର କହିବା to boast
ଗବରୁ-	ଘାବରାଇବା to disarrange confuse	ଗଲୁ-	ଗୋଳେଇବ/ଘାରିବା to churn, pollute
		ଗଲୁ-	କଣାରେ ଚଳିବା to leak

ଗଲ/ଗୁଲନ	ଗେଣ୍ଡା/ଶାମୁଡ଼ା snail (shell, oyster)	କରୁଡ଼ାଲ ଗାଳ	କୁଣିଆ itche
ଗଦର-	ଘୋଷାରିବା/ଟାଣିନେବା to slip, to be dragged	-ଦାରୁ	କୁଣିଆ ଦେବା to have scar
ଗା-	ଗୀତ ଗାଇବା to sing	ଗାନ୍-	ଘାଣି ବା/ଗୋଳେଇବା to mix, scorch
ଗାଈ	ଗାଈ cow	ଗାନ୍	ପାଣି ଘାଟ, ପାହାଡ଼ ଘାଟି landing place on a river, mountain
ଗାଠ	ଶର/ଘା scar, ulcer, wound	ଗାନ୍ଥାଲ	ନାବିକ, ନାଉଁସ boatman
ଗାଁ	ଗାଁ village	ଗାଢ଼ଲ	ଦେଳ ଖଣ୍ଡା nape of the neck
ଗାଗଡ଼	ଶରୀର/ଦେହ/ସ୍ତମ୍ଭ body	ଗାଢ଼	ନଦୀ river
ଗାଗଡ଼ା	କଟୁଣା/କଡ଼ା ଉ bill hook	ଗାଢ଼-	ପୋତିବା, କବର ଦେବା to bury, fix
ଗାଗର	ବଣି ବାଗୁଡ଼ tinkling bell	ଗାଡ଼ା/ଅରୁଗାଡ଼ା	କବାଟ କଳଣି door catches
ଗାଗର	ପିତଳ ଗର brass pitcher	ଗାନ୍ଦାଡ଼ା	ମାଛଧର ଜାଲରେ ଲାଗିଥିବା କାଢ଼ିଣ ଖଣ୍ଡ bamboo pole attached to net
ଗାଜଲ	ତୁଡ଼ bangle	ଗାଡ଼ା	କଦଳୀ ଫେଣା, କାଟି branch of plantain
ଗାଜଲ ମୁଡ଼	ଗଜଣା ଗାଣ୍ଡି ornaments	ଗାଡ଼ା	ବସ୍ତୁକ wasp
ଗାଜା	ଗଜା tender shoot	ଗାଢ଼ର	ବୋଡ଼ା/ମେଣ୍ଡା ବୋଡ଼ା ram
-ମାଡ଼-ଟେକ୍	ଗଜଣିକା/ଅକୁଣିତ ଦେବା to sprout	ଗାଣ୍ଡେ	ସମ୍ବୋଧନ ପଦ, (ଆଦେ, ହେ) a vocative particle
ଗାଜା	ଗଞ୍ଜା (ଅଣ୍ଡା ବୁକୁଡ଼ା) rooster		
ଗାଜ	କୁଣିଆ scar		

ଗାତର	କଦାକାର, କଦର୍ଯ୍ୟ clumsy, trashy	ଗାଣ୍ଠିୟା	ଗର/ମାଟିଆ/କଳସ metal pitcher
ଗାଁତ-	ଗୁନ୍ଥିବା to string together	ଗାଲ୍	ଗାଲ cheek
ଗାଢ଼/ଗ.ତଥା	ଗଡ଼ା (ଧାନଗଡ଼ା) store, pile, stack	ଗାଲ୍-	ଭୁଲୁଣିରେ ତଲେଇବା, ଗାଳିବା to sift or strain
ଗାଡ଼ୋଇ-	ଗାଧୋଇବା (ପାଣିରେ ଗାଧୋଇବା) to bath	ଗାଲ	ବେକ neck
(ପାନ-ଗାଡ଼େଇ)		ଗାସ୍	ଘାସ grass
ଗାନା	କମାର ଘାଡ଼ି smith's bellows	ଗିକ-ଗିକରୁ	ଧକା କରିବା, ବ୍ୟଙ୍ଗ କରିବା to mock, make faces at
ଗାଢ଼-	ପାଣି ମିଶାଇ ଅଧିକ ତରଳ କରିବା to dilute	ଗିଟ୍-	ଘଟିବା to happen
ଗାଣ୍ଡିତେ-	ତରଳ ପଦାର୍ଥ ଗାଳି ଅଲଗା କରିବା to pour out	ଗିଟାଇ-	ମିଳିବା/ମିଶିବା/ଭେଟିହେବା to meet
ଗାମସୁ-	ଗାମୁଛା skirt	ଗିତ୍	ଗୀତ/ସଙ୍ଗୀତ song
ଟିଆ	ଅନ୍ତଃବସ୍ତ୍ର (ଲୁଗା ବା ପ୍ୟାଣ୍ଟ ତଳେ ପିନ୍ଧାବସ୍ତ୍ର) underwear	ଗୁଣ୍ଡିୟା	ଗାୟକ singer
ଗାରୁ	ଅଣ୍ଡା egg	ଗିତକାଲାଇ-	ଗୁଡ଼ୁ ଗୁଡ଼ୁ କରିବା to tickle
ଗାସ	କୋଣସି ଜନସମୂହ ଆତ୍ମ୍ୟନ୍ତରଣ ପଦାର୍ଥ/ଫଳ ଭିତରେ ଥିବା ଖସ, ଉଇ ଫୁଙ୍କାର କଞ୍ଚଳ କଞ୍ଚା core, soft inner part of anthill	ଗିଲ୍	ଉଡ଼ ଉଡ଼କଆ lark
ଗୁଇଁ ଗାସ	ଖଣି mine	ଗିତରୁ-	ଉତ୍ତେଜିତ ହେବା to be excited
ଗାରି	ଖାସ୍ତ୍ର ହୋଇଥିବା ଅଣ୍ଡକୋଷ cast rated testicle	ଗିନା	ଗଲ୍ (ଧାତୁ ନିର୍ମିତ) metal cup, goblet
ଗାଣି/ପାଲଗାଣି	ଘାସଗଛ ଲଗାଯାଇଥିବା ତଳ plantation field	ଗିନି	ସେହପାଇଁ, ସେହେତୁ for that, because of
		ଗିନି	ଗିନିକାଜା cymbal

ଗିର-	ଦେଶବା to cordon, surround	ଗୁରୁଗୁରୁ-	ତଳେଇ ଗଣିବା to coo
ଗିରିନେ	ଝିଅ-ଜାଲରେ ମାଛ ଧରିବା to fish with a filtering cloth	ଗୁଡ଼ାମ୍	କବର/ସମାଧି ପୁତ୍ର tomb
ଗିର-ଜାଲ		ଗୁଡ଼ା	ଗ୍ଲେଟ ପାହାଡ଼
ଉନ୍ନି-ଜାଲ	କାଗିରି ବତାରେ ତିଆରି ମାଛ- ଧରା ଜାଲ mat made of thin stripes of bamboo used for fishing	ଗୁଡ଼ିଗୁଡ଼ି	ଗ୍ଲେଟ ପାହାଡ଼ small hillock
ଗିରୁନା-	ତମ୍ବେଇ, ନେଉଳ a lizard	ଗୁଡ଼	ଗୁଡ଼
ଗିଲ-	ଗିଲବା/ଢୋକବା to swallow	ବାଲି-	ପାଣିଆ ଗୁଡ଼ molasses
ଗିଲ	ଶିଥିପିବା to be overboiled	ଚିକ-	ଚିକଟା ଗୁଡ଼ sticky
ଗିଲ୍‌ଗିଲ	ଅତ୍ୟଧିକ ଶିଥିଥିବା over boiled	ଗୁଡ଼ା	ଗ୍ଲେଟ ଗାଁ small village
ଗିଲପ	ଗୁାସ (କାତ ଗୁାସ) tumbler	ଗୁଡ଼ା	ପତ୍ତୀର ବସା, ମାତ nest
ଗୁ	ଗୁଡ଼ faeces	ଗୁଡ଼ା	ତଉଳିଆ (ଗ୍ଲେଟ) towel
ଲୁଗା	ନବ ବିବାହିତା କନ୍ୟାର ମାଆକୁ ବିବାହରେ ଉପହାର ଦେବା ଲୁଗା cloth presented to bride's mother in a wedding	ଗୁଡ଼ା-ଇ-	ଗୁଡ଼ାଇବା to wind, roll up tangle a rope
ଗୁଗୁଟା	ଗୁଡ଼ାଳିଆ ଗଛ/ଝୁଙ୍କାଳିଆ ଗୁରୁଗଛ saplings, bushy	ଗୁଡ଼ (ଇ)	ଟିକେ/ଅଳ୍ପ ପରିମାଣ indicative of some
-କର	ଘୋର ମେଘ ଭାଙ୍ଗିବା to be cloudy	(ପାଳି ଗୁଡ଼)	ମୁଦେ ପାଣି amount of liquid
ଗୁରୁ-	ଘୁଞ୍ଚିବା to move, to turn a side	ଗୁଡ଼	ମନ୍ଦିର/ଦେଉଳ temple
		ଗୁଡ଼ ସେଟି	ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକକୁ ଉଚ୍ଚ an abuse to woman
		ଗୁଣ୍ଡି	ଗୁଣ୍ଡି/ଗୁଣ୍ଡି powder

-କରୁ	ଗୁଣ୍ଡି କରିବା/ଗୁଣ୍ଡି କରିବା to pulverise	ଗୁପି-କିବା	ଗୋଳମାଳିଆ ହୋଇଯିବା to be jumbled up
ଗୁଣ୍ଡି	ବୋତାମ button	ଗୁପ୍ତକ୍ଷୁଦ୍ରା	ଧେ ଟୁଣ୍ଡ ନକହେ, କଥା ଗୁପ୍ତ ରଖେ clumsy in speech
ଗୁଣ୍ଡି	ମିଳିମିଳା ରୋଗ measles	ଗୁବା	ଫୁଲତୋଡ଼ା
ଗୁଣ୍ଡୁ	ଓଜନ ବଟକର weights.	ଫୁଲଗୁବା	ଫୁଲତୋଡ଼ା, ପୁଷ୍ପଗୁଚ୍ଛ bouquet
ଗୁଣ୍ଡୁଳ	ଗୋଲକୃତ rounded	ଗୁମ୍-	ଗରମରେ ପାଟିବା, ପଡ଼ିବା ବା ନଷ୍ଟ ହେବା to rot in the heat
-ଓଇବା	ଗୁଡ଼େଇ ହେବା, ପୁଡ଼ା ଅଡ଼ୁଆ ହେବା be twisted, tangled	ଗୁମ୍-	ନିରବ ରହିବା, ଚୁପ୍ ରହିବା to remain silent, adamant
ଗୁଁର-	ମାଳ ଗୁନ୍ଥିବା to string beads	ଗୁମାନ୍	ରୁଷିବା, ଗୁମାନ କରିବା sulkiress
ଗୁରୁଗୁରୁ-କିବା	ଦଉଡ଼ି ପଳାଇ ଯିବା to flee	ଗୁମରୁ	ବଳଦଳ ବେକରେ ବନ୍ଧା ଘଣ୍ଟି a muffled sounding thing in the cattle's neck
ଗୁହ	ମସ୍ତିଷ୍କ/ମୁଣ୍ଡର ଦଳ brain	(ଗିଟ୍ଟିଗୁମରୁ)	
ଗୁନ-	ଗୁନାଇବା/ଦୁଲେଇବା to doze	ଗମି	ପାଣିଘୁଞ୍ଚି whirl pool
ଗୁନେଇ	ଘମେଇବା ଲୋକ, ଦୁଲେଇବା ଲୋକ dozing person	ଗୁମ୍ଫା	ଢିଆ ମାରିବା blow with fist
ଗୁନ୍	ପୁଡ଼ା, ଦଉଡ଼ି thread, cord	ଗୁରୁ	ଗୁଲିବା, ଘୁଞ୍ଚିବା to move round
-ଦାରୁ	ଦଉଡ଼ି ବଳିବା to weave a cord	ଗୁରୁନାକରୁ-	ମନେ ମନେ ଘୁଞ୍ଚିବା/ଢିଗୁରୁ କରିବା କଳ୍ପନା କରିବା to meditate
ଖୁଦା	ମାଟି କଅଁଳ ବଡ଼ କଳସୀ, ଘୁମ big earthen jar	ଗୁରୁଳ	ବ୍ୟସ୍ତ, ମନ ଚୋଡ଼ାକୁଳ ହେବା worried
ଖୁରୁଖୁଟି	ମଣା mosquito, eye fly	ଖୁରୁଦା	ଢିଆ ମାରିବା a blow with the fist

କକକୁଗୁରୁଦା କହୁଣୀ ଦାସ ମାରିବା blow by elbow	-କରୁ/କ-	ଗେଁ ଗାଁ ହେବା to persist in to slur over anything
ଗୁରୁହସ୍ତେ ଜୋରରେ ଠେଲିବା ବା ଧକା ଦେବା to thrust	ଗେଁଜ (ପାଳ)	କାଞ୍ଜି ପାଣି soup gruel made of sour rice
ଗୁରୁମୂରୁ- ଗୁରୁଗୁଣ୍ଡ ଗୀତ ଗାବବା to chant, hum	ଗେଣ୍ଡୁ	ଫରସ, ଆଲୁମିନିୟମ aluminium, silver
ଗୁଣ୍ଡମାଇ ମନ୍ତ୍ର କାରିଆଣୀ enchanter, diviner	-ମୁଡା	ଧାତକ ଡାଳ metal jar
ଗୁରୁ-ବାର୍ ଗୁରୁବାର Thursday	ଗେନ୍-	କଣିକା ta buy
ଗୁଲ୍ ମିତ୍ର/ଅପତ୍ୟ false, irrelevant	ଗେନାକସା	କଣାକବା purchasings
ଗୁଲ୍ ମୂକ/କତା dumb	ଗେନୁ	ହେରା (ହେକଣେ) buyer
ଗୁଲ୍ ଗୁଳା, ଗୋଟା rounded, unbroken	ଗେବୁ	ଘାବୁ
-ଦାସ୍ତ କାଠଗରୁ unchopped wood	ଗେବୁବୁ-	ଭୁଲ କଣିକା, ଗୋଟମାଳ କରିବା to confuse, to commit mistake
-ଦାପ ହ୍ ଫାଳକିଆ କବାଟ single door	ଗେଲ ପା	ଦେକ ଧକା ଦେବା, ଭଣ୍ଡିଆ ମାରିବା ଧକା ଦେବା to give jolt
ଗୁଲ୍ ସମସ୍ତ, ସମସ୍ତ, ଗୁଣ୍ଡକ all, entire	-ଦେ	ଗୋହ୍ ପଶୁଖାଳା/ଗା ହାଳ cattle-pan
ଗୁଲ୍ ଗୋରୁଡ଼ (ବେଲକାଡ଼) fencing circuit, circular fence	ଗୋଟାଳ	ଗୋ
ଗୁପ୍ତ ସଂଘ, ଦଳ, ଗୋଠ association	-କରୁ	ଗୋଠ କରୁବା, ଗୁହପାଳକ ପଶୁ ଏକତ୍ର କରୁବା to herd cattles
ଗୁପ୍ତ ଗୁଣ୍ଡ hog	ଗୋଟେ	ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର one, undivided
ଗୋବତ୍ କରୁ କରୁବା		

ଗୋଡ଼	ଗୋଡ଼ leg	ଚଉବ	ଚଇସ ମାସ March-April
ଗୋଡ଼ା	ଘୋଡ଼ା horse	ଚଉଟି-	ଚତୁର୍ଟିବା to diffuse, giveoff fragrance
ନୋରଡ଼ି	ନଳା ditch	ଚଉଦ	ଚଉଦ fourteen
ଗୋପେନା	ଦଉଡ଼ିର ବାଟୁଳ sling	ଚକ୍‌ଚକ୍‌କରୁ-	ଚଢ଼େଇ ଚେଁ ଚୁଁ କଣିବା to chirp
ଗୋବ୍	ଗୋବ flat head, buttend	ଚକା	ସର୍ଟ, କୋଟ, କାବେଟ୍ shirt
ଗୋବବା-	ଭୃଷା ମାଣିବା/ଗୋବା ମାଣିବା to butt	ଚକ୍‌ନ	ପତ୍ତି ଦଳା square leaf-cup
ଗୋବରୁ	ଗାଈମଳ/ଗୋବର crowdung	ଚଗ-	ଚଢ଼ିବା to climb, ride
-ଚଅଡ଼ା	ଗୋବରଗୋଳା ପାଣି mixed with water	ଚଗାଇ-	ଚଢ଼ାଇବା to raise
ଗୋରୁ-	ଘୋରାବା/ଖିଲରେ ବାଟିବା to grind, pound pestle grains	ଚଗୁଡ଼ି	ଉଠାଣି ascendidg
ଗୋରୁନା	ଘୋରୁଟା ଚକ mill stone	ଚଗୁଡ଼େକ-	ନାକି କରି କହିବା to shout at
ଗୋରୁ	ଗୋରୁ kine	ଚତମ୍-	ମାଜିବା to rinse
ବୀଦାବେଲ୍	ଗୋଧୂଳ ସମୟ twilight	ଚଟିଆ	ଘରେଟିଆ ଚଢ଼େଇ sparrow
	(ଚ)	ଚେ	ସୁତଗୋଳା ଚେ ladle cstick
ଚ	ଚଅ six	ଚେଲ୍	ଲିଙ୍ଗ (ପୁରୁଷ) penis
ଚ-ଚଣ୍	ଏଣୁଚେଣ୍ ଗପିବା, ନଅ-ଚଅ କହିବା irrelevant talk	-ଚାଟ	(ଖାଦୁ ଚଢ଼ିବା) to circumcise

ଚଉ	ଥୋଡ଼, ଦାଢ଼ି beard	ଚଲ୍-	ଖୁଲ/ପିବା to go
ଚଉଇ	ପକ୍ଷୀ/ଚଢ଼େଇ bird	ଚଲାଇ-	ଆଡ଼ୁଲ ମାରିବା to paddle
ଚଢ଼ା	ଛେଦପାଣି, ଗୋବର ପାଣି ପକାଇ ଶୁଷ୍କ କରିବା purifying cowdung with water	ଶୁଇ	ଛାଇ shade
ଚଢ଼ୁଆ	ଆଳ/ଧାତକ ଆଳ metal plate, disc	ଶୁଉଲ୍,	ଶୁଉଲ rice (uncooked)
ଚଣ୍ଡି	ଉପର ଓଠ, ପକ୍ଷ upperlip, beak, bill	ଶୁଉଲିଆ	ଅଳପୁଆ (କାମ ନକରି ଯେ ଖାଏ) idler, who eats and never work
ମାଣ୍ଡି ଆଚଣ୍ଡି	ମାଣ୍ଡି ଆ ଚଣ୍ଡୁ husk	ଶୁର୍କ-	ଶୁଖିବା to taste
-ଜୁଜାଳ	ବୁଲୁଆ who carries tales	ଶୁର୍କନା	ଶୁଖଣା/ଡର which palliates the sense of taste, refrains of riddles
ଚକ୍ଷୁ	ବୁଦ୍ଧିଆ skillful	ଶୁକଲ	ଚଖିଲ one who tastes
ଚକେନ୍	ଷଣେକ ଟିକେ ସମୟ a little while	ଶୁକ୍ତା	କଞ୍ଚିଆ (କାଞ୍ଚିଣ ପାତ୍ରରେ ତିଆର) ଶୁକ୍ତା wicker baskets
ଚପ୍	ଅଠା, ଚକଟା ରସ sticky juice, gum	ଶୁର୍	ଶୁର୍ to mow, scrape off
ଚପ୍-	ଟିକିଟିକି କରି କାଟିବା/ଛେଡ଼ିବା to chop, thrash	ଶୁଗପାତ	ସମସ୍ତ ପୂଜା ସାମଗ୍ରୀ miscellaneous materials for any rites
ଚମକ-	ଚମକ ପଡ଼ିବା, ଚଞ୍ଚିକିବା to cringe in fear to wince	ଶୁହ୍	ଶୁଟି କରି ଖାଇବା to lick, eat
ଚର	ଚର, ଅସ୍ତରୀ ଶୋଲ ford	ଶୁହ୍‌ବ	ଯେ ଶୁଟିକରି ଖାଏ one who licks
ଚରୁ (କାଚ)	ଚରୁଅଳ ପକ୍ଷ ବୃକ୍ଷରେ ରନ୍ଧା ଗୁଡ଼ sacred or ceremonial rice		
ଚଲ୍-	ଚିତାଇବା to tease, annoy		

ଗୁଟ୍	ବଟ୍ bigladle	ସମିଶାଳା, ପାନ୍ଥଶାଳା choultry, resthouse for pilgrims
-ମାଛ	ଆଡୁଲ ମାରିବା to paddle a canoe	
ଗୁଟତା	ଭସ୍, ଚୋପା ଇତ୍ୟାଦି husks and rinds of grain	ଛତୁ mushroom
ଗୁଟନା	ଗୁଡ଼ାଳ ପୋଛୁ ଟେକେଇ, ଗୋବର ଟେକେଇ basket used mainly to carry cowdung	ଦରୁପିମ୍- ଇଆକୁ ମାନୋଇ-
ଗୁଟି	ପିମ୍ପୁଡ଼ ant	ଏକ ପ୍ରକାର ଛତୁ " (ଦୁକାଛତୁ) " from anthill
ସପୁର-	ଛୁତ୍, ଚୋଟ ପିମ୍ପୁଡ଼ tiny	ବାଉଁଶପନି- ଏକ ପ୍ରକାର ଛତୁ (ବାଉଁଶଛତୁ) from bamboo
ବସ-	ବସାନ୍ biting	ବାଲ୍- ବାଲି- ବଟକ୍ ସରୁଗି-
କରୁଣ-	କାମୁଡ଼ା ପିମ୍ପୁଡ଼	ଏକ ପ୍ରକାର ଛତୁ " " (ଲମ୍ବାଛତୁ) tall variety
କରୁମୁଣ୍ଡି	ବଡ଼ ମୁଣ୍ଡିଆ	ଗୁପ - ଛତାଦବା, ଚୋପା ଛତା-ବା to peel (fruit)
ଗୁଡ୍	ଛାଡ଼ିପସ ଦେବା, ଦୋଷ ମାର୍ଜନା କରିବା, to discard, abandon, wean, forgive, acquit, divorcee	ଗୁନି ଗୁଣିଣି, ହପର thatch
ଗୁଡ଼	ବିନା, ବ୍ୟତୀତ without	ଗୁପ୍ ଗୁପିବା, ଦାବିବା to press
ଗୁଡ଼ି	ଛାଡ଼ିପସ ପାଇଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ divorcee (fem)	ଗୁପିଦାର୍- ଗୁପିଧରିବା to grab
ଗୁଣ୍ଡି	ଶୀଘ୍ର quickly, instantly	ଗୁପଡ଼ ଗୁପଡ଼ା slap
ଗୁଣ୍ଡାଲ୍	ବୁଣାଳ, ଚନ୍ଦା weaver	ଗୁପ୍ଲିକା- ବେ କର ଘୋକାଇବା to chew noisely
ଗୁଚପ	ବର୍ଷା ଟୋପି, ଛତା rain hat	ଗୁବ୍- କାମୁଡ଼ିବା (ଦନ୍ତାଦାତ କରୁବା) to bite
		ଗୁବଲ୍- ଘୋକାଇ ଘୋକାଇ ଖାଇବା to gri*, chew thoroughly

ବୁଦ୍ଧ	କାମୁଡ଼ା biting	ଚାରିବାଟ	ଚାରିପଟ around
ସମ୍	ଚମ୍ପି skin, hide	ଚାରିକେଡ଼କ	
ସମ୍ପର	ଚେମଡ଼ିଆ skinny, pliant	-କାନ୍ଦା	ଏକକ ମାପ (ଦଶ ପୋଟି = କାନ୍ଦା) unit of measure (40 puti)
-କୋଳ	କାକୁଡ଼ wart	ଚାଲ୍	ଗୁଲ, ମେଡ଼ା hide
-ପୁଲ	ଆବୁ, ବର୍ଷିତ ମାଂସପେଶୀ tumour	ଚେଲ	ଗଜର ଛେଲ bark
-ବେଟ୍	ଗୁଣ୍ଡିବା, ବସିକର ମଇଳା ଉଡ଼ାଇବା to scrape	-ଉଡ଼ିଗିଇ	ଛଡ଼ାଇବା, ଚୋପା ଉଡ଼ାଇବା to peel
ସମ୍ପର	ମୋଡ଼ cobbler	-ବେଟ୍	ଛଡ଼େଇବା to skin
ସମ୍ପଦା	ଖାମୁଚା shell	ଠାଡ଼ାଇ	ଖୋଲଦେବା to strip off
ସମ୍ପତ୍ତା	ଛୁମୁଡ଼ିଆ covered pavilion awning made of branches	ଚାଲଇ-	ଚଳାଇବା (ଚାଲୁଣିଘେ) to sift
ଚାକୁ	ଚୋରାସୁ, ଶାଉଁଶ ash	ଚାଲ୍ ନି	ଚାଲୁଣି sieve
ଚାନ୍ଦୁଆ	ଚାନ୍ଦିଆ ରଙ୍ଗ ash coloured	ଚାଲ୍ ପାଡ଼ି	ବାନ ପାଖ ବାଲଇ ଏକଅଂଶ portion of the cheek near about the ears
ଚାନ୍ଦୁ-	ଚାନ୍ଦିବା to graze, browse	ଚ-	ଛୁଇଁବା to touch
ଚାନ୍ଦ	ବାସପନ ଥିବା ଭୂମି pasture	ଚୁଆଁ	ମାସିକ ଚୁଛୁପାକ (ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର)
ଚାନ୍ଦର	ଗୋଚର ଭୂମି grazing ground	ଚିଉର	ସନ୍ତସନ୍ତୁଆ କାଦୁଆ ଯାଗା swamp
ସ୍ତର	ଚାନ୍ଦ four	ଚିଉର	ଢେପିବା, ଫାଟିଥିବା cracked
		ଚିଉ-	ଛୁକିବା to sneeze

ତେଲ	ତେଲ oil	ଚିତ୍ର-	ଛୁଣ୍ଟାଇବା to break, terminate
ତେଲ	ପାଲସ, ଚକଟିଆ smooth, glossy	ଚିଲ୍‌କା-	ନଆଁ ଛୁଟିକବା spark, spurling
-ଚିତ୍ର	ତେଲ ଘଣା oil press	ଚିତଙ୍ଗା	ବାଉଁଶ ଜଣି bamboo twings, wattle
ମାତୁ ତେଲ	ଚେଳକାଣି, କାଣିଆ ତେଲ sedimented oil	ଚିତ୍	ଚିତ୍ flat, lying on back
ଚିକଲ୍	କାଦୁଅ, ପଇ mud, mire	କର-	ଚିତ୍ କର ପକେଇବା to flatten
-ଦାଉ-	ବାସନମି କାଦୁଆ କରିବା to make the soil muddy after sowing	-ପାଟିୟା	ପଛ ପଟିଆ being on the back
ଚିକ	ଚିକଟା stingy	ଚିତରୁ	ଚିତ painting
(ଚିକଗୁଡ଼)	ଚିକଟା ଗୁଡ଼	-କାରିୟା	ଚିତକର painter
ଚିକଲ୍-	କଣା ବାଟେ ଗଲବା to leak	ଚିତଲ୍	ଫରାଣ deer
ଚିକ୍‌ଲାଇ-	କଣା ବାଟେ ଧୁରାଇବା to push in (through a narrow passage)	ଚିତା	ଧାନ ଝଟ paddy insect
ଚିତ୍	ଛୁଟାଇବା (ପାଣି ଛୁଟାଇବା) to splash out in order to drain	ଚିତ୍-	ଜାଣିବା, ଭୁଲିବା to know
ଚିତି	ଚିତି notice	ଚିତା	ଚିତ୍ mark
ଚିଟ୍‌କା	ଝିଝିକା cricket	ଚିତ୍	ଉତ୍ତର ପଡ଼ୁଥିବା ପଦାର୍ଥକୁ ଧରିବା to catch a falling matter
ଚିଟ୍‌କ ମୁଣ୍ଡ	ଆଲଗ ମୁଣ୍ଡ dishevelled head	ଚିତ୍	ସାନ, ଛୋଟ little
ଚିତଲ୍	ରକ୍ଷ, ନିଷି (ଉକୁଣିର ଅଣ୍ଟା) louse-mite, morpion	-ଆଙ୍ଗୁଳି	କଣି ଆଙ୍ଗୁଳି little finger
		ଚିତ୍-	ଚିପିବା to choke

ତମ୍ବା	ତୁମ୍ବା, ଗପଣା tongs, clamp	ତିରକାରୁ-	ଜମିରେ ପ୍ରଥମବାର ଚାଷ (ଏକତରଫ)
ଗଣାଳ	ଅଣ୍ଡପାରିଆ narrow	ତିର	ପାହାଡ଼ କାନ୍ଥ wall of cliff
ଗପ	କଳା, ନାମଡ଼ା wedge, chip for tightening	-କାନ୍ଦିପିପା	ଶିକାରୀ/ଶିକାର ସମୟରେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଦ୍ୟକ୍ତ
-ବାଦ	ବାଉଁଶ କାମଡ଼ା ବାନ୍ଧ ଟାଣିବ କରିବା to tie compressing between two pieces of split bamboo	ତିରୁଲ	ଖୁରୁ ପଇସା small coins, changes
ଗପିଆ	ଆଖି ଲେଖିଲା rheum of eyes	ତିଲ୍ଲିପା	ଗୁଡ଼ିକ କଠଖଣ୍ଡ, ଛୁଲକା small pieces of wood
ଗପୁଡ଼ି	ଅବସନ୍ନ ଧାନ off-season paddy	ତୁଆ	ଗପିଆ, ତୁଆ, କୁଣ୍ଡି pool
ଗପୁଲ	ପତ୍ର ଠାକୁ leaf cup	ତୁଆଁ	ଅମିଷ, ଅଶୁଦ୍ଧ impure
ଗମ୍	ତମ୍ବାରେ ଧରିବା, ତିମ୍ବାଦିବା to pinch with pincer	ତୁଣ୍ଡ	ଫମ୍ପା, ନାଗଣା, ଭୁକା empty, bare, free of cost
ତିମ୍ବାଦେ-	ତିମ୍ବାଦିବା to pinch	ତୁଣ୍ଡା	ତୁଣ୍ଡା musk shrew
ତିମ୍ବାକୁ	ତିମ୍ବା pincer	ତୁଟ-	କଣ୍ଠାରେ ତୁଣ୍ଡା ଦେବା to plug
ତିମ୍ବା କାଳ	ଗୁଆକାଳ nut cracker	ତୁଟିନା	ତୁଣ୍ଡା plug
ତିମ୍ବାଜି	ସିମେଣ୍ଟ cement	ତୁଟୁଲ	ମଳଦ୍ୱାର anus, buttock
ତିମ୍ବାବ	ନିରବ silent, mumb	ତୁନ	ତୁନପଥର, ଖଣ୍ଡପଥର limestone
ତିର	ଶିର, ନାଡ଼	ତୁନା	ଗୁଣ୍ଡି, ତୁନା କରିବା powder
ତିରୁ-	କଟୁଣ୍ଡ କରିବା, ତିରୁଦା to split rend, cleave	-ପାକନା	ଶିଳ, ଯେଉଁ ପଥରରେ ବଟାପାଏ grinding stone

ଚୁପୁରୁ-	ଚପୁଡ଼ି ପାଣି ବାହାର କରିବା to suck, squeeze, ring out water	ପକା ଚୁଲି	ଗୋଟିଏ ଛାନରେ ଲାଗି ଲାଗି ଦୁଇଟି ଚୁଲି with double oven
ଚୁପୁରୁକା-	ତାଁ ତାଁ ଶବ୍ଦ କରି ପିଇବା to sip noisily	ଏକଟା ଚୁଲି	ଗୋଟିଏ ମାଟି ଚିଆରି ଚୁଲି single
ଚୁମ୍ବ -	ଚୁମା ଦେବା, ବୋକଦେବା to kiss	ଚେକ୍-	ଫେକବା, ପୋଡ଼ି ସିଝାଇବା to bake, foment
ଚୁମ୍ବ	ବୋକ, ଗେଲ, ଚୁମା kiss	ଚେକ୍	ଅବରୋଧ କରିବା, ଛେକବା to check, obstruct
ଜଳଚୁମ୍ବଳ-	ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କରିବା to set fire	ଚେଣ୍ଡି	ବାଳ, ଚୁଟି hair
ଚୁରୁଚୁରୁ	ଧରୁ ପରିଷ୍କାର କରିଦେବା, ଶେଷ କରିଦେବା all cleared	ଚେଣ୍ଡୁ	ଢ଼ଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ strong and stout
ଚୁରି	କୁରୀ knife	ଚେତ-	ଅନୁଭବ କରିବା, ଚେତା ହେବା to feel, realise
ଚୁରିକଡ଼ା	ଘୁଣ ପୋକ (ସେଣ୍ଡୁ ମୋକ କାଠ କଣା କରନ୍ତି) weevil, wood b rer	ଚେଡ଼ପାନ	ଛେନା ପାଣି cheese water
ଚୁରିକ	ଛୋଟ ପାଣ୍ଡୁଆ small basket	ଚେଁଦୁରୁ	ସିନ୍ଧୁର vermillion
ଚୁରୁ ମୁଡ଼ରେ		ଚେନା	ଗୋବର cow dung
ଚାବୁ-	ଜାବୁଡ଼ି ଧରିବା to grab firmly	ଚେନା	ଗଣା gram, chickpea
ଚୁଲୁଚୁଲୁ-	ଧୀରେ ହଲବା to shiver (asleaves)	ଚେରୁ	ମୂଳ, ଚେର root
ଚୁଲୁଚୁଲୁ-	ଗୋଳାଇବା, ଘାଣ୍ଟିବା to stir	-ଚେନା	ବାଦାମ groundnut
ଚୁଲି	ଚୁଲି oven	ଚେଲ୍	ଶେଳ ବଞ୍ଜା spear
		ଚେଲି	ଛେଲି goat

ଚେଲକା	କାଠ ଛୁଲକା sliced saraping wood shavings	କହି-	ଠକା, ଭଣ୍ଡାଇବା, ଫାଳିବା to deceive
ଶ୍ଵେଟ	ଶ୍ଵେଟ short	-ବାଦ-	
ଶ୍ଵେଟା	ଶ୍ଵେଟା lame	କଟ-ନା	ଶ୍ଵିଗ୍ର, ଦ୍ରୁତାର୍ quickly
ଶ୍ଵେଟାଶ୍ଵେଟା	ଶ୍ଵେଟାଶ୍ଵେଟା limp to limp	ଜଠ	ଜନ୍ତୁ animal
ଶ୍ଵେର-	ଶ୍ଵେର କରବା to steal	(ଜଠ କିୟାଦ)	ଜନ୍ତୁକୁଡ଼ା
ଶ୍ଵେରନା-	ଶ୍ଵେର, ଖାଉଣ thief, gluttonous	ଜଠ କଠ	ଏଣେ ତେଣେ here and there
ଶ୍ଵେରଟିୟା	ଦୁଷ୍ଟ wicked	ଜଠନ	ସାବଧାନତାପୂର୍ଣ୍ଣ, ସତର ସତ୍ତ୍ଵ careful
	(କ)	ଜଠଲେକ	କୌତୁକିଆ fanciful
କଥ	ଅଧ୍ୟକ୍ଷକ, ପ୍ରଭୁ excess, sufficient	ଜନ	ଜନ୍ମ, ଚନ୍ଦ୍ର moon
କଇ	କଥା fire	କୈଳଜନ	ଧ୍ରୁବା ଚନ୍ଦ୍ର crescent moon
କଠ-	କୋକ leech	କନନ	ଜନ୍ମ, ପ୍ରସବ birth
କଠ-	ଝଟକିବା to shine, glitter	-କର-	ଜନ୍ମ ଦେବା to give birth
କଠ	ଶ୍ଵେଟ ଶବ୍ଦ tonsil	କନା	ମକା maiza
କପାଳ	ଶିଉଳ moss, hydrilla verticillate	କନପା	ଝୋଟ, ଜଣପଟ jute, cotton string
କଠ	କଠ thigh	କବର	ଦୁଷ୍ଟ ପ୍ରବଚନାମାନଙ୍କ କବଳପ୍ର ରକ୍ଷା ଠାବବା ପାଇଁ ଗୁଣିଆ ପୋତଲିବା ଖଣ୍ଡ The pole fixed as barricade to the movement of den- gerous spirits

ଜବା	କାଦୁଅ ପଙ୍କ mud	ଜାକଟ୍	ଜାକେଟ (କୋଟ.) jacket
ଜମସ୍ୱର	ଅନ୍ୟସ୍ୱର, ସ୍ୱର୍ଗ other world	ଜାକ୍ସିନ୍	ଜଙ୍କସନ୍, ଗୁଣିତ୍ତକ junction
ଜମ-	ଏକତ୍ର ହେବା, ସମବେତ ହେବା to assemble	ଜାଗ୍-	ଜାଗିବା, ଅପେକ୍ଷା କରିବା to wait to guard, watch
ଜମାନ୍	ପୁଲିସ୍, ପୋଲିସ୍ police	ଜାଗ୍ରତା	ସତର୍କ ରହିବା watchful
ଜମକା	ଝୁମୁକା pendant	ଜାଗୁଆଳ	ଜଗୁଆଳ watch man
ଜର	ଜ୍ୱର, ଫର fever	ଜାଗି ଜଳ	ଜଳତ୍ରା ଅଙ୍ଗାର ଆଞ୍ଜ, ଭୃସ୍ମେଇ brazier
ଜରୁ-	ଶୋଷି ଦୋଇଯିବା, ଶୋଷିନେବା to soak, absorb	ଜାତ୍-	ପ୍ରାପ୍ତବା to offer
ଜଣମାନା	ଜଣମାନା penalty, fine	ଜାଟି	ଝଗଡ଼ା quarrel
ଜଲ୍-	ଜଳରେ ଜଳିବା to burn with fire	ଜାଟି ଜାଗଡ଼ା	ଜଳକଟକ wrangling
ଜଲ	ଖାଲୁଆ ସନ୍ତସନ୍ତୁଆ ସାଗା, ଗଡ଼ଖାତ, ଝରଣା spring, moat, bog	ଜାଟୁର୍ତ୍ତଲ-	ତଳ ବାନ୍ଧବା to form gang
ଜା-ଜ-/ଗା	ଯିବା to go	ଜାଡ଼	ଝାଡ଼ିବା to clean
ଜାତ	ଜାତା ହେଉନା କାହିଁକି, ଯେଉଁ whatever	ଜାଡ଼	ଘାସ ଗୁଡ଼ା grass, shrubs
ଜାଣିଲ	ସାଥୀ କା twin	-ପୋଡ଼	ପୋଡ଼, ବଣୁଆ ମହୁଣି bison
-ଜାକ	ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ. ଯାକ untill	-ମାଲ	ମାଲ, ବର୍ତ୍ତିକର ମାଲ house gardener
ଜାଠେ	ଏକ ପର୍ବ a festival in september preceedidg 'bandapmpms'	ଜାଡ଼	ଝୁଡ଼ି, ଝୁଡ଼ା swinging basket

ନାଭା	ଗେଣ୍ଡା, ଚକ grinder, millstone, stone handmill	ଟେନା ଜାଲ/ ଟେଉଳି/	ଏକ ଏକ ପ୍ରକାର ଜାଲ bijal,
ନାଭାକରୁ	ତୁଳନା କରିବା to compare	ଗିଡ଼ା/ଗୁଣ୍ଡି	gundri jal
ନାନ୍-	ଜାଣିବା to know	ଜାଲ	ଧଡ଼ି, କାନ୍ଥ fringe of cloth
ନାପି	ଝୁମ୍ପା tinkling ornament	ଜି	ଝିଅ daughter
ନାପ	ଥଳ, ପକେଟ pocket	ଜିଲ୍	ଜଞ୍ଜିବା to live
ନାବୁ	ଲଗାତର ବର୍ଷା ଝରି ବରଷା continuous rain	ଜିଉନା	ଜଞ୍ଜିବା ଭଙ୍ଗ, ଜୀବନ livelihood
ନାମ	ପିନୁଳ guava psidium pyriferaum	ଜିନ୍-	ଝିଙ୍କିବା, ଜୋରରେ ଟାଣିବା to drag, draw, pull
ନାମ	ଦାନ୍ତ ମାଢ଼ି jaw	ଜିନାଟାନା	ଝିଙ୍କାଝିଙ୍କି କରିବା, ଟଣାଉଟଣା, ଦୋଷଡ଼ା ଦୋଷଡ଼ draggiug
-ନାମ୍	କଳଦାନ୍ତ molar	ଜିକୁବନ୍	କଣ୍ଠା ଦଣ୍ଡ thorny thicket
ନାମିଲ	କାଘା pheasant	ଜିକ୍	ଖଣ୍ଡ bits of broken pot, pots- herds
ନାସତାନ	ବାକୁଡ଼ା ଧାନ wild paddy	ଜିନାଡ଼ି-	କଡ଼ମଡ଼ ହେବା to gnaw
ନାଲ	ଝାକ sweat	କିଁକିଁ	ଫଳର ଭିତର ଶସ୍ତ core of fruit
-ସୁର୍-	ଝାକ ବୋହୁଡ଼ା to sweat lichen	କିକି ବଇନା	ଡାଆଁସ dragon fly
-କସ୍	ଘିମିରି	କିମ୍ପିଟି	ଝିଟିପିଟି house lizard, gecko
ନାଲ	ଜାଲ net		

କଟୁ	କାଣି (ତେଲ ପ୍ରଭୃତିର ମଇଳା ଅଂଶ) sediments, residue	କୁଅରୁ	ନମସ୍କାର କରିବା greeting, paying obeisance
କରୁ	ଜିତ to win, surpass, excel	-କରୁ-	ନମସ୍କାର କରିବା to pray, be seech greeting
କାରି	ଜିତାଳ vercom winner	-ଦେଟୁ	ସମ୍ମୁଖିନୀ କରିବା at meeting
କରୁର	ଦୁର୍ବର (କେଶ) oilless (hair)	କୁକା	ଦୁର୍ଦ୍ଦଶଣ, ଦୁର୍ଦ୍ଦଶ୍ୟ mishap
କରୁ-	ଟପିଟିବା, ଜିଣିଟିବା to overtake, excel	କୁଚଡ଼-	ଟାଉକା ଖାଇବା to steal and eat at random
କରୁ	ଜିଭ tongue	କୁରୁଡ଼ା	କାସି ହେଲେ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯିବାର ଖାଦ୍ୟ perishable food stuff
ଆଲଟୁ-	ଜିନି ଲେଉଟାଇବା to stutter	କୁରୁ-	ଚାରିଲି to carry tell
କମା	ଛୋଟ ମାଛ small fish	କୁକାଳକରୁ-	ଚାରିଲି କରିବା
କମି-	ମୁକଦୁଆ foundation firmly	କୁଟିପା-	ଝୁଣିଆ to rniq
ପାକାଇ	ମୁକଦୁଆ ପକାଇବା to lay foundation	ଝୁଣିଆ-	ଝୁଣିବା to stumble, trip in walking
କମ୍ପି ଶାଳ	ଝିପିଝିପ ବର୍ଷା drizzle, gentle shower	କୁଡ଼ିଆ-	କୋଟିବା to arrange a load
କରୁ-	ଖଣ୍ଡ ହେବା to break, through wear and tear	କୁଡ଼ା	କୁଡ଼ା hairknot, chignon
କମ୍ପି	ଘଣ୍ଟ ଅରଣ୍ୟ bushv jungle	କୁଡ଼ୁ	ଝୁଣି vigra tyi:a
କୁଅରୁ	କୁଅରୁ son in law	କୁମ୍-କୁମରୁ-	ଝୁମେଇବା to swoon, reel to doze
କୁଅଳ	କୁଅଳ yoke	କୁରୁ-	ଫାଳନ ହେବା to grow as to ripe to nature

ଜୁରି କି-	ଦେଖି ପାରିଯିବା to be over ripe	କେବେ	ଯେତେବେଳେ, ଯେବେ whenever
ଜୁରୁ	ଲୁଟି କରାଯା to plunder, loot	କେମିତି/କେମିତିରୁ	ଯେମିତି which manner
ଜୁରିୟା	ଲୁଟି କାରୀଆ plunderer	କେମିତି-	ଡିଗ୍, ଠିକଣା, ଠେକଣା prop, support
ଜୁରୁଡ଼ା	ଅପରପା cockroach	କେମିତି-	ଅସୁବିଧା, ଗୋଳମାଳିଆ, ଜଟିଳିଆ trouble, complication
ଜୁଲି-	ଝୁଲିବା to nod, swing	କେମିତିକି-	ମେଝା ପାଗ rainy weather
ଜୁଲିଲି-	ଝୁଲିଲିବା to shake, dangle	କେଟି-	କଟି tuit, matted lock of hair juto-twisted hair
ଜୁଲିଲି-	ଝଲକିବା to waver, gush	କେଣ୍ଡା-ମଣ୍ଡି-	କେଣ୍ଡା ମାସ landijest, May-June
ଜୁଲେକି	କୋଡ଼, କୋଡ଼େଇ splash out a pair	କୋଇ-	ଯେଉଁଠିରେ wherever
ଜୁଲିଲି-	ଶୀଘ୍ର ଦୁହଁକା ପମ୍ପରେ ବାନ୍ଧିବା ପଲଗାକରିବା ଛନ୍ଦ ଦେବା to chain a cow's legs at milking time	କୋଇ ଡି-	ଦେଖି ପୋଷାକ ଦେବା to get dressed up
ଜୁଲିବା-ତୋର-	ଦଉଡ଼ି, ଝୁଲିବା the chain	କୋଇ-କାଉ-କାଉର ପାଠି	Book of astronomical calculations, almanal
ଜୁଲିବା-ବୈଷ-	ରାତି ଶିକାର nocturnal hunting	କୋଉ-	ଯୋଡ଼ିବା, ସଂଯୋଗ କରାଯା to join
କେ-	ସେ relative pronoun	କୋର/କୋର-	ଗାଡ଼ି ନାଳ, କୋର streamlet
କେଡ଼େ-	କେତେବଡ଼, ଯେତେ how big	କୋଡ଼େକି,	ଦୁଇ (ଦୁଇଟି) a pair
କେତେ-	କେତେ, ଯେତେ how much	କୋର-	ସାଜିବା to arrange
କେତେ-	ଯେଉଁଠିରେ, ଯେଣେ wherever	କୋକି	ଯିଏ ଦେଖିବି କାହିଁକି whoever

	(ଟ)	ଟାକ୍‌ଲ	କଡ଼ ଝୁଡ଼ (ଧାନ ଶୁଖେଇବା ନିମନ୍ତେ)
ଟାକ୍‌ଲ-	ଦାଉ ଧୁଡ଼କ twanging two stringed mandoline with a dried gourd for sounding-board		large bambo mat with raised fringe for drying paddy
ଟକ୍	ଉଇଟାକୁ core of anthill	ଟାଡ଼୍‌ଡ଼ା	ରାଉଆ griddle (Iron)
ଟକ୍-	ଟକ୍‌କା to peck, to cut in to pieces, bite (as snake) shatter	ଟାଙ୍ଗି	ଫାଉଫା battleaxe
ଟକ୍‌ଲ-	ଟକ୍‌ଲବା to cau e to	ଟାଙ୍ଗିୟା/ ଟେଙ୍ଗିୟା	ଟାଙ୍ଗିଆ, ଘୋଟ କୁଣ୍ଡଳି axe/hatchet for hewing wood
ଟକ୍-	ଠକ୍‌ବା to cheat	ଟାଟି	କାଢ଼ିଣ ବାଟି mat, of bamboo laths
-ଓଇ	ଠକନା କଣିବା to pre:nd	ଟାନ-	ଟାଣ, ଟାଣିବା to stretch, pull
ଟକ୍‌ନା	ଘୁରାଚଣା, ଘୁରୁଣା, ଠକନା fraud	ଟାନ	ସ୍ଥାନ place
ଟନଟା	ବସ୍ତୋରକ dynamite	ଟାନେ	ସ୍ଥାନରେ at the place
ଟଟଣ	ଠେଣି, କଣ୍ଠ throat	ଟାନେଇନି	ଠାରୁ from
ଟମୋକ-ଟାମକ୍	ଢୋଲ drum	ଟାପ୍	ପିଲା ଟାଣିବା, ଖୋଷିବା to smoke, suck
ଟାଉଆ	ମୟୂର ଠର peacock's feather	ଟପ୍‌ର	ଘୁମି ଆସିଥିବା ଅଳିଆ ଚିଟୁ dirt that come floating and settles on the bank
ଟକ୍-	ଢାଳୁ ହୋଇପଡ଼ିବା to be tired	ଟପ୍‌ର	ଅଞ୍ଜା joke
ଟାକ୍‌ଲ-ଝୁଣ୍ଡିଲ	ଢାଳୁ tired and weary	ଟାଉ-	ଠାର ଦେବା, ସଂକେତ ଦେବା to signal

ଟାଳ	ଦରଘା ରୁଆ rafter	ଟିପ୍ପୁ ପାନ	ଢ଼େଉଳବା, ଟୋପା ଟୋପା ପାଣି driblets, drip drop
ଟିଆ	ଠିଆ upright vertical	ଟିପନ	ଛୋଟ ପାଛୁଆ small basket
ଠିଲ	ଠିଆହେବା to stand	ଟିରୁରୁ	ପକ୍ଷୀର ଅନ୍ତନାଡ଼ bird's intestind
-କାଉଡ଼ି	କାଠ ଘର wood arranged in	ଟିସେଇ	ଖଟ ଲାଆ, ଆମିଳା ଆମ୍ବ sour (mango)
-ଗାମରୁ	ଲୋଙ୍ଗ ଟି loincloth	ଟିରୁକ	ମଳଦ୍ୱାର anus
-ମଇଦାନ୍	ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଦୁଇପ୍ରହର noon	-ନାଲୁଦ-	ଅଳସେଇ ବୁଲିବା to loaf, lounge aimlessly
ଟିକ୍/ଟିକନା	ଠିକ, ନିର୍ଭୁଲ right, accurate	ଟିରୁଟିରୁ ଲୋକ୍	ଅଭଦ୍ର ସ୍ତମ୍ଭ rude
ଟିକ୍ସ	ଗଢ଼ାଣିଆ ଘୁମି, ଗଢ଼ାଣିଆ ଜମି sloppy land	ଟିଲେ	ଗାତ hole
ଟିକଲ	ଝଟା, ମଉଦାସ jest, joke	-ମୁଁ ସା	ଗାଢ଼ୁଆ ମୁଠା fieldmouse
ଟିକ୍ଲାଇ-	ଉତ୍ତେଜିବା, ପ୍ରବର୍ତ୍ତେଇବା to instigate	ଟୁଆଲ	ଟାଉଲ, ଗାମୁଛା towel, neck cloth
ଟିଙ୍ଗାଇ	ଟେକେଇବା to erect, raise up	ଟୁଟ-	ଭଙ୍ଗିବା to break
ଟିକର ବେଟ୍	ଚଢ଼େଇ ଖିଚାର, ଛୋଟ ନନ୍ଦୁ ଶିକାର hunting birds and small game	ଟୁଟା	ଅଧୁନି ଶୂନ୍ୟ tingerless
ଟିପ୍	ସର୍ବା ଉପରେ, ଶିର୍ଷ ସୀମାରେ top most, heighest point	-ବେଟ୍	କୁଷ୍ଠରୋଗ leprosy
ଟିପାଇ-	କମ୍ପୁ ଚିତ୍ କର, ଟୋପା ଟୋପା କରି to drip	ଟୁଟାଗର	ଫୁଲ pollard stump
		ଟିର	ଛେଉଣି ପିଲା orphan
		ଟୁଲୁଇ	ଠୁଲୁବା to gather, amass, pileup

ଟୁଲିଅଇ-	ଠୁଳ କରିବା	ଟେଲୁକ୍-	ଠେଲିଦେବା to topple down
ଟୁଲି-ରିକ୍-	ଥୋକରେ ବିକିବା wholesale selling	ଟେଲୁକାଇନେ-	ଠେଲିଦେବା to drive pushing
ଟେକ୍-	ଟେକିବା to raise, liftup incite, flatter	ଟୋଲ	ଥୋଳା bunch, cluster
ଟେକାଇଂ	ଟେକାଇବା to erect, set upright, propup	ଟେସନ୍	ଷ୍ଟେସନ୍ station
ଟେକାଓଇ-	ଏକ ପାଖକୁ ଢଳାଇବା, ଅଞ୍ଜଳିବା to lie, recline, lean against	ଟେକି	ବାଳିକା girl
ଟେକ୍‌ନା	ଠିକସ supporting wedge	ଟୋଲ	ମଝୁଲ bassia latifolia
ଟେକରୁ କଢା	କଲୁରି an edible insect		(୭)
ଟେଟ୍	ଠେଟା staff bludgeon	ଡକର	ବୁଢ଼ା ଲୋକ old man
ଟେଟେବୁରି	ଗେଣ୍ଡା snail	ଡଗରୁ	ଗଳିବାଟ, କଣାବାଟ tunnel, path through forest
ଟେଟେଲ	ତଟକା flat	ଡଗେଇ-	ଡେଇବା, ଲମ୍ବ ପାଦୁଣ୍ଡ ପକାଇବା to jump, walk with long strides
ଟେମ୍ପେରାଆ	ବୁଗି boastful	-ଆଇ-	ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଆସିବା to fly as bird, to swoop
ଟେର	ଟେରେବ	ଡଗେଲ୍ ଲୋକ	ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଆସିବା ଲୋକ who wal s in that manner
ଟେର ଦେକ୍-	ଟେରେବ ଚାହିଁବା to squint	ଡଗା	ଡଃଆଁ verbal noun
ଟେଡାବୁନା	ଡେଡା, ଅକାଗିଆ a deformed person, une- qual in height, awry	ଡଝରୁ	ପର୍ବତ mountain
ଟେଲ୍	ଠେଲିକା to push, shove	-ବଝଲ୍	ଡାଲୁ slope

ଭଜବନ	ଏକ ପ୍ରକାର ଶିମ୍ବ, a kind of bean	ଭାବ	ଭାବ summons
ଭଙ୍ଗା	ଭଙ୍ଗା, ଗୋରୁକୁଣ୍ଡିଆ, ଚନ୍ଦ୍ରର ସୂତାକଣ୍ଠା creater, bucket weaver's shuttle	ଭାନ୍-	ଭାଙ୍କି ବେବା; ଘୋଡ଼େଇଦେବା to cover
ଭଣ୍ଡି	ନାକ ପାଦିଆ, ନାକର ମୁଦ nose ring	ଭାନ୍ନା	ଘୋଡ଼ଣି, ଡାକୁଣି lid, cover
ଭଣ୍ଡାସନ	ଦଣ୍ଡାସନ prostration	ଭାଗରୁ	ଭାବର, ବଡ଼ big in size
ଭବ	ଗଛ ମୂଳ ମନ୍ଦା basin at tree root	ଭାଙ୍ଗ	ଭାଙ୍ଗ, ଶୁଣ୍ଠି staff of ୫
ଭର-	ଭରବା to fear	ଭାଙ୍ଗିଯା	କୋକେଇ coffin
ଭରୁଆ	ଭରୁଆ	ଭାଙ୍ଗୁ	ଡେଙ୍ଗୁ gong
ଭରୁକୁଳୟା	ଭରୁକୁଳୁଆ timid, timorous	ଭାଙ୍ଗୁ	ଅଣ୍ଟ tight
ଭସ-	ଲଗି ରହିବା, ଡାହଣି (ଲଗିବା) to cling to, adhere to be possessed by ghost	ଭାଟେକ-	ଦାଣ୍ଡି କହିବା to insist
ଭାଉଳ	ଡାଆଣି witch, sorceres	ଭାଟେକରୁ	ଆଖିରେ ଧରିବା to grip, hold firmly
ଭଇ-	ଏକ ପ୍ରକାର ଭାଦାଣି drinks water from the roof	ଭାଟାମିତ	ଗୋଟା ସବୁ fully, in whole
ସୁନ୍ଦରୁକି-	ଏକ ପ୍ରକାର ଭାଦାଣି spirit of woman who died in child birth	ଭାନ୍ଡା	ଅଣ୍ଟ sugar cane
ଭାନ୍-	ଭାବବା to call, beckon, invite	ଭାଣ୍ଡି	ଦଣ୍ଡା, ଲଙ୍କା ଦଣ୍ଡା shaft joining plough with yoke
ଭାକନେ-	ଭାକନେବା, ଅଗେ ଆଗେ ବାଟ କଡ଼ାଇ ନେବା to lead, escort	ଭାଣ୍ଡିଆ	କୋକେଇ coffin
		ଭାସ	ଢାଢ drum

ଡାକ୍	ଡାକିବା to shut put a cover on
ଡାକା	ଡାକା a container canister
ଡାକଣା	ଡାକଣା, ଡାକଣି lid
ଡାକ୍	ଟଙ୍କା money
-ବାକ୍	ଅଗ୍ରୀମ ଟଙ୍କା ଦେବା to pay in advance
ଡାଲ୍	ଡାଲିବା to spill, pourcut
ଡାଲ୍	ଲୋଟ ପତ୍ର small leaves
-ମାଲ୍	ବୃଦ୍ଧାଳିଆ full of shrubs
ଡାଲ	ଡାଲ basket, shallow tray
ଡିଆଗୋଡ	ଏରୁଣ୍ଡି ବନ୍ଧ threshold, porch
ଡିଡ୍, ଡିଡ୍ ଗା କଲ୍	ପାଣିଆ watery
ଡିବା	ଆଖିଡୋଳା eyeball
ଡିଣ୍ଡା	ଅସବାହୁତ ଯୁବକ unmarried youth
ଡମ୍	ପାଣି ଫୋଟକା water bubble ଅଣ୍ଡା egg

ଡମା	ପଥର ଶୁଣ୍ଠ pillar made of pebbles
ଡିରୁ	କଞ୍ଚିଳକେଣ୍ଡା, ଡଳ tendrils, tender shoot
-ମେଲ୍	ଡଳ ମାଡିବା to send out creeping tendrils
ଡିଲ	ଡିଲ loose, lax
ଡିଧ୍	ଜଣିବା to be seen, appear in sight
ଡୁଆ	ଚେଟ୍, କାଠ ନିର୍ମିତ ଗ୍ରମଦ ladle, spoon
ଡୁକ୍	ଡୋଳିବା to drink, gulp, sip
ଡୁରୁର/ଡୁରୁରୁ	ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଭେଦ, ନିନ୍ଦକ ବଡ଼ ଭାଗ ନିଏ jealous envious, who does not make equal share
ଡୁଗରୁ	ଲୋଭରେ ମାଗିବା to complain for more
(ଇଁସା-ଡୁରୁରା)	ବିଚ୍ଛିନ୍ନା ଲୋକୀ ଲୋକ continually
ଡୁଡ଼	ଧାନ ଓଳିଆ round paddy storing ball made of straw rope
ଡୁଡ଼	କଡ଼ bud
ଡୁଡୁଆ	ମଠ ଠେକ earthen wine pot
ଡୁଡୁଡୁ ମାଡ଼	କେଟିଆ eel
ଡୁଡୁଡୁ ବା	ଏକ ପ୍ରକାର ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର a musical instrument

ଡୁଣ୍ଡା	ମୂସ ଗନ୍ଧି kidney	ଡ଼ଆ	ଡେଇଁବା
ଡୁର୍ବ	କଂପାର ଗିନା a bell-metal cup	ଡେଉଁସା/ ଡେମସା	ଏକ ପ୍ରକାର ନୃତ୍ୟ a kind of dance
ଡୁମ୍-	ନଈରୁ ପାଣି ଆଣିବା to draw water from the river	ଡେବନ୍	ଗୁରୁତୋକ bed-bug
ଡୁମଳ	ଗୋଟ ଗୁମର, କରତୁଳି small spoon	ଡେକାଲ୍	ଡେଲ, ମାଟିଟେଳା clod of earth used for pelting
ଡୁମା	ଭୂତ ghost	ଡେଡ୍	ଡେକା, ଲମ୍ବା, ଗଭୀର tall, long, deep
କରୁଲି-	ଏକ ପ୍ରକାର ଭୂତ	ଡେହ୍	କୂସଳୀ ବେଣ୍ଟ wooden handle of axe
ମିରା-	"	ଡେଟା/ ଟି	ଡେମ୍
ଡୁମ୍‌ତା	ଲଜଳା naked	ଡେମା	ପକ୍ଷୀର ଡେଣା arm, wing
ସରୁଡୁମ୍‌ତା	ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଲଜଳା fully uncovered	- ପାଟାରୁ	ଡେଣା ମେଲେଇବା (ପକ୍ଷୀପରି) to open wings as birds
ଡୁମ୍‌କାଈ	ଡାନସ କାଈ raven	ଡେମ୍/ ସୁ	ଡିପ mound
ଡୁରୁକା	ଡିବା ବାଘ leopard	ଡେବସ	ବାମ left
ଡୁବ୍-	ଶୋଇବା to lie down	-ଡେକା	ବାମ ହାତ left arm
ଡୁଲୁଇ-	ଲେଟାଇଦେବା, ଉଡ଼ିବା to turn back, to wallow roll down	ଡେବ୍‌ସିୟା	ବାମ ହାତଆ ଲୋକ left handed person
ଡୁଲୁଗ	ପୂର୍ବ ଜନସଂଖ୍ୟା whole lot	ଡେମାର ଓଇ-	ଗୁଡ଼ି ପୁଲେଇ ଠିଆ ହେବା to stand proudly with potruding chest
ଡୁପମ୍-	ଶିଂସରେ ଢୁସିବା to butt with horns	ଡେର୍-	ନଇଁବା to lean
ଡେଇ	ଡେଇଁବା to jump		

ଡେରନା ଡାଞ୍ଚ	ଏକ ପ୍ରକାର ପିଡ଼ି a ladder
ଡେଲ/ବୁର	
ଡେଲବାଟ୍	ଚାରିଲକ four point crossing
ଡେଲି	ଝୁଣ୍ଟ post
ମୁଲ୍-	ମୁଳ ଝୁଣ୍ଟ main post
ଡୁଲମ୍-	ସେଣ୍ଟିକୁ ଧରିବା ଝୁଣ୍ଟ post on which beams rest
ଡେଲକା	ଧଲକା thrash
-ଡେ-	ଧଲକ ଦେବା to give a jolt
ଡୋର୍	ତକଡ଼ି rope, cord
ଡୋଲ୍	ଡୋଲ drum
ଡୋଲି	ଝୁଡ଼ି ଡୋଲି a closed litter for carrying earth
	(ଡ)
ଡଗର	ରଙ୍ଗାନ୍ ଧୁତା coloured thread
ଡୋ	ମାଟି mouth
ଡୁ-	କଲ କରବା, ବଡ଼ ମାଟି କରବା to shout, drowl
-ଡୁ-	ବଡ଼ ମାଟି କରବା to howl

-ଡାଡ଼-	ମାଟି ଆଁ କରବା to gape
-ବାନାଲ-	ଫୁଲୁଫାଟ ଦେବା to chirp
ଡୋଲ	କଳହୁଡ଼ା quarrelsome
ଡଗଲ	ଖନା stammerer
-ଡୁଇ-	ଖନେଇବା to stutter
ଡପ୍-	ଡୋଡ଼ିବା to bury
ଡୋଗକଳ	ଡୋଡ଼ ହୋଇଥିବା ଡ଼େଇ rooted stone slab
ଡପ୍-	ଧରମ କରବା to be boiled
ଡପାଲ	ସିଝାଇବା, ଗରମ କରବା to boil, warm up
ଡ଼େର	ଗରମ boiled
ଡପ୍ଲ	ତଲେ, ଗରମ hot
ଡ଼େର	ସ୍ଥିର tranquil, slow stream
ଡେମ	ତୁମେ you
ଡେବୁଲ୍	ଡେବୁଲ mel:n
ଡ଼ି	ଡ଼ିଅ oil-sediment
ଡେବୁଲ୍	ସଫା କରିଦେବା ଧୋଇଦେବା to wash off

ତଳ	ତଳ below	ତାଁତରୁ କାତା ମିଛ, ମନ ଗଢ଼ା କଥା false, madeup story
ତଲୁଆ	ଖରାପ ଉପଦେଶ ପ୍ରାପ୍ତ ଲୋକ ill advised man	ତାଁରୁ/ଇସ୍ତା ଗାଲୁଆ sly
ତଳକାତା	ଖରାପ ଉପଦେଶ bad advice	ତାପରୁ
ତସ୍-	ରୁଷ କରବା to cultivate	ତପି
ତାପି	ରୁଷୀ peasant	-କାର୍ଯ୍ୟା
ତସୁ	କୁଣ୍ଡା, ଧାନ ଘୋଷା, ଚଣ୍ଡ corn husk, chaff	ତାପେଇ
ତସର	ତାର wire	-ସୂତା
ତାଫ	ତାଢ଼ିଆ flat frying pan	ତାପୁଲ
ତାକ୍	ଘୋଟ short	-ମାର୍-
ତାକୁ	ଓଁନକଥା ନୁହେଁ not very heavy	ତାବୁଲ
ତାଳ	ଜଳଜ weighing balance	ତାବୁଲ
ତାଟ	ଏକ ପ୍ରକାର କୁମ୍ଭୀର a kind of crocodile	ତାମା
ତାଡ଼	ତାଡ଼ା a sheaf	ତାମା କୁଟିଆ
ତାଜ	ଗରମ hot	ତାମୁଡ଼ି-
ତାଜ	ଦଳାର ଘୋଡ଼ଣି cover of leaf cup	ତା'ରୁପା
ତାଜସ୍ୱା	ତାଢ଼ିଆ flat frying pan	ତା'ରୁ
		ଲେଟି-

ମୁହଁ-	ତାରପୁଞ୍ଜ constellation	-ଗୁମ୍ଫା ଡୋରୁ	ତନସଗଥା ଦଉଡ଼ି three stringed rope
ପଣ୍ଡିକାଡମ୍-	କୋଡ଼ିତାର (stars) in pair	ତପ୍-	ବୁଦା ବୁଦା କରି ପକାଇବା to dripdrop
ତାରୁ	ଆଲକାତର coaltar	ତପ୍ତା	ଟୋପା, ବିନ୍ଦୁ drop
ତାରୁଲ	ପାଣିଆ rain shielf made of leaves	ତପ୍ତାଇ-	ପାଣି ଛୁଞ୍ଚି ବା to sprinkle
ତାଲ୍	କଚୋଳ cymbal	ତପାନ ଦେ-	ହାତରେ ପାଣି ନେବା to carry water in the hand
ତାଳ	ଥାଳ, ଥାଳିଆ plate	ତପାଲ୍-	ଆଙ୍ଗୁଳରେ ପାଣି ଛୁଞ୍ଚି ବା to sprinkle with the fingers
ତାଲୁ	ଖସ୍କା/ଚଢ଼ି skull	ତପୁଲକାତା	ଶୁଣାକଥା hearsay
ତାଲୁ	ବେକାଳା ଦାଉଣୀ long tethering rope for bullocks in threshing	ତପୁଲୟା	ବୁଲୁଲିଆ who carries tale
ତଥାୟ-	ଆଦେଶ ଦେବା to command reprimand	ତରୁ	ଝିଲ୍ଲେକ woman
-କର-	ତଥାରି କରିବା to make, produce an artifact	ତରୁନ ପାନ	ଶୁଭ ପାନ calm and clean water
-କଲକ୍	ଧନକେତ rich man	ତୁର	ତୁମ୍ଭେ, ତୁ you (singular)
ତରା	ତାର wire	ତୁର୍-	ଛେପ ପକାଇବା to spit
ତର	ତେଲ ଘଣା oil pressing device	ତୁଡ଼ାଇ-	ଛେପ ପକାଇବା
ତରୁଲବେଲ	ତେଲୁଳି ଗୁଳା tamarind pickle	ତୁଡ଼ାଇ	ହଠାତ୍ ନେବା
ତନ	ତନ three	ତୁଡ଼ାଇ-ନେ	(ଝିଲ୍ଲେକ ନେବା) to snatch away
		ତୁଣ୍ଡିରି	ତୁଣ୍ଡିରି trichosanthes cucumerine

କୁଦାରିତାଡ଼	ପାଞ୍ଚଣ prod goad, ploughers stick	କୁଲଇ	କୁଳା ଭଣିକା to card cotton
କୁନ୍-	ସିଲେଇ କରିବା to sew, darn	କୁଲପା	ଛପଇ, ଚୁନ ଭରଇ ଖୁଣ୍ଟି roof, pillars of thatched house
କୁନ୍ -ପଞ୍ଜ	ମାଲକ ରହିବା, କୁନି ନେବା to be silent	କେଇ	ସେଠାରେ there
କୁମ	କମ୍ପ tent	କେଡେ	ସେଡେବଡ଼ that big
କୁମା	ନାଉକୁମ୍ଭା bottle gourd	କେନେ	ସେଇଆଡ଼େ that side
କୁମ୍ଭା	ଫୁଲିଥିବା swollen	କେବେ	ତେବେ thence
କୁମେଲ	କରୁଡ଼ yellow wasp, hornet	କେମରୁ	ସେଇପରି that way
କୁଲୁଲ	ତୁଲି ଉପରେ ଥିବା ଘାଡ଼ି (ସାନ୍ତା ଉପରେ ଜଳଣ ଶୁଖାଉ ଏ) scaffold (spreading paddy over which heat is given from neth)	କେଡେଇଁ ଦେ-	ଅତ୍ୟଧିକ ବୋହେଇ କରିବା to overload
କୁଲୁତା	ପତ୍ୟ, ତଟକା fresh	କେଡେଜା	ଦୁଇ ପାଖର ଭର ଅସମାନ ନେବା
କୁଲ-	ଓଜନ କରିବା to weigh	କେଣ୍ଡିକା	ଏଣ୍ଡୁ ଅ chameleon
କୁଲୁଇ-	ପରୀକ୍ଷା କରିବା to test, equalise	ଆନୁନଟେଣ୍ଡିକା	ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ମୁଣ୍ଡିଆ ଏଣ୍ଡୁ ଅ
କୁଲୁନା	ତୁଲଣା, ଦଣ୍ଡି ପାଲ balance	କେନ କେ	ସେଠାଟିକୁ to that side
କୁଲୁ	ଧିକା ବଳିବା, ଖଟା ମାରି ସଫା କରିବା to roll a cigar, to clean with a fan	କେବ୍-	ବନ୍ଦ କରିବା, ଅଟକାଇବା to check, stop
		କେବାଇ-	ଅଟକାଇବା to restrain
		କେରୁ	କେରୁ thirteen
		କେରକା ବାଣ୍ଡି	କାମୁକ sexy

ଦେହେପେଡ଼େ	ଦରଦର, ଦଞ୍ଚଳ, ଶୀଘ୍ର hasty	ଦବଡ଼ି-	ଦଉଡ଼ିବା to run
ଡେଲୁନ	ପଲମ earthen griddle	-ଜବା	ଦକ୍ଷପିବା
ଡେଲୁ	ଭଲ୍ଲକ, ବୁଦ୍ଧି ଆ, ପୁର୍ଣ୍ଣ smart, vigorous	-ପ ଲୁଇବା	ଦଉଡ଼ି ପଳାଇବା
ଢୋଡ଼ି	ଶିବୁକ, ଥୋଡ଼ chin	ଦମ-	ବୋହୁବା, ବନ୍ଦ ହେବା, ଥମିବା to settle from flowing
ଢୋମ୍‌ନା	ଥୋମଣା snout	ଦମାଇ-	ବୁଡ଼େଇବା, ଥମକାଇବା to sink, subdue check
ଢୋଲ୍-	ଉଠାଇବା, ଢୋଳିବା to pick, raise	ଦମକ୍	ସମତଳ ପାହାଡ଼ ତାଳୁ plain rocky land, terrace on hill top
	(ଦ)	ଦମସ -	ଥମକ ଦେବା to threaten
ଦଇ	ମୟିଷ୍ଟ, ବଖ brain	ଦମ୍‌ସାଇ-	ଥମକେଇବା
ଦଇ-	ଥମକଇବା to pant, sob	ଦଇନ୍	ଦଇଇ ମୁକ ଖୁଣ୍ଟି
ଦଇପିବା	ତାଡ଼ିପିବା, ତାଡ଼ି କରା ଜଳିବା to blaze, be inflamed	ମୁଲ୍-ଦଇନ୍	” main post of a house
ଦଇଲ୍	ଦଖଲ, ଅଧିକାର possessions	ଦଇବ୍	ପଦାଥ a thing
ଦଗା	ଗାତ, କୋରଡ଼ hollow	ନି-ଦରୁଡ଼ି	ଗରିବ, କିଛି ନଥିଲି ଲୋକ poor, have not
ଦଡ଼ିକା	ମେଘ ଅସର shower	ଦରମ୍	ଦୟାଳୁ, ଚନ୍ଦ୍ର, ନମ୍ର kindness, gentle
ଦଦ୍ -	ଦବାକୁ କହି ଉଣ୍ଡି ଇବା not to keep a promise to give	-କରୁ	ଦୟା କରିବା t pity
ଦଦିଅ	ଢ଼ରାସ, ଦଦର cracked, worn	ଦରୁଡ଼ି	ଢ଼ୂପଣ earth
ଦନା	ପତ୍ରଠୁଙ୍ଗା leaf cup	ଦରୁଡ଼ିନ୍	ଦର୍ପଣ, ଆଇନା mirror
		ଦଲମ୍	ମୋଟା thick

ଦଲ୍‌ଦଲ୍-	ଥଣ୍ଡା, କମ୍ପିବା to shake, quiver	ବାଣ୍ଟାପି	ନଗୁଆଳ, ଚୌକିଦାର watchman, chowkidar
ଦସ୍	ଦଶ ten	ବାଁଢ଼	ଦାନ୍ତ tooth
ଦସା-କାଡ଼	ଦଶକର୍ମ (ମୃତ୍ୟୁର ଦଶଦିନର କ୍ରିୟାକର୍ମ) funeral ceremony held after tenth day of death	-ଗିନିଜ-	ଦାନ୍ତ ନିକୁଟିବା, to grin, sulk
ଦସା-ସୁତା	ପବିତ୍ରା (ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର) sacred thread worn ladies	-ବେର-	ଦାନ୍ତ ଘଷିବା to brush
ଦସନା	ତୀକ୍ଷ୍ଣ, ଗଭୀର steep, deep	ବାଁଢ଼ି	ଦାନ୍ତ କାଠି tooth brush
ଦସର	ଅସିନ ମାସ Sept-October	-ତଟି	ଦାନ୍ତକାଠିର ଛୁଆ it fibres
ଦାଉଣି	ଦାଉଣି, ଦାନ୍ତକୁ ଦାନ୍ତ ପରସ୍ପର ଛୁଇଁ ନାଚରେ ଧାଡ଼ ବାନ୍ଧିବା a rope by which bullocks are tethered to go round in trading paddy sheaves chain each other with hands in dance	ବାଁତୋଡ଼ା	ମାଢ଼ି gums
ଦାଓ	ଦୂର distant	ବାଁଦର	ଖାନେଇ, ଖରୁଣି a fishing basket
ଦାକା	ଧକା, ଠେଲିବା push, strike	ଦାଦ୍‌ସ	ଘୋଡ଼ଣୀ cover, cap
-ଦେ-	ଧକା ଦେବା to shove	-ବାଁଦ-	ଘୋଡ଼ଣୀ ବାନ୍ଧିବା (ପସରେ) to fasten cover with leaf
ଦାଡ଼/ଡା/ଦାଡ଼/ଡ଼	ଦକାଦସୋଣ୍ୟ ସୁବକ/ସୁବଣ୍ୟ eligible boy	ଦାନ୍	ଧାନ paddy
ଦାଡ଼ା	ନାସୁଡ଼ sting, fang	ଦାନ୍/-ଡ଼େ	ଦେଖି ତଞ୍ଜଳ ତଞ୍ଜଳ କଲିବା fast, early
ଦାଡ଼ି	ଧାଡ଼ line, row, array	ଦାପା	ମଇଦମା suit
		-ଦାରି	ମୁଦେଇ plaintiff
		ଦାମ୍‌ତ	ଛୋଟ ପଇସା, ଖୁରୁସ ପଇସା small coins

ଦାମ୍ଭ	ଦାମ୍ଭ heifer, steer	ଦିପ୍ତକାଳିଣୀ	ସନ୍ଧ୍ୟାଘଟ କାଳବା ସମୟ twilight
ଦାହ	ଧରିବା to held, cling to, to bearfruit	ଦିଆଳ	କାର୍ତ୍ତିକ Oct-November
ଦାହ-ପାଟଲ	ଧର୍ଷଣ କରିବା to rape	ଦିବର	ଧୀରେ, ଆସ୍ତେ slowly
ଦାହ-ସୁଦ୍ଧା	ଧରମ୍ଭ to grab and fight	ଦିସାର	ଗୁଣିଆ, ପୂଜକ. ବୈଦ୍ୟ priest, doctor
ଦାହଲ	ଖାଦୁ କରିବା to castrate, geld	ଦୁଆଁ	ପଦା, ଗୋରୁବନ୍ଧା ଦଉଡ଼ି tethering rope
ଦାସ	ଗଭୀର ଜଳ, ଗଣ୍ଡ deep-water	-ଦାରିନେ-	ପଶୁକୁ ଆନେବଦବା to lead animals
ଦାହ	ଧାରୁଆ sharp	ଦୁଆଁ	ଧୂମପାନ smoke
ଦାରି	ବେଶ୍ୟା prostitute	-ମସଲ	ଧୁଆଁ ପତ୍ର (ତମାଖୁ) tobacco
ଦାସେଲ	କାମୁକ lusty person	ଦୁଆର	ଦର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା (ବାଟ ଦ୍ଵାର) door way
ଦକ୍ଷ	କାଠ wood	ଦୁଆର	ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ବୋହନେବା (ଜଳାରୁ ଘେରୁ ନେବା) to carry from one place to another repeatedly
ଦକ୍-ଦକ୍-	ଦକ୍ ଦକ୍ କଲିବା to flicker	ଦୁଇ	ଦୁଇ two
ଦକ୍	ଚକ୍ ଚକ୍ କଲିବା to shine, dazzle	-ଦୈନିକାଦି ଦୂର ଦୈନିକ ଭାଇ distant cousin	
ଦକଲ୍	ତ୍ରିଭୁଲ୍ୟ lustre	ଦୁଇଥର	ଦୋହେଡ଼ି, ଦ୍ଵିତୀୟ ଥର କମି ଦଳ doubling, second ploughing
ଦନ	ଦିନ day	ଦୁର୍ଭିର	କୁହୁଡ଼ି mist
ଦନକେ	ପ୍ରତିଦିନ, ସବୁବେଳେ daily, frequently		
ଦନକିବା	ଦୀର୍ଘ ସମୟ ବଢ଼ିଯିବା to last longer		

ଦୁନ୍-	କଣ୍ଠିକା to fan	-ମୁଣ୍ଡି	ଗୁନାଗ (ଗୁନର ଅଗ୍ରଭାଗ) nipple
ଦୁଲ୍‌ନା	ପଞ୍ଜା, କଞ୍ଚଣା fan, bellows	-ପଲ୍	ଅମ୍ବରକଣ୍ଠା papeya (anaras)
ଦୁକ-	କଷ୍ଟ ଦେବା to ache, pain	-ପିଲ୍-	ଦୁଧ ଦୁର୍ଣ୍ଣିକା to milk a cow
ଦୁକା	ପଦାଣା, ଅସୁସ୍ଥତା pain, illness	-ବାଇ	ମା ପେଟର ଭାଇ one's own brother
ଜରୁଦୁକା	ଜ୍ୱର fever	ଦୁନ୍-	ହଲେଇବା to shake (a tree)
ଦୁକାଦେ-	କଣ୍ଠି ଆ କରବା (ଆଘାତ କରବା) to hurt, injure	ଦୁନାଈ-	ଘାଟ କରବା, ଦୁଇପରସ୍ତ କରିବା to fold (acloth)
ଦୁକ	ଗରିବ, ଦୁଃଖୀ poor	ଗୁରୁଦୁନା	ଗୁରିଘଟ four fold
ଦୁଲ୍ ଦୁଲ୍-	ଧକ୍ ଧକ୍ ହେବା to beat, palpitate	ଦୁରୁ	ଧନୁ bow
ଦୁକାନ୍	ଦୋକାନ shop	ଦୁର୍ପ୍	ଧୂପ incense
ଦୁଡ଼ ଗିଘା	ଧୁଆଁ ପତ୍ର, ଜମାଣ୍ଡ tobacco	ଦୁବ୍-	ଧାନ ଅଗାଡ଼ ହେବା paddy to abort, i.e. to lose the seed inside
ଦୁଡ଼ ଗେଇ-	ଧୁଆଁ ଗୁଡ଼ିକା to give smoke	ଦୁମା	ମୋଟା fat, inflated thick
ଦୁଟି	ଫୁଲ ଗୁଡ଼ି basket used for plucking flower	ଦୁମ ଡ଼	ମୋଟୀ (fe m) corpulent lady
ଦୁଡ଼ମା-	କଳ ପ୍ରପାତ waterfall	ଦୁମା-କୁମା	ମୋଟାଘୋଟା
ଦୁଦ୍	ଦୁଧ, ପ୍ରଦ milk, breast	ଦୁର	ଦୂର far
-ଡ଼େଟି	ଦୁଧ କେଣ୍ଡି tit of breasts, nipple of udder	ଦୁରାସା	ଦୁରକର୍ମୀ
		ଦୁଷ୍ଟକ/ଦୁରକା	ଦୁଃସାହସୀ, ଦୁର୍ଜୟ daredvil, wicked

ଦୁଲମ୍	ଓର beam	ଦୋର୍	ଧଳା white
ଦୁଲି	ଧୂଳି dust	-ଓଇବା	ରଙ୍ଗ ଗୁଡ଼ିବା to fade colour
-ସରବାରୁ	ରବାହକାଳୀନ ଚରୁଅଳ rice taken during marriage rites	ଦୋବା	ଧୋବା washerman
ଦୁସ-	ସାହାଯ୍ୟ ନେବାକୁ ମନା କରିବା to refuse a help offered	-ଦେନା	ମଝଇ ତଣା peas
ଦୁସରୁ-	ତନ୍ତୁ ମନ୍ତ୍ରୁ ବା to churn (curd)	ଦୋସ୍	ଦୋଷ, ଭୁଲ୍ quilt, fault
ଦୁସରତାଡ଼	ଖୁଆତଣ୍ଡ churning stick	-ଅସ୍	ଗ୍ରହଣ କରିବା, ଦେଖ ମାନବା to admit, confess
ଦୁପି	ମୁଣ୍ଡି ଝୁଆ ତଣ୍ଡୁର ମୁଣ୍ଡ knob at the head	-କରୁ	ବଳହତାର କରିବା to rape
-କିକ୍ତଣ୍ଡେରୁ	ଝୁଆ ଦଣ୍ଡତି strings	-କାଁରୁ	ଅଟବାଦ ଦେବା to accuse
ଦୁସ୍	ଭିନ୍ନ, ଦୃଢ଼ିକ separate or different from others	(୮)	
ଦେ	ଦେବା to give	ନ	ନଅ nine
ଦିଆ		ନକ	ରାସ, ଆଲୁମିନିୟମ ଡାଣ୍ଡି brass or aluminium pot
ଦେଉରୁ	ଦିଅର younger brother of husband	ନଖ	ଅଙ୍ଗୁଳିର ନଖ finger nail
ଦେଉରାଳ	ଦିଅରର ସ୍ତ୍ରୀ	ନିଗଲ୍	ଲଗଳ plough
ଦେଉଲ୍	ଦେଉଳ, ମନ୍ଦିର temple	କିଁଦା	ଏକ ପ୍ରକାର କଠମୂଳ a tuber
ଦେକ୍-	ଦେଖିବା to see, look at	ନମିକକରୁ-	ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା to aim at
ଦେକାଇ-	ଦେଖାଇଦେବା, ଚିହ୍ନିତ କରାଇ ଦେବା to indicate, point out	ନଡ଼ିଆ	ନଡ଼ିଆ coconut

-କୋଇ	ନୈଅକରା coir	ନାକ୍‌ଟି	ନାକୂଆ having nose
ନନଦ	ନଣଦ husband's sister, wife of husband's younger brother	ନାକା	ଠକ cheat
ନକାରୁ	କନ୍ଦ, ଚଳ sugar	ନାକାନ୍-	ଠକବା to cheat
ନସ-	ନଷ୍ଟ ହେବା to decay	ନାକସ	ମନ୍ଦ defamed, bad
ନସାଇ-	ଧ୍ୱଂସ କରିବା, ନଷ୍ଟ କରିବା to destroy, damage	ନର୍	ନାଗସାପ cobra
ନାହିଁକରୁ-	ନାହିଁ କରିବା to forbid, deny	ନାଗ୍‌ସେର	ନାଗେଶ୍ୱରୀ (ବାଦ୍ୟ) flute
ନାଲକ	ଗ୍ରାମର ମୁଖ୍ୟ ଲୋକ, ମୁଖିଆ village headman	ନାଗା	ଲଜ୍ଜକା naked
ନାଲକାଳ	ଗ୍ରାମ ମୁଖିଆର ସ୍ତ୍ରୀ, ନାଏକାଣୀ fem	ନାଗ୍‌ର	ତରଣସ୍ତନା ନାଗ a fallen woman
ନାଉଁ	ନାମ name	ନାଗ୍‌ରୁଲ୍	କାନପୁଲ ear-ring
ନାକ୍	ନାକ nose	ନାଟ	ନୃତ୍ୟ, ନାଟ dance, drama
-ବଣ୍ଡା	ନାକ ବଣ୍ଡା nose bane	-କାରିପୁା	ଅଭିନେତା actor
କିଲ	ନାକପୁତ୍ରା nostril	-ନାଟ୍	ନାଟ୍ୟ ଉପଭୋଗ dramatic entertainment
-ଚେନା	ହୋଇ chickpea	ଗୋବିନ୍ଦ	
-କିନ୍-	କିନ୍ କରି ଶ୍ୱସ୍ତିକା to sniff	ନାଉଁ-	ଭଣ୍ଡିବା, ପ୍ରତାରଣା କରିବା ହିଁ-ନା କରିବା to betray, cheat
-କେସଲ୍	ନାକ ବସଣୀ curb, a nose around mouth	ନାଡା	ଠକାମି betrayal
		ନାଡା	ନ.ଡ, ବେଣ୍ଟ handle

ନାତି	ନାତି grandson	ନିଚଟ	ଅଭାବରେ ରହିବା to be in want
ନାତିଆଳ	ନାତିଆଳୀ grand daughter in law	ନିଜ	ନିଜେ/ନିଜର/ନିଜେ own
ନାନା	ବଡ଼ଭାଇ, ନନା elder brother	ନିଜାଇ-	ଜମିରେ ଘାସ ବାଛିବା to weed, pull up grass
ନାପ	ମାପିବା to measure	ନିଜାନ	ସାତବଗ୍ନ, ବେଉଁଷଣ
ନାବ	ନାଭି, ନାଡ଼ ନାଡ଼ umbilical cord, navel	ନିଜଭୁକ୍ତ	ଦରିଦ୍ର poor, have not
ନାଲ	ନାଲ gully	ନିଦା	ନିଦା solid
ନାଲୁଆମୁତା	ଗଡ଼ୁ jar with a side hole spout	ନିଦା	ଦୋଷାଦୋଷ କରିବା, ନିଦା blame, condemnation
ନିୟାଦ କରୁ-	ବିୟାଦ କରିବା, ନିୟାଦ କରିବା to judge, arbitrate	ନିନାସ	ନିଶ୍ୱାସ ପ୍ରଣାୟ breath
ନିଉଗୁର	ନିଉଗୁରବା, ଗୋବର ପାଣି ଛୁଞ୍ଚି ଶୁଣି କରିବା to sacrifice by sprinkling water	ନିନି	ନିନି, ସାନ, ମଉସୀ small mother's sister
ନିଉଟା	ନିଉଟଣ invitation	ନିନିତ-	ନିନିତ କରିବା, ନିନିତକରା ନିବୃତ୍ତ- to finish, accomplish
ନିଉକ ପାନ	ଓଳିପାଣି rain water dropping from	ନିନାନ	ନିଉକ, ଠିକ correct, faultless
ନିକ	ଠିକ, ସ୍ୱଚ୍ଛ, ସତ୍ୟ good genuine	ନିରଗୁଲ (କୁଲ)	ପାଣି ବୋହୁନା ପେଣି fan made of bamboo laths for bailing out water
ନିକ୍ତ-	ଧାନ ଶିଖା ଦେବା paddy plants to send forth flowering spikes	ନିରାସା	ପ୍ରାକୃଷ୍ଟ, ଅପ୍ରାପ୍ତ clean, natural, untouched
ନିର-	ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବା, ନାହିଁ/ନା କରିବା to refuse, deny, resent	ନିରାସା	ନୀଳ blue
		ନିସ-	ପକାଇବା (ପଥର, ଉଡ଼ା, ଶିଳରେ to wet, sharpen on a stone

ନସ୍ତା	ପତେଇବା ପଥର hone	ପରମା	ବଦେଶ ସ୍ଥାନ ପଶିଦ୍ରମଣ, ପ୍ରବାସ a visit to a foreign place
ନସତ ଲସ୍	କାନ୍ତ ଅନୁଭବ କରିବା to feel tired, dull, powerless	ପରସ ମୁଣ୍ଡି	ପରସା ମୁଣ୍ଡି ବିବାହ (ଏକ ପ୍ରକାର ଆଦିବାସୀ ବିଭା) କନ୍ୟା ସ୍ୱେଚ୍ଛାରେ ଆସେ a form of marriage
ନସତପା/ ନସତ-ପି	ଦୁବଳପା, ନସ୍ତେଜ idler	ପଞ୍ଜିରି	ପାଞ୍ଜିର anklet
ନସାନ-	ଗ୍ରାମସୀମା ଚିହ୍ନ	ପଞ୍ଜିରି-ପ୍ରହରୀ	ଫରୀ, ଭାଲ shield
-ଞ୍ଜିର/ମୁଣ୍ଡା	ଗ୍ରାମ ସୀମାନ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଧାରକ ବୃକ୍ଷ, ଆକ village mark	ପକାଲ୍	ପଶୁମାନଙ୍କ ଦେହର ଧଳା ଚିହ୍ନ, ଗୁର white mark on body of animals
ନସନ କାଟ୍	ପିଠ ladder	ପକ-	ପାଚିବା ପରିବା to ripen be putrefied
ନୁଆ	ନୁଆ new	ପକା-ଇ-	କୁଳନା କରିବା to compare
ନୁନ୍/ନୁନ୍‌କାରିପା	ଲୁଣ salt	ପକ	ପର feather
ନେ-	ନେ to take	ପରୁନ୍	ଫାଲ୍ ଗୁନ ମାସ Feb-March
ନେରସ	ପୃଥକ, ଅଲଗା, ବିନେ separated	ପଟ-	ବରକ୍ତ କରିବା, ମିଛ କହିବା ଫାଉ କହିବା to exaggerate, tell lies fraud,
	(ପ)	ପଟ ରାଲ୍	ଠକ, ମିଥୁଆ deceitful
ପଲ୍	ଭାଲ shield	ପାନ୍‌ଗୁ ମୋଡ୍	ବିଶୁଦ୍ଧ ଓ ତୃଣମତ pure and strong wine
ପଲ	ଚେରେଣ୍ଡା (କନ୍‌ଶୀର) the floating stick on a fishing line, a float	ପଡ	ପଛ back, last
ପଲଟା-ଇ-	ହୁରି ଧାର କରିବା (ପତେଇବା) to sharpen a blade		
ପଲ୍‌ତ	ଡାଲ broth of pulses		

-କେଦା	ପଛୁଆ lagging behind
ଚଳୁଥିବା କିମ୍ବା	ପଛେ ପଛେ ଯିବା, ଅନୁସରଣ କରିବା to follow
ପଛ	ପଛ ଭାଗ (ଘରର ପଛ ଅଗଣା) the backyard
ପହଞ୍ଚିବା	ପହଞ୍ଚିବା to reach
ପିଙ୍ଗୁ	ରଙ୍ଗ କରିବା to paint
ପଛ	କୃଷା chaff
ପଛପଡ଼ିବା	ମଇଁଷି କାମୁଅରେ ଗଡ଼ିବା buffalo to wallow in mud
ପଟା	ପେଟ belly
ପଟୁକ ନକାର	କଠ, ମିଶିତ sugar candy
ପଟୁକାରୁ	ଠକ, ଡାକୁ wicked, fraud, impious
ପଟୁମ୍	ପାଣିରେ ଚିକ୍ନି ନଷ୍ଟ ହେବା to be spoiled by getting wet
ପତ୍	ନୋଭେମ୍ବର Nov-December
ପଣ୍ଡିତ-କାଗାମ୍	ପଣ୍ଡିତ୍ୟ scholarly
ପଣ୍ଡିତ୍ୱ (ଲ)	ଅଳସତା, ବେକାଶିଆ vagabond, idler
ପଢ଼ିବା	ପଢ଼ିବା to read

ପତା	ପତା split, chip, strip
ପତ	ଏକକ ମାପ a small unit of measure
ପତୋଇ	ଏକ ପ୍ରକାର ବୃକ୍ଷ a kind of tree
ପତ୍ତ	ପତ, ପୃଷ୍ଠା leaf, page
ପତର-କାନ	କାନର ଚଳଢ଼ଗ ear lobe
-ମାଡ଼-	ଉତ୍ସବ ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘରୁ ଗୁଣ୍ଡଳ ସଂଗ୍ରହ କରିବା to collect rice from door to door for a festival
ପିତ୍ତ	ଧନୁ ଦଉଡ଼ି bow-string
ପଦମ୍	ପାତାଳ palm
ପଦମେଳ	ପାତାଳୀୟ (କିନ୍ତୁ) handful
ପଢ଼ା	ଗହମ, ମକା ପ୍ରଭୃତି ପାଇଁ ଝାଡ଼ି ଝାଡ଼ି land for wheat, maize, etc
-କାନସିପ୍ତା	ଝିକାର ବେଳେ ପଢ଼ା ଅଡ଼କୁ ଧେ ରହେ man in charge of field side
ପଡ଼ିବା	ମୁହୂର୍ତ୍ତ, ଠିକଣା ସମୟ right moment, moment- uous job
ପଞ୍ଚଦଶ	ପଞ୍ଚଦଶ fifteen

ପନସ	ପଣସ jackfruit	ପଲ୍	ଫଳ fruit, to bear fruit
ପପ୍ପ	ପୁପ୍-ପୁପ୍ lungs	ପଲ୍ ଓ	ଫଳନ୍ତୁ ଗଛ tree with fruit
-ପୁଲଫା	ମୋଟା ଲୋକ fat person	ପଲ୍	ଘୋଷା, ଚପୁ chaff
ପକ୍	ରଣି arm, part between two joint	ପିଲ୍-	ପରିବା କାଟିବା to chop vegetables
ପକର	ପ୍ରକୃଷ୍ଟ pure, sacred	ପିଲ୍	ପ୍ରକାଳ, ପୋଡ଼ଳ coral
ପର	ପରଲୋକ, ଯେ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କର ନୁହେଁ who is not kin	ପଲନ-	ଜୁଆଳ ଡୋର rope on ycke
ପରସ୍ତୁ	ପରଲୋକ	ପଲିଆ/ନେପଲିଆ	ମାଗଣା gratis
ପିରୁ-	ପହୁଣ୍ଡିବା to swim	ପଲି	ମହୁ ପିଠା, ମହୁଣ bee wax
ପରୁ	ପରବର୍ଷ next year	ପଲକ୍	ଗଛ ଛେଲିରୁ ଲେ ପାଖରେ ଥିବା ନରମ ଅଂଶ unsubstantial soft part below the bark
ପରପର	ତା ପରବର୍ଷ year after next	ପଲ୍ କାଲ-	ଭିତର ଅଂଶ ଖୋଳିବା to make hollow
ପରୁନ୍-	ତେଲ ଓ ମସଲାରେ ଛୁଟିବା to fry with oil and spices	ପଲ୍ କା	କୋରୁଡ଼ିଆ ଗଛ ପଲକା hollow tree
ପରକା	ହୁକ	ପଲଲ	ଧାନ ଅମଳ ସମୟରେ ଗାଈଆଳକୁ ଦେବା ଧାନ paddy paid to herdsman during harvesting
ପରୁଆ	କୃଷକ, ପ୍ରଜା farmer, tenant	ପଲେଇ	ବଡ଼ ଚୁଲି, ଧାନ ଉଡ଼ାଇବା ଚୁଲି winnowing fan (big)
ପରୁଟା-ବାସ୍	ଏକ ପ୍ରକାର ଭାଦ୍ରାଣି a witch	ପା-	ପାଇବା, ବାଜିବା, ଆଘାତ ପାଇବା to get, to hit, strike
ପରୁଡ଼ା	ଝୁଡ଼ scuttle, basket		

ପଞ୍ଚଇ-	causative	ପାକ୍ତି	ଫୁଲର ପାଖଡ଼ା petal
ପାଦକ୍	ସୈନିକ soldier	ପାକ୍ତନା	ପଥର stone
ପାକଟି	କାର୍ଯ୍ୟ, ଦୈନନ୍ଦିନ କର୍ମ job daily avocation	ପାଗ୍	ପଗଡ଼ି turban
ପଞ୍ଚାଇ-	କାର୍ଯ୍ୟ କରିଦେବା to work	ପାଗଡ଼	ଛୁଦ୍, ଗଣ୍ଠି, ଫାଙ୍କ gap, aperture
ଓଇ-,କରୁ-,	ଖୋର କରିବା to shave	ପାକାନ୍	ମୁମାଧି mound over burial site
ପାଇଟିଆଲ୍	ଶ୍ରମିକ labourer	ପାଗଲ୍	ପାକୁଳ କରିବା to chew the cud,
ପାଇଦା	ସାମୟିକ ଭଣ୍ଡ, ବଡ଼ନା, ସୁଧ ଲାବରେ ଶସ୍ୟ ଅମଳ ପରେ ଦେବା loan for fixed period (baida-ringi area) 'pay foodgrains towards interest of loan	ପାଞ୍ଚ-	ଗୁଣି କରିବା to malign, bewitch
ପାଉ/ପାଉଲ	ପାଦ, ପାଦୁଲ foot	ପାଞ୍ଚଗନ୍	ଗୁଣି magic, sorcery
ପାଞ୍ଚ	ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ, ପାଆ a quarter	ପାଞ୍ଚୁନିଆ	ଦୁଷ୍ଟ, ବଦମସ, ଗୁଣିଆ sorcerer, exorcist, wicked, trickster
ପାଞ୍ଚଲ୍	ଠାଣ niche in wall	ପାଞ୍ଚୁଗରୁ-	ଦେହକୁ ଘେଉଟାଇବା, ଅଦୃଢ଼ କରିବା to wrap the body
ପାଞ୍ଚର	ପ୍ରହର, ଜଗୁଆଳ guard, watch	ପାଞ୍ଚ-	ପାଠିକା td ripen
ବାଟ୍-	ଦରୁଆଳ gate man	ପାଞ୍ଚ କରୁ-	ପୁନେଇବା to suppurate
ପାକ୍	ପାଖରେ, ନିକଟରେ near, side	ପାଞ୍ଚ	ପାଞ୍ଚ five
-ଓଇ-	ଗୋଟିଏ ପାଖକୁ ବୁଲିବା to turn a side	ପାଞ୍ଚୁ-	ମଧ୍ୟସ୍ଥି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା, ପଞ୍ଚାୟତି କରିବା, ପଞ୍ଚିବା to mediate, resolve Imagine

ପାକୁରୁ-	ପଚ୍ଛନ୍ନବା to ask	-ମାରୁ	କମିରେ ମନ୍ତ୍ର ଦେବା to rake, level
ପାଁଶିଆ	ପତଳା ବସ୍ତ୍ର, ପାଞ୍ଚି loincloth	-ଚାଢ଼ୁ	କରତରେ ପଟା ଶିରବ to saw
ପାରୁର	ରକ୍ତହୀନତା bloodlessness	ପାଟାଲୁ	କୃତ୍ରିମତା ପାଇଁ ଦାତ ଗୁଞ୍ଜିବା (ବିକାରକ) to food arms
ପାମାଲ-	ପକେଇବା, ଧାର କରିବା (କମାର ପାଖରେ) to sharpen (at the black smith	ପାଟାଲଦାରୁ-	ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା -to embrace
ପାଞ୍ଚ-ପତରୁ	ପାଞ୍ଚି almanac	ପାଟିଆ	ପଟା the wall plate of a that- ched house
ପାଞ୍ଜୁର	ଘରର ଛୁଆ-ମଥାନ, ପିଠର root-frame	ମୁସା-	ମଥାନ the top ridge of a house
ପାମେରୁ	ରାସ୍ତାକ୍ରମେ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା ବେଳା ମାଗିବା toll collected from pass- ersby during festivals	ପାଢ଼-ଗରୁ	ପଡ଼ିଆ ଭର, (ନେନ୍ତୁ ରହୁନଥିବା) untenanted house
ପାଞ୍ଜର	ସ୍ତରଣ a spring where water wells up	ପଡ଼ିଆ-ପଦା	ପଡ଼ିଆ ଜମି fallow land, pas:ure;
ପାଞ୍ଜର	ପଞ୍ଜର rib	ପାଢ଼ିଆ	ପଞ୍ଜର base socked of arm
ପାଟ-	ପାଟିବା to get torn	ଗୋଡ଼	ଅଗରେ ଡ଼ frontleg, rump
ପାଟାଲ	ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ଲୁଗା, ଶାଢ଼ୀ cloth (lady's)	ପାଢ଼ୁ-	ପାଢ଼ିବା to pass wind from the stomach
ପାଟାଲ	ପଠେଇବା to send	ପାଢ଼େରୁ	ପୁଲିଆଇଥିବା ଲୋକ, ସୋଥ ବେମାର man with swollen body
ପାଟା	ପଟା, ମନ୍ତ୍ର harrow, rake	ପାଢ଼ୁଆ	ଅକର୍ମ, ଦେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରନ man without work

ପାଣ୍ଡୋଇ	ଯୋଡ଼ା shoes	-ଜୁତୁ	ଗୋଷିନେବା to soak
ପାଣ୍ଡବ	ଗୌରବଶ୍ଚି ଲୋକ fair skinned person	-ସାରୁ	ପଶଣା କରିବା to urinate
ପାଚୁଲୁ	ପତଳା thin, slick, sparse	-ଉତ୍ତରଳ	ଗଇଁଠାଳ, (ବିବାହରେ ଗାଁ ମୁଖିଆର ପ୍ରାପ୍ୟ ଲୁଗା) cloth for the naik in a marriage
ପାଚୁଲୁୟା	ପାଚଳିଆ		
ପାଚ	ଦୁଳ ସିଆର ridges in between furrows	-ଗୁନା	ପାଣି ରଖିବା ପାଇଁ ଏକ ବଡ଼ ପାତ large pot to store water.
ପାଚୁଆ	ବାଉଁଶ ପାଚୁଆ thin strip of bamboo lath	-ପତରୁ	ପୂଜା worship
ପାଚୁଲ	ମାଟି ପାତ (ମଧ୍ୟମ ସାଜେ) earthen pot (medium)	ପାଚୁଆ	ପାଚୁଆ comb
ପାଦ	ପାଦ foot	ପାଦୁ	କର, କଜଣା tax
ପାଦୁ	ପକ୍ଷୀ ଧରଣର ପାଦ, ପାଦ trap	ପାଦୁ	ଠିକ୍ ଅବସ୍ଥା, ଠିକ୍ ମୁହୂର୍ତ୍ତ, ଠିକ୍ ସମୟ (ଶୁଣ ପାଇଁ) the right condition, right moment, season
-ଓଡ଼ୁ	ପାଦେଇବା to set	ପାପୁ	ପାପ sin
ପାଦୁକି	ବେଶ୍ୟା prostitute	ପାପେସୁକି	ପାମି inner
ପାଦୁସ	ବେଶ୍ୟା (ପୁରୁଷ)		
ପାନି	ପାଣି, ବର୍ଷା water, rain	ପାପୁଡ଼-	ସାଢ଼ିବା (ଓଡ଼ାଲୁଗା) to exercise, shake out or thru shaway, water from a wet cloth
-ମାଚୁ-	ବର୍ଷା ହେବା, ବର୍ଷିବା to rain	ପାବୁଲି	ପାପୁଡ଼ hill
କପୁଡ଼ୋ-	ଝିଲିଝିଲି ବର୍ଷା, ଝିପୁଝିପୁ ବର୍ଷା drizzles	ପାମୁରୁ-	ବାଉଳ ହେବା, ବାସୁଳ ହେବା to talk in sleep, to talk irrelevantly
-କାପା, , ବୁପାଇ-	ପଣି ମରତ କ to irrigate		

ପାରି-	ପାରିବା to be able	ପାଲ	ପାଲ once, turn, time
ପାରି	ଗୁମା cave	ପାଲଟୁ	ଫେରପ୍ରଯୋଗ୍ୟ, ପାଲଟା ଦେବା returnable
ପାରି	ପରି, ସମ୍ଭବତଃ perhaps, like	ପାଲିଆ	ପାଲିଆ erithrina indica
ପାରିଆ	ପାରି pigeon	ପାସାଲ	ଶୁଣିଲ ଘାସ, ଖଡ଼, ଜଣ hay, crushed straw
ପାରିକା	ଦୁଇ ପଇସିଆ ମୁଦ୍ରା two paise coin	ପାସ୍	ଜନ୍ତା, ଫାଶ trap, snare
ପାଲ୍	ଲଙ୍ଗଳ ଫାଳ plough share	-ଓଡ଼-	ଫାଶ ବସାଇବା to set
ପାଲ-	ନୂଆପତ୍ର କଞ୍ଚି ଲଦା to put forth new leaves	ପାସରୁ-	ଭୁଲିପିଦା to forget, ignore
	ପାଲିଆନିକରୁ-ପତ୍ର କଞ୍ଚି ଲଦା new leaves to come out	ପାସ୍ତୁ	ଭୁଲି ଲେନ forgetful
ପାଲ ବୁରି	ଏକ ପ୍ରକାର ଘାସ a kind of grass	ପାସଲ୍-	କତ୍ତ ଲେଉଟାଇବା to take a turn
ପାଲ	ସ୍ତରାଗଛ plant, seedling	ପାସଲ୍-	ଓଲଟାଇବା to turn over
-ଗାର	ଚଳପତ୍ରକା ଜାଗା, plantation seed bed	ପାସଲିଦେଲ୍-	ପଛକୁ ଚାହିଁବା to look back
ପାଲଲ-	ପଳେଇବା to go away, flee	ପିଲ୍-	ଫୋପାଡ଼ିବା, ପକେଇବା to throw away, to drop, lot go off
	ପାଲିନେଇବା ଚଳେଇପିବା	ପିକେ-	ଚିପ୍ପିବା, ଚକଟିବା to knead, wring, squeeze
ପାଲି-	ସଜାଡ଼ିବା, ମରାମତ କରିବା to repair	ପିକେବା-	ଘିସି ଧରିବା to hold, grip
ପାଲ	କଲମ ମୁନ nib	ପିକେଇଲ	ପିକେଇ sprayer, syringe
ପାଲ	ଧାର, ପାଖ, କଡ଼ edge, margin, bank		

ପାଗଳ fiend, dried brain	ସୁମ୍-	ଛପର ପାଇଁ ଘାସ thatching grass
ପିଟିବା, ବାଡ଼େଇବା to whip, beat to hammer, ram	ପିନ୍ଦ୍-	ଛପର ପାଇଁ ଘାସ
ପିଟଣା, ହାତୁଡ଼ hammer	ପିଲ୍-	ସୁଧ, ନୂଆ ଗଜା ବା ଶାଖା interest, off shoot
ଫଟିଯିବା, ଲକ୍ଷ୍ୟରୁଣ୍ଡ ହେବା to divulge make loose	ପିଲ୍‌କା	ସୁଆ newly got twigs, shoots
ପିଠି, ପଛ back	-ମେଲ୍	ରଜ ବଢ଼ି ଶାଖା ମେଲିବା ନୂଆ ଗଜା ବାହାରିବା to spread branches while growing up
ପିଣ୍ଡା, ବାଇଣ୍ଡା verandah	ପିଲ୍ -	ଗାଈ ଚୁଣିବା, ଚପୁଡ଼ କରି ରସ ବାହାର କରିବା to milk a cow, squeeze out juice
ଗୋଡ଼ର ଚେଣ୍ଡି shin, calf	ପିଲ	ପିଲ, ଶିଶୁ child
ପିତ୍ତ, ପିତ୍ତରସ bile	ପିଲ୍‌ରୁକ	ନନ୍ଦା କରିଥିବା ଶିଶୁ ସହ ମାଆ women with new baby
ପିତଳ b ass	-ପୁଟାଇ-	ଅଣ୍ଡା ପୁଟାଇବା to hatch egg
ଭିତର ଭର, ପିଢ଼ି ପୁରୁଷଙ୍କ ଆୟାନ inner room	ପିପଲ୍ -	ଝସିବା, ଝସଡ଼ବା to slid, slip, t ip
ପିନ୍ଧିବା to put on	ପୁର୍-	ପୁଙ୍କିବା to belch, blow
ପିପୁଲ ଗଛ, ବରଲତ୍ତ Ficus religiosa	ପୁର୍-	ପୋଛିବା to erase, wipe off
କାହାଳ funel	ପୁଡ଼	ଝେନରେ କା proxy
ପୁୀହା spleen	ପୁର୍	ଝୁଣି କଟିବା, ବଳି ଦେବା, ହାଣିବା to sacrifice, offer to god, to killed by cutting the throat
ଛଣ, ଛପର ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଘାସ straw, thatching grass, thatch, roof		

ପୁରାଣ	ପୁରୁଷ, priest	ପୁଣ୍ଡା	ନିଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ breath
ପୁଲ	ପୁଲ pus	-ନଳ	ନିଶ୍ୱାସ ନେବା to inhale
ପୁଲ୍		-ଗୁଡ଼	ପ୍ରଶ୍ୱାସ ଗୁଡ଼ିବା to exhale
ପୁଟାଦ-	କଣା କରାବା, ଘରାକିବା ରେ ପତ୍ତ କଥା ପୁଟିଆର କରାବା to make a hole, break, expose a secret reveal	ପୋଡ଼ପୁଣ୍ଡା	ଯେ ଯୋତୁରେ ନିଶ୍ୱାସ ମାରେ who breaths heavily
ପୁଟାନ	କାନ୍ଦ, କଣା, hole	ସାସ୍ପୁଣ୍ଡା	ଧଇଁଥିଲି ହବା panting
ପୁଟ୍-	ପୁଟିକା to bloom	ପୁଲୁଲ	ପ୍ରତମୁଖି, ପିକୁଲା idol, image, pupil of eye
ପୁଟ୍	ଗ୍ରେଟ ଗାଁଆ hamlets	ପୁତ	ଗୁପ୍ତାଙ୍ଗ, ଯୋଡ଼ vagina
ପୁଟ୍	ଏକକ ମାତ୍ର (କୋଡ଼ିଏ ମାତ୍ର = ପୋଟି) unit of measure (20 man 1 puti)	ପୁନ	କୁଲରେ ପାଉଡ଼ିବା to sift, winnow
ପୁଟନା	ପୁଟନା ମଧ୍ୟରୁ condiments used to flav-our curry	ପୁନି	ଏବ, ପୁନବାର, ପୁଣି and, again
ପୁଡ଼ଗା	ପତ୍ର ଓ ମା ପୁଡ଼ିଆ container made of leaves	ପୁନିମ ଚଳେ	ପୂର୍ଣ୍ଣମୀ bright half of month
ପୁଡ଼ର	ମଇଁଷ ହୁଆ, ମଇଁଷି କାକୁର buffalo-calf	ପୁଠୁଲ	ଭୁଣ୍ଡି muzzle put on cattles
ପୁଡ଼େଇ	ମୋଟା ଦେହ, ସ୍ୱଲ୍ମ ଦେହ corpulent swollen body	ପୁର	ପ୍ରଭ ପ୍ରଭ, ଘଟ, ଥାକ ଥାକ layer, fold
ପୁଣ୍ଡି-	ଓଇଲ କରାବା, ଆରମ୍ଭ କରାବା to rest, comfort, pant breathe	ପୁର	କନ୍ୟା flood
		ନାଲ	ବଣା ଟାଣି ବହୁ ଯାଉଥିବା ନାଳ, ପାଣି ବହୁ ଯାଉଥିବା ନାଳ rain water drains' natural water ways
		ପୁର-	ପ୍ରବେଶ କରାବା to enter

ପୁସଇ-	ପୁସଇବା to shut in, push in	ପୁସି	ଶୁକ୍ର, ବୀର୍ଯ୍ୟ semen
ପୁଶିଆ-	ପୁଶିଆଡ଼ ପୁଶିଯିବା to blow in, per vade	ପେନ.ଜାର	ପକ୍ଷୀ ଉଡ଼ିଆ ତେଣା ମେଲାଇବା to open wings as qirds
ପୁସ ଆଁ ଡି- ବେଲ୍	ଅଳ୍ପ ସୁତ, ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟ early night	ପେଜ୍	ପେଜ, ଚାନ୍ଦ rice broth, scum of boiled rice
ପୁରନ୍	ପୂର୍ଣ୍ଣ full	ବେଦ୍ନା-	ଗୁଡ଼ିକ ଓ ମାଣ୍ଡିଆ ମିଶ୍ରିତ ଜ.ଉ rice and millet mixed
ପୁରନା	ପୁରୁଣା old, worn out	ଲୁଇ-	ନିଗୋଳା ମାଣ୍ଡିଆ ପେଜ only millet
ପୁରନ	ପିତ୍ତ lily, reed	-ବେଲ୍	ପୂର୍ବାହ୍ନ forenoon
ପୁଲ୍	ପୁଲ flower	ପେଟ୍	ପେଟ belly
-ବସାଇ	ପୁଲ ଆଙ୍କି ବା to embroider	-ଓଇ-	ଗର୍ଭ ଦେବା to conceive a child
ପୁଲ୍-ପୁଲି		ପେଟି	ଘୋଟ ବୁକୁଡ଼ା young hen
ଆଁ ଦାରୁ	ଗୋଧୂଳି ଅନ୍ଧାର ବେଳା twilight	ପେଡୋମ୍	ଗୁଡ଼ିକମଦ, ଦାଣ୍ଡିଆ rice beer
ପୁଲ୍-	ପୁଲିବବା ପୁଲିବା ଗର୍ଭିତ ହେବ to swell, puff up, bloat	ପେଣ୍ଡା	ପେଣ୍ଡା, ପେଣ୍ଡା cluster, sheaf, tassel
ପୁଲେସ	ପୁଲିକିଆ swollen	ପେଣ୍ଡି	ପେଣ୍ଡିଆ oil cake
ପୁଲ୍-ଲିଆ	ଉଟୁଡ଼ା a sweet made of parched rice	ପେଡ	ବାକସ box
ପୁଲ୍, ବା	ପମ୍ପା, ଢୋଲ hollow, cornulent	ପେସୁଲ ଉଟ-	ପେଣ୍ଡି ଫୋଟକା ଉଠିବା to bubble as fluid
ପୁସ୍	ପୁସମାସ Nov-december	ପେରୁକା	ପାଲିକା ଗୋଡ଼ limping, straddling

ପେଲ୍	ପେଲ, ଅଣ୍ଡକୋଷ rectum	ପୋସ୍-	ପୋଷିବା to adopt
ପେଲ୍-	ପେଲବା, ଠେଲବା to push, shove	ପୋସୁଆ ପୋ	ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର adopted son
ପେଲ-କି	ଦେଖାତରୁ କରିବା, ଧସେଇ ଯିବା to dare, disregard	(ତ)	
ପେସ୍-	ପଠେଇବା to send	ବଇ ଜାଲ୍	ମୁଣ୍ଡିଳ ଜାଲ a circular casting net
ପେସନ	ପେଷଣ (Verbal Noun,	ବଇଟା	ବଳା armlet
ପୋ	ପୁଅ son	ବଇଦ	ଔଷଧି medicine
ପୋ-ନାତ	ନାତ grandson	ବଇରସ୍	ଶତ୍ରୁତା enmity
-ପୁଆରି	ପୁତ୍ରବଧୂ daughter in law	-କର	ଖରପ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା to cast the evil eye
ପୋକ୍ତା	ପାକିବା, ପରିପକ୍ୱ ripe, matured	ବଦସ	ବଧୂର deaf
ପୋହୁରମାଇକ	ଗର୍ଭବତୀ ନାରୀ pregnant woman	ବଇପାଲ୍	ବୈଶାଖ April May
ପୋଜ୍-	ପୋଡ଼ିବା, ଜାଳିବା to burn, roast	ବଉନ/ବଇନ	ଭଉଣୀ sister
ପୋଜ୍	ମଇଁଷି ପଶୁ ମଇଁଷି ଚୁଆ buffalo bull	ବଉଁସ	ଲଟ୍ spinning-t p
କାତ-ପେତ	ବଣୁଆ ମଇଁଷି bison	ବଉଁସ	ମଣା, ଡାଆଁଣ gnat
ପୋଷିତ		ବ.ର୍-	ବାଘୁଆ ମାଝୁ bumble-bee
ପୋଡ଼ୋଇ	ମଳା, କୁଣ୍ଡିତ dirty, ugly	-ମସ୍	ବଡ଼ମାଛି, ଡାଆଁସ dragon-fly
ପୋକ	ପୋଥି, ବହି book	ବର	ବର crane, egret

ବକୁଲ	ଗଛ ଢେଲ bark	ବଡ଼ଆଉରୁୟା	ଭଲ ଖିଆଇ good eater
ବକ୍ତା	ଅଣ୍ଟି ଗ ଢେଲ bill goat	ବଡ଼ତଣ	ତଲଇବା loud
ବକରୁ-	ପରାଡ଼ାସ କରବା, ବକବକ କରବା to prattle, play jokes	ବାଡ଼ ଜିଜ୍ଞା ଲକ୍	ଧନଲୋକ lok/rich man
ବନ୍	ଉଡ଼ିବା to ride	ବଡ଼ ମୁଣ୍ଡି ଗୁଣ୍ଡି	କଳା ପିମ୍ପି ଓ, କାଲ black ant, black pismire
ବକ୍ରି	କଳ ଭଉଁଷ whirl pool	ବଡ଼ ଗାର	ଭଇଗଛ banyan tree
ବିରୁ-	ବଞ୍ଚିବା, ଜିଇବା to live	ବଡ଼ାଭ	ଖୁଡ଼ aunt
ବତକା	ଗୁଚୁଲ bundle, packet	ବଡ଼	ଦାଦା, ବଡ଼ବାପା father's brother
ବଟା	ଆଙ୍ଗୁ ଠିପ finger tip	ବଡ଼େ ମାଡ଼	ବହୁତ ବଡ଼ very big
-ମାରୁ-	ଝିଟକିଲ ନେବା to snap fingers	ବଡ଼	ଟାକୁଆ stone of a fruit
ବଟୋଇ	ଗ୍ଲେଟ tiny	ବଡ଼ା-ସାପ	ବୋଡ଼ା ସାପ viper
ବାଟୋଇ ଲୁଆ	ଗ୍ଲେଟ ପକ୍ଷୀ ଉଲେଷ a small bird	ବାସ-	ଏକ ପ୍ରକାର ବୋଡ଼ା
ବଡ଼-	ବଢ଼େଇବା to grow	ବୁଦ-	ଏକ ପ୍ରକାର ବୋଡ଼ା
ବଡ଼ାବ-	କରିବା, ବଢ଼େଇବା to increase	ବଡ଼ସି	ବନ୍ଧା angling hook
ବଡ଼-	ପୋବନପ୍ରାପ୍ତ ହେବା to attain puberty	ବଣିକ	ନାହି navy
ବଡ଼	ବୟସ୍କ, ବଡ଼ aged, elder, senior	-ଡ଼କରି	ଧାର nurse
ବଡ଼ଲ	ପ୍ରଥମ ସ୍ତ୍ରୀ, ବଡ଼ ସ୍ତ୍ରୀ elder wife		

-କଛୁ	ଜନ୍ମ ଦୋଳଥିବା ପିଲାଙ୍କ ନାଚ- କଣା ଉତ୍ସବ ceremony of cutting the navy of new born babies (bond-to divide, circum- cised man, un-chaste woman)	କଦ୍‌ତେଜ୍	କଛି ପରିମାଣ some amount
କରେ	ପରି, ବଦ୍ like	କଦ୍	ଦୁଆର ବନ୍ଧ door frame
କଦ୍‌ର-	ବହୁରାଗଦା to molten, saturate with water	କଦ୍‌ଲି	ଦ୍ଵାରକର ଶି ligature
କଚର	କଚର (ମଞ୍ଜି ବୁଣିବା ପାଇଁ ଜମିର ଅନୁକୂଳ ପାଗ) proper wetness for agri- cultural operation	କଦାଡ଼	ଦୁଇଜା cholera
-ପାଳ	ଗୁଣ ଗର୍ଭ ପ୍ରଥମ ବର୍ଷ first rain to start ploughing	କଦଲ୍-	ବଦଳେଇବା to exchange
-କଜା	ବର୍ଷା ଋତୁରେ ଦେଖାଯାଉଥିବା ପକ୍ଷୀରାଗା ଧଳା ପିଙ୍ଗୁଡ଼ winged white ant seen in rainy days!	କଦଲ୍-ଉଦଲ୍	ବଦଳା ବଦଳ
କଚାଇ-	ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବା, ଶିକ୍ଷା ଦେବା, ଉତ୍ତର ଦେବା to direct, teach, reply	କନକ	ରଙ୍ଗ colour
କଚ ମଛୁ	ଜଳୁନିଆ ଗୋଡ଼ fire fly	ଲଗାଇ-	ରଙ୍ଗ କରାଣା ରଙ୍ଗ ଲଗାଇବା to paint
କଚୁ	ପେଣ୍ଡୁ ball	କନି	ରକ୍ତ blood
କଚ୍‌ର	ପଡ଼ିଆ ଜମି waste-land	କଦାଡ଼	ନାନ ରକ୍ତ ସୀତା dysentery
କଚ୍‌ର-ପାକନା	ଫୁମଫୁମା ପୁଆ, ଖଇ ବା ଶିଳପୁଆ pebble	କସ୍	ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟ, ଶକ୍ତି health, strength
		କକଡ଼ା	ପି କୁଆ tooth less
		କକରୁ-	ଶୋଇକରି ବାହର କରିବା to talk in sleep
		କମ୍‌ଲ	ନାଭି navel
		କମ୍‌ସ	ଆଖି ପକେଇବା ଦୃଷ୍ଟି ପକେଇବା to cast greedy eyes
		କରାଇ-	ବରଣିବା to bestow

ବରଟ୍,	ଗୁଣି pimple
ବରତ୍-	ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅତିକ୍ରମ କରିବା to exceed a target
ବରତ୍	ଦଉଡ଼ି, ଗୁଡ଼ string, rope
ବରସ୍,	ବର୍ଷ year
ବରସ୍	ସାହସ, ଦେଖାଶିର courage, daring, bold
-କରୁ	ଉତ୍ସାହକ କରିବା ଉତ୍ସାହ ଦେବା to encourage
ବରୁଣ	ପୂର୍ଣ୍ଣ full
ବରୁଣ-	ଉଠି ଓ ଦାଗ ଉଠି ଖରାଦି to screw, bore
ବଲ୍,	ଭଲ good
ବଲ୍ଲଭ	ଟୁଲ୍ ଭଲ
ବର୍-	ପ୍ରଶଂସା କରିବା to admire
ପା	ଭଲ ପାଇବା to love
ବଲ୍-	ଡୋଇ ବଳିବା to spin, twist a rope
ବଲ୍-	ବହିଯିବା, ଘୁସିଯିବା to flow, let go in water
ବଥଲ୍	ମୋଟା, ବହଳଥା thick, sticky
ବଥଲ୍-କାର୍ତ୍ତବ୍ୟ	ମହାମାରୀ ପ୍ରତି ପୂଜାକର୍ମ rituals against epidemic

ବଲ୍,	ବଳ	ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ଵାରା by force
ବଲ୍ମମୁକ୍ତକର-	ଜିବରଦସ୍ତି କରିବା to compel, persist	
ବସୁଲେକ୍,	ଶୟ coward	
ବସି	ବିପଦପୂର୍ଣ୍ଣ dangerous	
ବସ୍,	ବସ, ମଜା, ଚର୍ବି fat	
ବସ୍-	ବସିବା to sit	
ବସି-ପି-	ଘନୀଭୂତ କରିବା, ଜମାଟା ବାନ୍ଧିବା to curdle, coagulate	
ବସଲ୍-	ଭାଙ୍ଗିବା, ଭୁଷ୍ଟିବା precipitate to demolish, wreck, collapse	
ବାଭ	ଭାଇ brother	
ବାଭ-	ପାଣି ବୋହାବା to carry water	
ବାଭ-	ଦୀର୍ଘନ ପିନ୍ଧିବା, ବର୍ଦ୍ଧିତକା to wear long	
ବାଭଗନ୍,	ବ.ଭଗଣ brinjal	
ବାଭତା	କର୍ତ୍ତୃ instalment	
ବାଭମାତା	ଅଜଣା ଲୋକ an unknown person	
ବାଭଲ	ଶୁଷ୍କମଣ୍ଡି, ବାହାଲ cultivational land	

ବାଜ	ପଦମ wind	କଟା-	ପ୍ରବେଶ କୋଠା, ଦାଣ୍ଡପାଖ ଘର entrance room
ବାଜଦୁଳା	ଝଡ଼ storm	ଗଢ଼ି-	ଭିତର କୋଠା, ଭିତର ଭର inner room
ବାଉଣ	ବାହାରିଆ of outside, outer (out)	ବାକାନୁ-	ବଖଣିକା, ଖଣିକା to comment
ବାବତ-	ଫେରିବା to return	ବାକ୍‌ନା	ଭଗ riddles
ବାଉଳ	ମୁଣ୍ଡରେ ମୋଟ ବୋହୁକା ପାଇଁ ମୁରୁକା turban for carrying load	ବାଗ	ଭାଗ share
ବାବଲ	ପାଦିଆ, ବାଉଳ earring for upper lobe	ବାଗାଦ-	ଭାଗ କରିବା, ବାଣ୍ଟିବା to divide, distribute
ବାଉଁଷ୍	ବାଉଁଶ bamboo	ବାଗ୍	ବାଘ tiger
ବାଦିୟି	ବାଦିଣି flute	ଭଲଦାରିଆ-	ଭୃତାଦାଘ panther
ବାକ୍/ବାକ୍ଟି	ବକା curved, twisted	ମାଗୁଡ଼ିଆ-	ମଞ୍ଚାଡ଼ିଆ ବାଘ
ବା ବଂଟେକ	ବକାଟକା	ପରୁଟା-	ପରୁଟା ବାଘ
ବାକ୍ ଅଣ୍ଡି	ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ପାଣି ଅଣିବାକୁ ନେଇଥିବା ଖାଲ ମାଠିଆ emptyjar carried by women to fetch water	ପଚବଲଡ଼ୁରୁକା	ପଚୁରୁଆ ଚୁଣ୍ଡାଦାଘ
ବାକାଇ-	ବକାଇବା to bend	ବାଗାଇ	ବାଘ ଉପଦ୍ରବ tiger infested
ବାକା	ବାକ୍ସ to hire	ବାଗାନ୍	କୌଣସିରେ ଖସି ପଲେଇବା to slip away stealthy
ଆନ୍	ଭାଡ଼ା ଅଣିବା	ବାଗାଉ	ମଣି ଚୋଟ ମଇଁଷି, ଜଡ଼ା young she buffalo
ବାକର	କୋଠା room, apartment	ବାଗ୍‌ସ	ଫଟା cracked
		ବାଗଲଇ-	ପ୍ରସାର କରିବା, ମେଲେଇ ଦେବା to spread around, diffuse
		ବାକ୍	ଭାଙ୍ଗିବା to break

ବାଗିଆ	ଭ୍ରାଜ
	crack, crease
ବାଗି	ଭ୍ରାଜ
	crease
ବାଜ୍, ଗିଣ୍ଠା	ବାହୁକି
	carrying staff
କନା-	କାଠ ବୋହୁକା ପାଇଁ ବାହୁକି
	for carrying wood
ସୁଲ୍, ଡାକ୍ -	ନଡ଼ା ପାଇଁ ବାହୁକି
	for paddy etc
ବାର୍-	ବାଛୁକା
	to choose sort out
ବାଗରୁ/ ବାଗଲ	ବାଛୁ ବାହାର କରାଯାଇଥିବା ବହୁଥର
	outcasted
ବାଗୁ	ବାଛୁକି
	calf
ବାଗ	ମାଲ ବାଛୁକି
	fem
ବାର୍-	ଭଜକା
	to fry
ବାଜି-ସାର	ଶାଳଭଜା ଭଜାଣା
	frying vegetable
ବାର୍-	ବାଜା ବଜାଇବା
	to strike, beat a drum
ବାଜନସ୍ତ୍ରୀ	ବଜାଇ
	drummer
ବାଜୋଳ	ନପୁଂସକ
	impotent
ବାଟ୍-	ଚୁନା କରିବା, ବାଟିବା
	to grind, pound

ବାଟ	ବାଟ, ପୋ way
କାଳି-	ଉପସ୍ତ୍ରୀ
	subway
ମଲ-	ପରିଚ୍ୟକ୍ତ ବାଟ
	untrodden way
ଡେଲ-	ଶାଖା ବାଟ
	cross way
-ଦେକାଇ-	ଆଗେଇନେବା, ଦେଖାଇବା
	to lead, guide
-ପାଉର	ଦରୁଆନ
	gate keeper
ବାଟ	ବଡ଼ ଭଗିନୀ
	elder sister's husband
ବାଟା/ପଦା/ ଝିଲ୍	ଖୋଲ ପଡ଼ିଆ
	open field
-ଦାନ	ଧାନ (ଏକ ପ୍ରକାର ଶସ୍ୟ)
	a kind of paddy
-ପୋଡ଼ାଇ-	ଶୁଖିଲା ପତ୍ର ପୋଡ଼ବା
	to burn dry leaves
ବାଟିଆ	ଛୋଟ ନାଳ
	small drain
ବାଟ୍-	ଭାଜ କରିବା
	to divide
ବାଟା କରୁ-	ଖାଦ୍ୟ ପରିଷ୍କାର
	to serve food
ବାଡୁ	ମନ୍ଦ୍ର ଅଳ୍ପସ୍ତ୍ରୀ
	slow, idle
ବାଡୁ	ବାଡ଼, ଘେର
	fence, enclosure

ବାଡ଼-	ଖାଦ୍ୟ ପରିଷ୍କାରିବା, ବାଡ଼ିବା to serve food	ବାବୁସାଗ ଦେ-	ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବା, ମାନ୍ୟ ଦେବା to thank, pay regards
ବାଡ଼ାନ୍-	ଓଳାଇବା, ଝାଡ଼ୁ କରିବା to sweep	ବାଢ଼	ବାନ୍ତ vomit
ବାଡ଼ୁକ	ଝାଡ଼ୁ broom	ବାଦ	ବାଦ ମାରୁବା challenge laying wager
ବାଡ଼ି	ଗଞ୍ଜି jacket, ganji	ବାଦ୍-	ବାନ୍ଧିବା, ପଣ୍ଡୁ ପାଇବା, ନାଟକରେ ଅଗ୍ରନୟ କରିବା to tie, pack, bind
ବାନେଇବାଡ଼	ଗଞ୍ଜି	ବାଦା-ସୌଦା	ବନ୍ଧା-ଛନ୍ଦା
ବାଜ	ଶସ୍ୟ କରଜ କରିବା loan of food grain.	ବାଦନ ଝୁଡ଼ୁ	ବାଞ୍ଜିଆ ବୁଦା kainj house
ବାଜାଇ-ବାଜ	ଟଙ୍କା କରଜ କରିବା loan of money	ବାଦା	ମାପ ଏକକ (ଦଶପଞ୍ଚାଞ୍ଚି = ବାଦା) unit of measuer (10 puti- bondek)
ବାଞ୍ଜୋଇ	ବଞ୍ଜେଇ carpenter	ବାଦାପନ୍	ଶ୍ରାବଣ July-August
ବାଣ୍ଡ	ଲଞ୍ଜୁନ, ଲଞ୍ଜୁ ଗୁନ tallless	ବାଦଲ	ଝଡ଼ storm
ବାଣ୍ଡୁକା	ବାଳର ଗୋଡ଼ା ଓ ମୋଟା short and fat, dwarf	ବାଦର	ଉଦ୍‌କର ferocious
ବାଣ୍ଡି	ଗଞ୍ଜି କରୁଥିବା ଗୁଣ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ, food given to cowherd.	ବାଲ	ଘୋଟ ଲୁଗା, ବାନା loin cloth
ବାଣ୍ଡାରି	ବାଣ୍ଡ boys as wage barber	ବାନା-ବାଞ୍ଜ	ଏକ ପ୍ରକାର ଗଛ mimosa scandeus
ବାନ୍	ରାଇ rice	ବାନାମ ରୁ-	କନାରେ ଚୁଣିବା to strain with trainer
ବାନ୍ଧିଲି	ମଝିରରେ ରନ୍ଧା ରାଇ rice cooked in middle room	ବାନା କସାଇ-	ଗାରେଇବା, ରଙ୍ଗଦେବା to carve, paint
ବାନ୍ଧି-	ଭିତର ଭରେ ରନ୍ଧା ରାଇ rice cooked in inner room.	ବାନାବୁର-	ଭୁବନେଶ୍ୱରକୁ ଉତ୍ସବ ସମୟରେ ଘୋର ଅର୍ପଣ କରିବା to offer food to ghosts & spirits during a festival
ବାନ୍ଧୁଣୀ	ଦରମା, ଖୋଦକ salary, victuals		

କାନ୍ଥା	ଲୁଗାର ବୃଣା, ବୃଣାଣି texture of a cloth
କାନ୍ଥା-ମରିଚ	ଗୋଲମରିଚ black pepper
କାନ୍ଦା	ଭଣ୍ଡା nephew
କାନ୍ଦି	ଭଣ୍ଡିକା neice
କାପ-	କାପା father
-ଲୁଟି	ଏକ ପ୍ରକାର ଗଳ (କାପ ଗିରା) an abusive expression
କାବ୍-	ଭାବିବା to think, wish, suppose
କାମନ୍-	ବ୍ରାହ୍ମଣ bramhin
କାମା-ଡି-	ବିଭ୍ରାନ୍ତ ହେବା, ଭ୍ରମ ହେବା to be bewildered
କାସ୍-	ପାଗଳ insane
କାର୍-	କାର ସଂଖ୍ୟା twelve
କାର୍-	ବାହାଟ outside
କାର୍-ଶି	କାହାର ବଳଦ (ବେଙ୍ଗଳାରେ) କାହାଟିଆ outside bullock
କାର୍-	କାହାଟକୁ ଯିବା, ବାହାରିବା to go out
କାସ୍-	କୋଣ୍ଡ, ଭାର load carried on head)

କାରିଆ	ବରଫ boar
କାରିକ୍-	ଗାଁ ମୁଖିଆର ସହକାରୀ village headman's Assistant
କାଲ୍-	କାଳ (ଆଖିପତା କାଳ) hair (of eye brow)
-ମଜ୍	(ଗରମ ପୋରୁଁ) ଥେ boil
କାଲି	କାଲି sand
-କାର୍-	ଏକପଦ (ଭାଦ୍ରପାସ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପୂର୍ବରୁ ପୁଏ a festival (starts before bhadra full-moon for 10 days)
କାଲିୟା	କାଜୁବାଦାମ, ଲଙ୍କା ଅମୁ cashew nut
କାଲୁ	ଭାଲୁ bear
କଡ଼-	
କିଡ଼-	
କାଲିଆ	ନମ ମୁଖିଆ a temporary awning bower of cre-pers
କାସ୍-	ଢିକି ହରଡ଼ଳ ନେବା to snatch away
କାସିନେ-	ଧୋଇନେବା (କଢ଼ି ପାଣିରେ) to wash away
କାସ୍-	କାସନା odour
କରୁ-	କାସି କରାଣା to smell sweet

ବାସ୍ନା	ସୁଗନ୍ଧ, ସୁବାସିତ fragrant, perfume	-ଲଗ- ବିରକ୍ତ ଅନୁଭବ କରିବା to feel disgusted
ବାସା	ଇତ୍ତାଘର, ବସା dwelling house, lodging	ବଜଲ ବଜଲ lightning
ବାସା	ଭାଷା language	ବଟକ୍ ଛୋଟ ପଥ (ବାଳମୂଳୁଆ) small boil
-ବୋରୁ	ଯେ କଥା ବୋରୁ who does not keep his word	ବଟା ମୁଣ୍ଡା ଶିର, ବଟା blunt wood arrow
ବାଦୁଳ	କୁହାଳିଆ chirping	ବିଡ଼ରୁ- ଭୟ ପାଇବା, ଭୟକର to be scared
ବିଅରୁ/ବିରୁ-	ସୁରୁଇ ଟିଙ୍ଗିବା to throw after	ବିଡ଼ରୁ ଭୟକା very fleet
ବନ୍-	ବିକରା swinging around (with a sling shot) to agitate, mix, scatter	ବିଡ଼ ଭଡ଼, ଆଣ୍ଠ tight
ବିକା-ବିକା	ବିକା/ଭିକା to sell	ବିଡ଼- ମିଶ୍ରଣ କରିବା, ମିଶିବା, ସାଙ୍ଗ ଦେବା, ସାହାଯ୍ୟ କରିବା to dilute, mix, unit, to accompany, help
ବିଗସ୍-	କଳ ସୁଟିବା, ବିକଶିତ ହେବା to bloom	ବିପକ୍- ଭିତକିବା, ଚମକିବା to flash, to be startled
ବିର୍-	ଏତେତେଣେ ପକାଇବା, ବିସ୍ତ୍ରଦେବା to scatter	ବିତମ- ତୁଳା ant hill
ବିରୁ-	ଖରଡ଼ିଆ slippery, slimy	ବିଚକିତା ବିରକ୍ତକର irritating, vexing
ବିରକ୍ତା	ନାଡ଼ିଆ	ବିଚରୁ ଭିତର inside
ବିଗୁରୁ-	ଭାବିବା, ଆଲୋଚନା କରିବା to think, decide, discuss	ବିଚରି ଭିତରୀଆ inner
ବିବୁରୁନା	ଆଲୋଚନା discussion	ବିଚା ସ୍ପନ୍ଦ linear measure-span from outstretched thumb to little finger
ବିକାରୁ	ବିରକ୍ତକର disgusting	

ବନ୍ଧ	ବନ୍ଧ, (ବାନ୍ଧୁ ଅଳଙ୍କାର) bracelet	ବନ୍ଧୁମଳି	ପ୍ରଜାପତି butterfly
ବିଠା-	ବିଠା, ବିଠା ମାରିବା to shoot	ବିଠା	ବାଉଁଶ ବତା bamboo lath, splinter
ବିଠା	ଛୁପୁରୋଧକ କାଠି, ଠିପି plug, tag	-ବେଟ୍-	ବାଉଁଶକୁ ଲମ୍ବ ଭାବରେ ଚିରିବା, ଫଡ଼ାଇବା to split bamboo
ବିଠା	ବିଚଣା (ବିଚେର ଅସ୍ତ୍ର) chisel, iron driller	ବିଲ୍	ଗାତ hole
ବିନ୍	ଅଲଗା, ଭିନ୍ନ, ପୃଥକ different, separate	ବିଲ	ବାହାଡ଼ା terminalia bellercia
ବିନ	another one	ବିଲଇ	ବିଲଇ, ବିଲପ cat
ବିନେସ	ଶିମ୍ବ bean	ବକ୍-ବ-	ଅଣ୍ଡି ବ ବିଲଇ male
ବିବା	ବିବାହ marriage	ବିଲ-ଇ-	ମିଳେଇଯିବା to dissolve
ଉଦ୍‌କିରା-	ଘୋରନେଇ ବିବାହ by elopment	ବିଲ୍ ବି	ଭେଲକ ହେବା tremble, bewilderment
ପଲସାମୁଣ୍ଡି-	ପୁଅ ଆଗେ ଆସି ଘରେ ପଶିବା by compensation to the first husband	ବିସ୍	ବିଷ poison
ପରରୁତା-	ପ୍ରଥମ ସ୍ତ୍ରୀକୁ କନ୍ୟାପୁନା ଅର୍ଥ ଦେବା by paying compensa ion to the first husband	ବିପ୍-ଗ	ବିପ୍-ଗ, ବିପ୍-ପ disgust
ବମ	ମେଣ୍ଡୁଦଣ୍ଡ ମାଂସ spinal meat, the meat around the spine	ବିପ୍-ରୁ/ବିତ୍	ମୁରୁର, ଅନ୍ଧୁଳ, ଖଇଁଠି a fish trap made of bam- boo strips
ବିରୁ	ପୂଜା worship	ବିପ୍-ରୁ	ଅଇଁଷି ବାସନା bad smell
ବିରୁଆ	କାଠି ଆଲ୍‌ମାରି wooden almi.a	ବିପ୍-ସ୍	ବିଶ୍ୱାସ trust, belief
		-ବେକ୍	ବିଶ୍ୱାସୀ ପ୍ରିୟ favourite

କୁଆଣ	ଭାଇଦେଉ y unger brother's wife	କୁଡ଼ିଆମଠୁ-	ଶୋଷ ଗବରେ ଶୁଦା ଆଦାୟ କରିବା to collect alms during puss festival
କୁଇ	ଭୂଇଁ, ଲେ, ଚଟାଣ floor ground	କୁହ/କୁକେଲ୍	ଅଧିକ much
କୁନ୍	ଭୋକ hunger	କୁହ ବନ୍ ଲ-	ଘଣ୍ଟିଘଣ୍ଟା ହେବା to last longer
କୁକଲିୟା	ଭୋକଲ hurgry	କୁହ	ଭୂତ ghost
କୁକେ-ଇ-	ଉପାସ ରଖିବା to fast	କୁଡ଼ି	କାମ, ଶୁଳକ service, wages
କୁକ-	ଭୁଲିବା to howl, bark	କୁଡ଼ିଆର	ଶୁଳକ slave, servant
କୁକ୍	ଗୁଡ଼ି chest	କୁଡ଼ି	ଡେମ୍, ଥୋଡ଼ stalk
କୁକ୍-	କୁଣ୍ଠିବା to realize, understand	କୁଡ଼ିର	ବୁଧବାର Wednesday
କୁକା-ଇ-	ଉପଦେଶ ଦେବା, ବୁଝାଇବା to advise, explain	କୁଡ଼ିରା	କୁଠାବାଣୀଆ ଜନ୍ମିତ ଲୋକର ନାମ born on
କୁକଲିଅକ	ଶାଢ଼ିବା ମାତ ଡାହାଣ ହତ right hand	କୁନି-	କୁଣ୍ଠିବା (କୁଣ୍ଠା) to knit, weave
କୁଟା	କୁଠା bush thicker	କୁନା ବସ୍-	ଘୋ-ଲେ କୁଣ୍ଠାର କମ୍ କମିଯିବା t shrink
କୁଟି/କୁଟିକା	ଲୋକ, ବାଞ୍ଛୁ dwarfish	କୁନ୍-	ବେଳ, ବାଣିଶ କରାଯାଏରେ ଶାଞ୍ଜିଆ ଆଦି କୁଣ୍ଠିବା to do wicker work
କୁଟୁ ଶାଞ୍ଜି-	ବଳତ ହାକୁରିବା (bullock) to low	କୁନ୍-	ବିକ୍ଷିତ ଦେବା, (ବିନ୍ଦ) କୁଣ୍ଠିବା to scatter, strew, sow
କୁଡ଼ି-	କୁଟିବା to sink, immerse, dip	କୁମି	ଭୂମି land
କୁଡ଼ି ବାଟ	ପଶ୍ଚିମ ଦିଗ west		
କୁଡ଼ି ଗାଲ	ଦୁଧି ପରେ ଗାଧୋଇ ଶୁଦ୍ଧ ଦେବା to purify by bathings after death etc		

କୁମି-ବାସ	କୁମିମାଣ୍ଡି, କମିବାଡ଼ property	ବେକ୍	ବେକ୍ neck
କୁର	ନଡ଼ଆ କରା coir (cocoanut's)	-ମୁନା	ଅଳ, ବେଗ୍ bag
କୁର-	ପକ୍ଷୀ ଦେହରୁ ପର ଉଠାଡ଼ବା to remove feathers from a birds body	ବେରୁଡ଼-	ନଷ୍ଟ କରିବା, ସ୍ଵାଧିପିବା, ବିଚାରକୁ to spoil, be angry
କୁରି	ଘାସ grass	ବେଗଲ୍-	ମିଶ୍ରିତ ଜନତରୁ ଅଲଗା କରିବା, ପାଣି ପୁଣିବା to separate out assorted materials, to strain out water, to diffuse
କୁରିପାଳ	ଝୁପୁଡ଼ିପି ବର୍ଣ୍ଣା drizzle	ବେଙ୍ଗ୍	ବେଙ୍ଗ୍ frog.
କୁରି କାଉଡ଼ାକୁ	କଠର ପଲେ ଖଣ୍ଡ thin pieces of wood	ବୁଡ଼େରି-	
କୁରୁପା	ଅଳ ମୋଟା robust	ଟରୁ-	
କୁରୁମୁଣ୍ଡି	ମଶା mosquito	ଅୟା-	
କୁରୁସୁକୁ ଲୋକ୍	ଭଲ ଲୋକ good person	ବେଙ୍ଗ୍ ଟି	ବେଙ୍ଗ୍ ପୁଲ toad
କୁଲ୍	କୁଲିବା to travel	ବେଙ୍ଗାଲ	କୋଲପ lock
କୁଲଇ ବିକ୍	କୁଲିକୁଲି ବିକିବା, କୁଲିକିକା to peddle goods	ବେଙ୍ଗାଲ-	ଗୋଟିଏ ଗଢ଼ାକୁ ଖେଳେଇ ଦେବା (ବେଙ୍ଗାଲୀ) to spread a heaped mass
କୁଲିକା	ମୋଟାଳିଆ fatty	ବେଙ୍ଗାଲି ଡୋ-	ପାଣି ଡାବା ସଫା କିବା to rinse
କୁସଣ୍ଡା	ମୋଟାଳିଆ fatty	ବେଞ୍ଚ	ବେଞ୍ଚ bench
କୁସ୍-	ଭୁସିବା to prick, gore	ବେଜା	ବେଜା, ଭେଜା sense, consciousness
କୁସୁନା ଡାକ୍	ଭୁସିବା ଡାକ୍, ପାଞ୍ଚଣି goad	ବେସୁ	ନୟାଞ୍ଚଳ sexless

-ଆଁରନା	ପୁରୁଷ male	ପରାଆ-	ଉଚ୍ଚ ଶୁଷ୍କ ଜମି high and dry land
-ପୁଣ୍ଡ	ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ, fem	(ସ୍ତ୍ରୀ)ବେଉଁଶ	ସ୍ତ୍ରୀପାଶ surrounding on four sides
ବେନୋରୁନା	ମଣାଣି place in the village out- skirts for throwing (A.E. -Feed ghosts)	ବେଡ଼ା	ଦୁଇ ଅଣିକଆ ମୁଦ୍ରା two annas coin
ବେନଶ	ଟମାଟୋ, ବଲ୍‌କ ବାଇଗଣ tomato	ବେରୁ	କାଣି ଜନ୍ମ କରିଥିବା ବିଡ଼ାଣ the number of times a cow has calved
ବେଟ୍-	ଲେଟିବା, ସଂଗ୍ରହ କରିବା, ପାଇବା to meet, to find a thing sought for, to collect	ବେତାରୁ	କେତେ ବିଡ଼ାଣରୁ
ବେଟିପାକା-	ପୂଜା ସ୍ୱତ୍ୱଳ ଠାକୁରଙ୍କ ସମର୍ପଣ କରିବା pick upto offer sacred rice to gods	ବେଦ୍-	ଭେଦବା, ମିଶାଇବା to penetrate, mix, to punch
ବେଟ୍	ଭେଟି, ଦେଉଡ଼ାର presents	ବେଦନା ପେଜ	ସ୍ୱତ୍ୱଳ ଓ ମଣିଆ ମିଶା ଜାନ୍ତ gruel made of mixed rice and millet
ବେଟ୍	ଶିକାର hunting	ବେନାଇ	ଭିଣୋଇ sister's husband
-କରିବା	ଶିକାର hunter	ବେକାରୁ	ବ୍ୟବସାୟ business
ବେରୁ-	ବେଡ଼ିବା, ଗୁଣିପଟେ ଘେରିବା to surround, raid	ବେକ୍‌ରିୟା	ବ୍ୟବସାୟୀ business man
ବେଡ଼ା	ବେଡ଼ା, ଭଲ ଜମି enclosure, lowland	ବେରୁ	ବିତ୍ରତା enmity
ବାକାରୁ-	ସେଇ ଜମିରେ ପାଣି ରହିପାରେ land which can hold water	ବେରୁଆ/ ବେରୁକା	ଯେ ଶତ୍ରୁତା କରେ who bears enmity
ବାଡ଼-	ଗହଳିଆ ଜମି shallow land	ମ.ରୁ-	ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବା to avenge
		ଦ.ରୁ-	କାଳ ମାରିବା to stake
		-ଦ.ରୁ	ଶତ୍ରୁ avenger

ନବସ୍ତ୍ରୀ ନୀଚ ଜାତି ସ୍ତ୍ରୀ ବେହେରଣୀ
low caste wife

ବେରୁସା ଲଜ୍ୟା ହୀନତା
shameless

-କ୍ରମ- ଅଲଜ୍ୟାରେ ବାରମ୍ବାର କହିବା
to repeat

ବେଲ୍ ସୂର୍ଯ୍ୟ
sun

ବେଲ୍ ସମୟ
time

ବେଲେ ସମୟରେ
during

-ଉଦୟା ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଦୟ ସମୟରେ
at sunrise

-ଉତ୍ତରାଳୟ ଉତ୍ତର
east

-ବସ୍ତ୍ର- ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ
sunset

-ବସ୍ତ୍ରାଳୟ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗ
west

କିରୁକିରୁ ବେଲ୍ ବିଭିନ୍ନ ସମୟ
କ ଦଳପାରିଲୁବେଲ୍
ବରକାଣ୍ଡିଆ-ବେଲ୍

-ବାସ୍ତ୍ର- ସମୟ ଅତିକ୍ରମ କରିବା
to pass time, turn of time

ବେଲ୍ ମେଣ୍ଡା, ଟେଲି
lump

ବେଲଗାଣ୍ଡି ବସ୍ତୁଅର ପ୍ରସବ କରିଥିବା ଗାଈ
cow which gives birth
many times

ବେଲୁବେଲୁ ବାରମ୍ବାର
repeatedly

ବେସି ବେଶି, ବହୁତ
much

ବେସ୍ତ୍ରୀ ଟଙ୍କାମୁଣି, ଗାଞ୍ଜିଆ
purse, wallet

ମଲ୍ ଗାଞ୍ଜିଆ ବଡ଼ାଇ
tied to waist

ବୋ/ବୋଉ ବଡ଼ଭାଇର ସ୍ତ୍ରୀ (ଭ୍ରାତୃଜ)
elder brother's wife

ବୋ- ବୋହୂବା
to carry

ବୋଲ୍ ଓଜନିଆ
heavy

ବୋଳି ଶ୍ରେଣି
feast

ଉଦ୍‌ଘୋଷଣା ସମାନ ଶ୍ରେଣୀ ଦେଇ ଶ୍ରେଣି କରିବା
feast by contributing,
share

ବୋଲ୍- କହିବା
to tell

ବୋଲ୍- କାରଣେ, ଏକପ୍ରକାର
because of, for that,
namely, even

(ମ)

ମଲରେ ସାଙ୍ଗ, ବନ୍ଧୁ
friend

ମଲଦରୁ ଅଣ୍ଡା ବେଶର ବା ମଲଦିଆ ଅଂଶ
yolk

ମଲଦାଳ୍ ମଧ୍ୟାହ୍ନ
noon

ମଲ୍ ମଝୁରୀ
bee wax

ମଇଁଷ	ମଦୁଷା pipe instrument
ମଇଁଷ	ମଦୁଷା piper
ମଇଁଷି	ମଇଁଷି buffalo
ମଉଡ଼	ମଉଡ଼ prestige, honour
ମଇଁଚ	ଶୁଖିଲା ଘଡ଼ dried rice
ମକା	ଶୁଣ୍ଠି young seedling
ମଗରୁ	କ୍ରୁମିର crocodile, alligator
ମଙ୍ଗଳବାର	ମଙ୍ଗଳବାର Tuesday
ମଙ୍ଗଳ	ମଙ୍ଗଳବାର ଦିନ ଜନ୍ମ ହେବା ଲୋକ ଜାମ born on that day
ମଗା	କାଣ, ନାଭି (ଗଛଲତାର) stem
ମଗୁ	ଦେହର ଜାଏ ଚିହ୍ନ, କଳାଜାଉ blue or black marks on body, mole
ମଡ଼	ମଡ଼ fly
ମଞ୍ଜୁ	ଦୁଷ୍ଟର ମଞ୍ଜୁ, ମଞ୍ଜୁ core, kernel, pith
ମଞ୍ଜା	ମଞ୍ଜି middle
ମଞ୍ଜାରି	ମଞ୍ଜର, ମଞ୍ଜି of the middle

ମଞ୍ଜି	ମଞ୍ଜି, ଚିତନ, ଖାଦ୍ୟଶସ୍ୟ seed, food grains
ମଞ୍ଜୁ	ମଞ୍ଜୁ peacock
ମଞ୍ଜୁ	ପ୍ରତିଜ୍ଞା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଭଙ୍ଗ କରିବା to break a promise
ମରକ	ପ୍ରବଳ ସ୍ରୋତ ଥିବା ନଦୀ river with strong current
ମଡ଼ା	ଶବ୍ଦ, ମଡ଼ corpse
ମଡ଼	ଏକ ପ୍ରକାର ଭୂତ a ghost
ମରାମ	ମୂଲ୍ୟମାନ ପରେ ଭଗତ ମୂଲ୍ୟ ନିଶ୍ଚିତ final fixation of price in a bargain
ମଦ୍/ମଦ୍/ମଦ୍	ମଦ wine
ମଦୁଆ	ମଦୁଆ drunkard
ମଦୁରୁ	ମିଠା, ସୁସ୍ୱାଦୁଆ sweet, lathy
ମନ	ମନ mind
ମନ	ପସନ୍ଦ କରିବା to like, desire
-ମା-	ଭଲ ପାଇବା to love
ମାରୁକାକର	ଖୁସି କରିବା to please
ମଲ ମୁଣ୍ଡା	ତଳା ମୁଣ୍ଡ bald head

ମଣ୍ଡଳ-	ମୁଣ୍ଡଳ କାଟି ଉଡ଼ିବୁଲିବା to hover round	ପାନସୁନା-	
ମଣ୍ଡଳ	ମୁଣ୍ଡଳ round, circle	କପୁଟ-	
ମନ୍ତ୍ର	ମନ୍ତ୍ର spell, charm	ମଲ୍‌କାଲ-	ଖଣ୍ଡା ଖୋଳନ୍ତୁ ନାହାର କରିବା ଝଲକାଇବା to flash a sword
-ଅରୁଣ	ଯେ ମନ୍ତ୍ର କରେ, ମନ୍ତ୍ର କାରିଆଣୀ	ମସନ୍	ମଶାଣି cemetery
-ସ୍ତ୍ରୀ	ଧାଉ midwife nurse	ମସ୍‌ନିୟା	ଏକ ପ୍ରକାର ଭୂତ a ghost
ମରୁ-	ମରିବା to die	ମସି/ମସି ଅଙ୍ଗୁର	ଅଙ୍ଗୁର, ପାଉଁସ ଅଙ୍ଗୁର charcoal
ମରୁତାଳ	ଶୁଖିଲା, ଜାଣ୍ଡି withered, driedup	ମସ୍‌କା ମସ୍‌କ	ମଲ୍ଲି ସଞ୍ଜ wrestle
ମରୁତଟ	ଜୀବନ ମୃତ୍ୟୁ ମଧ୍ୟରେ, ମୃତ୍ୟୁ between life and death	ମସ୍‌ର-	ପୋଡ଼ ହୋଇଯିବା to be burnt
ମରୁଗ୍	ମହଙ୍ଗା expensive	ମସ୍‌ଗଲ-	ଧୀର ଜଳରେ ପୋଡ଼ିବା. ବନ୍ଧିବା to burn, to cook slowly
ମରୁତ୍	ପୁରୁଷ male	ମଇ	ମାଈ feminine
ମରୁଦଗା	ସାହସୀ brave	ମଇ-ଅଙ୍ଗୁଳୀ	ଗୁଡ଼ାହାତ ଆଙ୍ଗୁଳି, ଗୋଡ଼ ଗୁଡ଼ା ଆଙ୍ଗୁଳି thumb, toe
ମରୁଦ୍‌ସା	ମର୍ଯ୍ୟାଦା honour	ମାଇଜ	ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ, ସ୍ତ୍ରୀ women
ମରିଚ	ଲଙ୍କା chillies	ମାଠ-ଗୁନ୍-	ଏକାଥରକେ ଦୁଇଟି ଜମିଷ ଗୁଣିବା to sow two things at a time
ମଟିଅଲ୍	ମହଙ୍ଗା, ବ୍ୟୟବୃଦ୍ଧି dear, expensive	ମାଲନ	ବନ୍ଧୁ ଉପହାସ, ଶିଷ୍ଟାକ୍ରମ, ମାନ୍ୟ friendly, courteous
ମଲୁ/ମଲୁଆ	ଅସୁସ୍ଥ sick	ମାଂସ	ମାଂସ meat, flesh
ମଲୁଆ	ବନ୍ଧିଲେଇ wildcat		

ମାକଡ଼	ମାକଡ଼ monkey	ମାଟି	ମାଟି clay
ମାକଡ଼	ବୁଡ଼ିଆଣି spider	-ଲପ୍	ଲପିବା to plaster
ମାକଡ଼ ଡୋରୁ	ଲଙ୍ଗଳ ଦଉଡ଼ି, ନୋଡ଼ rope that joins yoke with plough	ମାଟୁ	ଶିକାରୀ ଛପି ରହିବା ଖାତ a hole (place for a hunter to lie in ambush)
ମାକନା	ଏକ ବଡ଼ ନାଲି ପିଞ୍ଜୁଡ଼ି a big red ant	ମାଡ଼ୁ	କାଣ୍ଡି sediment
ମାଋ	ମାଋ Jan-February	ମାଡ଼ୁ-ଚକନ୍	ଚେଲ କାଣ୍ଡି
ମାଋ-	ମାଗିବା to beg, askfor, request	ମାଡ଼	ପିଟିବା, ମାଡ଼ ଦେବା betaings
ମାଋନ୍	ଭକ୍ଷା begging	ମାଡ଼କନ	ଦୁଃ fight
ମାଋଡ଼ା	ଭକ୍ଷୀ beggar	ମାଣ୍ଡି-/ମେଣ୍ଡି-	ମାଣ୍ଡି ବା to stamp, treadon
ମାଋ	ମାଛ fish	ମାଣ୍ଡାଇ-	ବେଙ୍ଗଳାରେ ମଣ୍ଡାଇବା to thresh crops
ମାଣ୍ଡ/ମାଡ଼	ଶୁଭ ବା ମଞ୍ଚା scaffolding	ମାଣ୍ଡା	ମାଟି ତାଉଆ p?n (earthen)
ମାଣ୍ଡକ	ଗୋଇଁରେ ଗୋଲକାର ମାଛୁଆ ଗୋଡ଼ ମଣ୍ଡ circular sore on sole	ମାଣ୍ଡି	ଅଣ୍ଡୁ knee
ମାଞ୍ଜ-	ଦଣ୍ଡିକରି ମାଞ୍ଜିବା to scour, wash with abrasive	-କୁଟା	ଆଣ୍ଡୁବା to kneel
ମାଟ୍	ଉଚ୍ଚ ମଞ୍ଚା, ବେଢ଼ା pulpit, high scaffolding	ମାଣ୍ଡିଆ	ମାଣ୍ଡିଆ eleuusine coracana
ମାଟ୍‌କୁରା	ମାଠ ଲୁଗା two pieces of 'reku' (cloth) sewn together	ମାଣ୍ଡିରୁ	ମାଣ୍ଡି ଆରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକ ପିଠା a dish made of millet
		ମାଟ୍-	ମାଟ୍‌ବା to get drunk
		ମାଟ୍‌ଆଲ୍	ମଦ୍‌ଆ drunkard

ମାଡ଼-ମାଡ଼ାଲ୍ -	ଗୋଳେଇବା, ମନ୍ଦିବା to churn, stir.	ମାଲ	ଲଙ୍ଗଲ forest
ମାଡ଼ରୁ	କିନ୍ତୁ but	-ମାଡ଼-	ଗୁଣ ପାଇଁ ଜଙ୍ଗଲ କାଟିବା to clean a field for plan- tation
ମାଡ଼ାଙ୍ଗ	ଗଜ୍ଜର ଆରୁ cancer like growth on tress	ମାଲ	ଡ଼ାର, ମାଲ necklace
ମାଠା	ଗାଳଗୋଠ, ପଲ, ବହୁତ herd of cattles	(କାବୁଲ, ସରିସା, ସାରଦା, ଗିନି, ଦାନ-)	ବହୁଳ ପ୍ରକାର ମାଲ
ମାନ୍	ମାଣ (ଏକକ ମାପ) unit of measure	ମାଲ	ମାଲ gardner
ମାନ୍ତ କରୁ-	ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବା to show respect	ମାଲ୍ ଣି	ମାଲୁଣୀ fem
ମାନାମାନି	ଝୁଞ୍ଚି aggrement	ମାଲଆରୁ	ମ୍ୟାଲେରିଆ ଜ୍ୱର malaria
ମାନୋଇ	ଅଜଣା ଲୋକ an unknown man	ମାସ୍	ମାସ month
ମାପରୁ ସାଡ଼	ସାଙ୍ଗ, ବନ୍ଧୁ, ମହାପ୍ରସାଦ friend	ମାସିକା	ମାସିକ ବୃତ୍ତଶ୍ରାବ monthly menstruation
ମାମା	ଶଶୁର father in law	ମିତ	ମିତ୍ତ lie
ମାଲୁ-	ମ. ଚାବା, ଅଧାର କରାବା, ପିଟିବା; ଚକ୍ରି କାଟିଦେବା, ବାଜା ବଜାଇବା to kill, hurt, beat, cut the thrcat, play an instrument	ମିତୁଆ	ମିତୁଆ lier
ମାତୁ	ମାରିବା ଲୋକ a habitual oppressor	ମିଟକ୍	ଅକ୍ଷି ପକାଇବା, ମିଟକିବା to ogle, make eyesat, blink
ମାତୁ କୁଣ୍ଡି ସ୍ତ୍ରୀ	କଳତୁଣ୍ଡା quarrelsome	ମିଣ୍ଡ-	ପାଦରେ ଅଧାର କରାବା, ମାଟିଦେବା to stamp on with the foot trample
ମାଲ୍ -	ଲତା creeper		

ମିତ୍ର	ସାଥୀ, ବନ୍ଧୁ friend, a crony	କଲ୍-	ଗଛର କୋରଡ଼ ମତ୍ତ of the hole in tree
ମିତାଭ	ବନ୍ଧୁ, ଲୋକ friendly	-ମାତ	ମତ୍ତମାଛ bee
ମିତାନା	ବନ୍ଧୁ	ମୁଁ	ମୁଁ I
ମିତମି	"	ମୁକା	କୋଟେ ବଡ଼ା ଯେଉଁଠା ଡାକ ମୁଠାରେ ରହିପାରିବ bundle which can be held in a grip
ମିନା	ଡାକରେ ଚାକଳ locket on a necklace	ମୁଖ୍ୟ	ମୁଖ୍ୟ, ଅଧ୍ୟକ୍ଷ main, principal, proper
ମିଲ୍-	ପାଇବା, ଖୋଜିବା ମିଳିବା to find, acquire	ମୁକଲ୍-	ମୁକ୍ତ କରିବା, ମୁକ୍ତ କରିବା to be released
ମିଲଇ-	ସଂଗ୍ରହ କରିବା to collect	ମୁକଲଇ-	ଯିବାକୁ ଦେବା, ମୁକ୍ତ କରିବା to let go, free
ମିଲମିଲ୍‌ବା	ଜଳଜଳିଆ ଶୋକ glow-worm	ମୁକଲବାକ୍	ଖାଇବା ଭାତ (କ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରସାଦ ମୁହେଁ) ordinary rice (not cere- m nial)
ମିସ୍-	ମିଶିବା, ଯୋଗ ଦେବା to join, add	ମୁଗି	ନେଉଳ mongoose
ମିସାଇ-	ମିଶାଇବା to include	ମୁଖ୍‌ନା	ସଜନା moringa pterygosperma
ମିସା	ମଧ୍ୟ also, in addition to	ମୁଲ୍‌ସ	ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା aim at a target
ମୁଁ	ମୁଖ, ମୁହଁ face	-ପାକାଇ-	ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା
ମୁଁ ଆହ୍	ଆଗ, ସାମ୍ନା front	-ଲଗାଇ	to aim at
ମୁଁ ଆନ୍	ସାମନା ଗାଢ଼	ମୁଟା	ମୁଠା a handful, a clutch
ନିନାଗଳ	ପ୍ରତ୍ୟାସ ସମୟ twilight	ମୁଟ / ମୁଟାଇ-ମୁଠେଇବା	to grab
ମୁଁ/ମୁଁ ଚିକନ୍	ମତ୍ତ honey		
କାଡ଼-	କାଳ ମତ୍ତ of branches		

ମୁଠି	ବଧା, ମୁଣ୍ଡି fist	ମୂର୍-	ମୂରକା to urinate
ମୁହଲ	କାଠ ଗଢ଼ log of wood	ମୂର୍ଭ	ମୂର୍ଭ who often urinates
ମୁହଲ	କାନ୍ଧରେ ବୋହାକା ବୋହା load carried on the shoulders	-ଗୁନା	ମୁହାଣ୍ଡ bladder
ମୁଣ୍ଡି	ଅଳସୁଆ idler	ମୂତା	ପାଣିପାତ୍ର jar, jug
ମୁଣ୍ଡ	ମୁଣ୍ଡ head	ମର-ମୂତା	ଡାକଣାଥିବା ମୂତା pot with lid
-ପାଳ	ସୁଜଳଧୁଆ ପାଣି water from soaked/rice	ମୁଦ୍-	ବନ୍ଦ କରିବା to close
ମୁଣ୍ଡଃସକ୍	ସୁନ୍ଦେ body-deep	ମୁଁଦା	ଅଜ୍ଞାତ କରିବା, ମୁଦା ହୋଇଥିବ covered
-ବାସ	ମୁଣ୍ଡରେ ବୁହାବୋହା load carried on head	ମୁଦାକରୁ-	ଘୁଞ୍ଚିବା, ଚଢ଼ାଚୋବା to fold
ମୁଣ୍ଡର	ଲଣ୍ଡାମୁଣ୍ଡ shaven head	ମୁଦାଓଇ ବସ-	ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭଙ୍ଗରେ ବସିବା ନାକଜଳ ହୋଇ ବସିବା to sit in a particular pose
ମୁଣ୍ଡି ପା	ଚଳିଆ pillow	ମୁଁଦ ଦେ-	ବନ୍ଦ କରିବା to shut
ମୁଣ୍ଡା	କଟାଯାଇଥିବା ଚଢ଼ଇ ଖୁଣ୍ଟା ବା ରଣ୍ଡି post, stump	ମୁଁଦ	ନାକ ଅଳଙ୍କାର, ନାକରଙ୍ଗ nose ornament, ring
ମୁଣ୍ଡାଅକ୍	କନ୍ଦୁଣି ଲମ୍ବ length from elbow joint to closed fist	ମୁଁଦକରୁ	ଅଳଙ୍କାର ornaments
ମୁଣ୍ଡା	ଜଳଭଣ୍ଡାର, ବନ୍ଧ, ଅଡ଼ reservoir, embankment, dam	ମୁଁଦୁରମୁଁଦ	ସୋଟିଏ ନାକ ଅଳଙ୍କାର a nose ornament
-ବିନ୍ଦୁ	ଜଳଭଣ୍ଡାର ବନ୍ଧ ତିଆରି କରିବା to build a dam	ମୁନସ	ମଣିଷ, ସ୍ୱାମୀ man, husband
		ମୁରୁଦ୍	ହଂସ ଦୁଃସାହସୀ rash, violent, dunce

ମୁଣ୍ଡିକ	ଶରୀର ଗଠନ, ଶକ୍ତି body structure, strength	ମେନ୍	ଶିଳ, ଜଳା, ଗୋନ, ଖୁଣ୍ଟି peg, stake, trellis
ମୁଣ୍ଡିକ	ଧୂସ୍ରାଣ, ଦେହର ମଳ grey, dirt of body	ମେଣ୍	ଟେଳା, ମେଞ୍ଜା lump, rolled to a ball
ମୁରୁଟୁ	ଦୁଃଖିତ sad	ମେଟା	ପଙ୍ଗୁ, ଖଞ୍ଜ ବ୍ୟକ୍ତି cripple
ମୁରୁଡ଼	ମାଛଧର ଖାଲେଇ basket used for fishing	-ଓଇ-	ଭୁକୁଣ୍ଡା ହେବା, ନ ବଢ଼ିବା to wither, not grow up
ମୂଲ୍	ଦାମ୍, ମୂଲ୍ୟ cost	ମେଡ଼ି-	ଅବଜ୍ଞ କରବା to defy disobey
ମୂଲ	ଆରମ୍ଭ begining	ମେଡ଼ୁଆରୁ	ଅବଧ, ଅକୃତଜ୍ଞ ସାହସୀ disobedient, insubordinate, ungrateful, brave
ଠାରୁ-	ଆରମ୍ଭ କରିବା to begin	ମେଡ଼ୁସରୁ	ଦୁଃସାହସୀ daredevil uncaring
ମୂଲଆଇ	ଆରମ୍ଭ କରିବା to begin	ମେଡ଼ା	ବାଡ଼ଇ ଖୁଣ୍ଟି poles in a fence
ମୂଲକେ	ଆଦୌ, ପ୍ରଥମରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ at all from first to last	ମେଣ୍ଡା	ମେଣ୍ଡା sheep
ମୂଲିଆ	ଖଣ୍ଡାଘା bangle-dealer	ମେଠନ୍-	ଅଟା ବା ମାଟି କେଟି ଗୁଳା କରିବା ମାଟିବା to knead, prepare a thick gruel of boiled stuff
ମୂଲିକା ବାଳିଆ	ମୁରବ guardian	ମେଠର	ଟୋଳେଇ ଗୁଣାଳୀ basket maker
ମୂଷା	ମୂଷା mouse	ମେଠେ-ଆଁକ	ଟେଣ୍ଡ squint eyed
ଗୁଡ଼ା-		ମେରୁଡ଼ା	ମାଟ୍ଟ, ସଜା earthen ceiling unde the thatch
କଲ୍‌ଡ଼ିଆ-		ମେଲ୍-	ଖୋଲିବା, ଖଲି କରିବା, ଯିବାକୁ ଦେବା to open up, make empty, let go
କାଞ୍ଜା			
କାଟାଉଲ୍-			
କାଦଟ-			
ପୁଟ୍ଟିକ-			
ମେଠିଲ ବାବ	ପମିଳୀର ଭ୍ରାତୃ cousin		

ମେଲ- ପୂଜା ନା
bare

ଅଭୟା- ଚଳି ଲୋକ
insolent

ମେଲୁକାଗା- ଖୋଲୁଥିବା

ମେଲୁ- ଖାସି
costrated goat

ମେଲୁଗୁଲ- ଖସୁ କରବା
to c: strate

ମେସ୍- ନିଶି
moustache

ମେଟ୍- ବୋଧ
load

ମେଟ୍- ଧାତ ନଥିବ , ମୂଢ଼ା
blunt

ମେଡ଼ୁ- ଗୁଡ଼ାକବା, ଗୁଢ଼ିବା, ମେଡ଼ିବା
to rollup, twist fold, crush

ମେଡ଼ଟା- ବକା ଡୋଳଥିବା, ଗୁଡ଼ା ଡୋଲଥିବା
twisted

ମେଡ଼ବ- ଗୋଳକାରି
rounded shape

ମୁଡ଼ଲକରୁ- ଗୁଡ଼ାପଟେ ଗୁଲକବା, ଉଡ଼ି ଗୁଲକବା
to flyaround, move around

(୯)

ରଥ- ରହିବା, ବାସ କରିବା
to remain, stay, dwell

ରହବା- ରବିବାର
Sunday

ରଜନୀ- ସେହି ଦିନ ଜନ୍ମିଲୁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ନାମ
woman born on that day

ରୁକ- କୋରିବା
to grate, scrape

ରୁକ୍- କୋରୁଣା
grater

ରୁକଇ- ପାଣି ଢାଳିବା, ଢଗାଡ଼ିବା
to pour out water

ରୁକପା କରୁ- ରକ୍ଷା କରିବା
to protect

ରୁଗୁ- ଘଷିବା, ରୁଗୁଡ଼ିବା
to grate, rub, massage

ରୁଗୁଡ଼- ଚିଲ
hawk, falcon, eagle

ରୁଗୁ- ଲଲ
red

-ରୁ- ରଙ୍ଗ କରିବା
to colour

ରୁକରୁ- ଅନୁମୟ କରିବା ଅନୁମୟଣ କରିବା
to gesture, mimic

ରୁ- ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା, ସଜାଡ଼ିବା
to prepare, arrange

ରୁ- ଶ୍ରେଣୋକ ଶାଳିବା
to wear out by friction

ରୁଗ ଗୁ- ଘଷା-ଢାଳିବା

ରୁକରୁ- ମେଘହଳୁ ଥିବା
to become cloudy

ରୁକରୁକେ- ମେଘ ଭାଙ୍ଗିବା

ରୁଗା- ରଙ୍ଗିତ, ଲଲିଆ
coloured

ରୁଗା- ଲଲିଆ
red, coloured

ରୁଗୁ- ଉଦ୍ଭିଦ ଜମି
fertile land

କମ୍ପୁରା	ପୂର୍ଣ୍ଣିତ, ଧୂଳିଧୂଳା powdered	କଳି-ପୂର୍ଣ୍ଣ	କିଣ୍ଠି, ପୃଷ୍ଠା world
କମ୍ପ	ଦେହର ଲୋମ hair on body, fur	କଟା-	
କମଦ୍-	ଘଷିବା, ମର୍ଦ୍ଦିବା to massage, knead	ପଦା-	ସମତଳ ଭୂମ୍ୟ
କସ୍	ରସ, ଲସା Juice, sap	ଜଙ୍ଗଲ-	ଜଙ୍ଗଲ ଭୂମ୍ୟ
କସନ୍	ମଇଳା dirt	ଗଣ୍ଡି	ଗଣ୍ଡି, ବିଧବା widow
କଲ ଡମ୍	ଘୋରଣ ଠାରୁ ଗୁଣ୍ଡ ଅଣ୍ଡା ପରିପନ୍ନ ନ ହୋଇଥିବା ଅଣ୍ଡା small egg of the size of a mustard, under devel- oped egg	ରାଣ୍ଡୋଲ	ରାଣ୍ଡୁଆ (ପୁରୁଷ ଲୋକ) widower
କଲକାଡ଼ିଆ	କରପତର ମଧ୍ୟସ୍ଥି negotiators deputed by the groom's party	ରାତି	ରାତି night
କଲକଲ	ଡୁଗୁଲ କୋହଳ, ଡିଲ louse, slack	-ମଲ	ଏକ ଫୁଲ
କଲିପୁ	କରୁଆ ଅମ୍ଳାଦୁକର bitter, pungent	କଟେଲ ବୁଇଁ	ଅନୁବର କମି unfertile land
କାରୁ-	ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ ନହବା to become pungent	କଦାକଦ	ଏକା କଦାକେ at a stretch
କାନ୍	ହାମୁଗେଇବା to crawl as a baby, move in a crooked way	କାଢ଼ି-	କାନ୍ଦିବା to cook
କାନ୍	ରଞ୍ଜା (ଲଟା ମାଡ଼ିବା ପାଇଁ) trellis for training creepers	କାଠା-କରୁ	କୋଷିକୋଷ kitchen
କାନ୍ ବୁଝି	କ ଡବ୍ dwarf	କାଢ଼ି	କୋଷିକୋଷୀ, ମୁଜାରି cook
କାନ୍	କୁଳା	କାଢ଼ି	କାଢ଼ିବା to scratch
		କାଢ଼ି ଚଳନ୍ତ	କାମୁଡ଼ା ଚଳନ୍ତା
		କାନ୍	ଶାଶୁଣା vulture hawk
		କାନ୍ଦକରୁ-	ଅନବରତ ପାଟି କଣିକା, ରତ କଣିକା to roar continuously
		କାନ୍ଦୁଣା	କାନ୍ଦୁଣା ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର a string in. trument

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ	ଅଠ custard apple, bullock's heart	ରେଡ଼ାଦାନ	ବଣୁଆ ଧାନ wild paddy
ସମି	କଣି ଚଢ଼େଇ black headed munia	ରେଡ଼ି	ଗୋଡ଼ ଗୋଲଠି sole, heel
ସସି	ତଳ, ଗୋଠ herd	ରେର୍	ଭ଼ା file
ଶକଡ଼ା	ଦୁବଳିଆ, ଭେଗା lean	ରେର୍-	ସଫା କରବା, ଚକ୍‌କଣି କରବା to brush, polish, rasp
ଶନ୍	ଭଣ debt	ଦା଼ି-	ଦାନ୍ତ ଭଣିବା to brush the teeth
ଶନକାଡ଼	ଭଣ ପାତ	ଭେର୍ଭେର୍ଭେ	ସଫାମତା
ଶସା	ବର, ହୋଧ anger	ଭେବ-	କାଟିବା, ମୁଣ୍ଡକାଟି କରିବା to cut, behead
-କରୁ	ବୁରିଯିବ to be angry	ଭେମା	ତାଳ, ନଡ଼ିଆ ପତ୍ର, ବାହୁଡ଼ା palm and cocconut leaves
ହୁଆ	ଜୁଳା cotton	ଭେମା-	ମନେଇବା, ପରିତୋଷ କରିବା କଣକ ମନକୁ ଜୟ କରିବା to tame, cajole, please, to win over
ହୁର୍-	ଆନନ୍ଦ ମରବା to strike mildly	ଭେଲି	ତମତା କାରବାର କରୁଥିବା ନାହରଣସେ persons dealing with hides, a caste
ହୁଣ୍ଡାଳ-	ଏକତ୍ର କରିବା, ଏକାଠି କରିବା, ଗୋଟେଇବା to gather together	ଭେଗ	ଭେଗ desease
ହୁମ୍-	କୂଟିଧରି ଟାଣିବା to pull by the hair	ଭେଗାକ	ଭେଗଣୀ ଲୋକ sick person
ଭେକା	ପାଟିଆ petal	ଭେଟ	ଗାସ୍ତା, ସଡ଼କ road
ଭେକୁ	ଖଣ୍ଡି କପଡ଼ା, ଛୁଣ୍ଡି କାମ piece of cloth	ଭେଟା	ମୋଟ coarse thick
ଭେଟାଟା	ଓତଳା ଲୋକ lean person		

ରୋପ୍-	ମଞ୍ଜି ବୁଣିବା, ରୋପଣ କରିବା to sow seeds, transplant	ଲଡକା	ଗାଈ ବେକରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ବାଉଁଶ ଟିପା
ରୋପ.	ଚନ୍ନ, କତା fibre, coir		clapper made of hollow pieces of bamboo attached to cow's neck
	(ଲ)	ଲଣ୍ଡା	ଗରଣ୍ଡା (ଛୁଣ୍ଟା କନାର) a mass of rags used for smearing cow-dung on the walls, floor etc
ଲଇ	ଧଳା ରସପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଷାକ୍ତ ଲତା a poisonous creeper having white sap	ଲଣ୍ଡେକ୍	ଲଣ୍ଡେ a lump
ଲଂଦ-	ନଇଁପଡ଼ିବା to stoop down, bow down	ଲଝିବ	ପୋକ କାମୁଡ଼ା ଚିହ୍ନ marks of insect bite
ଲଇଲୟା	ନଡ଼କା which bends downward	ଲଡ	କାଦୁଅ mud
ଲଦଡ	କୁଡ଼ୁଡ଼ mist	ଲଂଦା	ମଂଣ୍ଡି ଆରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ beer brewed from mandia
ଲଗେ	ପାଖରେ near	ଲମ୍-	ଗୋଟିଏ ଧାଡ଼ି ହେବା to be in a line
-ଉନ	ଠାରୁ from	ଲସା	ରସ sap, lymph
ଲକ୍-	ପାଣି ବାଦୁଅରେ ପଶିକରିଯିବା to wade	ଲସମ୍	ଥଣ୍ଡା, ଶୀତ chill
ଲକାଲ-	ପାର ବରାଇବା, ଲଢ଼ିବା to ferry on river	ଲସ୍-ମିୟା	ନରମା (ଲେକ slenjer, sluggish
ଲଟ୍-	ସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗମ କରିବା, ରମଣ, ମେଥୁନ to copulate	ଲବ-ପେକ୍	ଗୁଜ୍ଜଳ ପିତଳିଆ କାଣ୍ଡ gruel without rice
ଲଟ୍-କାର୍	ଚରିତ୍ରହୀନ characterless	ଲହ	ଲହ gourd
ଲଟ୍ଟିୟା	ଚରିତ୍ରହୀନ	ଲକ୍-ଘାର୍-	ଲକ୍ଷ କରିବା to aim at
ଲଟା	ଠୋ sticky, gum	ଲଗ୍-	ସଂଯୁକ୍ତ ହେବା to be attached

ଲଗାଇ-	କ୍ଷିଆଁ ଲଗାଇବା, ଲଗାଇବା, ଲେପିବା to smear, anoint, to kindle ■ fire	ଲତନୁ/ଲତମ୍	କିଆ earth worm
ଲଗାଉଁଇ-	ଘଷି ହେବା, ଖାଇବା to be massaged	ଲତ-	ହଲାଇବା to shake, tremble
ଲଗାଲଗି ଓ-	ପରପର କଲ କରିବା to fight with each other	ଲତାଲତ୍	ଆଦରଣୀୟ affectionate, pet
ଲଗନ୍	ସହଜରେ କାଟିବାକୁ ସମର୍ଥ, ଧାର, ଖଣ୍ଡ ଧାର capable of cutting easily sharpness	ଲଗ୍ନି-ଜେଟ	ଜେଷ୍ଟମ ସ May-June
ଲଜ	ଲମ୍ବା ଢାଠ ଶ୍ରେଣୀ long piece of wood	ଲଗ୍-ମାଗ-	ଲଢ ମାରିବା to kick
ଲଜ୍	କ୍ଷିଆଁ ଦେବା, ଭାଜିଲ ଲୁହାରେ ଦାରି ଦେବା to brand, sear, scorch to shoot	ଲୁଁଚ୍	ଲଣ୍ଡନ lattern
ଲଜୁଆଳ	ସଁ ବାଳୁଆ a worm having poisonous hair all over the body	ଲୁଡା	ଲତା creeper
ଲଜ୍	ଲଜ, ଅପରାଧବେ ଧା offence	ଲତାଇ-/ ଲତାଉଁଇ-	ଆଉଜି ବସିବା to lean-against
-ଦେ-	ଅପମାନିତ କରିବା to insult	ଲତା ଭେଟଣା	କିଣ୍ଟାକିତ ବୁଡ଼ to pile up disorderly
ଲଜାଘାଗା	ଅଣ୍ଡେପରିଆ ସ୍ଥାନ congested place	ଲଦ-	ଭୋସେଇ କରିବା to load
ଲଜି	ଲଠି, ଲମ୍ବା, ଡେଙ୍ଗା stick, long, tall;	ଲଦନ	ଭୋସେଇ, ଭୋସ loading
-ଅଡ଼୍	ମେଡୁଡ଼ଣୀ spine	ଲୁଁଦା	ମାଟିପାତ earthen jar
		ଲମ୍ପରା	ଛୋଟ ଚାକର ପିଲ boy-servant
		ଲଲ	ଲଳ saliva, slime
		ଲଥାଇ-	ଗରମ ଜିନିଷକୁ ଠଂଡା କରିବା to cool down a hot thing
		ଲକା	ଝୁକୁଣି ଅଂଡା, ଲିଙ୍ଗ louse egg

ଲଟି	ବୋଟିଏ ଛୋଟ ଚଢ଼େଇ ■ small bird	ଲୁଲି	ନୋଲ earring for males
ଲଟିଇଁ-	ଡଳ ଡଳ ଚାଲିବା, ଅଳସୁଆ ହୋଇ ଚାଲିବା to walk leisurely	ଲେଉଟୁ-	ଲେଉଟିବା, ଫେରିଆସିବା to return
ଲପ୍	ଲପିବା to plaster, smear, to bleach	ଲେଉଟାପାଉଟା	ଓଲଟ ପାଲଟ
ଲପ୍‌ଲପ୍	ସୁଦଳ, ପତଳା, ନରୁକା pliable, thin and slender	ଲେମ୍-	ଲେଖିବା, ଗାରେଇବା, ରାକ କରିବା to write, carve, paint
ଲପ୍-	ଲଭିବା to be extinct, extinguished	ଲେକା ବାଉଁ-	ନଥିପ୍ରମ ରଖିବା to keep records
ଲପ୍‌ଲପ୍	ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହୋଇ ଜଳିବା to flicker	ଲେଉଁ	ଲେଉଁ tail
ଲବାଇ-	ଲଭେଇବା to erase, wipeup	କାଟାଇ	ଖାଡ଼ୁ କରିବା to castrate, dock
ଲମ୍-	ଠାରିବା, ଆଖିରେ ଲମ୍‌ଲମ୍ ଦେବା ଆଖି ମାରିବା to wink	ଲେକ	ଜଡ଼ ସନି ପାଟିଆ numb
ଲମ୍‌ଲମ୍-	ଆଖି ମିଟିମିଟି କରିବା to flicker eyes	ଲେଣି	ଗୋବର କଣ୍ଡି bits of dung
ଲୁଆ	ଲୁଆ iron	ଲେଣି-ପିପିଲ	ବୋଲମଗେ black pepper
ଲୁଆ	ବୋଟିଏ ଛୋଟ ଚଢ଼େଇ a small bird	ଲେଉଠା	ଅଳସୁଆ, ମନ୍ଦର idler, slow walker
ଲୁଇଁ-	(ଲମ୍‌ଲୁ) ଲୁଚିବା to hide oneself	ଲେପଟୁ-	ନଳିପଡ଼ିବା, ମାଟିରେ ଶୋଇପଡ଼ି ଲୁଟିବା to bend, crouch, ambush
ଲୁଇଁଲୁଇଁ	ଲୁଇଁଲୁଇଁ and-see	ଲେପୁଟା	ଲେପଟା bent down
ଲୁଇଁଲୁ-	ଝାକୁଡ଼ ମାରିବା to hiccup	ଲୋକ୍	ଲୋକ, ମଣିଷ people
ଲୁଇଁ, ଲୁଇଁ	ନରମ, ଓଢ଼ାଳିଆ soft, swamp	ଲୋକ୍	ଲୋକ୍ greed

ଲେବ୍‌ଗ୍ରି	ଲେଖା greedy	ସଞ୍ଜ	ସନ୍ଧ୍ୟା evening
ଲେଡ୍-	ଉତ୍ତରାନ୍ତ କରାବା, ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାବା to need, seek, desire	ସଞ୍ଜ	ଗଣ୍ଡ bull
ଲେଲ	ଲଙ୍ଗଳରେ ଫାଳ ଲଗାଇବା କଣ୍ଠା nail for fixing ploughshare	ସଞ୍ଜା	ଶୁଣ୍ଠି drunk
	(୧)	ସତ	ସତ୍ୟ true
ସକ୍ଷମା	ବନ୍ଧୁ, ସଖା friend	ସତର	ସତ୍ୟରେ, ସତ୍ୟ ଘଟକରେ really
ସକ୍ଷକ୍	ଷୋଡ଼କ ସଂଖ୍ୟା sixteen	-କରୁ	ତ୍ରୋଥ କରାବା to promise
ସଞ୍ଜ	ପୋଲ bridge	ସତରୁ	ସତର ସଂଖ୍ୟା seventeen
ସଞ୍ଜ	ଗଳ ନାଳୀ, ଅନ୍ତ ନାଳୀ gullet	ସତ୍	ଗାତ ଖୋଳାବା, ଗୁଫା କରାବା a dug out cave
ସଞ୍ଜକୃତା	ଗାନ୍ଧୁଆ mumps	-ମାଡ଼ି-	ଭିତ୍ତିଗୁଆ ଗାତ କରିବା to make an internal hole
ସକାଲ୍-	ଅକ୍ ପକାଇବା, ପାଟିରୁ ମଞ୍ଜି ଅକ୍ରିବା to spit out	ସରୁ	ସାଧାରଣ ସଭା ସ୍ଥାନ, ଦାଣ୍ଡ common meeting place
ସଞ୍ଜାଲ୍-	ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟିବା ଡାକ ରୁକାବା to lop, cut into pieces	ସରୁଗମ୍	ସମତଳ ଜମି plane, levelled ground
ସତରୁତା	କନ୍ୟାଦୁନା marriage compensation (to the bride's family)	-ବେଡ଼ା	ସମତଳ ଜମିର ହିଡ଼ terrace wall
ସକ୍ସ	ସହିତ, ସହ, ଦ୍ୱାରା by, with	ପଦା	ସମତଳ ଜମି terrace
ସକ୍ଷେପ-	ରଖିବା, ସଂରକ୍ଷଣ to keep, put, save, to arrange	ସନ୍ଧ୍ୟା	ଶେକର Saturday
		ସନ୍ଧ୍ୟା	ଶେକର ଦିନ ଜନ୍ମ ଦିନ ଲୋକ ନାମ birth on that day
		ସନ୍ଧ୍ୟା	ସ୍ୱପ୍ନ dream

ଲଟି	ଗୋଟିଏ ଘୋଟ ଚଢ଼େଇ a small bird	ଲୁଲି	ନୋଲି earring for males
ଲଟିଘୁ-	ଢୁଲ ଢୁଲ ଭୁଲବା, ଅଳସୁଆ ହୋଇ ଚାଲିବା to walk leisurely	ଲେଢ଼େ-	ଲେଉଟିବା, ଫେରିଆସିବା to return
ଲପ୍	ଲପିବା to plaster, smear, to bleach	ଲେଉଟାପାଢ଼ଟା	ଓଲଟ ପାଲଟ
ଲପ୍‌ଲପ୍	ପୁଦଳ, ପତଳା, ନଡ଼କା pliable, thin and slender	ଲେମ୍-	ଲେଖିବା, ଗାଢ଼େଇବା, ରଙ୍ଗ କରିବା to write, carve, paint
ଲବ୍-	ଲଭିବା to be extinct, extinguished	ଲେକା ବାଁ-	ନଥିବ ବଖିବା to keep records
ଲବ୍‌ଲବ୍	ମିଠି ମିଠି ହୋଇ ଜଳିବା to flicker	ଲୈଲ୍	ଢ଼େ tail
ଲବାଇ-	ଲଭେଇବା to erase, wipeup	କାଟାଇ	ଖାସୁ କରିବା to castrate, dock
ଲମ୍-	ଠାଣିବା, ଆଖିରେ ଲସାସ ଦେବା ଆଖି ମାରିବା to wink	ଲେଜ	ଜଡ଼ ସନ୍ଧି ପାଟିଆ numb
ଲମ୍‌ଲମ୍-	ଆଖି ମିଟିମିଟି କରିବା to flicker eyes	ଲେଣ୍ଡି	ଗୋବର ଲଣ୍ଡି bits of dung
ଲୁଠି	ଲୁଆ iron	ଲେଣ୍ଡି-ପିପିଲ	ଗୋଲମରେ black pepper
ଲୁଆ	ଗୋଟିଏ ଘୋଟ ଚଢ଼େଇ a small bird	ଲେଠର	ଅଳସୁଆ, ମନ୍ଦର idler, slow walker
ଲୁହ-	(ଜନକୁ) ଲୁହାଇବା to hide oneself	ଲେପଟ୍-	ନରୀପତକା, ମାଟିରେ ଶୋଇପଡ଼ି ଲୁହିବା to bend, crouch, ambush
ଲୁହଲୁହକି	ଲୁହକାଳ and-seek	ଲେପ୍‌ଟା	ଲେପଟା bent down
ଲୁହକ୍-	ଢାକ୍‌ଡ଼ ମାରିବା to hiccup	ଲୋକ୍	ଲୋକ, ମଣିଷ people
ଲୁହ୍‌ଲୁହ୍	ନରମ, ଓଢାଳିଆ soft, swamp	ଲୋକ	ଲୋଭ greed

ଲୋଭ	ଲୋଭ greedy	ସଞ୍ଜ	ସନ୍ଧ୍ୟା evening
ଲୋଡ଼ି-	ଦରକାର କରିବା, ଲଜ୍ଜା କରିବା to need, seek, desire	ସଞ୍ଜ	ଗଞ୍ଜ bull
ଲୋଲି	ଲୁଚକରେ ଫାଳ ଲଗାଇବାର କଣ୍ଠା nail for fixing ploughshare	ସଞ୍ଜା	ଶୁଣ୍ଠି drunk
	(୨)	ସତ	ସତ୍ୟ true
ସାଥୀ	ବନ୍ଧୁ, ସଖା friend	ସତର	ସତ୍ୟରେ, ସତ୍ୟ ଭାବରେ really
ସତର	ଷୋଡ଼ଶ ସଂଖ୍ୟା sixteen	-କରୁ	ପ୍ରେମ କରିବା to promise
ସୈକ	ପୋଲ bridge	ସତର	ସତର ସନ୍ଧ୍ୟା seventeen
ସୈକ	ଗଳ ନାଳୀ, ଅଳ୍ପ ନାଳୀ gullet	ସଦ୍	ଗାତ ଖୋଳିବା, ଚୂର୍ଣ୍ଣା କରିବା a dug out cave
ସୈକରତା	ଗାଲୁଆ mumps	-ମାରି-	ଭିତ୍ତିରୁ ଗାତ କରିବା to make an internal hole
ସୈକାଳ-	ଥକ ଚକାଇବା, ପାଟିରୁ ମଞ୍ଜି ଥକିବା to spit out	ସଦର	ସାଧାରଣ ସଭା ସ୍ଥାନ, ଦାଣ୍ଡି common meeting place
ସୈକାଳ-	ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟିବା ଭାଳ ଭୁଲିବା to lop, cut into pieces	ସଦରମ୍	ସମତଳ ଜମି plane, levelled ground
ସତରୁଟା	କନ୍ୟାଦାନ marriage compensation (to the bride's family)	-ବେଢ଼ା	ସମତଳ ଜମିର ହ୍ରଦ terrace wall
ସତେ	ସହିତ, ସହ, ଦ୍ୱାରା by, with	ପତା	ସମତଳ ଜମି terrace
ସତେଇ-	ରଖିବା, ସଂରକ୍ଷଣ ପଢ଼ିବା to keep, put, save, to arrange	ସନ୍ଧିକର	ଶନିବାର Saturday
		ସନ୍ଧିଆ	ଶନିବାର ଦିନ ଜନ୍ମିଲୁ ଲୋକ ନାମ born on that day
		ସପ୍ନ	ସ୍ୱପ୍ନ dream

ସସୁର	ମନଳା, ସୁସ୍ତ, ଲୁଚି thin, fine tiny	ସରନ୍ ପସ୍-	ଶରଣ ପଶିବା, ଅନ୍ତସ୍ତ ନେବା to surrender, take shelter
ସବଦ୍	ଶବ୍ଦ sound	ସର	ଡାଳ chain, necklace
ସବୁ	ସବୁ ସମସ୍ତ all, whole	ସରଲ୍	ଅଣିତସାରଣୀ ଗଳ channel, narrow lane
ସମ୍	ସମୟ time, occasion	ସରପ୍-	ଅନ୍ୟ ହାତକୁ ଟେକିଦେବା, ସମର୍ପଣ କରିବା to hand over (as in marriage the bride is given over)
ସମାନ୍	ସମାନ a like, equal, parallel	ସରଳ୍	ସିଧା, ସରଳ straight
ଓଇ-	ଏକାପରି ଦେଖାଯିବା to resemble	ସରା	ଲୋଡ଼ିଏ (କୋଡ଼ ପରିବର୍ତ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ) announcement made on completion of a score at the counting
ସମ୍ବର	ସମ୍ବର deer (sambha)	ସରାଜୀ	ସିଧାସଳଖ straight, without any crease or curv
ସମ୍ବାର	ସୋମବାର monday	ସରପି	ସରପି, ରାଡ଼ି caryota urens
ସମ୍ବଦ୍	ସୋମବାର ଦିନ ଜନ୍ମ ହେବା ଲୋକର ନାମ born on that day	ସା-ଓଇ-	ସାହାଯ୍ୟ କରିବା, ସାହା ହେବା to help, support
ସମାଳ୍-	ସମ୍ଭାଳିବା, ସତ୍ତ୍ୱ ନେବା to endure, take care of	ସାଇ	ହିକ porcupine
ସମୁଦ୍ର	ସମୁଦ୍ର sea	ସାଇପ୍	ଅଭିସାପ ଦେବା, ଗାଳି ଦେବା curse, imprecation
ସମ୍ପର	ବନ୍ଧୁ, ସମ୍ପର a relative	-କାରିଆ	ଯେ ଅଭିଶାପ ଦିଏ one who curses
ସର	ଝରଝର ଡାକ ଅଣ shaft of an arrow	ସାଇବେଲ	ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଗୀତ ବୋଲି ଖେଳ a musical play for girl
ସର	ମଧ୍ୟସ୍ଥି ଲୋକ, ସମର୍ଥକ middle-man, supporter		
ସରଭ	ସ୍ୱର୍ଗ, ଆକାଶ sky, heaven		

ସାହକାର୍	ସାହକାର, ଧନଲୋକ, ସୁଧ ଲଗାଇଥିବା ଲୋକ richman, creditor, wiseman	ସାତ	ସାତ ସଂଖ୍ୟା seven
ସାଢ଼ିଟି-ଦାଢ଼	ସାଢ଼ିଟି ନେବା, ଆଲଗନ କରିବା to pickup, hold with firm grip	ସାତ	ଫଡ଼ଆ thigh, rump
ସାଉଡ଼-	ଗୋରୁ ଅଡ଼େଇବା to tend, drive cattle	ସାତ-ଗୋଡ଼	ପଛ ଫଡ଼ଆ hind leg
ସାଉଡ଼ା	ଅମ୍ଳସତ୍ତା musty, purified mango	ସାଉର	ଶଶୁର father-in-law
ସାଉଡ଼ାକାନ୍	ଦୁ-ପଟେ ବାଉଁଶ ବତାରେ କମଡ଼ା ଦେବା to tie with two split bamboos on both sides	ସାଉରଣ	ଧାଇ nurse
ସାକଡ଼	ସଂକର୍ଷ୍ଣ narrow	ସାଉର-	ଗୁଣ୍ଡାମଣା କରିବା, ଶାନ୍ତ କରିବା to pacify, compromise
-ଓଇ-	ହୁଙ୍କ ହୋଇଯିବା to shrink	ସାତଲୁ	ଅଳସୁଆ, ଶାନ୍ତ ସୁରକ mild, lazy
ସାକାଲ୍	ସକାଳ morning	ସାତାରୁ	ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ମାରୁଣି କରିବା to ask for something from God
ସାଗ-	ତେକାଣି, ଶାଗ, ପତଳ curry, vegetables	ସାତ୍-	ମିଶେଇବା, ଫାଟିବା, ଛୁଟିବା (ଧୀର) to compose, to mix toge- ther intimately
-ବାଡ଼	ବଗିଚା, ପାଳ garden	ସାନ୍	ସାନ, ଯୁବକ young
ସାଗିଆ	ହାତ ୦ ଯିବା	ସାନ୍ ଲୁ	ପଛ ସ୍ତ୍ରୀ, ସାନ ସ୍ତ୍ରୀ youngg wife
ଅତ୍-ସାଗିଆ	ସଂକେତ ଦେବା to give a signal	ସଡ଼	ବେଶ୍ୟା prostitute
ସାନ୍-	ସଜାଡ଼ିବା, ମରାମତ କରିବା to repair	ସାପ	ସାପ snake
ସାଟ	ଲୁମ୍ପ, ଚଟୁ spoon stick ladle pkt	ସପା	ସମସ୍ତ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ all, to the last bit

ପାତ୍ରକ	ଅତିଥିଙ୍କ ପାଇଁ ସିଧା, ଭୋଜ୍ୟ victuals for a guest	ସାଲ୍	ଗୁହଳ cowshed
ପାବୁ	ସାବୁନ soap	ସାଲଙ୍ଗ/ମ୍	ବଜ୍ରକାଘ୍ରା porcupine
ପାପା	ସର (ଦୁଧ) cream scum of film which forms on the surface of gruel	ଆଉଁ ସାଲମ୍	ଏକପ୍ରକାର କାଘ୍ରା
ପାପୁ ପତର	ଚାପ୍ playing card	ସମି ତି-	ଶୋଷିନେବା, ପାଣି ଟାଣିନେବା to soak, absorb
ପାପୁ	ସାବୁଣ, ସର real, substance, bestpart	ଆପୁ	ଦେଉଣୀଶୁ (ସ୍ତ୍ରୀର ବଡ଼ ଭଉଣୀ) ବଡ଼ନଣଦ (ସ୍ତ୍ରୀ ମା'ର ବଡ଼ଭଉଣୀ) hu-band's elder sister wife's elder sister
ପାପୁ	ଶେଷ କରିବା, ସାରିବା to finish, complete exhaust	ସାପୁଡ଼ା	ଶସ୍ତ୍ରା cheap
ସାପୁକାରି	ଶେଷ କରିବା	ସି	ସୁତା ଓ ସୁତାରେ କାମ କରିବା, ସିଲ୍‌କ କରିବା to sew
ସାପୁକାରି	ସଜେଇବା, ସୁନ୍ଦର କରିବା to decorate, to beautify, repair	ସିଲ୍‌କ	ସିଲ୍‌କ verbal noun
ସାପୁକାରି	ଶେଷ, ଉପସଂହାର concluding	-ଦେ-	ପୋଷାକ ରପ୍ତ କରିବା to mend garments
ସାପୁକାରି	କଣିଆ ସୁନା goldsmith	ସିକ -	ଶିକ୍ଷିବା to learn
ସାପୁକାରି	କନ୍ୟା, ବଡ଼ି Hlood	ସିକାଳ	ଶିକ୍ଷା teaching
ସାପୁକାରିଆତନ	କୃତ୍ରିମ (ଢେମିକ ପ୍ରେମିକାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ) go between (of lovers)	ସିକାଳ-	ଶିକ୍ଷାଇବା to persuade
ସାପୁକାରି	ଛନ୍ଦା, ସ୍ନେହ love, affection, reverence	ସିକ୍ୟା	କେଲ jail
ସାପୁକାରି	ସୁଧାରିବା, ସାଧୁବା to make matters plain and easy	ସି କାରି-	ନାକରେ ସୁଁ କରି ନିଶ୍ୱାସ ଗୁଡ଼ିବା to blow a running nose to exhale

ସିଞ୍ଚି ମାରି-	ସିଞ୍ଚି ମାରିବା, ସୁମୁରି ମାରିବା to whistle	ସିନା	ସିନା, ସେହେତୁ provided (conditional- conjunctive);
ସିକୁ	ସୁତା ଅଡ଼ାଆ ହୋଇଥିବା tangled	ସିନ୍ଦ	କଣ ଖଲୁରି a kind of bushy plant
ସିକରି ଜାଢ଼	ଡାଲ ଚାଉଳ ମିଶା ଜାଢ଼ gruel made of mixed rice and gram	-କାଟ୍‌ସ	ନେଉଳ phenix sylvestris mongoose
ସିକ୍‌ଲି	ସିକ୍‌ଲି chain, link	-ମୁଗି	ନେଉଳ
-ଦେ-	କବାଟ ଜଞ୍ଜିର ଦେବା to fasten door	-ଡେଣ୍ଡିସ	”
-ବାଜାଇ-	କବାଟ ଠକ୍ ଠକ୍ କରିବା to knock	ସିମା	ଲୁହାଭଦର, ଟିଣ tin, iron sheet
-ସର	ଠାଉଁଟ, ଘୁଙ୍ଗୁର anklet	-ପେଡ଼	ଟିଣ ବାକ୍ସ tin box
ସିଗେ	ଫର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣ full to the brim	ସିର	କାଳ ink
ସିକ୍	ସିକ୍ horn	-ବାଡ଼	କଲମ pen
ସିକାଇ-	ରନ୍ଧିବା, ସିଝାଇବା to boil, cook	ସିଗଲ୍	ପତାକା, ଚିତ୍ରକ flag
ସିକଡ଼ା	ଗୋଟିଏ କାଠିଗରି ସିଡ଼ି ladder made of single bamboo	ସିଗୁଆ ଚଣ୍ଡା	ଗ୍ରହଣ ଖଣ୍ଡିଆ ଓଠ having a torn nose, harelip
ସିଡ଼	ଗଛର କାଣ୍ଡ stem	ସିଗଳ-	ଖରପ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା to cast an evil eye
ସିର୍	ଅଣ୍ଡା, ଶୀତ cold	-ସିରକନା	ଖରପ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା
ସିର୍‌ଲି କଡ଼ା	କିଚ୍ଛୁ centiped	ସିରିଲ	ଝୁଲୁଣ ପଇସା, ଚଳଣ retail selling, loose coins
		ସିରିଲ	ସରୁ ଓ ଲମ୍ବା ଘଡ଼େ କଟା କନିଷ୍ଠ thin and long strips
		ସିଲ୍-	ତରଳିଯିବା to melt

ଫିଲ-	ଚକ wheel
ସିଘଡ଼/ସିଘଲ	ସୁସୁଖ whistle
ନିପୁଆ	ସୀସା lead
ସିପୁକୁ	କର ଖଜଣା ଦେବା tax, land cess
-କାଦ୍-	କରଦେବା, ଖଜଣା ଦେବା to pay taxes
ସିପର-	ପାଣି ଛୁଆଡ଼କା to splash, sprinkle
ପୁଆ	ପୁଆ (ଏକ ପ୍ରକାର ଶସ୍ୟ) panicum millare
ପୁଅଦ୍	ସ୍ୱଦୁ tasteful, pleasant
ପୁନାଲ-	ପୁନାଲକା to dry
ପୁକ୍ଲ	ଶୁଖିଲ dried
ପୁକ୍ତା	ଶୁଖାଇବା ଜନସ things for drying
ପୁକଳ	ଶୁନା ଜନସ (ଝରପ) dregs, refuse, sediments
ପୁକ୍-ସିକଲ	ଶୁଣି ଝଣ୍ଟି ହୋଇଥିବା timid, tender
ପୁକସ୍ତବାବ୍	ଶୁକ୍ରବାର Friday
ପୁକ୍ତ	ଶୁକ୍ରବାର ଦିନ ଜନ୍ମ ହେବା ବେଳର ନାମ born on that day

ପୁକ୍-	ଶୁଂଘିବା to smell
ପୁନ୍-	ଶୁଂଘିବା to repay
ପୁକ୍	କୁଞ୍ଜି needle
ପୁକକ୍-ବର	ପ୍ରସତ୍ତ ଗୃହ, କୁଡ଼ିକା ଘର delivery place
ପୁତା	ପୁତା thread
-କଲ୍-	ପୁତା ଝିଲି ହୋଇଯିବା to shrink
-କାର୍-	ପୁତା କାଟିବା to spin
ପୁକ୍ତବ-	ଶିଖାଇବା, ପୁସାଇବା to seduce, induce' inveigle, court
ପୁଧ୍	ଶୁଦ୍ଧ, ଖାଣ୍ଡି pure, clear, unmixed
ପୁଦ୍‌ଗାତା	ବରୁଡ଼ wasp
ପୁନ୍-	ଶୁଣିବା, ମାନ୍ୟ to obey, agree, respond
ପୁନାରି	କଣିକା jeweller
ପୁନାଗୁଳ	ପିତା ଶୁଣି, ଭାବଣୀ ghost of a pregnant woman
ପୁର	ପୁର, ମଦ liquor
ପୁର ପୁର	କାନ୍ଦିବା (ସି ସି ହୋଇ) to cry, sob
ପୁରଗାଲ	ଖଣ୍ଡି ଅବୁର, ପୁଞ୍ଜିବାପୁ whirlwind

ସ୍ୱରୂପା	ଟକ୍ କର ଗିଳଦେବା, ଚଞ୍ଚଳ ଞ୍ଚଳ ଖାଇଦିବା gulp	ସେମ୍ବ/ଡା/ ତାରୁ	ସେଇଭଳି that way
ସ୍ୱଲ୍-ଡାଳ	ବାଉଳି carrying staff	ସେମନ୍	ସେମାନେ they
ସ୍ୱଲୟା	କର୍ତ୍ତାପରି ମୁନିଆ pointed like a sul (spear)	ସେଉଡ଼ ଓଇ-	ଘଡ଼ୁଘଡ଼ୁ ଭବ କରାବା, ଶୁଁ ଶୁଁ ଡେବା to grunt
ସ୍ୱସାର୍	କିନ୍ତୁ sweet, good, gentle	ସେରୁଆ	ଦୁବଳ, ରକ୍ତହୀନ weak, anaemic
ସ୍ୱସ୍ତା	ସ୍ୱସ୍ଥ healthy	ସେରୁ-କରୁ-	ନିଶ୍ୱାସ ନେବା to sniff, inhale
ସ୍ୱସ୍ତ	ଦେଉଶ୍ୱର, କଡ଼ଶାଳା elder brother of husband/ wife	ସେରୁଆଳି	କଙ୍କଡ଼ା ଚିତ୍ତ, ଚିତ୍ତ scorpion, centiped
ସେ	ସେ he, that	ସେରୁସ୍ତା କରୁ-	ସ୍ୱେଦ କରାବା to poodle, make affec- tionate gestures
ସେଡ଼େ	ସେତେବଡ଼ that there big	ସେଲ	ରୁଟି leave, permission to deport
ସେଡ଼	ସେତି that much	ସୋ-	ଶୋଇବା to sleep
ସେଦେ	ସେଠାରେ there	ସୋଦାକରୁ-	ତନ୍ତୁ ତନ୍ତୁ କରି ଖୋଜିବା to examine, search

